

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

OKRESNÍ HOSPODÁŘSKÁ
KOMORA OLOMOUC

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra fyzikální chemie

ZÁKLADY FIREMNÍCH FINANCÍ

PETR BAČÍK, JAROSLAV ZLÁMAL
Učební texty pro distanční studium

Olomouc, 2013

Obsah

1	Peníze a finance	1
1.1	Formy peněz	2
1.2	Úspory a investice, finanční zdroje	5
1.3	Souvislost mezi finančními trhy a tržní ekonomikou, finanční systém	9
2	Tvorba podnikového finančního plánu	15
2.1	Plánování	16
2.2	Plánovaná bilance	21
3	Plánování podnikových nákladů a výnosů	37
3.1	Obecný postup při plánování režijních nákladů	39
3.2	Plán příjmu nových zakázek	40
3.3	Plánovaná výsledovka	41
3.4	Plánování personálních nákladů	45
3.5	Spotřeba materiálu	48
3.6	Hospodářský výsledek	55
4	Využití finančního plánu	61
4.1	Plánované Cash Flow	61
4.2	Vyhodnocování plánu	63
4.3	Další možnosti využití plánu	64
5	Řízení daní, kalkulace a rozpočty	67
5.1	Daně	68
5.2	Kalkulace	71
5.3	Rozpočty	77
6	Pojištění	85
6.1	Rizika, členění rizik	86
6.2	Základní terminologie v oblasti pojištění	88
6.3	Základní druhy pojištění	89
7	Vnitřní audit	93
7.1	Vnitřní kontrola	94
7.2	Řízení rizik	97
8	Druhy investičních nástrojů a druhy cenných papírů	103
8.1	Reálné investice	104
8.2	Finanční investice	104
8.3	Podstata cenných papírů	104
8.4	Klasifikace cenných papírů	105
8.5	Podoby a formy cenných papírů	105
9	Trh cenných papírů	107
9.1	Cenné papíry	108
9.2	Organizovaný a neorganizovaný trh	114
9.3	Emisní obchody	116
9.4	Obchody na sekundárních trzích, obchodníci s cennými papíry	117
10	Obchodní společnosti	121

10.1 Akciová společnost	122
10.2 Společnost s ručením omezeným	123
10.3 Veřejná obchodní společnost	124
10.4 Komanditní společnost	124
10.5 Družstvo	124
11 Finanční deriváty	127
11.1 Podstata derivátů	128
11.2 Druhy derivátů	128
12 Investiční analýza a rozhodování, teorie portfolia	135
12.1 Kriteria investičního rozhodování	136
12.2 Portfolio	140
12.3 Druhy rizik, diverzifikace rizika	140
12.4 Kolektivní investování	141
13 Finanční analýza	145
13.1 Úpravy účetních výkazů pro finanční analýzu	147
13.2 Poměrové ukazatele	148
14 Interpretace účetních výkazů	165
14.1 Přednosti a nedostatky účetních výkazů	166
14.2 Rozvaha	171
14.3 Výsledovka	173
14.4 Cash flow	173
15 Ostatní formy financování	177
15.1 Factoring	178
15.2 Forfaiting	179
15.3 Leasingové financování	179
16 Závěr	183
Použitá a doporučená literatura	183
Klíč (řešení a odpovědi):	185
Správné odpovědi k autotestům	190
Seznam korespondenčních úkolů	198
Seznam symbolů	201

Úvod

Vážený čtenáři,

dostáváte k dispozici učební pomůcku, která je určena k e-learningovému studiu předmětu Základy firemních financí. Je úvodem do značně rozsáhlé problematiky, poskytuje pouze základní přehled. Je psána poněkud odlišným způsobem než jsou klasické učebnice, je určena pro možnosti samostudia. K tomu několik organizačních pokynů:

- Každá lekce má hned v úvodu stanovené **CÍLE – MOTIVACI KE STUDIU**. Při ukončení studia každé lekce se k nim vždy vraťte a ověřte si, zda jste cíle splnili, zda předloženou tematiku znáte. Své znalosti si ověřte také pomocí **KONTROLNÍCH OTÁZEK**, které jsou uvedeny vždy na závěr každé lekce.
- Lekce obsahují tzv. **ÚKOLY**. V nich jsou ukládány dílčí nebo doplňující otázky, pokyny, úkoly související s právě prostudovaným textem. Studujte proto systematicky, po prostudování určité části vypracujte úkol. Pokuste se o to nejprve sami. Pokud si nebudete vědět rady nebo pokud si nebudete jisti, ověřte si Vaše řešení pomocí **KLÍČE**. Ten je uveden v samém závěru učební pomůcky. Ne všechny úkoly však mají řešení uvedené v klíči, pokud formulace úkolu závisí na Vaší volbě, nejsou tyto úkoly v závěru publikace uvedeny. Vlastní poznatky a nápady si zapisujte přímo do publikace a rovněž vyplňujte volné řádky úkolů nejprve vlastní formulací, teprve později popřípadě z Klíče.
- Některé lekce obsahují **PŘÍKLADY**. Ty jsou vesměs nejprve jako ukázka autory uvedeny nebo vypočítány, pokuste se aspoň občas vymyslet podobný příklad z Vaší praxe, ten pak uveďte do volných řádků publikace nebo na volný list.
- Lekce obsahují **KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ**. Těchto číslovaných cvičení je celkem 16, jsou povinné, předejte nebo je zašlete tutorovi. Tutor je překontroluje a pouze v případě chyb či nedostatků Vám tuto skutečnost oznámí s návodem na způsob opravy.
- **ČÁST PRO ZÁJEMCE** obsahuje pokyny pro ty čtenáře, kteří se chtějí více seznámit s danou problematikou. Jedná se tedy vesměs o poukazy na odbornou literaturu nebo zákony. Nejedná se tedy o povinnou četbu k tomuto kurzu.
- **PRŮVODCE STUDIEM** obsahuje poznámky autorů k průběhu čtení a práce s tímto textem. Budou Vás provázet téměř v každé lekci, na začátku nebo na konci lekce jako pomůcka pro další studium.

Na závěr stručné přání autorů, aby Vám publikace umožnila základní orientaci ve světě podnikových financí a přinesla Vám užitek i pro snazší studium dalších ekonomických předmětů.

Autoři

Kapitola 1

Peníze a finance

Popis lekce:

Úvodní lekce celého kurzu se zabývá pojmy jako jsou peníze a finance, je definován rozdíl mezi těmito základními pojmy. Podniky jsou závislé na dostatku peněz, na jejich rychlém získávání, a to nejen ve formě vlastní činností vygenerovaných peněz, ale i peněz zapůjčených, tj. cizích zdrojů. Nejen v začátku podnikání, kdy je zapotřebí značného objemu peněz, ale i v průběhu dobře existujícího a prosperujícího podniku je třeba neustálého řízení toku peněz i toku financí. Finance obsahují řízení i finančních vztahů, závazků a pohledávek. Lekce má následující strukturu:

- 1.1 Formy peněz
- 1.2 Úspory a investice, finanční zdroje
- 1.3 Souvislost mezi finančními trhy a tržní ekonomikou, finanční systém

Délka lekce: 60 minut

Klíčová slova:

Peníze reálné a ideální, platby realizační a transferové, finance, finanční trhy, funkce trhů, skladba řízení financí, finanční nástroje a operace, finanční plánování, pojištění, rozpočetnictví a kalkulace, řízení daní, finanční rizika, úvěry, cenné papíry, vlastní a cizí zdroje.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- definovat pojmy peníze a finance a určit rozdíl,
- charakterizovat formy peněz,
- charakterizovat obě formy finančních trhů a jejich funkce,
- definovat 2 základní finanční otázky,
- charakterizovat finanční řízení.

1.1 Formy peněz

Od určitého věku si každý člověk začne všimnout, že výměna hodnot se v každé společnosti uskutečňuje pomocí peněz. Ať už nazýváme peníze cokoliv, člověk brzy začne rozeznávat i směnné poměry peněz, na počátku života především ve formě materiálních výměn (například 3 kuličky za 1 nožík), později začne vnímat i hodnotu skutečných peněz, papírových bankovek či mincí (například 3 kuličky za 1 korunu). Je tomu tak všude na světě, peníze se staly symbolem hodnot.

Úkol č. 1:

Zopakujte si z ekonomie 4 základní funkce peněz. Řešení úkolu máte uvedeno v Klíči, pokuste se však nejprve sami funkce vyjmenovat a popsat.

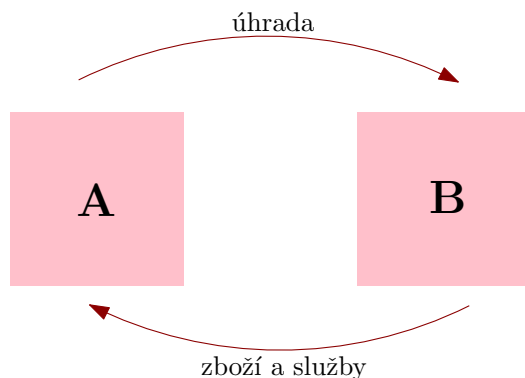
Reálné peníze

V rámci každodenního ekonomického života, v procesech rozdělování a přerozdělování hodnot se setkáváme s tzv. reálnými penězi, které se vyskytují nejen ve formě hotovostní peněžní masy (zjevné formy peněz v podobě bankovek a mincí), ale i jako bezhotovostní přesuny peněz (číselnými zápisy na kontech) mezi jednotlivými ekonomickými subjekty.

Jednotlivé ekonomické subjekty si mezi sebou vyměňují hodnoty s určitou intenzitou v rámci daného časového období. Můžeme tedy v rámci určitého času vysledovat

tok výrobků, výrobních faktorů a služeb, který je v protisměru provázen tokem peněz.

Graficky můžeme tento vztah vyjádřit obrázkem č. 1.1.

Obrázek 1.1: Toky

Proces tvorby hodnot se uskutečňuje prostřednictvím několika aktů prodeje a nákupu zboží či služeb za peníze, než se postupně vytvářené finální zboží dostane ke konečnému spotřebiteli. Výrobky, zboží či služby poskytují (prodávají) v národním hospodářství daného státu všechny ekonomické subjekty subjektům jiným. Těmito ekonomickými subjekty jsou:

Tři subjekty

- domácnosti,
- firmy,
- stát.

Každý člověk je členem určité domácnosti, statistiky pak sledují např. výdaje na domácnost, příjmy domácnosti apod. Členové domácnosti nabízejí svou pracovní sílu firmám, popř. státu. Firmy tvoří rozsáhlou skupinu ekonomických subjektů, které zaměstnávají členy domácností, recipročně nabízejí své výrobky či služby domácnostem či státu. Stát ve své

čistě ekonomické funkci zaměstnává část členů domácností, nakupuje výrobky či služby firem. Mezi všemi subjekty dochází tedy k vzájemné ekonomické výměně.

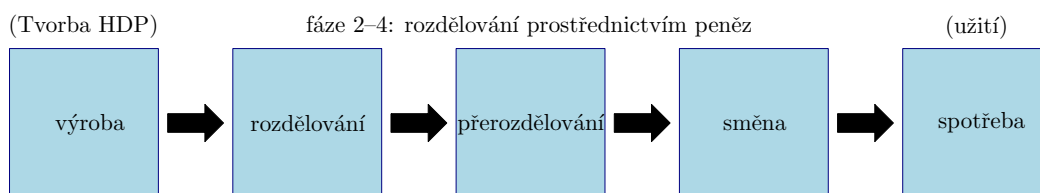
V tržním hospodářství, tj. při existenci zboží-peněžních vztahů, je podmínkou ekonomického fungování směny (výměny hodnot) odpovídající a přiměřená suma peněz na nákup zboží a služeb. U těchto plateb dochází k výměně zboží (nebo služeb) za peníze (viz obr. č. 1.1), dochází k protipohybu peněz a zboží – jsou to tzv. **platby realizační**.

Realizační platby

Kromě těchto plateb však dochází při pohybu reálných peněz ještě k druhé formě plateb, která vyplývá z existence přerozdělovacího procesu.

V dnešní moderní ekonomice dochází nejprve k primárnímu rozdělování zdrojů, ale dále ještě k velmi silným přerozdělovacím (sekundárním) procesům.

Graficky bychom mohli tento stav vyjádřit obr. č. 1.2

Obrázek 1.2: Hospodářské fáze

Základním přerozdělovacím činitelem je stát, základním přerozdělovacím mechanismem je státní rozpočet. Není to však přerozdělovací mechanismus jediný, je doplněn řadou dalších přerozdělovacích institutů, tzv. rozpočtovou sférou. Rozpočtová sféra je založena na existenci dotací ze státního rozpočtu, popřípadě rozpočtů nižších stupňů až do stupně rozpočtu obecního, pokud takovýto podnik byl založen přímo obcí.

Příklad:

Většinou se jedná o podniky typu Technické služby města A nebo Zahradnictví a sady města B či výrobní družstva či podniky služeb založená obcí. Mezi takového instituce mohou patřit i nevýrobní instituce typu školky, nadace, divadla, orchestry apod.

Uveďte vlastní příklady:

neziskových organizací ve Vašem městě, obci či okolí.

.....

.....

Kromě konkrétních účelových dotací (příspěvků) neziskovým či příspěvkovým organizacím v rozpočtové sféře je pro řadu plateb spjatých právě s existencí státního rozpočtu charakteristické, že nejsou podmíněny protihodnotou zboží nebo služeb. Dochází pouze k jednostrannému přesunu peněz, jsou to tzv. **platby transferové**. Jako příklad si můžeme uvést vyplácení starobních důchodů, stipendií apod.

Transferové platby

Transferové platby jsou výrazem přerozdělování, jejich výše a poměr vůči celkovému vytvořenému HDP ukazuje na postavení státního rozpočtu (a rozpočtové sféry) v ekonomickém a sociálním životě společnosti.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 1:

V textu publikace máte uvedeno několik příkladů transferových plateb. Těchto finančních transferů je ovšem celá řada, jejich vykonavatelem jsou především úřady sociálního zabezpečení. Navštivte Vám nejbližší úřad sociálního zabezpečení a запиšte si formy sociální

pomoci a aktuálního sociálního zabezpečení občanů ČR. Postačí prostý výčet s jednou větou komu, jaké skupině je tato forma sociální dávky určena. Cvičení v rozsahu 1 max. 2 stran textu zašlete tutorovi.

Všechny ekonomické procesy, které se týkají peněžní masy, mají peněžní charakter a jsou prováděny prostřednictvím peněžních operací. Část peněz z reálné peněžní masy ve státě mají tedy k dispozici domácnosti, část firmy, část stát jako hospodářský subjekt. Tyto peníze jsou všemi subjekty získávány a vydávány. V celém státě tedy koluje určitá peněžní masa, pomocí níž dochází k neustálé směně hodnot.

U všech 3 subjektů ale vzniká i možnost, že nepotřebné peněžní prostředky jsou ukládány (ve formě úspor) vesměs do bank (obecněji do peněžních ústavů), pomocí nichž jsou ovšem opět transponovány do celkového koloběhu peněz v daném státě ve formě půjček či úvěrů. Peníze jsou jakýmsi okysličovadlem celého národního hospodářství, jsou motivátorem, prostředkem k ekonomické aktivitě, jsou motorem hospodářství a hospodaření.

V moderní, vyspělé společnosti, má peníze (v různé velikosti) každý ekonomický subjekt. Peníze získává a utrácí každá domácnost, každá firma, získává je a utrácí i samotný stát jako subjekt. Každý z těchto subjektů efektivně, méně efektivně, zcela neefektivně, dle vlastního rozhodnutí, vlastních potřeb a přání. K některým výdajům je však každý z nich v některých okamžicích nucen.

Příklad:

Domácnost kupuje novou aktovku či batůžek, pokud půjde prvňáček do školy, platí činži a další povinné položky.

Firma odvádí daň z příjmů, platí mzdy a za další poskytnuté služby.

Stát vyplácí starobní důchody, platí mzdy státním zaměstnancům apod.

Uveďte vlastní příklady:

.....

*Podnikové
finance*

Finanční prostředky domácnosti označujeme často jako rodinné finance, finanční prostředky firmy, podniku označujeme jako podnikové finance.

*Definice
financí*

Pojem „podnikové finance“ je však značně širší, než je pouze samotné označení peněžních prostředků. To se týká i domácností a státu, řekneme-li, že máme například v bance 100 000 Kč, neznamená to, že máme totéž ve formě financí. Ty mohou být mnohem větší, ale také mnohem menší.

Pojem „finance“, kromě peněz zahrnuje i existenci finančních vztahů.

To znamená nároků – závazků a povinností na jedné straně a pohledávek na druhé straně, tedy práva. Do financí tedy započítáváme i dluhy, budoucí příjmy, očekávané závazky a pohledávky atd.

V tomto slova smyslu pak pojem „podnikové finance“ obsahuje všechny finanční vztahy daného podniku včetně jeho peněžních prostředků v hotovostní a bezhotovostní formě.

V dosavadním výkladu jsme dosud popsali jevy, které jsou spjaté s pohybem tzv. reálných peněz. To jsou skutečné peníze, které mají konkrétní obsah v podobě bankovek, mincí při hotovostních peněžních operacích, popřípadě jedná se o přesuny skutečných peněžních prostředků z účtu na jiný (popřípadě jiné) účet ve formě tzv. bezhotovostních peněžních operací. Je však třeba si uvědomit, že i bezhotovostní platba znamená ve fázi výběru příjem bankovek či mincí.

*Ideální
peníze*

Kromě reálných peněz rozeznáváme ještě tzv. peníze ideální.

Právě tzv. ideální peníze jsou představitelem finančních vztahů, se kterými každý podnik musí počítat a které je zapotřebí řídit.

Manipulace nebo výpočty s ideálními penězi představují tzv. **sekundární** (druhotnou) **finanční činnost**.

Sekundární finanční činnost je uplatňována v celé řadě případů. Jedná se například:

- o prognózování (projekci) primárních činností v budoucnosti, (sestavování rozpočtů pro příští období je typickou činností s ideálními penězi),
- sestavování finančních plánů podniku,
- výpočty pojistných plánů,
- stanovení očekávané výnosnosti,
- porovnávání investiční náročnosti několika variant,
- přepočty valutových a devizových kurzů atd.

*Sekundární
finanční
činnost
Příklady
sekundární
činnosti*

Do sekundární finanční činnosti zařazujeme také veškeré kontroly průběhu a výsledků primární finanční činnosti jako například: daňové kontroly, kontroly sociálního a zdravotního pojištění, kontroly pojišťoven při uplatnění pojistek atd. Sekundární finanční činnost je však podmíněna existencí finanční činnosti primární, bez tohoto základu, tj. bez existence reálných peněz je neživotná. Oba dva typy finančních operací jsou běžnou součástí ekonomického života.

Část pro zájemce:

Peníze představují základní nástroj k realizaci ekonomické směny. Protože počet emitovaných peněz je určen k rozdělení a přerozdělení vytvořeného HDP, platí souvztažnost mezi základními ekonomickými agregátními ukazateli dokládajícími vývoj ekonomiky daného státu. To je problematika makroekonomie, kterou jste studovali v jednom z předcházejících kurzů. Je základem i pro pochopení vztahů v oblasti financí. Pokud můžete, podívejte se na příslušnou pasáž makroekonomie a zopakujte si tuto problematiku. Osvěžení těchto znalostí umožňuje snadší pochopení souvislostí ekonomiky a financí.

1.2 Úspory a investice, finanční zdroje

Peníze jsou prostředkem určeným ke směně a ve svém důsledku tedy k uspokojení lidských potřeb. Za peníze nakupujeme zboží a služby. Skutečností je, že většinou pouze část těchto peněz potřebujeme k okamžitému použití na nákupy zboží a služeb, a to vesměs na produkty krátkodobého charakteru (potravin apod.). Další část peněz není určena a většinou také tento zbytek ani nestačí na nákupy zboží dlouhodobého (investičního) charakteru. Na produkty tohoto typu musíme obvykle spořit, neboť jejich cena přesahuje naše běžné finanční prostředky. **Nespotřebované příjmy tvoří naše úspory.** Stejně tak se tvoří i úspory (neinvestované finanční zdroje) firem i státu, úspory tvoří všechny ekonomické subjekty. Otázkou je, co s těmito úsporami učiníme, jak dlouho je budeme uschovávat, kdy za uspořené peníze pořídíme věci investičního charakteru. Čím dražší věc, tím déle na ní budeme šetřit. Prostým uchováváním peněz v domácnosti, tyto peníze vlivem inflace postupně ztrácejí svou hodnotu, to není efektivní. Proto většina ekonomických subjektů svěřuje volné zdroje bankám, spořitelnám a jiným zprostředkovatelům finančních trhů, neboť tyto volné finanční prostředky mohou být právě zprostředkovateli alokovány momentálně potřebným ekonomickým subjektům a mohou tak vytvářet další finanční zdroje. Výsledkem takového vzdání se okamžité spotřeby a svěření volných finančních prostředků finančním

Úspory

zprostředkovatelům je úrok nebo jiné formy finančních výnosů. Volné finanční prostředky díky finančním investorům přinášejí dodatečné finance.

*Dvě
základní
otázky*

Existují pouze **2 základní finanční otázky**, které musí často řešit každý ekonomický subjekt.

- a) Prvá otázka zní: **jak generovat peníze** (jak se tvoří, kde a jak je lze získat). Okruh řešení je omezený. Vesměs je řešením pouze mzda, renta, zisk, úrok nebo podpora v nezaměstnanosti.
- b) Druhá otázka je složitější, je to otázka nerudovská: **co potom s nimi**, co s penězi. Je jasné, že určitou část (v závislosti na našich příjmech) musíme okamžitě proměnit za nutné akutní nákupy zboží a služeb, druhá část volných (dočasně nevyužitých) prostředků tvoří problém této otázky. Peníze lze uložit (spořit) – je třeba řešit kde a kam, lze je investovat, pak je třeba rozhodnout do čeho a kdy, pokud jsou investice realizovány v oblasti finančního kapitálu, vzniká otázka skladby portfolia atd.

Z těchto otázek vyplývá zásadní fenomén: u každého ekonomického subjektu existuje tok peněžních prostředků, který má na jedné straně příliv peněz, na druhé straně jejich odliv. Tento **peněžní tok je třeba řídit. Řízení financí znamená řízení jejich pohybu**. Ten je možné do určité míry předvídat, ovlivňovat a regulovat. K tomu má finanční management domácnosti, firmy i státu určité nástroje a používá k tomu určitých metod.

*Nástroje
řízení
financí*

Mezi nejdůležitější patří:

a) **finanční plánování**

je základní funkcí, každý ekonomický subjekt musí umět předvídat potřebu finančních prostředků a musí umět naplánovat nejlepší způsob jak a kde je získat,

b) **řízení daní**

znamená plnit daňovou povinnost v souladu s právními předpisy na co nejnížší úrovni a zvažovat všechna rozhodnutí i z hlediska případných odvodových povinností, dodržovat platební a splátkové kalendáře, platit včas a bez možného postihu. Výši daní lze do určité míry regulovat, hovoří se o tzv. daňové optimalizaci,

c) **řádné vedení hospodářské evidence** v oblasti investic i provozních prostředků,

d) **časté provádění inventarizací** především v oblasti zásob (hlavně s ohledem na možné ztráty hodnot v důsledku objektivních procesů, ale i subjektivního zanedbání například v oblasti prošlé konzumační doby apod.),

e) **udržování dobrých a korektních vztahů**

s bankami, dodavateli, odběrateli, pojišťovnami, finančním úřadem, atd. Finanční vztahy, jakožto i běžné partnerské vztahy ovlivňují chování všech ekonomických subjektů možnými výhodami či naopak sankcemi,

f) je nutné věnovat **pěči stavu a pohybu finančních prostředků**,

tzn. sledovat možnou výši a druhy úvěrů, sledovat inkasa se snahou snížit na minimum opožděná inkasa a ztráty vyplývající z nevhodného či značného zadlužení a domáhat se okamžitě úhrady pohledávek,

g) je třeba mít vhodné **pojištění majetku**

k eliminaci rizik, jako zajištění proti případným ztrátám vyplývajících z rizik hospodářských, personálních, dopravních atd. a proti všem druhům nebezpečí ohrožujícího majetek ekonomického subjektu,

h) každý ekonomický subjekt by měl mít rovněž řádné **vedené účetnictví**,

jak na úrovni celého ekonomického subjektu, tj. v oblasti finančního účetnictví, tak i na jednotlivých střediscích, tj. v oblasti manažerského účetnictví,

ch) plánování a rozpočetnictví

v jednotlivých činnostech, v jednotlivých střediscích, provozech atd. Znamená to samostatné vykazování a hodnocení nákladů a výnosů daných činností s plánováním a rozpočítáváním jejich zisku, sledováním míry zisku mezi činnostmi a na základě porovnávání úspěšnosti jednotlivých činností pak volit různé alternativy a rozhodnutí o dalším vývoji,

i) řízení finančních rizik,

například jejich eliminací pomocí dobrých smluv, přenášením rizik na jiné osoby, rozkládáním rizik atd.

Průvodce studiem:

Těmito výše uvedenými součástmi finančního řízení se budeme dále v tomto textu zabývat. Finanční účetnictví, které sem sice rovněž patří je však předmětem samostatného výukového textu a samostatného předmětu realizovaného formou e-learningového studia, proto v této nezbytné části patřící do oblasti řízení podnikových financí, odkazujeme studující na samostatný odborný text, stejně jako je tomu v předmětu Podniková ekonomie a management, který rovněž obsahuje pasáže týkající se například úvěrování a finančních nástrojů a operací. Řada ekonomických disciplín se prolíná a někdy je daná disciplína průsečíkovou oblastí, která může být považována vzhledem k svému rozsahu a stupni podrobnosti i za samostatný předmět (jako je tomu v našem případě), pokud je však součástí většího učebního celku, pak v závislosti na zkrácené formě výkladu může být zahrnuta i jako část většího výukového textu. Z toho důvodu je nezbytné v rámci přípravy na zkoušku z podnikových financí, zopakovat si i navazující či předcházející odborné předměty, a to především Účetnictví i Podnikovou ekonomii. Ostatní části finančního řízení jsou ve zkrácené formě pak uvedeny v této učební pomůcce, i když je zřejmé, že například lekce věnována daním nebo pojištění, by bylo možné rozvést stejným způsobem do samostatných a poměrně rozsáhlých učebních opor.

Každý ekonomický subjekt, potřebuje na financování svých potřeb nejen vlastní prostředky, ale mnohdy i zapůjčené cizí zdroje. I jako občané pociťujeme nedostatek finančních prostředků především tehdy, jsme-li nuceni uskutečnit větší investice vyžadující značné finanční prostředky. Ani podnik či stát nevystačí ke krytí svých finančních potřeb jen se svými vlastními zdroji. Navíc by to nebylo ani ekonomické, nebylo by to efektivní. Ba naopak, nevyužívání cizích zdrojů je považováno za finanční nemoc, je posuzováno negativně.

Definice

Financováním rozumíme všechna opatření, kdy dochází ke změně výše nebo skladby finančních zdrojů.

Vzhledem k tomu, že především velké investice jsou finančně značně náročné a každý ekonomický subjekt disponuje pouze určitým omezeným kontingentem finančních zdrojů, je nutné využívat určitého množství cizích zdrojů. Podle původu rozlišujeme tedy financování z vlastních a cizích zdrojů.

Vhodná skladba vlastních a cizích zdrojů, řízení dluhu, vytváření optimální struktury finančních prostředků, důsledné vymáhání či prodej pohledávek, vhodné využití leasingu, výhodné úvěry a uložení volných finančních prostředků, řízení daní a ostatní metody a nástroje finančního řízení představují do značné míry i kus osobního umění dobrého ekonomického subjektu, který svou činností může výrazným způsobem přispět ke své vlastní prosperitě. To se týká každé domácnosti, každého podniku, státu a v dnešní době i celé ekonomické integrace.

Ne každý stát, ne každá domácnost umí dobře hospodařit se svými finančními zdroji, umí řídit své závazky (dluhy), počítat budoucí finanční toky či uvažovat s riziky a jejich možnými

následky. Nezaměstnanost může být značným finančním problémem, neboť splátky úvěru nepočkají, stejně tak nižší finanční toky v důsledku klesajícího prodeje či nepředvídaném zvýšení cen strategických vstupních zdrojů může být problémem pro firmy a ve svém důsledku i pro celý stát. V souvislosti se zpomalováním ekonomického růstu či dokonce s ekonomickou recesí či krizí zaznamenáváme v oblasti řízení financí nové jevy, které jsou příčinou četných diskusí, analýz a názorů na řešení, a to růst zadluženosti nejen státu, firem, ale i občanů, tedy domácností.

a) **Zadluženost ČR**

V médiích nebo ve vystoupeních politiků často slyšíme varování o zadluženosti státu, můžeme číst informace o narůstání státního dluhu nebo nákladech na jeho úroky. Avšak, jak dále citujeme z Internetu, „Česko je na tom z pohledu zadluženosti ostatních zemí v EU s hodnocením celkem dobře. Americká ratingová agentura STANDARD & POOR'S dokonce 24. 8. 2011 zvýšila rating České republiky o 2 body z A na AA-, což je 4. nejlepší možné hodnocení. Přesto je Česko kritizováno nikoliv za výši dluhu, ale za **tempo jeho zvyšování**. Na vině jsou stále deficitní rozpočty a také to, že v posledních 15 letech nedokázaly vlády hospodařit s vyrovnaným nebo přebytkovým rozpočtem. Přebytek rozpočtu ve výši 7,23 miliard Kč se naposledy podařil vládě v r. 1995. Ekonomičtí odborníci již delší dobu upozorňují na neřešené problémy ve sféře veřejných financí. Struktura českého dluhu, který se dělí na vnitřní a vnější, vypadá následovně. České subjekty, jako jsou finanční instituce a Česká národní banka, drží téměř 65 % a zahraniční subjekty téměř 30 %. Zbývajících 5 % vlastní individuální investoři. V poslední době (období cca 5 let) zahraniční investoři začali masivně investovat do českých dluhopisů. Důvodem je hlavně bezpečnost investice, viz rating ČR. Na jednu stranu nás může těšit důvěra v naši ekonomickou stabilitu, ale v případě nenadálých problémů můžeme očekávat, že se zahraniční investoři budou těchto dluhopisů zbavovat velmi rychle, což vytvoří další tlak na výdaje státu. Česko tedy můžeme zhodnotit jako stabilní ekonomický stroj, o který se musí pečovat, správně a pravidelně promazávat a staré díly nahrazovat novými, inovativními a spolehlivějšími.“ Pokud tedy nemůžeme zadluženost ČR považovat ve srovnání s ostatními státy EU považovat za jev vysoce nebezpečný, nelze tak hodnotit zadluženost českých domácností.

b) **Zadluženost českých domácností**

Zadluženost českých domácností je jev, který radikálně jednak rozšiřuje a zasahuje stále větší okruh domácností, jednak se zvyšuje objem, výše zadlužení vůči věřitelům. Přitom domácnosti nedluží jen tradičním věřitelům, tj. bankám či spořitelnám, ale největší nárůst zadlužení lidí zaznamenávají především finanční společnosti (například leasingové) a především ostatní finanční zprostředkovatelé (většinou společnosti splátkového prodeje). To není ve vyspělých státech nijak nový ani mimořádný jev. Většina Američanů má hypotéky na své domy, spotřební zboží se kupuje na splátky, auta na leasing. Překvapující je rychlost, s jakou se zadlužení domácností začíná rozšiřovat v ČR a v důsledku toho pak následně roste i počet tzv. osobních bankrotů. Například oproti roku 2000 se zadluženost domácností zvýšila osmkrát. Nicméně, anebo právě pro delší časový horizont výskytu tohoto jevu ve vyspělé Evropě a USA je relativní zadluženost českých domácností měřeno stavem půjček vůči disponibilním příjmům, téměř o polovinu nižší než je tomu například v eurozóně, o USA ani nemluvě. Přesto nelze především rychlost i tohoto způsobu zadlužování považovat za pozitivní jev, zadlužené domácnosti často žijí nad rámec svých možností a daný jev může vést k finančnímu kolapsu rodin i jednotlivců. Způsobem života „nad poměry“ jsou velmi ohroženi především důchodci, neboť ti často „naběhnou“ lákavým nabídkám prodejců (především na různých akcích spojených s pohoštěním, dárky atd.) a upíší se k odběru různých předmětů na splátky, které vypadají malé, avšak jejich délka (a později sankce za neplnění) jednak velmi prodražují toto zboží, jednak jsou častou

příčinou, že lidem chybí peníze na další a důležitější povinné splátky. Nejsou to však pouze spotřební úvěry na zboží či služby, ale také růst hypoték na bydlení, leasingové nákupy či úvěry na zařízení bytu, nákupy předmětů dlouhodobého charakteru včetně pozemků, chat, novým jevem jsou půjčky na dovolenou. Toto zadlužování může mít i tragické dopady především při ztrátě zaměstnání, kdy může končit exekucí majetku, zmíněným osobním bankrotem nebo upadnutím do úvěrového kolotoče (nové půjčky na splácení starých půjček), v takových případech pak již obvykle nejde tento kolotoč zastavit, neboť lidé upadají do stále větší závislosti na cizích zdrojích a musí splácet stále vyšší a vyšší úroky.

1.3 Souvislost mezi finančními trhy a tržní ekonomikou, finanční systém

Tržní ekonomika je charakteristická otevřeným a neskrývaným principem působení tržního mechanismu, regulovaného zásahy státu či obecně přijatými nástroji korekce nedostatků tržního mechanismu. Tržní ekonomika je formou zboží-peněžního hospodářství, kdy formou výměny za poskytnuté zboží nebo služby jsou peníze. Trh je ta oblast ekonomiky, kdy dochází ke směně hodnot v závislosti na 4 hlavních tržních faktorech, jimiž jsou nabídka, poptávka, cena a konkurence. Na trhu určitého druhu zboží nebo služeb dochází k nabídce konkrétní hodnoty jen určitému segmentu trhu, znamená to, že na tomto trhu jen konkrétní výrobci nabízejí jen určitým zájemcům, potenciálním spotřebitelům své produkty.

Příklad:

Na trhu benzínu je nabízeno toto zboží automobilistům, na trhu cigaret kuřákům, na trhu železné rudy nákupcům vysokých pecí, na trhu realit zájemcům o byty, rodinné domy atd.

Uveďte vlastní příklady:

.....

Naproti tomu na peněžních trzích jsou nabízeny volně uložené peníze (vesměs v bankách), u nichž momentálně dochází u jejich majitelů k absenci spotřeby. V další formě volných finančních zdrojů, tj. na finančních trzích je pak nabízena určitá hodnota ve formě specifického druhu zboží ve formě dokumentů (cenných papírů), které mohou být použity všemi obchodníky a účastníky trhu. Finanční trhy ve zprostředkované formě představuje opět volně uložené finanční prostředky, i když ne přímo ve formě reálných peněz, ale ve formě symbolické, cenné papíry představují budoucí možnost (časově limitovanou) směny cenných papírů za hotovostní peníze. Finanční trh tedy představuje obchody, jimiž se na základě nabídky a poptávky uskutečňuje rozdělování peněžního kapitálu na různé potřeby a vytváří se jeho cena. Stejným způsobem jako na každém jiném trhu je cena zboží, tj. finančních dokumentů, ovlivněna nabídkou a poptávkou, úloha ostatních faktorů (regulace) je mnohem menší než na jiných trzích. Naproti tomu se však na finančních trzích určují nejen ceny finančních dokumentů, ale i úrokové sazby.

V každém ekonomickém systému jsou subjekty (domácnosti, firmy, stát), které mají v určitém časovém období buď přebytek nebo naopak nedostatek volných finančních prostředků. Finanční trh je v tržní ekonomice institucionalizovaným prostředím, ve kterém jsou volné finanční přebytky přemísťovány k deficitním subjektům, které je momentálně potřebují a chtějí je efektivně využít.

*Pohyb
volných
finančních
prostředků*

Volné peněžní prostředky jsou přelévány na finančních trzích pomocí různých forem finančních nástrojů a speciálními postupy, jejichž cílem je umožnit oběma stranám vzájemně výhodnou směnu.

Vzájemnou souvztažnost finančního systému a finančních trhů lze nejlépe charakterizovat uvedením a stručným popisem základních funkcí finančního systému, které v souhrnu tvoří nejdůležitější ekonomické prvky podmiňující dobré fungování finančního trhu. Jsou to následující **funkce finančního systému**:

*Funkce
finančního
systému*

- a) Funkce depozitní
neboť systém finančních trhů a institucí poskytuje možnosti depozit volných finančních prostředků vyplývajících z úspor všech ekonomických subjektů. Každý může uložit nespotřebované finanční prostředky. Tyto funkce zajišťuje v ekonomice systém mnoha si vzájemně konkurujících bank, pojišťoven a dalších finančních zprostředkovatelů.
- b) Funkce zabezpečení bohatství
neboť finanční trhy umožňují opět všem ekonomickým subjektům (domácnostem, firmám i státu) uchovávat hodnotu peněžních prostředků po dlouhou dobu, a to až do okamžiku, kdy dle vlastního rozhodnutí budou tyto prostředky investovat pro krytí své investiční potřeby, svých budoucích výdajů.
- c) Funkce likvidity
neboť finanční trhy umožňují směnu finančních nástrojů (sekundárních forem peněz) za peněžní hotovost s velmi malým rizikem ztráty.
- d) Funkci kreditní
neboť finanční trhy poskytují možnost úvěrování jak spotřeby, tak i investičních výdajů.
- e) Funkce platební
neboť finanční systém umožňuje uskutečňování plateb (a to v hotovostní i bezhotovostní podobě) za zboží a služby.
- f) Funkce ochrany proti riziku
neboť finanční zprostředkovatelé nabízejí na finančním trhu firmám, domácnostem i státu (vládě) ochranu proti životnímu, zdravotnímu, majetkovému a příjmovému riziku prostřednictvím různých forem pojištění.
- g) Funkce politická
neboť prostřednictvím finančních trhů lze poměrně úspěšně provádět vládní politiku zaměřenou na regulaci a kontrole inflace, anticyklickou a stabilizační politiku národního hospodářství.

*Úloha
finančních
trhů*

Jsou to finanční trhy, které

- umožňují deficitním subjektům získat volné finanční prostředky k financování svých potřeb,
- umožňují alokovat volné finanční prostředky naopak přebytkových subjektů do oblasti produktivního využití,
- umožňují alokovat riziko přebytkových subjektů způsobem odpovídajícím výnosům z použitých finančních nástrojů,
- umožňující vznik, převod a efektivní výkon vlastnických práv u finančních nástrojů, a to při zvýšené ochraně investorů,
- umožňují prostřednictvím soustředování nabídky a poptávky po finančních nástrojích aby se minimalizovaly transakční náklady finančních nástrojů.

*Kapitálové
a peněžní
trhy*

Z hlediska finančních nástrojů a prostředků probíhá peněžní trh poskytováním a čerpáním

krátkodobých obchodních i finančních úvěrů, které nabízející i poptávající účastníci tohoto trhu evidují pouze na svých účtech.

Kromě zmíněných přesunů krátkodobých peněz nebo evidováním pohledávek a závazků na účtech, probíhá peněžní trh rovněž v některých formách cenných papírů. Stát, banka, **podnik**, obec či soukromý subjekt, který aktuálně potřebuje překonat nesoulad mezi svými příjmy a výdaji, vydává čili **emituje cenné papíry a nabízí je jiným účastníkům peněžního trhu**, tj. opět státu, bankám, podnikům i soukromým osobám, k nákupu. Pokud se jedná o tuto formu krátkodobých peněz, pak jde o takové formy cenných papírů, které jsou proměnitelné za peníze v krátké lhůtě.

Na kapitálovém trhu se uskutečňují obchody s finančním kapitálem, jehož lhůta splatnosti je delší než jeden rok. Budeme-li definovat kapitálový trh z hlediska nástrojů a finančních prostředků, pak se jedná o obchody obsahující **poskytování střednědobých a dlouhodobých úvěrů** a většinou větších majetkových závazků, jakož i emise určitých druhů cenných papírů, jejichž splatnost je dána rovněž delší lhůtou.

Úvěry

Na kapitálovém trhu mohou obchodovat všechny ekonomické subjekty, vzhledem k výši poskytovaného kapitálu, se jedná **převážně o podniky a stát**. Jestliže podnik potřebuje investiční kapitál například na výstavbu nového provozu, nákup nové technologie apod., a nemá k dispozici vlastní kapitál, obrací se na obchodníky s financemi (v daném případě vesměs komerční banky) s žádostí o poskytnutí **finančního úvěru**. Kromě celé škály úvěrových produktů, může podnik, stát, ale i podnikající osoba získat dlouhodobý finanční kapitál emisí cenných papírů (většinou obligací či akcií). Tyto produkty se na kapitálovém trhu nabízejí, různí finanční investoři je nakupují.

Finanční trhy umožňují získat peníze tam, kde jsou dočasně vyloučeny ze spotřeby, jejich přemístění tam, kde je jejich potřeba akutní. Toto přelévání volných peněžních prostředků je umožněno existencí finančních trhů, jejich účastníky jsou kromě podniků rovněž banky i samotný stát (vesměs zastoupený Ministerstvem financí a centrální bankou). Podniky se neobejdou bez cizích zdrojů, úvěry, půjčky a jiné formy cizího kapitálu jsou podmínkou pro vlastní podnikání, cizí zdroje jsou motorem podnikání. Podnikové finance jsou založeny na existenci cizích zdrojů, na nutnosti a termínech jejich splácení, platbě úroků za poskytnuté cizí zdroje, pečlivé a hospodárné zacházení s finančními prostředky. V následujících lekcích budou finanční vztahy, operace, finanční nástroje a specifikovány, členěny a charakterizovány.

Shrnutí:

- Při směně hodnot se používají reálné peníze, při propočtech, finančních plánech pak peníze ideální.
- Tok zboží při rozdělování HDP má za následek tok peněz. V procesu přerozdělování dochází k tzv. transferovým platbám (jednostranným, tok peněz není podložen protihodnotou).
- Nespotřebované příjmy tvoří naše úspory, popřípadě finanční investice.
- Existují pouze 2 základní finanční otázky, které musí řešit každý ekonomický subjekt.
- Peněžní tok je třeba řídit.
- Řízení financí znamená řízení jejich pohybu.
- K řízení financí se používá několika nástrojů a metod.

Kontrolní otázky:

1. Co jsou to reálné peníze?
2. Co jsou to ideální peníze?
3. Co jsou to transfery?

4. Co obsahuje sekundární finanční činnost?
5. Jaké jsou základní finanční otázky?
6. Jaké činnosti obsahuje proces řízení financí?
7. Jaké funkce plní finanční systém?
8. Kam jsou vkládány volné peněžní prostředky?
9. Na kterých trzích lze získat peníze?
10. Čím se jednotlivé trhy od sebe liší?

Průvodce studiem:

Tato lekce představuje základní pojmy z oblasti peněz a financí, jakožto nezbytné formy kapitálu potřebného nejen k založení, ale i průběžné existenci podniku.. Peníze jsou motorem ekonomických aktivit každého ekonomického subjektu. Především podniky potřebuje většinou velké peníze k investicím. Ty lze získat nejen tvorbou vlastních zdrojů, ale i využitím volných finančních prostředků jiných ekonomických subjektů. V tomto případě nastupují služby finančních zprostředkovatelů, většinou bank. Volné cizí zdroje tvoří významný nástroj finančních trhů. Tak jako v ostatních sférách tržního hospodářství jsou finanční trhy založeny na nabídce a poptávce.

Autotest:

1. Mezi sekundární finanční činnost lze zařadit:
 - (a) sestavení rozpočtu na příští měsíc
 - (b) úhradu faktury
 - (c) příjem odměny
2. Mezi transferové platby patří:
 - (a) výplaty starobních důchodů
 - (b) platby, kdy dochází k výměně zboží (nebo služeb) za peníze
 - (c) všechny bezhotovostní převody na účtech
3. Depozitní funkce finančního systému znamená, že:
 - (a) každý si může uložit nespotřebované finanční prostředky
 - (b) každý může směnit finanční dokumenty za reálné peníze
 - (c) každý může platit bezhotovostním způsobem
4. Pokud při studiu podnikových materiálů zjistíme, že v textu jsou kromě čísel vyjádřeny i cíle, cesty k jejich dosažení, podmínky a prostředky jedná se o:
 - (a) plán
 - (b) prognózu
 - (c) vizi

Kapitola 2

Tvorba podnikového finančního plánu

Popis lekce:

Lekce se zabývá tvorbou finančního plánu. Jeho sestavení je stěžejní částí podnikového plánování, neboť ve finančním plánu se promítají důsledky veškerých plánů ostatních, jakožto i očekávané výsledky finanční situace podniku v příštím období. Lekce má následující strukturu:

- 2 Tvorba plánu
- 2.1 Plánování
 - 2.1.1 Časové hledisko plánování
 - 2.1.2 Úrovně plánování
- 2.2 Plánovaná bilance
 - 2.2.1 Aktiva
 - 2.2.2 Pasíva

Délka lekce: 120 minut

Klíčová slova:

Plán, plánování, plánovaná bilance (rozvaha), aktiva, pasiva, cash flow, úbytky, přírůstky, plánovaný konečný stav, opravné položky, dohadné účty, účty časového rozlišení, IFRS (Mezinárodní účetní standardy), rezervy, závazky.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- charakterizovat typy plánů z časového hlediska,
- objasnit postup při sestavování finančního plánu,
- vysvětlit obsahovou náplň jednotlivých hlavních účetních položek finančního plánu,
- objasnit skladbu aktiv a jejich vliv na sestavování plánu aktiv,
- objasnit skladbu pasiv a jejich vliv na sestavování plánu pasiv.

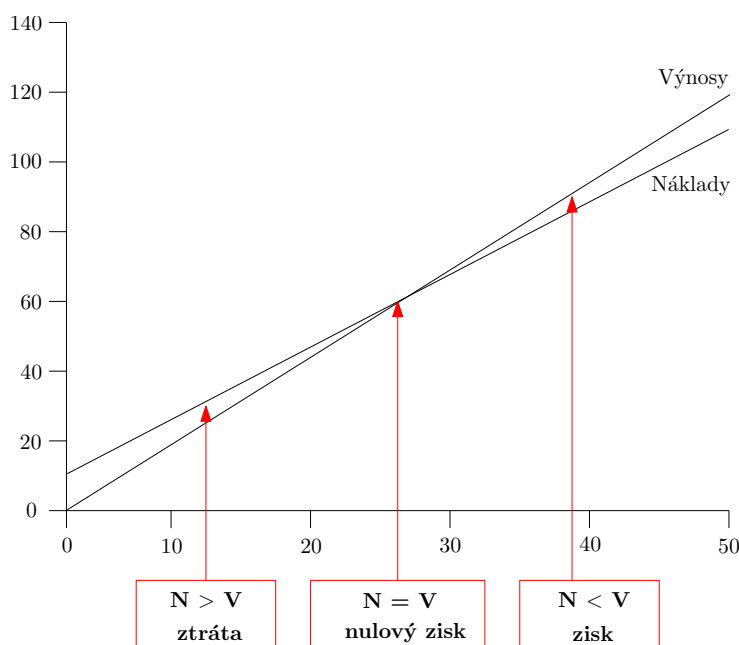
2 Tvorba plánu

2.1 Plánování

Plánování Plánování je proces, jehož prostřednictvím podnik nebo organizace kvantifikuje cíle, kterých chce v blízké nebo vzdálenější budoucnosti dosáhnout, včetně vymezení zdrojů, které jsou pro jeho dosažení nezbytné.

Plány **Plány jsou považovány za nástroje řízení.** Hierarchická soustava plánů v podstatě odpovídá jednotlivým stupňům cílů zájmových skupin i celého podniku. Rozeznáváme určité druhy plánů.

Například v případě finančního plánování je nejčastějším cílem podniku dosažení maximálního zisku. Zisk (ztráta) je vymezen jako rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady. Jsou-li celkové náklady vyšší než celkové výnosy, vzniká ztráta, v opačném případě vzniká zisk. Pro dosažení maximálního zisku se podnik musí snažit maximalizovat výnosy a minimalizovat své náklady.

Obrázek 2.1: Bod zlomu, porovnávání výnosů a nákladů v podniku

Kromě dosažení maximálního zisku může podnik usilovat i o jiné, tzv. alternativní cíle, např. zajištění určité pozice na trhu, dlouhodobého působení na trhu nebo proniknutí na nové trhy. V závislosti na konkrétních cílech se pak nemusí jednat o maximalizaci zisku, neboť podnik pak prodává své výrobky a služby např. za nižší ceny než by mohl jen proto, aby si získal nový segment trhu. Také ne všechny podniky a organizace byly za účelem maximalizace zisku založeny, jak již bylo řečeno, existují i neziskové organizace, které získávají své příjmy přidělem do svého rozpočtu a rozpočet je pak pro tyto organizace jistou formou finančního plánu, protože pro ně představuje finanční omezení. Tyto organizace jsou potom zaměřeny na úsporu nákladů, dodržení limitu, a to i v případě, že jejich výnosy mohou být vyšší než rozpočtované.

V následujícím textu bude věnována pozornost podnikům a organizacím, které působí v klasickém tržním prostředí a vytvářejí klasický finanční plán plánování nákladů a výnosů,

tj. podniky založené na dosahování zisku.

Cíl, který si podnik stanoví musí být reálný, tzn. dosažitelný. Z hlediska motivačního je vhodné stanovit mírně nadhodnocené cíle, které nutí podnik k většímu úsilí na jeho dosažení. Pokud je však cíl podniku výrazně nadhodnocený a tudíž i nesplnitelný, může být výsledný efekt pro jeho plnění spíše nemotivační. Je-li naopak cíl stanovený na nízké úrovni, může působit stejně tak demotivujícím způsobem.

*Dosažitelný
cíl*

Pro větší účast a motivační zapojení všech zúčastněných pracovníků na splnění stanovených cílů je vhodné zavést systém jejich odměňování v závislosti na plnění dílčích cílů, které mají vliv na cíl celkový.

Plán musí definovat všechny významné složky, které mají vliv na dosažení cíle a zdroje, které jsou nezbytné pro jejich dosažení. Jak je již účastníkům kurzu známo z oblasti teorie managementu a podnikové ekonomiky, plán musí obsahovat konkrétní cíle, cesty k jejich dosažení, podmínky, za nichž se bude provádět a prostředky, které budou vynaloženy na dosažení plánovaných cílů.

Nejdůležitějšími složkami pro tvorbu plánu jsou:

*Složky
plánu*

1. předpokládaný objem zakázek, které podnik může pro uvažované období očekávat;
2. předpokládaný objem a struktura tržeb, které plánuje podnik realizovat.

Obě tyto složky plánu budou v následujícím textu podrobněji popsány. K tomu, aby podnik mohl očekávané zakázky vyrobit a následně prodat, potřebuje zdroje, a to kapacitní (lidská práce, stroje, budovy, materiál atd.), finanční zdroje (pro nákup, resp. pronájem výrobních faktorů, materiálu a služeb), technické, informační apod.

Při plánování je také důležité mít na paměti, že každý plán je pouhým odhadem, jehož kvalita a přesnost záleží na mnoha faktorech, především na podkladech a informacích, které jsou pro tvorbu plánu k dispozici.

Výsledný plán je vždy natolik kvalitní, jak kvalitní jsou informace, které jsou při jeho tvorbě k dispozici.

Plánování je do určité míry vždy ovlivněno schopnostmi plánovačů, jejich subjektivním přístupem, velmi závisí na jejich zkušenostech, použitých metodách, optimistickém nebo pesimistickém přístupu a dalších faktorech.

I když lze při plánování použít obecné modely metod, těžko lze v praxi docílit situace, kdy by dva nezávislí lidé docílili totožných hodnot ve všech bodech plánu.

2.1.1 Časové hledisko plánování

Z hlediska časového se rozlišují následující druhy plánů:

*Druhy
plánů*

a) dlouhodobé

jsou sestavovány obvykle pro časový horizont 5 až 10 let. Jejich cílem je stanovit dlouhodobý cíl, kterého chce podnik v daném časovém horizontu dosáhnout. Někdy bývají dlouhodobé cíle označovány jako strategické. Vzhledem k delšímu časovému horizontu nebývají příliš přesné, neboť s délkou časového horizontu se jejich přesnost snižuje. Proto nemusí (a ani nemohou) být příliš přesné a detailně propracované. Obvykle obsahují plán tržeb, očekávaný objem zakázek, finanční a personální potřeby podniku apod. Tyto údaje pak slouží pro posouzení předpokládaného meziročního vývoje, zohledňují se očekávané trendy a možnosti na trhu a na základě toho se přizpůsobuje plánovaný objem a struktura výroby, tržeb a kapacitní možnosti podniku.

b) **střednědobé**

jsou sestaveny pro období 2 až 5 let. Na rozdíl od dlouhodobých plánů jsou vypracovány o něco přesněji a jsou založeny na konkrétnějších hodnotách. Bývají detailnější u jednotlivých plánovaných položek. Střednědobé plány se někdy označují jako taktické.

c) **krátkodobé**

jsou vytvářeny pro období do 1 roku. Vzhledem k tomu, že se jedná, na rozdíl od předchozích typů, o relativně krátký časový horizont, nabývají také konkrétnějších hodnot a tím i větší přesnosti. Většinou se plánuje s detailností podle jednotlivých druhů nákladů až na úroveň analytických účtů a nákladových středisek.

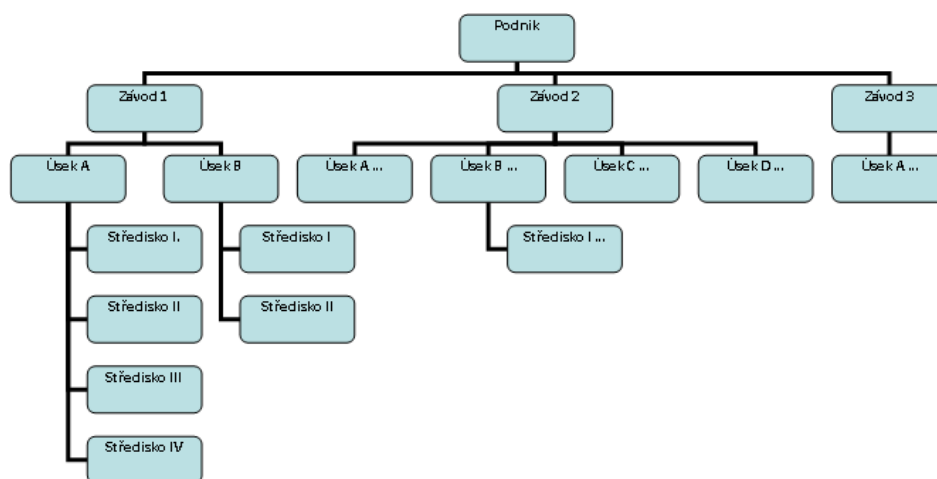
d) **operativní**

v průběhu roku dochází k upřesňování plánu na základě nejaktuálnějších poznatků a informací. Tyto údaje jsou pak zapracovány do plánu, čímž se zajišťuje systém pro aktualizaci informací o nejbližším vývoji společnosti. Operativní plány mohou být zpřesňovány pravidelně, např. 1 × měsíčně.

2.1.2 Úrovně plánování

Způsob tvorby, rozsah, a úroveň podrobnosti pro tvorbu plánu jsou ovlivněny zejména potřebami a zvyklostmi podniku či organizací. Jedním z nejdůležitějších faktorů, které způsob tvorby plánu ovlivňují, je organizační struktura podniku. Ta může být jednoduchá, kdy podnik je představován jedním závodem, skládajícím se z několika hospodářských středisek, nebo složitá, kdy se podnik skládá např. z divizí, závodů, úseků a hospodářských středisek. Uvedený příklad je pouze ilustrativní, skutečná struktura podniku pak může být mnohem složitější a komplikovanější, např. v souvislosti s konsolidovanými účetními jednotkami podniku.

*Struktura
podniku*

Obrázek 2.2: Struktura podniku

Jak už bylo naznačeno v předchozím textu, s ohledem na strukturu podniku, může plánování nákladů vypadat následovně:

Tabulka 2.1: Plánování nákladů

účet	Středisko I	Středisko II	Středisko III	Středisko IV	Úsek celkem
501	1205	481	384	102	2172
501 100	100	200	250	75	625
501 200	320	156	89	14	579
501 300	785	125	45	13	968
502					
502 100					
502 200					
502 300					
...					
...					
celkem					

Příklad v tabulce představuje situaci, kdy úsek podniku má čtyři střediska označené římskými číslicemi I. až IV. Náklady v tomto příkladu jsou plánovány s detailností nákladových středisek a analytických účtů. Vertikálním součtem všech nákladů získáme celkové náklady jednotlivých hospodářských středisek, horizontálním součtem dle nákladových druhů pak vyšší jednotlivých druhů nákladů za celý útvar.

Analogicky bychom postupovali po organizační struktuře podniku jako celek, tedy součtem hodnot za jednotlivé úseky získáme hodnoty celého závodu a součtem všech závodů pak hodnoty za celý podnik.

V následujícím textu se budeme věnovat praktickému přístupu k tvorbě plánu. Zaměříme se na jednotlivé položky finančního plánu s důrazem na nejdůležitější aspekty, které mají na tyto položky největší vliv. Zaměříme se na plánování jednotlivých bilančních položek, v další lekci pak na plánování jednotlivých druhů nákladů a výnosů. Po zkompletování jednotlivých naplánovaných položek bychom měli být schopni zkompletovat plánovanou rozvahu, výkaz zisku a ztráty, výkaz Cash-Flow, případně výkaz změn ve vlastním kapitálu a jejich vzájemným propojením také provázanost celého plánu.

Průvodce studiem:

Pro dobrou znalost této lekce by bylo vhodné zopakovat si poznatky z finančního účetnictví, alespoň strukturu hlavních účetních výkazů. I když v této lekci podrobněji vysvětlujeme návaznosti, obsah i hlavní body pro sestavení finančního plánu, vycházíme z předpokladu, že účastník má základní přehled získaný právě studiem finančního účetnictví, a že se již seznámil se skladbou základních účetních výkazů.

Pokusme se nyní zrekapitulovat nejdůležitější vlastnosti jednotlivých výkazů a připomenout si spojující body mezi nimi.

a) Rozvaha (neboli balance)

pracuje s konečnými stavby účtů účtových tříd 0 až 4. Na straně aktiv najdeme hmotný a nehmotný majetek, zásoby, peníze v pokladně a bankovních účtech, pohledávky a účty časového rozlišení. Mezi položkami pasív je vlastní kapitál, rezervy, závazky, úvěry a účty časového rozlišení. Bilanční účty nejsou většinou plánovány na střediska, protože striktní přiřazení jednotlivých položek ke konkrétním střediskům není většinou možné. Na konkrétní hospodářská střediska je většinou možné přiřadit například položky majetku, čehož lze využít při plánování investic a odpisů.

Účetní
výkazy

b) **Výkaz zisku a ztráty (výsledovka)**

zachycuje účetní třídy 5 a 6 – tedy náklady a výnosy. Na rozdíl od bilančních hodnot je možné všechny náklady a výnosy jednoznačně přiřadit na konkrétní nákladová střediska a tím docílit zjištění výsledku hospodaření jednotlivých středisek. Ne všechna nákladová střediska však vytvářejí vedle nákladů i výnosy. Výnosy nákladových středisek vznikají nejčastěji realizací výrobků a služeb, vedlejší hospodářskou činností a přeúčtováním vnitropodnikových služeb poskytnutých jiným střediskům. Přeúčtování vnitropodnikových služeb je ve vztahu k hospodářskému výsledku podniku jako celku neutrální.

Jednou z nejvíce sledovaných hodnot při plánování nákladů a výnosů je EBIT (Earnings Before Income Tax), tedy výsledek před úroky a zdaněním, kterému přibližně odpovídá položka výsledovky „provozní výsledek hospodaření“. Tento výsledek ze získá rozdílem účtových skupin 60 až 65 a 50 až 55. Představuje výsledek hospodaření v souvislosti s hlavní hospodářskou činností podniku.

Vedle provozního výsledku hospodaření existuje také finanční výsledek hospodaření, vzniklý rozdílem účtových skupin 66 a 56. Finanční výsledek hospodaření má význam zejména pro podniky a organizace, které působí v oblasti finančnictví, bankovníctví, držení a obchodování s cennými papíry apod. Pro ostatní podniky je tato část hospodářského výsledku většinou pouze okrajovou záležitostí a nalézáme zde nákladové a výnosové úroky z účtů a úvěrů, kursové zisky a ztráty apod.

Posledním dílčím druhem hospodářského výsledku ve výsledovce je mimořádný výsledek hospodaření vzniklý rozdílem účtových skupin 68 a 58. Mimořádný výsledek hospodaření není většinou předmětem plánování. Patří sem totiž náklady způsobené mimořádnými událostmi, jakými jsou například živelné pohromy apod. Výnosy pak mohou být třeba odškodnění těchto událostí od pojišťoven atd. Je zřejmé, že plánovat podobné nepředvídatelné skutečnosti není docela dobře možné.

Součtem provozního, finančního a mimořádného výsledku hospodaření získáme hospodářský výsledek podniku před zdaněním. Zohledníme-li do výsledku před zdaněním daně, získá hospodářský výsledek po zdanění. Kompletní hospodářský výsledek po zdanění se zjistí také jako rozdíl všech výnosových a nákladových účtů.

c) **Cash-Flow (neboli výkaz peněžních toků)**

lze sestavovat tzv. **přímou metodou**, kdy je přímo vedená evidence všech příjmů a výdajů a nákladů a výnosů, nebo tzv. **metodou nepřímou**, odvozenou z výkazů rozvahy a výsledovky, zpřesněná některými údaji z hlavní knihy.

Nepřímá metoda sestavení Cash-Flow je v praxi používána nejčastěji a pokud je výkaz Cash-Flow vytvářen i pro potřeby plánu, tj. plánované hodnoty, není možné přímou metodu aplikovat.

Vzhledem k tomu, že sestavení výkazu Cash-Flow je metodicky poněkud náročnější než je rozvaha a výsledovka, věnujeme mu větší pozornost v jedné z příštích částí. Obecně lze říct, že pro potřeby plánování nám rozliší výkaz Cash-Flow peněžní toky dle oblasti, které se týkají, tedy – provozní, finanční či investiční.

Jak již bylo řečeno, pro zajištění komplexnosti a správnosti plánovaných hodnot, je vhodné plánovat bilanční a výsledkové hodnoty současně tak, aby byla zajištěna jejich vzájemná provázanost a tím i správnost.

Uvádíme proto nejdůležitější spojovací můstky mezi rozvahou a výsledovkou:

- součet všech účtů účtových tříd 0 až 6 je roven 0;
- suma všech aktiv se rovná sumě všech pasiv;
- hospodářský výsledek běžného účetní období v bilanci je roven hospodářskému výsledku daného účetního období po zdanění;

Dvě metody

*Návaznosti
účetních
výkazů*

- d) meziroční změna stavu rezerv a opravných položek v bilanci je rovna údaři v řádku výkazu zisky a ztráty „Změna stavu rezerv a opravných položek v provozní oblasti a komplexních nákladů příštích období“;
- e) jsou-li uvažovány pouze odpisy, pak suma ročních odpisů majetku je rovna korekčním položkám u majetku (bez opravných položek na majetek);
- f) změna stavu zásob z vlastní činnosti ve výsledovce musí být rovna meziroční změně u nedokončené výrobě a polotovarů v bilanci.

Podobných propojovacích můstků bychom našli při bližší analýze mnohem víc, protože je důležité plánované hodnoty jednoho výkazu současně zohledňovat ve výkazu druhém. Zároveň je důležitý předpoklad mít určitou úroveň znalosti podvojného účetnictví, která nám umožní tyto vztahy správně interpretovat a zohlednit.

2.2 Plánovaná bilance

Předmětem plánování mohou být kromě nákladů a výnosů i jednotlivé položky rozvahy (bilance). Na rozdíl od nákladových a výnosových účtů není většinou vyžadováno jejich detailní plánování na úrovni analytických účtů a na střediska. Jednoduše proto, že je téměř nemožné některé položky přiřadit správně ke konkrétnímu středisku. Zatímco například majetkové účty je většinou možné přiřadit ke konkrétním střediskům, jiné položky, například vlastní jmění, či bankovní účty jsou nepřiraditelné. Pokud je však pro potřeby různých podnikových analýz přiřadit ke střediskům i tyto „nepřiraditelné položky“, provádí se toto rozdělení většinou kvalifikovaným odhadem nebo na základě předem nadefinovaných klíčů pro jejich přerozdělení.

2.2.1 Aktiva

Podívejme se nyní podrobněji na plánování jednotlivých položek aktiv. Do této skupiny patří dlouhodobý majetek, zásoby, peníze v pokladně a bankovních účtech, pohledávky a účty časového rozlišení.

*Skladba
aktiv*

Tabulka 2.2: Skladba aktiv

AKTIVA	Dlohodobý majetek
	• Nehmotný
	• Hmotný
	• Finanční
	Zásoby
	• Materiál
	• nedokončená výroba
	• hotové výrobky
	• Zboží
	Pohledávky
	• Dlouhodobé
	– z obchodního styku
	– ostatní
	• Krátkodobé
	– z obchodního styku
	– ostatní
	Finanční majetek
	• Peníze
	• Účty v bankách
	• krátkodobé cenné papíry a podíly
	Účty časového rozlišení

Složení
DM

1. Dlouhodobý majetek

Do kategorie dlouhodobý majetek patří dlouhodobý hmotný, nehmotný a finanční majetek.

Výchozím bodem pro plánování dlouhodobého majetku je konečný stav tohoto majetku v předchozím období (měsíce, roku), který je zároveň počátečním stavem období, pro které je plán tvořen. V průběhu období, pro které se plánuje dochází ovšem ke změnám stavu majetku a to minimálně ze dvou hlavních důvodů:

- úbytky, zejména prostřednictvím opravek, dále pak vyřazením a prodejem majetku;
- přírůstky pořízením nového majetku.

$$\begin{aligned}
 \text{Konečný stav majetku} &= \text{Počáteční stav majetku k 1. 1. 2009} \\
 \text{k 31. 1. 2008} &+ \text{plánované nové investice do majetku} \\
 &- \text{odpisy} \\
 &- \text{prodáný a vyřazený majetek} \\
 &= \text{plánovaný KS majetku k 31. 1. 2009}
 \end{aligned}$$

Pro plánování dlouhodobého majetku bude tedy platit rovnice, kdy konečný stav majetku v předchozím období (neboli počáteční stav aktuálního období) snížený o odpisy (a zůstatkovou hodnotu prodaného majetku) a navýšený o nově pořízený majetek se rovná konečnému stavu majetku k období, k němuž plánujeme (viz tabulka).

ad a) Úbytky

Roční přírůstek hodnoty opravek (tj. bilanční hodnota) představují sumu účetních odpisů (nákladů) daného období, o které je účetně snižována hodnota majetku. Způsob stanovení účetních odpisů si určuje účetní jednotka samostatně na základě interních předpisů. Způsob účetního odepisování majetku musí odpovídat skutečnému opotřebení majetku. Účetní odpisy, které vstupují do nákladů účetní jednotky nelze zaměňovat s odpisy daňovými, které jsou stanoveny na základě zákona o dani z příjmů a jsou počítány pro účely daňového přiznání.

Výpočet

$$\begin{aligned}\text{Oprávký} &\rightarrow \text{R O Z V A H A} \\ \text{Účetní odpisy} &\rightarrow \text{V Ý S L E D O V K A}\end{aligned}$$

$$\text{odpisy}_t = \text{opravky}_t - \text{opravky}_{t-1},$$

kde t je účetní období a $t-1$ předchozí účetní období

Z výše uvedeného textu a rovnice vyplývá, že účetní odpisy tedy představují náklad daného účetního období a meziroční přírůstek hodnoty opravek (vykazované v bilanci) musí odpovídat sumě odpisů (nákladů vykazovaných ve výsledovce). Tato skutečnost představuje důležitý spojovací můstek mezi bilancí a výsledovkou. Podrobnější přístup k plánování účetních odpisů je popsán v samostatné části věnované plánování nákladů.

Pokud jsou účetní jednotce známy i informace o předpokládaném vyřazení či prodeji strojů, nebo tvorbě opravných položek k majetku, měly by i tyto skutečnosti být vyčísleny v plánu.

ad b) Přírůstky

Druhou významnou položkou při plánování dlouhodobého majetku jsou plánované investice do majetku, tedy pořízení nového majetku. Investice do dlouhodobého majetku v tomto pojetí představují pořízení budov, strojů a zařízení nebo jejich technické zhodnocení tak, aby podnik měl dostatečné výrobní kapacity pro výrobu plánovaného objemu produkce.

Plánování výrobních kapacit se odvíjí od plánovaného objemu výroby, který podnik v uvažovaném období očekává, protože s nárůstem objemu výroby je nutné zajistit i dostatečný objem výrobních faktorů, tedy i nových strojů, budov apod. Vzhledem k tomu, že investice zpravidla představují i velké finanční výdaje, je vhodné, aby podnik před vlastním pořízením nové investice provedl **vyhodnocení návratnosti této investice**. Tzn. provede kalkulaci, ve které zohlední všechny náklady spojené s pořízením investice, včetně plánovaných ročních odpisů a objemu výroby a vyčíslí, za jak dlouho a při jakém objemu produkce se tato investice podniku vrátí. Přístup k tomuto vyhodnocení může být mnoho. Ideální je, pokud má podnik více rozhodovacích alternativ – například pořídí-li stroj nebo zařízení pro navýšení kapacity nebo má možnost nedostatečnou výrobní kapacitu suplovat formou outsourcingu apod. Na základě těchto analýz potom podnik uvažuje o případném pořízení nových investic.

Návratnost investice

Investiční aktivity jsou většinou spojeny s velkými finančními požadavky na jejich pořízení a zároveň je zde zároveň určitým omezením otázka finančních zdrojů. Podnik zpravidla investuje jak ze svých vlastních zdrojů, například určitý podíl ze svého ročního zisku, tak i ze zdrojů cizích – získaných úvěrů, leasingu apod. I tyto skutečnosti musí být předmětem plánování, včetně nákladových úroků, které musí podnik platit.

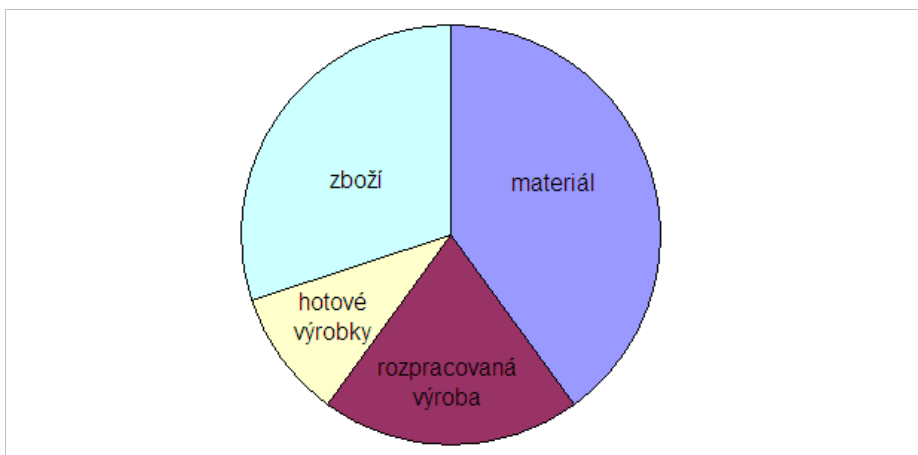
2. Zásoby

Další významnou položkou aktiv jsou zásoby. Zásoby zahrnují především tyto složky:

Struktura zásob

a) materiál;

- b) rozpracovanou výrobu;
- c) zboží;
- d) hotové výrobky.

Obrázek 2.3: Možná struktura zásob

ad a) *Materiál*

Naplánování optimálního množství zásob materiálu je relativně složitou otázkou. Cílem je, aby podnik měl dostatečné zásoby materiálu, které zajistí plynulý proces výroby. Na druhou stranu, má-li podnik zásoby až příliš vysoké, má v nich uložené finanční prostředky, které by mohl využít jiným, efektnějším způsobem. Navíc, disponuje-li podnik pomalu obrátkovými zásobami, tzn. se zásobami, jejichž spotřeba je z dlouhodobého hlediska velmi nízká, či dokonce nulová, měl by podnik přehodnotit význam těchto nevyužívaných zásob, protože některé zásoby se stávají časem nepoužitelné (z důvodů technického zastarání, vypršení expirační lhůty apod.) a takovéto stavy zásob zlikvidovat šrotací, nebo hodnotu těchto zásob snížit prostřednictvím tzv. opravných položek. Princip tvorby opravných položek je obecně založen na pravdivém zachycování skutečností, o kterých daná účetní jednotka účtuje. Např. podnik nemůže vykazovat hodnotu materiálu v ceně, za který byl tento materiál pořízen, je-li využitelnost tohoto materiálu vzhledem k zastarání omezená. Proto by se individuálně měly posoudit jednotlivé položky materiálu a v případě oprávněné obavy ze snížení hodnoty materiálu provést korekci jeho bilanční hodnoty formou těchto opravných položek.

Příklad – Vytvoření opravné položky:

Podnik nakoupil 100 ks materiálu A za jednotkovou cenu 5,- Kč. Podnik má tento materiál uložený 15 měsíců bez jakékoliv spotřeby na skladě. Tržní cena tohoto materiálu však klesla na 3,- Kč za kus. Vzhledem k tomu, že materiál se nespotřebovává, má organizace vnitřními předpisem stanoveno, že je nutno vytvořit na tuto pomalu obrátkovou zásobu povinnost vytvořit opravnou položku ve výši 40 % z jeho hodnoty.

K tomu, aby podnik vyjádřil reálnou hodnotu zásoby materiálu A, musí provést korekci formou opravné položky. V prvním kroku provede přecenění materiálu na současnou tržní hodnotu, tzn. zlevnil-li materiál o 2,- Kč/ks, pak podnik vytvoří opravnou položku 200 Kč a dále sníží hodnotu majetku o 40 % původní hodnoty, tj. $0,4 \times 500 = 200$ Kč.

*Opravné
položky*

Materiál je uložen na skladě v hodnotě 500,- Kč (hodnota brutto), ale zároveň k tomuto materiálu byly vytvořeny dvě opravné položky, obě ve výši 200,- Kč, což snižuje jeho netto hodnotu vykázanou v bilanci na 100,- Kč (tj. $500,- \text{ Kč} - 200,- \text{ Kč} - 200,- \text{ Kč} = 100,- \text{ Kč}$).

Úkol č. 2/1:

Podnik nakoupil 100 ks materiálu za jednotkovou cenu 5,- Kč. Podnik má tento materiál uložený 15 měsíců bez jakékoliv spotřeby na skladě. Tržní cena tohoto materiálu však stoupla na 6,- Kč za kus. Jak budete reagovat v daném případě? Odpověď je uvedena v Klíči.

Opravná položka má pak má pro podnik dvojí dopad. Jednak snižuje hodnotu daného aktiva a jednak vstupuje do účetnictví jako náklad, který snižuje výsledek hospodaření dané účetní jednotky (opět spojovací můstek mezi rozvahovými a výsledkovými účty). Uvedený příklad také demonstrovuje potřebu podniku řídit stav zásob s cílem dosažení takového stavu, kdy má podnik dostatečnou zásobu pro zajištění plynulé produkce a při tom nemá v nadbytečných zásobách umrtveny finanční prostředky, které by mohl využít jiným, efektivnějším způsobem a navíc ještě vytvářet opravné položky, které mají vliv na náklady.

Pro plánování objemu zásob lze také využít různé ukazatele, například podíl zásob na celkových aktivech, podíl zásob z celkových tržeb apod. Podobných poměrových ukazatelů je celá řada a jejich monitorování v čase může být nástrojem pro vyhodnocování stavu zásob v daném okamžiku.

Ideální je, má-li výrobní podnik zajištěné plynulé dodávky materiálu podle aktuálních potřeb bez zbytečného skladování a manipulací. To ovšem záleží na kvalitě a spolehlivosti služeb dodavatelů.

Stav materiálu na skladě (bilanční hodnota) nelze zaměňovat se spotřebou materiálu (náklad).

*Dvojí
účinek*

*Důležité
upo-
zornění*

ad b) Nedokončená výroba

V důsledku skutečnosti, že podnik k rozvahovému dni není schopen dokončit všechny výrobky, které má rozpracované a převést je tak do stavu hotových výrobků, musí podnik plánovat i hodnotu nedokončených výrobků, které nejsou ještě finálními výrobky, jsou v různém stupni rozpracovanosti a je nutné vyčíslit jejich předpokládanou hodnotu.

Meziroční změna ve stavu rozpracované výroby (v bilanci) musí odpovídat změně stavu rozpracované výroby (ve výsledovce) – další důležitý spojovací můstek mezi oběma výkazy.

Hodnota nedokončených výrobků je tvořena hodnotou spotřebovaného materiálu a hodnotou pracovních operací, které byly na tyto nedokončené výrobky vynaloženy. Kromě toho může být hodnota nedokončených výrobků navýšena o některé další náklady, nejčastěji formou přírůzků, které do této hodnoty promítnou nepřímo přiřaditelné režijní náklady související s výrobou.

Stanovení plánovaného objemu rozpracované (nedokončené výroby) se odvíjí na základě objemu zakázek, termínů jejich přijetí a předpokládaném termínu dokončení a plánu výroby.

ad c) Zboží

Podniky, které se zabývají prodejem zboží, musí také stanovit objem zásob zboží. Obecně lze říci, že platí to, co bylo řečeno v odstavci věnovanému stavu materiálu. Pokud má podnik příliš velké zásoby zboží, nebo zboží, které se prodává málo, či se vlivem zastarání stává neprodejným, je nutné tuto skutečnost zohlednit také formou opravných položek.

ad d) *Hotové výrobky*Důležitá
zásada

Poslední významnou položkou při plánování stavu zásob jsou hotové výrobky. Cílem každého výrobního podniku by mělo být co **nejrychlejší vyskladnění a prodej** hotových výrobků. Redukují se tím náklady na skladování. Prodej hotových výrobků také znamená příliv peněžních prostředků v podobě tržeb. Obdobně, jako u stavu rozpracované výroby je důležité pojítka mezi rozvahou a výsledovkou i v případě meziroční změny stavu zásob hotových výrobků v bilanci a změnou stavu hotových výrobků ve výsledovce.

Způsob plánování stavu zásob záleží vždy na konkrétních podmínkách daného podniku, na odběratelsko-dodavatelských vztazích (dodržování termínů dodávek), zvyklostech a zkušenostech a dalších faktorech. Proto je důležité zvažovat nasmlouvané termíny dodávek výrobků, plánovaný objem výroby, kapacity skladovacích prostor, strukturu zásob apod.

3. **Pohledávky**

Pohledávky podniku vznikají v důsledku časového prodlení mezi poskytnutým plněním a úhradou za toto plnění.

Pohledávky lze klasifikovat dle různých hledisek, například podle povahy na:

- a) Pohledávky z obchodních vztahů,
- b) Pohledávky ostatní.

ad a) *Pohledávky z obchodních vztahů*

jsou důsledkem skutečnosti, že podnik realizuje na trhu svou produkci a své služby bezhotovostním prodejem. Prodej výrobků a služeb probíhá nejčastěji fakturací se stanovenými platebními podmínkami. I přes skutečnost uvedení data splatnosti na faktuře je důležitá i otázka platební morálky zákazníků, tj. zda-li své závazky vůči podniku plní včas.

Při plánování je proto důležité vycházet z objemu prodejů realizovaných během posledního měsíce roku, pro který je plán tvořen s přihlédnutím na termíny splatnosti a platební morálku zákazníků.

V případě existence pohledávek, které jsou delší dobu po splatnosti se tvoří na tyto pohledávky opravné položky.

Důležitá
zásada

Opravné položky snižují hodnotu pohledávek (obdobně jako tvorba opravných položek u zásob). Tvoříme je u pohledávek pochybných a sporných.

Příklad:

Opravné položky se většinou tvoří tak, že se pohledávky rozdělí do skupin podle stáří. Například pohledávky před datem splatnosti, pohledávky do 1 měsíce po splatnosti, do 3 měsíců po splatnosti, do půl roku po splatnosti apod. Pro každou skupinu pohledávek je stanovena procentní sazba, kterou se tvoří tato opravná položka. Vychází se při tom z předpokladu, že se stářím pohledávek se snižuje pravděpodobnost jejich úhrady.

Při plánování výše pohledávek z obchodních vztahů musíme vzít do úvahy i existenci těchto problematických neuhrazených pohledávek a snížit jejich hodnotu o předpokládanou výši opravné položky.

Úkol č. 2/2:

Při inventuře pohledávek byly zjištěny pohledávky po lhůtě splatnosti, a to 3 měsíce. Celková výše pohledávek činí 100 000 Kč. Dle podnikové směrnice je třeba vytvořit v tomto případě 30% opravnou položku. Proved'te a zaúčtujte. Druhou inventarizací bylo zjištěno, že pohledávka byla uhrazena. Zaúčtujte

i tento účetní případ. Obě řešení naleznete v Klíči.

ad b) *Ostatní pohledávky*

Druhou skupinou pohledávek, které je nutné zahrnout do plánu jsou pohledávky ostatní. Do této skupiny pohledávek patří pohledávky například k zaměstnancům, pohledávky k podnikům ve skupině, pohledávky k různým státním institucím apod., které nevznikly na bázi odběratelsko-dodavatelských vztahů. Většinou je možné výši těchto pohledávek pro budoucí období poměrně snadno odhadnout, protože některé z nich se pravidelně měsíčně opakují, případně je upravíme o nové skutečnosti, jsou-li nám tyto známy. Další členění pohledávek je například na **krátkodobé a dlouhodobé**. Krátkodobé mohou být například výše zmíněné pohledávky z odběratelsko-dodavatelských vztahů, ale i podstatná část ostatních pohledávek. Krátkodobé pohledávky jsou splatné do jednoho roku.

Dlouhodobé pohledávky mají dobu splatnosti nad jeden rok.

Příklad:

Dlouhodobými pohledávkami mohou být například pohledávky z titulu splátkových kalendářů zákazníkům, pohledávky ze speciálně uzavřených smluv, poskytnuté zaměstnanecké půjčky apod.

Dlouhodobými pohledávkami nejsou pohledávky, které mají splatnost do jednoho roku, i když nebyly více než rok po této lhůtě uhrazeny.

Pro podnik může být významné i rozdělení pohledávek z hlediska jejich původu na **tuzemské a zahraniční**.

Zatímco pohledávky z tuzemska, resp. v tuzemské měně nepodléhají změnám v důsledku změn kurzu, pohledávky ze zahraničí (tedy ty, které jsou v zahraniční měně) jsou

*ovlivňovány vývojem kursu a proto se musí upravovat o **kursové změny**.*

Pokud koruna posiluje, dochází k reálnému snížení hodnoty pohledávek a naopak.

Poslední z mnoha členění pohledávek, které podniky podle svých potřeb používají je členění na **pohledávky před splatností a po splatnosti**. Toto členění může mít význam při plánování opravných položek k pohledávkám, které byly v tomto textu již dříve zmíněny. V této souvislosti ovšem je vhodné upozornit i na **možnosti skonta**, kdy jako dodavatelé motivujeme odběratele k včasné úhradě i tím, že mu poskytneme určitou slevu z fakturované částky v případě, že úhradu provede před stanoveným datem splatnosti.

Obecně lze říci, že stav pohledávek na konci roku by se měl odvíjet od prodejů v období, spadající do lhůty splatnosti. Většinou podniky mají zmapovanou strukturu svých klientů z hlediska platební morálky (platební morálka zákazníků je často předmětem interní podnikové analýzy) a proto je možné pohledávky po splatnosti odhadnout na základě předchozích zkušeností.

Definice

Zásada

4. Peníze a bankovní účty

Plánovaný stav finančních prostředků je vždy otázkou zajištění dostatečného množství prostředků s vysokou likviditou a tak je k tomu nutno přistupovat i při plánování. Objem finančních prostředků na účtu musí odrážet minimální stav finančních prostředků, které podnik potřebuje pro zajištění každodenní činnosti. Zdrojem na straně příjmů jsou zejména plánované příjmy z vydaných faktur, strana výdajů je tvořena potřebou finančních prostředků na mzdy a platy, úhradu přijatých faktur, plnění vůči státním institucím a úřadům apod.

Na bankovních účtech musí být dostatečný objem finančních prostředků pro zajištění každodenní činnosti podniku, ale zároveň, vzhledem k nízkým úrokovým výnosům (vzhledem k vysoké likviditě), není výhodné zde dlouhodobě kumulovat nadbytečný

Zásada

objem finančních prostředků, které by bylo výhodnější investovat jiným způsobem, zajišťujícím vyšší výnosy.

Peníze na pokladně jsou určeny vždy pro úhradu nezbytných drobných výdajů, resp. hotovostních příjmů a většinou je jejich objem vázán pokladním limitem.

5. Dohadné položky aktivní a účty časového rozlišení

Při plánování aktiv můžeme plánovat i dohadné položky aktivní, případně účty časového rozlišení, pokud jsou nám takové skutečnosti známy a chceme je přiřadit do účetního období, do kterého skutečně patří.

2.2.2 Pasíva

*Struktura
pasiv*

Položky pasiv lze rozdělit do dvou základních skupin – vlastní zdroje a cizí zdroje. Pod pojmem vlastní zdroje chápeme vlastní kapitál, kapitálové fondy a výsledek hospodaření. Cizím zdroji jsou pak rezervy, závazky a úvěry.

Tabulka 2/4: Struktura pasiv

PASIVA	Vlastní kapitál
	• základní kapitál
	• kapitálové fondy
	• rezervní fondy, nedělitelný fond a ostatní fondy ze zisku
	• výsledek hospodaření minulých let
	• výsledek hospodaření běžného účetního období
	Cizí zdroje
	• rezervy
	• závazky
	dlouhodobé
	– z obchodního styku
	– ostatní
	Krátkodobé
	– z obchodního styku
	– ostatní
	• bankovní úvěry a výpomoci
	• časové rozlišení

1. Vlastní kapitál

Vlastní kapitál je zejména vklad majitele nebo společníků do podniku při jeho založení, resp. může být z různých důvodů dodatečně navýšeno. Jeho výše ovšem nepodléhá tak častým změnám jako ostatní položky bilance a tak se změna plánuje pouze tehdy, jsou-li známy skutečnosti, které by mohly k navýšení vlastního jmění vést, například splnění podmínek stanovených zákonem apod.

V případě kapitálových fondů může docházet ke změnám, například v souvislosti s jejich navýšením o část zisku vykázaného v předchozím období.

Do vlastního kapitálu patří i zisk, resp. ztráta z předchozích let. Změny této položky se plánují na základě předpokládaného naložení se ziskem.

Příklad:

Se ziskem se například naloží tak, že určitá procentuální část zisku se investuje do rozvoje podniku, a o další část se navýší kapitálové fondy, zbývající část může být vyplacena spoluvlastníkům jako podíly na zisku apod. Potom je nutné tyto skutečnosti zahrnout i do plánu.

Poslední, i když pravděpodobně nejvýznamnější položkou vlastních zdrojů je hospodářský výsledek běžného účetního období. Tato položka, která je v klasické bilanci vlastně dopočítávána tak, že se od celkových aktiv odečtou cizí zdroje pasív a zbývající část vlastního kapitálu. V plánované bilanci ovšem hospodářský výsledek uvažovaného období nedopočítáváme, ale převezmeme jako rozdíl celkových výnosů a nákladů ve výsledovce (hospodářský výsledek běžného hospodářského období je důležitým spojovacím článkem mezi rozvahou a výsledovkou). Zejména podniky, které usilují o maximalizaci zisku budou tuto položku bedlivě sledovat, protože se jedná o výsledek hospodaření po zdanění. Výše této položky je ovlivněna především stavem výnosů a nákladů, proto bude výsledek hospodaření běžného období výsledkem plánování výsledkových účtů.

Příklad:

Plánovaná aktiva podniku činí 100 mil. Kč. Cizí zdroje jsou ve výši 50 mil. Kč, vlastní kapitál bez hospodářského výsledku běžného účetního období je ve výši 30 mil. Kč. Určete, kolik činí tento hospodářský výsledek běžného účetního období. Celkové náklady podniku jsou ve výši 15 mil. V jaké výši jsou celkové výnosy podniku?

Tento jednoduchý příklad demonstruje vzájemné propojení rozvahy a výsledovky. Dopočtem bilančních položek zjistíme, že hospodářský výsledek běžného účetního období činí 20 mil. Kč (tedy $100 - 50 - 30$ mil. Kč). Vzhledem k tomu, že hospodářský výsledek je dán rozdílem celkovým výnosů a nákladů a je-li výše nákladů známa, je výše celkových výnosů 35 mil. Kč.

Úkol č. 2/3:

Plánovaná aktiva podniku činí 300 mil. Kč. Cizí zdroje jsou ve výši 200 mil. Kč, vlastní kapitál bez hospodářského výsledku běžného období je ve výši 50 mil. Kč. Určete kolik činí hospodářský výsledek běžného účetního období. Celkové náklady podniku jsou ve výši 60 mil. Kč. Určete celkové výnosy podniku. Řešení naleznete v Klíči.

2. Cizí zdroje

Pod označením cizí zdroje jsou chápány rezervy, závazky a úvěry.

*Struktura
cizích
zdrojů*

a) Rezervy

Rezervy jsou účetním nástrojem, který slouží k zahrnování nákladů do období, se kterým věcně a časově souvisí. U rezerv je znám většinou pouze účel, zatímco výše a období se pouze odhaduje. Jsou považovány za cizí zdroje, ale nevykazují se jako závazky, protože v okamžiku jejich vzniku a tvorby neexistuje závazek vůči třetí osobě.

Pomocí rezerv si podnik vytváří zdroje pro předpokládané výdaje, které v budoucnosti s určitou mírou pravděpodobnosti nastanou. Rezervy mohou být vytvářeny pro různé účely a v závislosti na tom se používají i různé metody pro jejich výpočet. Cílem by mělo být stanovení kvalifikovaného odhadu nákladů pro daný účel. Jakmile situace, pro kterou je rezerva tvořena nastane, vyčerpají se finanční prostředky z této vytvořené rezervy, nebo pokud pomine důvod jejího vytvoření, rezerva se rozpustí.

Při plánování se tedy rezervy počítají pro budoucí období, **kdy některé situace,**

pro které jsou rezervy vytvářeny, mohou, ale také nemusí nastat. Jiné rezervy lze naopak vyčíslit relativně snadno.

Příklad:

Rezervu na plánovanou opravu střechy lze stanovit na základě stanoveného rozpočtu na tuto opravu. To je ostatně povinnost při vytváření této rezervy. Pokud je rezerva dlouhodobá (maximálně může být na 8 roků), pak je třeba ji inventovat, podobně jako dlouhodobý majetek.

Další rezervy, u nichž je vždy určitá míra pravděpodobnosti, že daný jev nastane, je nutno odvodit na základě zkušeností z minulých období a záleží na subjektivním přístupu k plánování.

Příklad:

Příkladem může být rezerva na náklady plynoucí z záručních lhůt, kdy je známo procento reklamací dané skupiny produktů z důvodu vad na straně výrobce.

Úkol č. 2/4:

Podnik plánuje vyrobit v období, pro něž se plánuje 250 000 kusů výrobku A a 500 000 kusů výrobku B. Výrobek A má cenu 300,- Kč a výrobek B 700,- Kč. Podnik má zkušenost, že cca 1,5 % z tržeb výrobků typu A a 1,8 % z tržeb výrobků B představují náklady na reklamaci. Stanovte výši předpokládanou výši rezervy na reklamace výrobků.

Rezervy se rozdělují podle různých kritérií.

Účelové
členění

Může se jednat o kritérium dle věcné podstaty, tedy **účelu**, pro něž je rezerva vytvářena. Například personální rezervy pro výplatu speciálních odměn zaměstnanců (zaměstnanecké požitky) atd., rezervy na vadné výrobky, rezervy na soudní spory (pokud například podnik očekává, že bude účastníkem soudního sporu, u kterého ponese náklady na soudní líčení, může i pro tento účel vytvářet rezervu), ale i rezervy pro další speciální účely.

Další možností členění rezerv je hledisko časové, kdy rozlišujeme rezervy **krátkodobé** (tedy do jednoho roku), kdy tyto rezervy musí být do jednoho roku od natvoření rozpuštěny a rezervy **dlouhodobé**, tj. na období delší, než je jeden rok.

Časové
členění

Příklad:

Příkladem dlouhodobé rezervy může být rezerva na tzv. zaměstnanecké požitky, kdy se zaměstnavatel zaváže zaměstnancům vyplatit po splnění stanovené podmínky určité plnění. Například při dosažení významného životního jubilea zaměstnance, při odchodu do důchodu, při setrvání v zaměstnání po určitou dobu apod. obdrží každý zaměstnanec, který splnil stanovené podmínky určitou finanční odměnu, speciální dovelenou apod. V tomto případě pak zaměstnavatel musí tvořit rezervu na tuto zvláštní odměnu od okamžiku, kdy zaměstnanec nastoupí do zaměstnání (slovo musí je v tomto smyslu velmi relativní – pokud například sestavuje účetní závěrku dle IFRS (Mezinárodní účetní standardy), **měl by** tuto rezervu vytvářet). Při tom se musí brát v úvahu i takové skutečnosti, jako je například předpokládané meziroční navyšování platu zaměstnance a přepočítání budoucí hodnoty na hodnotu současnou diskontováním o úrokovou míru atd.

Uved'te vlastní příklad (krátkodobé a dlouhodobé rezervy):

.....

Dalším kritériem může být úroveň pravděpodobnosti, že daný jev nastane. Opět uveďme příklad situace, kdy daný jev nastane určitě a situaci, která nastat může, ale nemusí. Pokud se jedná o rezervu na příspěvek na dovolenou zaměstnancům, kteří v podniku pracují déle než jeden rok, je téměř stoprocentně jisté, že rezerva bude vyplacena a my jsme schopni ji relativně přesně vyčíslit. V případě rezervy, která je tvořena na případný soudní spor, který nám hrozí, je pravděpodobnost menší a situace nemusí nutně nastat.

U rezerv je také zapotřebí zdůraznit, že meziroční změna stavu rezerv vykázaná v bilanci se musí rovnat změně stavu rezerv, vykázané ve výsledovce.

Zásada

Při plánování rezerv je důležité mít na paměti, že tvorba rezerv je nákladem daného účetního období a rozpouštění rezervy je naopak výnosem. Z tohoto důvodu má **změna v objemu rezerv vliv na hospodářský výsledek podniku**.

b) **Závazky**

Při své hospodářské činnosti podnik vstupuje do obchodních vztahů s jinými organizacemi a podniky, nakupuje jejich výrobky a služby, je také nucen plnit i své povinnosti vůči státním orgánům a institucím, zaměstnancům apod. Ze všech těchto interakcí vznikají podniku závazky.

Vzhledem k tomu, že za poskytnutá plnění neplatíme většinou hotově a okamžitě, ale fakturou se stanovenou dobou splatnosti, vznikají nám závazky, jinými slovy dluhy. O tom, jaká bude konkrétní výše závazků podniku na konci období, pro něž se plánuje, je závislé od mnoha faktorů, například na:

- platební politice podniku (podniky většinou platí své závazky krátce před datem splatnosti, aby se nezbavovali finančních prostředků na účtech, za které mohou inkasovat úrok, ale také se mohou podniky snažit uplatňovat nabízená skonta, tedy nástroj platebního styku, kdy při úhradě faktury do určitého data nabízí prodejce slevu z konečné částky uvedené na faktuře),
- platební morálce podniku (schopnosti a ochotě podniku platit své úvěry včas v rámci stanoveného termínu splatnosti) a
- objemu nákupů na konci obchodního roku.

Přístup podniku k politice řízení závazků je tedy zásadní otázkou pro plánování výše závazků z obchodního styku. Proto musíme vycházet z plánovaného objemu nákupů výrobků a služeb v uvažovaném období s přihlédnutím na dobu splatnosti.

Vedle závazků z obchodního styku existují i závazky ostatní, kam patří závazky vůči zaměstnancům jako jsou například dlužné mzdy za daný měsíc, které jsou zaměstnancům vypláceny většinou s několikadenním zpožděním, závazky k institucím sociálního a zdravotního pojištění, daňové závazky vůči státu apod.

*Členění
závazků*

Dalším druhem závazků mohou být závazky vůči společníkům, členům družstva a spřízněným osobám. V tomto případě se může jednat například o dlužné dividendy nebo o půjčky od těchto osob.

Z hlediska časového rozlišujeme **závazky krátkodobé** (do jednoho roku), což je vlastně většina závazků z výše jmenovaných druhů závazků a **dlouhodobé** (se splatností nad jeden rok) – například zaměstnanecké půjčky, dlouhodobé závazky upravené smlouvami se splátkovým kalendářem apod.

Podobně jako u pohledávek, je vhodné, zejména u podniků, které nakupují v cizí měně, rozlišovat **závazky tuzemské a zahraniční**. Změny ve vývoji kurzu mají dopad i na velikost závazků v cizí měně. Pokud koruna posiluje, podnik přeceněním své závazků v cizí měně realizuje kursové zisky, pokud koruna oslabuje, jedná se kursové ztráty.

Úkol č. 2/5:

Podnik obdržel k 31. 1. 2008 dolary ve výši 1000 kusů. Kurs dolaru byl k uvedenému datu 18,32 Kč. K datu 31. 12. 2008 poklesl kurs dolaru na 15,12 Kč. Uveďte výši kursového rozdílu. Řešení je uvedeno v Klíči.

c) Dohadné účty pasivní a časová rozlišení

Obdobně, tak, jako tomu bylo u aktiv, i v případě pasív mohou podniky plánovat dohadné položky pasivní a časová rozlišení, pokud je již nezahrnuly do závazků, tak bylo zajištěno přiřazení nákladů do období, do kterého skutečně patří.

d) Úvěry

V případě úvěrů se jedná o krátkodobé nebo dlouhodobé peněžní výpomoci od bankovních institucí. Jejich hlavním úkolem je poskytnout podniku dostatek finančních prostředků pro pokrytí aktiv, zejména v oblasti nových investičních aktivit.

Vzhledem k tomu, že úvěry jsou de facto poslední položkou plánované bilance a je zapotřebí zajistit, aby se aktiva rovnala pasívům, mohou se vyrovnat se obě strany plánované bilance prostřednictvím výše úvěru.

Tento dopočet lze použít i jako kontrolu správnosti plánovaných bilančních hodnot a výsledku. Za předpokladu, že jsou všechny bilanční hodnoty naplánovány „racionálně“, neměla by vzniknout příliš velká odchylka mezi výší úvěru, kterou předpokládáme a výší úvěru, který jsme bilančně dopočítali. Pokud je tento rozdíl větší, je zapotřebí se opět vrátit k jednotlivým položkám bilance a znovu je přehodnotit.

Výše úvěru souvisí i s nákladovými účty a to konkrétně s nákladovými úroky. Pokud známe průměrnou roční úrokovou míru, můžeme si úrokové náklady z plánované výše úvěru snadno vypočítat.

Výpočty
úroků

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 2:

Zamýšlíte provést opravu budovy, v níž podnikáte. Máte k dispozici předběžnou kalkulaci nákladů na opravu, která činí 1 mil. Kč. Rezervu hodláte tvořit celkem 5 roků, v šestém roce budete opravu realizovat. Realizace Vás bude stát 1 112 000 Kč. Tutorovi zašlete následující výpočty, zaúčtování a odpovědi na otázky:

- proved'te zaúčtování rezerv na příslušné účty,
- vyjádřete vliv na hospodářský výsledek a tudíž i na daň z příjmů,
- sdělte, kolikrát budete rezervu inventovat a v jaké evidenci,
- proved'te závěrečné vyúčtování skutečné ceny včetně jejího zápisu na účty.

Opírejte se o znění zákona č. 586/1992, zákona o daních z příjmů v aktuálním znění a zákona č. 563/1991, zákona o účetnictví, v aktuálním znění.

Průvodce studiem:

Sestavení plánované bilance je úvodní prací sestavování finančního plánu, nicméně tuto plánovanou bilanci nelze dělat bez souběžného sestavení plánované výsledovky a plánovaného CF, neboť všechny zmíněné plány jsou vzájemně provázány a některé údaje se vyskytují ve všech částech těchto plánových dokumentů. Vytvořený zisk je součástí pasiv v bilanci, současně je výsledkem „výsledovky“, peníze jsou aktivem v rozvaze, současně statickým CF ve výkazu o finančních tocích atd.

Shrnutí:

- Plán musí obsahovat konkrétní cíle, cesty k jejich dosažení, podmínky, za nichž se bude provádět a prostředky, které budou vynaloženy na dosažení plánovaných cílů.
- Výsledný plán je vždy natolik kvalitní, jak kvalitní jsou informace, které jsou při jeho tvorbě k dispozici.
- Bilanční účty nejsou většinou plánovány na střediska.
- Na konkrétní hospodářská střediska je většinou možné přiřadit naopak položky majetku, což se využívá při plánování investic a odpisů.
- Cash-Flow (neboli výkaz peněžních toků) lze sestavovat tzv. přímou metodou, kdy je přímo vedená evidence všech příjmů a výdajů a nákladů a výnosů, nebo tzv. metodou nepřímou odvozenou z výkazů rozvahy a výsledovky.
- Nepřímá metoda sestavení Cash-Flow je v praxi používána nejčastěji.
- Výchozím bodem pro plánování dlouhodobého majetku je konečný stav tohoto majetku v předchozím období.
- Způsob stanovení účetních odpisů si určuje účetní jednotka samostatně na základě interních předpisů.
- Před vlastním pořízením nové investice se provádí vyhodnocení návratnosti této investice.
- Podnik zpravidla investuje jak ze svých vlastních zdrojů (určitý podíl ze svého ročního zisku), tak i ze zdrojů cizích – získaných úvěrů, leasingu apod.
- I tyto skutečnosti musí být předmětem plánování, včetně nákladových úroků, které musí podnik platit.
- Při snížení hodnoty materiálu se provádí korekce jeho bilanční hodnoty formou opravných položek.
- Pro plánování objemu zásob lze využít různé ukazatele, například podíl zásob na celkových aktivech, podíl zásob z celkových tržeb apod.
- Stanovení plánovaného objemu rozpracované (nedokončené výroby) se odvíjí na základě objemu zakázek, termínů jejich přijetí a předpokládaném termínu dokončení a plánu výroby.
- V případě existence pohledávek, které jsou delší dobu po splatnosti, se tvoří na tyto pohledávky opravné položky.
- Dlouhodobé pohledávky mají dobu splatnosti nad jeden rok.
- Položky pasiv lze rozdělit do dvou základních skupin – vlastní zdroje a cizí zdroje.
- Pod pojmem vlastní zdroje chápeme vlastní kapitál, kapitálové fondy a výsledek hospodaření.
- Cizím zdroji jsou rezervy, závazky a úvěry.
- Změna v objemu rezerv vliv na hospodářský výsledek podniku.

Kontrolní otázky:

1. Jak byste definovali pojem „plán“?
2. Jaké znáte typy plánů z časového hlediska?
3. Jaké znáte rozhodující účetní výkazy?
4. Co zachycuje rozvaha?
5. Co představují aktiva?
6. Co představují pasiva?
7. Co představují pasiva?
8. Jaké znáte metody sestavování CF?
9. Jaké znáte nejdůležitější vazby mezi rozvahou a výsledovkou?

10. Proč je nemožné některé položky bilance přiřadit správně ke konkrétnímu středisku?
11. Které položky bilance jsou nepřiraditelné ke konkrétnímu středisku a které jsou?
12. Co je výchozím bodem pro plánování dlouhodobého majetku?
13. Co připočítáváte či odpočítáváte k PS dlouhodobého majetku abyste získali KS?
14. Z jakého důvodu korigujeme stav materiálu (a obecně zásob) pomocí opravných položek?
15. Jaké znáte ukazatele pro hodnocení zásob?
16. Co ovlivňuje stav rozpracované (nedokončené) výroby?
17. Z jakého důvodu se tvoří opravné položky u pohledávek?
18. Jak dělíme pohledávky?
19. Jak ovlivňuje pohledávky slabá či silná koruna a co je důsledkem?
20. Jak dělíme pasiva?
21. Z čeho se skládají vlastní a cizí zdroje?
22. Jaké znáte typy zisku?
23. Jak můžete zisk rozdělit?
24. Proč a nač plánujeme rezervy?
25. Jak dělíme rezervy?
26. Jak dělíme závazky?
27. Jaké faktory ovlivní finanční plán při realizaci úvěrů?

Autotest:

1. Rozvaha pracuje s konečnými stavy účtů?
 - (a) třídy 0–4
 - (b) třídy 0–4 a třídy 7
 - (c) třídy 0–4, 7, 8 a 9
2. Všechna střediska podniku:
 - (a) vytvářejí náklady a výnosy
 - (b) vytvářejí náklady
 - (c) vytvářejí výnosy
3. Nepřímá metoda sestavení výkazu Cash flow je:
 - (a) sestavena z evidence všech příjmů, výdajů, nákladů a výnosů
 - (b) odvozena z výkazů rozvahy a výsledovky a zpřesněná některými údaji z hlavní knihy
 - (c) sestavena z evidence všech nákladů a výnosů
4. Opravné položky k materiálu tvoříme:
 - (a) v důsledku poklesu reálné tržní ceny tohoto materiálu
 - (b) v důsledku zvýšení reálné tržní ceny tohoto materiálu
 - (c) v důsledku fyzického objektivního úbytku materiálu

5. Opravné položky k pohledávkám tvoříme:
 - (a) u pohledávek nedobytných
 - (b) u pohledávek pochybných
 - (c) u pohledávek sporných a pochybných
6. Vlastní zdroje tvoří:
 - (a) vlastní kapitál, kapitálové fondy a výsledek hospodaření
 - (b) vlastní jmění (kapitál)
 - (c) vlastní kapitál a výsledek hospodaření
7. Plánovaná rezerva:
 - (a) neovlivňuje hospodářský výsledek, ovlivňuje bilanci
 - (b) je nákladem daného účetního období
 - (c) je považována za závazek

Kapitola 3

Plánování podnikových nákladů a výnosů

Popis lekce:

V této lekci se zabýváme konkrétními způsoby plánování jednotlivých faktorů finančního plánu včetně popisu a analýzy metod plánování. Lekce má následující strukturu:

- 3 Plánování nákladů a výnosů
 - 3.1 Variabilní a fixní náklady
 - 3.1.1 Obecný postup při plánování režijních nákladů
 - 3.2 Plán příjmu nových zakázek
 - 3.3 Plánovaná výsledovka
 - 3.3.1 Plán tržeb
 - 3.3.2 Plánování personálních nákladů
 - 3.3.3 Spotřeba materiálu
 - 3.3.4 Plánování spotřeby vody, plynu a elektrické energie
 - 3.3.5 Plánování odpisů
 - 3.3.6 Plánování služeb
 - 3.3.7 Náklady na cestovné
 - 3.3.8 Daně a poplatky
 - 3.3.9 Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu, zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku, prodaný materiál
 - 3.3.10 Změna stavu rezerv a opravných položek
 - 3.4 Hospodářský výsledek
 - 3.4.1 Provozní výsledek hospodaření
 - 3.4.2 Finanční výsledek hospodaření
 - 3.4.3 Mimořádný výsledek hospodaření
 - 3.4.4 Výsledek hospodaření běžného účetního období po zdanění

Výsledkem činnosti při využití uvedených poznatků by měla být schopnost sestavit finanční plán podniku.

Délka lekce: 150 minut

Klíčová slova:

Variabilní a fixní náklady, režijní náklady, plán zakázek, plán tržeb, outsourcing, plánovaná výsledovka, THP, režijní dělníci, výrobní (jednicoví) dělníci, přepočtené stavy pracovníků,

materiál režijní (nepřímý) a jednicový (přímý), plánování účetních odpisů, plánování služeb, typy hospodářského výsledku, provozní hospodářský výsledek, EBIT.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- sestavit plány nákladů a výnosů,
- využívat plánovacích nástrojů a metod v dílčích položkách finančního plánu,
- počítat plánované objemy a částky dle uvedených postupů,
- rozeznávat kategorie pracovníků a plánovat jejich stavy,
- sestavit finanční plán podniku do úrovně výsledku hospodaření.

Před vlastním plánováním nákladů a výnosů je vhodné nejprve zdůraznit některé skutečnosti, které jejich výši výrazně ovlivňují.

3 Variabilní a fixní náklady podniku

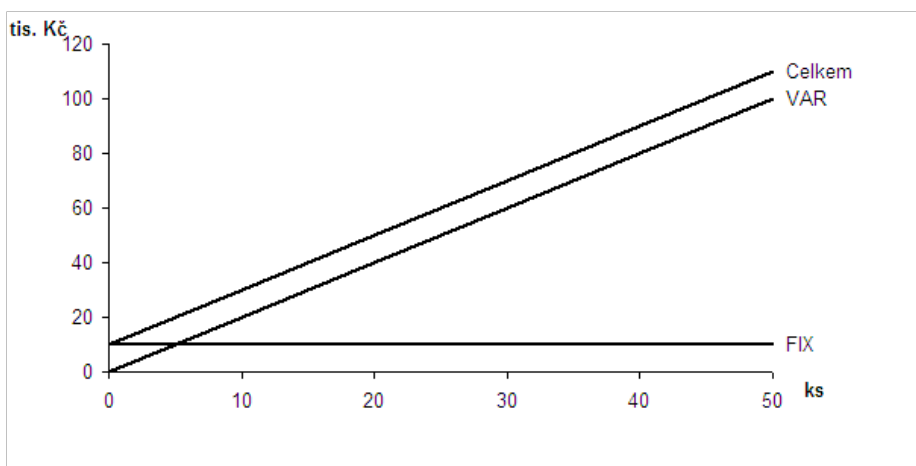
Plánovaná výše nákladů se většinou odvíjí od plánovaného objemu produkce. Čím více se vyrábí, tím větší je objem nákladů, tzn. tím větší bude spotřeba materiálu, bude nutné najmout více pracovníků a zaplatit je, bude vyšší spotřeba elektrické energie na pohon strojů apod.

Ne všechny náklady, které podniku vznikají, však souvisejí s výrobou a také ne všechny náklady musí být bezpodmínečně závislé na objemu produkce.

Členění
nákladů

Z tohoto důvodu je nutné rozlišovat tzv. fixní (neměnné) a variabilní (proměnlivé) náklady.

Jako **fixní náklady** jsou označovány ty náklady, jejichž **výše není závislá na objemu vyráběné produkce** a s růstem objemu výroby zůstávají neměnné. V grafickém vyjádření jsou zobrazeny jako konstanta na úrovni celkové výše fixních nákladů rovnoběžná s osou X, která zobrazuje množství produkce. Platí, že s rostoucím objemem produkce průměrné fixní náklady připadající na vyrobenou jednotku neustále klesají – viz tabulka č. 3/1.

Obrázek 3.1: Vzájemný vztah variabilních, fixních a celkových nákladů

Tabulka 3.1: Velikost průměrných fixních nákladů v závislosti na objemu produkce

FC	100 000	100 000	100 000	100 000
Q	20	25	40	50
AFC	5 000	4 000	2 500	2 000

Příklad:

Jako příklad fixního nákladu může být mzda hlídače, který hlídá objekt bez ohledu, zda se v něm vyrábí nebo ne. Jiným příkladem mohou být odpisy budov a strojů, které je nutné účtovat v souladu s odpisovým plánem i v případě nulové výroby.

Opakem fixních nákladů jsou **náklady variabilní**. Pro tento druh nákladů platí, že **s rostoucím objemem výroby jejich výše roste**. Ve zjednodušeném grafickém vyjádření jsou zobrazeny jako rostoucí přímka vycházející z počátku.

Příklad:

Typickým příkladem variabilního nákladu může být výrobní materiál nebo mzda výrobního dělníka.

Součtem variabilních a fixních nákladů se získají náklady celkové.

Případy, kdy lze jednotlivé druhy nákladů jednoznačně označit jako fixní a variabilní jsou v praxi spíše vzácné a **většinou se jedná o kombinaci obou těchto typů nákladů**. Záleží vždy na individuálním posouzení každého nákladového druhu, jaké jsou jeho vlastnosti. I zdánlivě fixní náklad může být od určitého okamžiku částečně variabilní.

Příklad:

Příkladem může být obecné pojištění za škodu. Uvažme případ, kdy výše tohoto pojištění je dána výší obrátu. Pojišťovna má v tabulkách stanoveny intervaly výše obrátu a jím odpovídající sazby. Dojde-li ke zvýšení objemu výroby a tím i tržeb, přesune se podnik ze stávajícího intervalu do intervalu vyššího a tím také bude platit vyšší pojistné.

Příklad:

Jiným příkladem mohou být náklady na pracovní oděv dělníků. Oděv sám o sobě se nespotřebává a proto má z hlediska nákladů spíše fixní povahu. Vyrábí-li se více, víc se tento oděv opotřebuje, případně se najmou i noví zaměstnanci, kteří dostanou také nový oděv a tím tyto náklady rostou s rostoucím objemem produkce.

Podobných případů bychom jistě našli mnohem více a proto je důležité jednotlivé druhy nákladů analyzovat z tohoto hlediska individuálně.

Úkol č. 3/1:

Vyjmenujte pět příkladů typicky fixních nákladů a typicky variabilních nákladů. Uveďte, ve kterém případě se bude jednat o náklad variabilní a kdy fixní. Řešení není uvedeno v Klíči.

3.1 Obecný postup při plánování režijních nákladů

Většinu režijních nákladů, které plánujeme, není možné stanovit jednoznačně na základě plánovaného objemu produkce a služeb. Některé uvažované režijní náklady s objemem

*Celkové
náklady*

produkce souvisejí pouze okrajově, nebo dokonce vůbec, ale přesto je nutné s nimi v plánu počítat a zahrnout je do nákladů, resp. výnosů.

Plánování režijních nákladů by se proto nemělo týkat pouze omezené skupiny pracovníků, kteří plán tvoří, ale mělo by se stát **celopodnikovou záležitostí**, tedy zajistit, aby se do tohoto procesu zapojily všechny útvary. Možnou cestou, jak toto zajistit, je pravidelná komunikace se všemi odděleními. Z hlediska praxe lze vytvořit jednoduchý formulář, do kterého mohou vedoucí pracovníci jednotlivých útvarů zapsat předpokládanou výši vytížených režijních nákladů – zejména těch, které jsou nepravidelné, mimořádné, nebo lze z nejrůznějších důvodů předpokládat, že nastanou.

Takto vyplněné údaje se následně zkompletují za celý podnik nebo organizaci a eliminuje se tak nebezpečí opomenutí některých významných položek, které mohou mít výrazný vliv na výši nákladů.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 3/1:

Pokuste se vytipovat takové druhy nákladů, které by mohly být obsaženy v dotazníku pro zjištění režijních nákladů. U těchto nákladů se pokuste stanovit, zda-li se jedná o náklady spíše variabilní či fixní. Cvičení zašlete tutorovi.

3.2 Plán příjmu nových zakázek

V podmínkách tržní ekonomiky je zásadní otázkou pro přežití podniku mít dostatečný přísun nových zakázek. Mít zakázky znamená mít práci. I když se nejedná o položku, která by byla předmětem plánování z hlediska nákladů a výnosů, **je pro podnik důležitá především z hlediska plánovaného objemu kapacit.**

Zásada

Stanovení odhadu objemu nově příchozích zakázek v budoucím období se děje na základě výzkumů trhu, odhadů odborníků, zkušeností, uzavřených smluv, pravidelných dodávek, rámcových smluv apod.

Plán příjmu nových zakázek obvykle sestavuje **oddělení marketingu a prodeje**. Pro podnik je zajištění pravidelného přílivu nových zakázek bez velkých výkyvů v čase klíčovou otázkou pro přežití na trhu, protože nové zakázky představují obchody, které podnik bude realizovat na trhu a čímž dojde k naplnění smyslu jeho existence obecně.

Pokud se očekává málo zakázek, podnik musí hledat nové možnosti uplatnění na trhu, případně uvažovat o redukci výrobních faktorů.

Příklad:

Redukce výrobních faktorů je možná například prodejem nebo pronájmem výrobních prostor a strojů, propouštěním zaměstnanců apod. Naopak, v případě vysokého příjmu nových zakázek musí podnik zvažovat své kapacitní možnosti, zabezpečení dostatečného počtu pracovních sil, strojů a zařízení atd.

Důležité je také zabezpečení vhodného rozprostření zakázek v čase tak, aby s omezenými výrobními kapacitami byl podnik schopen maximálně plnit sjednané termíny dodání výrobků a služeb.

Příklad:

Příkladem nerovnoměrného využití kapacit v čase mohou být podniky, vyrábějící výrobky se

sezónním charakterem. Například pekárna v předvánočním období rozšíří svůj jednosměnný provoz na třísměnný, aby byla schopna uspokojit poptávku po vánočním pečivu. Pro tyto účely je nutné plánovat navýšení počtu sezónních pracovníků. Protože stávající stroje by kapacitně nestačily objemu výroby, plánuje pekárna zavedení v tomto období vícesměnného provozu.

Plán nových zakázek by měl být zpracován podle potřeby podniku tak, aby se podnik mohl na tyto zakázky předem připravit. Důležité je zejména rozprostření zakázek v čase, typy produktů a služeb, finanční a množství vyjádření, rozdělení dle zákazníků atd.

Návaznost

Od objemu zakázek se odvíjí plánovaná velikost tržeb.

Otázka výrobních kapacit je pro podnik velice důležitá. Pro podnik je nutné vytipovat tzv. nejuzší místo, což je vlastně kritické místo, určující zpracovatelné množství produkce. Pro lepší pochopení si uvedeme příklad.

Příklad:

Námi uvedená pekárna by mohla bez větších problémů zpracovat za směnu 10 000 kg těsta na rohlíky. Bohužel, se stávajícím počtem pecí se zvládne upéct pouze polovina. Kritickým bodem v tomto případě jsou pece. Co tedy může majitel pekárny dělat? Pořídit novou pec, vypůjčit si ji, nebo požádat kolegu z jiné pekárny, zda-li by mu za úplatu nevypomohl (abstrahujeme od skutečnosti, že kolega je vlastně konkurent a jistě nemá zájem podporovat své protihráče). Může tedy pekárna přijmout zakázku na takové množství?

Uveďte vlastní příklad:

.....

.....

.....

Podobných příkladů bychom našli v kterémkoliv odvětví celou řadu. Jednou z možností, jak tento problém vyřešit je nákup nového výrobního zařízení, které by kapacity navýšilo, pronájem zařízení nebo nám nezbyvá, než využít služeb jiných zpracovatelů (tzv. outsourcing). I to je důležité vždy zvážit, než zakázku přijmeme. Nedodržení termínu zakázek nebo zhoršení kvality produkce z tohoto důvodu se může negativně podepsat na pověsti podniku.

3.3 Plánovaná výsledovka

Konkrétní způsob tvorby plánu vždy závisí na potřebách, požadavcích a velikosti podniku. Protože je hlavním cílem podniku v podmínkách tržní ekonomiky maximalizace zisku a zisk je určen jako rozdíl mezi celkovými výnosy a náklady, musí každý podnik, který se zabývá plánováním usilovat o minimalizaci nákladů a maximalizaci výnosů.

Náklady a výnosy můžeme plánovat například na úrovni jednotlivých skupin nákladů (materiál, mzdy, služby, odpisy apod.) až po detail na úrovni jednotlivých analytických účtů. Vše záleží na konkrétní potřebě daného podniku.

Kromě toho mohou být náklady a výnosy plánovány pro podnik jako celek, nebo pro jednotlivá střediska. Na základě takto zpracovaného plánu můžeme následně vyhodnocovat jeho plnění porovnáním se skutečnými údaji, stanovit odchylky a tyto odchylky pak vyhodnocovat a hledat příčiny jejich vzniku.

Pro plánování nákladů a výnosů můžeme použít skupiny nákladů dle struktury výkazu zisku a ztráty.

*Ukázka
plánování*

V následujícím textu si ukážeme možný příklad struktury plánované výsledovky. Pro její sestavení lze použít několika obslužných programů na PC. Ukázka je uvedena v tabulce č. 3/2.

	Středisko 1		Středisko 2		Středisko 3		Podnik celkem	
	r. 2007	més. ů	r. 2008	més. ů	r. 2007	més. ů	r. 2007	més. ů
I. Tržby za prodej zboží								
604 Tržby za zboží								
604100 Tržby za zboží A								
604200 Tržby za zboží B								
604300 Tržby za zboží C								
604400 Tržby za zboží D								
604600 Tržby za zboží E								
A. Náklady vynaložené na prodané zboží								
504 Prodáné zboží								
504100 Prodáné zboží A								
504200 Prodáné zboží B								
504300 Prodáné zboží C								
504400 Prodáné zboží D								
504600 Prodáné zboží E								
+ Obchodní marže (I. - A.)								
II. Výkony								
II.1. Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb								
601 Tržby za vlastní výrobky								
601100 Tržby za vlastní výrobky I.								
601200 Tržby za vlastní výrobky II.								
601300 Tržby za vlastní výrobky III.								
602 Tržby z prodeje služeb								
602100 Tržby z prodeje služeb I.								
602200 Tržby z prodeje služeb II.								
602300 Tržby z prodeje služeb III.								
602400 Tržby z prodeje služeb IV.								
602600 Tržby z prodeje služeb V.								
II.2. Změna stavu zásob vlastní činnosti								
611 Změna stavu nedokončené výroby								
611100 Změna stavu nedokončené výroby I.								
611200 Změna stavu nedokončené výroby II.								
611300 Změna stavu nedokončené výroby III.								
612 Změna stavu polotovárů vlastní výroby								
612100 Změna stavu polotovárů vlastní výroby I.								
612200 Změna stavu polotovárů vlastní výroby II.								
612300 Změna stavu polotovárů vlastní výroby III.								
613 ...								
613100 ...								
613200 ...								
614 ...								
614100 ...								
614200 ...								
614300 ...								
614400 ...								
II.3. Akvizice								
621 ...								
621100 ...								
621200 ...								

Obrázek 3.2: Způsob sestavování plánované výsledovky dle středisek

3.3.1 Plán tržeb

Tržby z prodeje výrobků a služeb, resp. zboží, je pro většinu podniků hlavním zdrojem výnosů, neboť jejich realizace na trhu je hlavní náplní jejich hospodářské činnosti. Z tohoto důvodu je nutné věnovat plánování tržeb maximální pozornost.

Samozřejmě, vedle výnosů z tržeb z prodeje vlastních výrobků, služeb a zboží může mít podnik i jiné příjmy.

Příklad:

Podnik může mít příjmy z vedlejší hospodářské činnosti, pronajímá například své budovy, stroje nebo pozemky, dále může mít tržby z prodeje nepotřebného materiálu, dlouhodobého majetku, nebo výnosy z úroků apod.

Tyto vedlejší nebo ostatní příjmy jsou však pro podniky většinou okrajovou záležitostí a není možné na těchto příjmech stavět zdravou existenci podniku.

Plán tržeb zpracovává prodejní oddělení, které na základě evidence termínů přijatých zakázek, smluv, zkušeností, očekávaných prodejů a dalších faktorů (například výrobní kapacity) sestaví plán tržeb.

Plán tržeb je zároveň výchozím bodem, od kterého se odvíjejí ostatní složky plánu, zejména náklady, a proto by měl obsahovat minimálně následující údaje:

Požadavky
na plán
služeb

- Časové rozložení tržeb po měsících, s důrazem na výskyt sezónnosti.
- Strukturu dle typů výrobků, zboží a služeb. Každý typ výrobku či služby se vyznačuje odlišnou materiálovou nebo časovou náročností výroby, což je významné pro plánování materiálu a počtu pracovníků.
- Místo realizace produktů – tuzemsko a zahraničí. V případě exportu do zahraničí je důležité také uvažovat změny kursu. Posilování a oslabování kursu se promítají v kursových ziscích a ztrátách.
- Kromě hodnotového vyjádření výrobků, služeb a zboží by měl být plán vyjádřen i v jednotkách množství z důvodů kalkulace materiálových potřeb a kapacit.

Podnik by měl vyhodnocovat objem tržeb v čase s ohledem na minulá i budoucí období. Porovnání změny objemu tržeb v čase může být jedním z důležitých ukazatelů vývoje podniku.

*Pro potřeby vyhodnocování vývoje tržeb je vhodné rozlišovat **nominální a reálné tržby**.*

Zatímco nominální tržby jsou jednoznačně určeny cenou, za kterou je výrobek, služba či zboží prodány, reálná tržba se vypočítá z nominální tak, že se očistí o meziroční změny cen výrobků, služeb či zboží a také o změny kursu.

Příklad:

V roce 2007 byl směnný kurs 28,- Kč/EUR. V roce 2008 25,- Kč/EUR. Meziroční zvýšení cen bylo o 10 %. V roce 2007 byly celkové tržby 5 mil. Kč, v roce 2008 7 mil. Kč. Nominální tržby tedy známe – 5 milionů Kč v roce 2007 a 7 milionů v roce 2008. Přepočteme-li rok 2008 na podmínky roku 2007, zjistíme, že reálné tržby v roce 2008 byly po zohlednění změny kursu 7,84 mil. Kč, tzn. že posílením koruny vůči EUR jsme prodělali cca 840 tis. Kč. Pokud bychom zachovali stejnou úroveň cen a kursu, neměli bychom v roce 2008 tržbu 7 mil. Kč, ale pouze 6,36 mil. Kč. Jaký je tedy reálný obrat po zohlednění obou protichůdných faktorů? Reálný obrat je v roce 2008 (oproti roku 2007) ve výši 7,13 mil. Kč.

3.4 Plánování personálních nákladů

Důležitá poznámka

Personální náklady jsou vedle spotřeby materiálu nejvýznamnější nákladovou položkou, protože lidská práce je označována jako nejdražší výrobní faktor.

Lidé jsou nositelé know-how, disponují vědomostmi, zkušenostmi apod., a z tohoto důvodu jsou v pracovním procesu nenahraditelní. Právě zkušenosti a znalosti know-how jsou pro každý podnik významnou devizou a mělo by být prvořadým zájmem každého podniku mít v řadách svých pracovníků kvalitní a kvalifikovaný personál, protože to má dopad na produktivitu práce, její kvalitu, organizační zajištění i samotnou existenci podniku.

S tím souvisí do určité míry i otázka negativní fluktuace pracovníků, tedy pokud v organizaci dochází k nadměrnému odlivu kvalifikovaného personálu. Nově příchozí zaměstnanci znamenají pro podnik dodatečné investice v důsledku jejich náboru (inzerce, platby personálním agenturám), zaučení, zaškolení, vybavení pracovními a ochrannými pomůckami atd. Navíc, již zaučení a zaškolení pracovníci mají větší produktivitu práce než nově příchozí.

1. Kategorie pracovníků

Pro vlastní plánování personálních nákladů je nejdříve nutné stanovit plánovaný počet pracovníků. Pracovníci se obvykle člení pro potřeby podniku do následujících kategorií:

- a) Technicko-hospodářští pracovníci,
- b) Režijní dělníci,
- c) Výrobní (jednicoví) dělníci.

ad a) **Technicko-hospodářští pracovníci (THP)**

THP

jsou pracovníci, kteří zastávají v podniku nebo organizaci administrativní, řídicí, technické a jiné funkce. Personální náklady této kategorie jsou považovány převážně za fixní, tzn., že se vyznačuje žádnou, resp. malou pružností ve vztahu k objemu vyráběné produkce.

Příklad:

Například oddělení účtárny zpracovává účetnictví podniku při objemu výroby 100 mil. Kč v počtu 5 účetních. Dojde-li ke zvýšení výroby na 300 mil. Kč, počet pracovníků účtárny se nemění a účtárna kapacitně zvládá zpracování dokladů i při takto navýšeném objemu výroby. Pokud se objem výroby zvýší na 500 mil. Kč, musí dojít k navýšení počtu pracovníků účtárny, neboť stávající kapacity nestačí zpracovat výrazně vyšší objem účetních dokladů.

ad b) **Režijní dělníci**

jsou pracovníci, kteří pobírají fixní mzdu, (ne úkolovou nebo časovou). Obdobně, tak jako tomu bylo i u předchozí kategorie THP, i tato kategorie je považována za fixní, tzn. reaguje méně pružně na rostoucí objem výroby.

Příklad:

Patří sem pracovníci údržby, opraváři, skladníci, topiči, uklízečky, pracovníci ochranky, vrátní apod.

ad c) **Výrobní (jednicoví) dělníci**

jsou pracovníci, kteří jsou odměňováni úkolovou nebo časovou mzdou. Na rozdíl od předchozích dvou kategorií jsou personální náklady výrobních dělníků variabilním

*Důležitá
poznámka*

nákladem, tzn. jsou najímání v závislosti na množství práce a plánované stavy pracovníků se stanovují na základě plánovaných kapacit.

Příklad:

Patří sem většinou všichni výrobní dělníci, u nichž je možné stanovit mzdu na základě jejich výsledků.

Technicko-hospodářští pracovníci obdrží za vykonanou práci plat, dělnické kategorie mzdu.

2. Stanovení počtu pracovníků

V předchozím textu byly popsány jednotlivé kategorie pracovníků. Pro plánování personálních nákladů je však nutné určit plánované stavy (počty) pracovníků.

Tři počty

Nejčastěji se rozlišují následující (stavy) počty pracovníků:

- a) Fyzické stavy pracovníků,
- b) Přepočtené fyzické stavy pracovníků,
- c) Průměrné stavy pracovníků.

ad a) Fyzický stav pracovníků

představuje celkový počet pracovníků, které daný podnik nebo organizace zaměstnává, bez ohledu na velikost pracovního úvazku. Jinými slovy, pracovníci, kteří pracují na zkrácený úvazek jsou vykazováni stejnou způsobem jako pracovníci s plným pracovním úvazkem.

ad b) Přepočtené fyzické stavy pracovníků

na rozdíl od fyzických stavů zohledňují velikost úvazku. Pracovník zaměstnaný na poloviční úvazek se vykazuje také jako poloviční stav.

ad c) Průměrné stavy pracovníků

jsou stavy pracovníků meziměsíčně zprůměrnované. Průměrovat lze fyzické stavy – průměrné fyzické stavy i přepočtené stavy – průměrné přepočtené stavy.

Pro potřeby plánování je výhodnější používat průměrné přepočtené stavy jednotlivých kategorií pracovníků. Prostým pronásobením průměrných přepočtených stavů průměrnými personálními náklady na osobu se získají předpokládané personální náklady podniku pro dané období.

3. Plánování počtu pracovníků

*Zásady
plánování*

Stav technicko-hospodářských pracovníků (THP) a režijních dělníků (RD) se vyznačuje daleko menší pružností ve vztahu k objemu vyráběné produkce (poskytovaných služeb) než je tomu u kategorií výrobních dělníků. **Počet RD a THP je ovlivněn především potřebami podniku.** V případě plánování těchto kategorií pracovníků se vychází z odůvodněných požadavků jednotlivých oddělení podniku na zvýšení či snížení počtu pracovníků. Při navyšování počtu pracovníků těchto kategorií je nutné mít na paměti fixní povahu personálních nákladů.

Jinak je tomu u výrobních (jednicových) dělníků (VD). Vzhledem k tomu, že stav VD je závislý na objemu vyráběné produkce, je nutné jejich počet **odvodit od plánovaného objemu produkce.**

Pro stanovení potřebného počtu jednicových dělníků musíme nejprve určit počet disponibilních hodin na jednoho pracovníka za rok. Vychází se při tom z počtu pracovních dnů za rok snížených o dny řádné dovolené, s ohledem na nemocnost, přesčasy a jiné faktory (například produktivitu práce, kdy zapracování pracovníci mají vyšší produktivitu než nezapracování).

V dalším kroku se stanoví počet celkový počet pracovních hodin ve výrobní části podniku za rok. Tento počet hodin může být odvozen buď podle časové náročnosti

jednotlivých typů výrobků (vychází se z plánovaného objemu výroby) nebo na základě pracovních hodin strojů apod. Vydělením celkového počtu hodin za rok disponibilními hodinami na jednoho pracovníka se zjistí potřebný počet pracovníků.

Úkol č. 3/2:

Stanovte počet disponibilních hodin na 1 pracovníka, pokud máte následující údaje. Rok má 251 pracovních dnů. Pracovníci mají osmihodinovou pracovní dobu a mají nárok na 25 dnů placené dovolené. Průměrná roční nemocnost je 6,5 %. Každý pracovník odpracuje za rok v průměru asi 50 hodin přesčasů.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 3/2:

Provozovna pekárny má výrobní a prodejnu. Ve výrobě jsou dva stroje s dvousměnným provozem. Každý stroj obsluhují dva pracovníci. V prodejně pracují dvě prodavačky. Dále je v pekárně zaměstnán vedoucí pracovník a uklízečka, která je zaměstnána na poloviční úvazek. Vedoucí pracovník vede i účetní agendu a je schopen v případě potřeby vypomoci ve výrobě i v prodejně.

Uveďte a vypočítejte:

1. Kterí z uvedených pracovníků jsou režijní dělníci, THP a kteří výrobní dělníci.
2. Kolik má podnik zaměstnanců a doporučili byste v této oblasti nějaké změny.
3. Od 1. 7. zaměstnává organizace o 2 pracovníky ve výrobě více. Vypočítejte průměrný stav pracovníků podle kategorií a středisek pro celý rok.
4. Za předpokladu, že hrubá měsíční mzda prodavačky je 15 000,- Kč, výrobního dělníka 20 000,- Kč, uklízečky 10 000,- Kč a vedoucího pracovníka 30 000,- Kč, vypočítejte předpokládané personální náklady. K hrubým mzdám je nutno připočítat i 35 % nákladů na sociální a zdravotní pojištění hrazené zaměstnavatelem.
5. Stanovte průměrné počty pracovníků. Cvičení zašlete tutorovi.

4. Stanovení plánovaných personálních nákladů

Jsou-li stanoveny průměrné přepočtené stavy pracovníků (například v rozčlenění podle kategorií), vynásobí se tyto počty pracovníků jejich roční průměrnou hrubou mzdou (platem), čím se stanoví plánované personální náklady. Vzhledem k tomu, že většinou dochází k meziročnímu navýšování mezd a platů, je nutno navýšit personální náklady i o tuto změnu.

Kromě nákladů na hrubou mzdu je další významnou položkou personálních nákladů i náklady na sociální a zdravotní pojištění, které zaměstnavatel odvádí procentem z vyplacených hrubých mezd.

Průměrné počty pracovníků jsou důležité z toho důvodu, že pro výpočet nelze použít počáteční nebo konečný stav pracovníků v daném roce. Mezi počátečním a konečným stavem pracovníků může být velká diference. Výhodné je plánovat nábor, resp. redukci pracovních pozic po měsících na celý uvažovaný rok a tyto měsíční hodnoty pak zprůměrnovat. Důvodem je to, že dynamika těchto změn nemusí být rovnoměrná a prostý aritmetický průměr počátečního a konečného stavu pracovníků nemusí korespondovat se skutečností.

*Postup
plánování*

Tabulka 3.2: Výpočet průměrného počtu pracovníků

Měsíc	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	Ø
Počet pracovníků	100	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	150	125
Počet pracovníků	100	102	104	104	110	110	110	110	115	115	130	150	113,3
Rozdíl Ø													11,7

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že dynamika navýšování, resp. redukce počtu

zaměstnanců v průběhu roku, zejména tam, kde se projevuje sezónnost, má velký vliv na průměrný počet zaměstnanců, od kterého se následně počítají personální náklady. V našem případě činí rozdíl 11,7 pracovníků. Vynásobíme-li tento počet např. průměrnými měsíčními náklady 25 000,- Kč, měli bychom v plánu chybu o 3 510 tis. Kč ($25\,000 \times 12 \text{ měsíců} \times 11,7 \text{ pracovníků}$).

Úkol č. 3/3:

Pokuste se na základě výše uvedené tabulky stanovit v plánovaných personálních nákladech, pokud byste použili nesprávně počáteční nebo konečný stav pracovníků. Uvažujte průměrné měsíční personální náklady 25 000,- Kč na osobu měsíčně.

Výsledkem plánování personálních nákladů by měla být celková částka ročních personálních nákladů za celý podnik, pro jednotlivá hospodářská střediska a v rámci nich pak pro jednotlivé kategorie pracovníků. Dále konečné a průměrné stavy pracovníků dle oddělení, plánované průměrné hrubých měsíčních výdělků dle jednotlivých kategorií apod.

3.5 Spotřeba materiálu

Materiál představuje při výrobě vedle personálních nákladů nejdůležitější složku nákladů. Svou povahou je výrobní materiál považován za variabilní náklad, protože s růstem objemu produkce roste jeho spotřeba.

Členění materiálu

Nejjednodušší přístup k rozdělení materiálu je na materiál:

- a) přímý (jednicový),
- b) nepřímý (režijní).

ad a) **Přímý neboli jednicový materiál**

je materiál, který přímo vstupuje do vyráběného výrobku na základě předepsaného množství. Přímý materiál má pak povahu variabilního výrobního faktoru, protože s růstem objemu vyráběné produkce roste i jeho spotřebovávané množství.

ad b) **Nepřímý materiál neboli režijní materiál**

nemá povahu materiálu přímého, tedy jeho množství pro výrobu určitého výrobku není předepsána v konkrétním množství, neboť do jednotlivých výrobků vstupuje buď v tak malém množství, že jeho jednicové vyčíslení by bylo problematické, nebo se používá v množství podle potřeby. Může se ale jednat i o pomocný materiál při výrobě – například mazadla na stroje, pohonné hmoty atd.

Příklad:

Režijním materiálem jsou ale i takové položky, jako jsou kancelářské potřeby, ochranné pomůcky, čisticí prostředky apod.

Úkol č. 3/4:

Na výrobu 1 kg chleba potřebujeme 0,5 kg pšeničné mouky a 0,2 kg žitné mouky, 0,05 kg droždí, sůl, kmín a 0,3 l pitné vody. Rozhodněte, který z uvedených materiálů potřebných pro výrobu chleba má povahu přímého a který nepřímého materiálu.

Protože náklady na materiál (přímý i režijní) představují v celku významnou nákladovou položku, je nutno věnovat plánování těchto nákladů velkou pozornost.

Snahou každého podniku je minimalizovat obecně náklady a tedy i náklady na materiál – k tomu existuje celá řada přístupů – šetrnější přístup k materiálu bez zbytečného plýtvání, redukce relativně zbytečného materiálu, technické a technologické změny ve výrobě, optimalizace výrobku atd. Vždy je ovšem nutné mít na paměti, že žádná úspora nesmí mít negativní dopad na kvalitu produktů, jejich funkčnost nebo bezpečnost práce.

Příklad úspory jednicového materiálu:

Při výrobě oděvu je látka rozstříhána na jednotlivé dílce, které se sešijí. Při stříhání vzniká odpad z látky mezi jednotlivými dílci. Vlivem technologické změny bylo dosaženo úspory tak, že z daného kusu látky se vystříhá více dílců s menším odpadem.

Uveďte vlastní příklad:

.....

1) Plánování spotřeby materiálu

Východiskem pro plán nákladů na spotřebovaný materiál je plán tržeb, který obsahuje údaje o druhu a množství produktu, který se bude v plánovaném období vyrábět a prodávat.

Úspory ve spotřebě materiálu lze vyhledávat například získáváním dodavatele s výhodnějšími cenami, uplatňováním množstevních slev, skont, nahrazením dražšího materiálu levnějším (bez dopadu na konečnou kvalitu finálního výrobku apod.).

Příklad:

Podnik plánuje pro následující rok následující produkci:

Tabulka 3.3: Plánovaná produkce

	Jednotková cena	Plánované množství	Celková tržba
Produkt A	1 000,- Kč/ks	300 ks.	300 000,- Kč
Produkt B	1 500,- Kč/ks	500 ks.	750 000,- Kč
Produkt C	2 500,- Kč/ks	800 ks.	2 000 000,- Kč
Celkem			3 050 000,- Kč

Při plánování materiálu je nutno vzít v úvahu, že každý z těchto produktů je jinak náročný na spotřebu materiálu, struktura spotřebovaného materiálu nemusí být stejná a v závislosti na tom mohou být i některé materiály meziročně zdraženy. V praxi je proto nutné provést hlubší analýzu jednotlivých skupin výrobků a uvedené aspekty při plánování zohlednit. V našem zjednodušeném příkladu budeme postupovat tak, že zjistíme podíl nákladů jednotlivých produktů z tržeb a budeme uvažovat meziroční zvýšení cen vstupů o 10 %.

Příklad:

Výsledná tabulka s plánovanými hodnotami materiálu pak může vypadat takto:

Tabulka 3.4: Výsledná plánovaná produkce

	% materiálu z ceny	% navýšení ceny vstupů	Jednotková cena	Počet kusů	Spotřeba materiálu
Produkt A	50 %	10 %	1 000,- Kč/ks	300	165 000,- Kč
Produkt B	55 %	10 %	1 500,- Kč/ks	500	453 750,- Kč
Produkt C	53 %	10 %	2 500,- Kč/ks	800	1 166 000,- Kč
Celkem					1 784 750,- Kč

Například u produktu A tvoří materiál 50 % z jeho prodejní ceny, tedy 50 % z 1 000,- Kč je 500,- Kč, meziročně se ceny materiálu navýší o 10 %, materiál na 1 ks. bude v hodnotě 550,- Kč. Vzhledem k tomu, že plánujeme 300 kusů produktu A, jsou celkové náklady na materiál v hodnotě 165 000,- Kč. Analogicky postupujeme i u produktů B a C. K naplánování pomocného materiálu pak můžeme přistupovat různými metodami. Například na základě empirických zkušeností tak, že ho upravíme procentuálně podle změny plánovaných tržeb nahoru či dolů.

Ostatní zásady Změna objemu tržeb však nemusí být jediným klíčem k plánování režijního materiálu. Vždy je nutné pro každou skupinu režijního materiálu definovat faktory, které mají na jeho spotřebu největší vliv. Například při plánování spotřeby čistících prostředků budeme uvažovat metry čtvereční úklidové plochy nebo v případě ochranných pomůcek pracovníků plán jejich obměny, který souvisí s počtem pracovníků apod.

I v případě režijního materiálu je zapotřebí zauvažovat o možných meziročních změnách jeho ceny. Jednodušším způsobem jak zohlednit růst cen vstupů v plánu, je plošné zvýšení nákupních cen materiálu u určitou míru inflace.

3.5.1 Plánování spotřeby vody, plynu a elektrické energie

Při plánování spotřeby vody, elektrické energie a plynu je opět zapotřebí zvážit, zda-li se jedná o variabilní či fixní náklad. Většinou se zde vyskytuje jak fixní, tak i variabilní složka.

Příklad:

Voda je variabilní tehdy, pokud se používá při vlastní výrobě. V cukrovaru voda určená na praní cukrové řepy bude variabilním nákladem, protože s rostoucím množstvím zpracovávané cukrovky bude i vyšší spotřeba vody. Voda používaná na běžný úklid a zajištění hygienického provozu společnosti je nákladem spíše fixním. Obdobná situace je i v případě elektrické energie a plynu.

Úkol č. 3/5:

Pokuste se vytipovat, ve kterých případech má spotřeba elektrické energie a plynu povahu variabilního a kdy fixního nákladu.

3.5.2 Plánování odpisů

Účetní odpisy

Pro plánování nákladů uvažujeme účetní odpisy, které vyjadřují skutečné opotřebování majetku účetní jednotky. Způsob účetního odepisování si stanovuje účetní jednotka sama v souladu se zákonnými předpisy ve svých interních předpisech. Cílem účetních odpisů je, aby účetní jednotka zobrazovala pravdivě stav svého majetku s ohledem na jeho používání a přenášela opotřebení tohoto majetku po částech do nákladů příslušného účetního období. Účetní odpisy nelze zaměňovat s odpisy daňovými, které jsou stanoveny na základě zákona o dani z příjmu a jsou určeny pouze pro daňové účely.

Účetní odpisy nejsou spojeny s fyzickou spotřebou materiálu nebo služeb, ale znamenají postupné přenášení nákladů na opotřebení majetku během let jeho používání. Protože každá organizace má vytvořený plán odpisů a plánuje také pořízení nového majetku, který chce v uvažovaném období zakoupit (viz plánování majetku), je možné stanovit náklady na účetní odpisy s relativně velkou přesností. Navíc, většina informačních systémů, které podniky využívají pro vedení účetnictví, obsahují simulační nástroje, které umožní stanovit výši plánovaných nákladů na účetní odpisy relativně rychle a přesně.

Úkol č. 3/6:

Podnik odepisuje druhým rokem stroj za 50 mil. Kč. Podle interní směrnice je doba odepisování 10 let. V následujícím roce uvažuje o pořízení dalšího stroje ve stejné hodnotě a stejným způsobem jsou vypočítány i účetní odpisy. Stroj bude aktivován pravděpodobně od 6. měsíce roku, pro který se plánuje a odepisován začne být od následujícího měsíce po uvedení do provozu. Stanovte plánované náklady na účetní odpisy pro následující rok.

3.5.3 Plánování služeb

Služby, které podnik nakupuje, mohou být nejružnějšího charakteru.

Tyto služby si můžeme z hlediska obsahové náplně rozdělit pro naše potřeby do několika skupin, například na:

*Členění
služeb*

1. Služby bezprostředně spojené s výrobou.
2. Služby na vzdělávání zaměstnanců.
3. Služby na opravu a údržbu strojů a budov.
4. Služby za pronájmy.
5. Služby ostatní.

Uvedené členění je pouze pro naše potřeby a lze ho samozřejmě modifikovat podle podmínek konkrétního podniku.

ad 1) Do skupiny služeb bezprostředně spojených s výrobou

lze zařadit ty služby, které je podnik nucen nakupovat v souvislosti s omezenými kapacitami podniku. Například výroba určitého výrobku vyžaduje speciální operaci, pro kterou je nezbytné zakoupení nového stroje. To však představuje významnou investici. V ideálním případě podnik provede posouzení, zda-li se mu vyplatí investovat do tohoto stroje s ohledem na návratnost, nebo bude využívat služeb některého dodavatele, který stroj vlastní a tuto operaci podniku poskytne jako službu. Těchto metod pro porovnání nákladů existuje celá řada, nejznámější z nich je označována anglickým výrazem „MAKE OR BUY“, tedy vyrobit či koupit. Při této analýze se vezmou do úvahy všechny náklady, které je podnik nucen v souvislosti s vlastní výrobou vynaložit – tzn. spotřeba materiálu, režijní náklady, účetní odpisy, spotřeba energie, úrokové náklady v případě úvěru, personální náklady apod. Celkovou sumu nákladů pak porovnává s cenovými nabídkami dodavatele a podnik zvolí tu alternativu, která je pro něj výhodnější. Samozřejmě se mohou vzít do úvahy i další faktory a vytvořit rozhodovací matici, stanovit kritéria a těmto kritériím přidělit i různé váhy.

Nákup služeb tohoto charakteru se často označuje anglickým termínem „outsourcing“, tedy využívání mimopodnikových zdrojů.

Outsourcing

Plánování nákupu služeb outsourcingu se opět odvíjí od plánované struktury produkce, s ohledem na to, jak jsou které produkty outsourcingem zatíženy. Opět je nutné brát do úvahy i možné meziroční zvýšení cen těchto služeb.

ad 2) **Služby spojené se vzděláváním pracovníků**

Většina organizací usiluje o to, aby její zaměstnanci měli zajištěnou možnost trvalého zvyšování a prohlubování si kvalifikace formou různých školení a vzdělávacích programů. Tyto vzdělávací aktivity mohou být poskytovány jak interními školiteli, tak nákupem školících služeb od externích firem. Služby poskytované interními školiteli pro firmu nepředstavují žádné dodatečné náklady (max. se může jednat o předfakturaci nákladů za poskytnutou službu v rámci středisek, což má neutrální dopad na celkový hospodářský výsledek společnosti). Naopak služby nakupované od externích dodavatelů jsou nákladem s vlivem na hospodářský výsledek. Některá školení jsou povinná na základě zákonů a vyhlášek – školení o bezpečnosti práce, některá jsou nezbytná z hlediska přístupu k informacím – například školení o změnách v účetní legislativě, jiná jsou určena pro prohlubování vzdělání – například jazykové kurzy. Vzdělávací a školící programy jsou považovány za významný motivační nástroj pro zaměstnance. Plán nákladů na služby související se vzděláním musí být založen na plánech školení, ke kterému se vytváří rozpočet, představující limit, který lze pro tyto účely využít. Přednostně musejí být realizována školení, která jsou povinná, po té školení, která jsou doplňková.

ad 3) **Služby na zajištění oprav a údržby strojů budov**

Tyto služby vznikají v důsledku skutečnosti, že všechny stroje, budovy a zařízení, které firma ke své činnosti využívá, se musí pravidelně udržovat a opravovat. To je nezbytné pro zajištění jejich maximální životnosti. S tím souvisí i náklady. Pokud se jedná o údržbu, má nejčastěji podobu pravidelných revizí strojů a zařízení preventivního charakteru. Opravy bývají většinou prováděny v důsledku vzniklé poruchy ve snaze jejího odstranění.

Zásady

Tyto náklady mohou být plánované i neplánované. Pokud je nám známo, které stroje, zařízení nebo budovy budou v budoucím období podrobeny opravě nebo údržbě, mohou být zahrnuty do plánu údržby a oprav, který může být také podkladem pro plánování jejich finančních nákladů. Některé položky však není možné předvídat, protože stroje se mohou pokazit a kazí se bez ohledu na plán. Proto je nutné i s určitou rezervou v této oblasti počítat a zahrnout ji do nákladů.

ad 4) **Služby za pronájem**

Každý pronájem je ve své podstatě služba, za kterou nájemce svému pronajímateli platí. Pokud si podnik pronajímá pro zajištění své činnosti výrobní nebo skladovací plochy, pracovníky od jiných organizací, stroje apod., představují tyto služby náklad, které je nutno zahrnout i do plánu. Proto je nutné zvážit, co si bude chtít podnik v budoucnosti pronajímat.

ad 5) **Služby ostatní**

Do této skupiny služeb patří všechny ostatní služby, které nejsou zahrnuty v předchozích skupinách. Může se jednat o služby, které jsou nějakým způsobem spojeny s výrobou (například služby za přepravu, služby za odborné analýzy a posudky apod.), ale také služby, které mají povahu ryze nevýrobní – služby auditorských společností, daňové poradenství, právní poradenství apod. Všechny tyto služby musí být při plánování brány do úvahy a opět musí být zvažováno plánované meziroční navýšení cen.

3.5.4 Náklady na cestovné

*Určuje
zákon*

Náklady na cestovné společnosti vznikají v souvislosti s vysíláním svých zaměstnanců na služební cesty, pracovní stáže a pracovní pobyty. Úhrada nákladů, které v souvislosti s tímto zaměstnancům vznikly včetně, vyplácení stravného je **dána zákonem**. Pokud jsou zaměstnanci vysíláni na pracovní cesty do zahraničí, jsou tyto náklady vyšší.

Do této skupiny nákladů patří stravné, náklady na ubytování, jízdné (letenky, jízdenky na vlak, autobus), v případě používání vlastního dopravního prostředku také náklady na amortizaci dopravního prostředku, náklady na ubytování a další náklady s tímto související (parkovné atd.). Pro potřeby plánování se vychází ze známých skutečností, které jsou předpokládány pro následující období (například je plánováno týdenní zahraniční školení pro 10 pracovníků apod.), nejsou-li bližší informace známy, je možné vycházet z vývoje těchto nákladů v předchozích obdobích, které je ovšem nutné navýšit o předpokládané zvýšení cen jednotlivých služeb.

3.5.5 Daně a poplatky

Další skupinou nákladů, které je nutné do finančního plánu zahrnout, jsou daně a poplatky. Sem patří například silniční daň, daně z nemovitosti, spotřeba kolků, darovací a dědické daně, daně z převodu nemovitostí, doměrky daně z přidané hodnoty, doměrky spotřební daně, správní, soudní a arbitrážní poplatky, dálniční poplatky apod.

*Viz lekce
Daně*

Ne všechny, z výše uvedených daní a poplatků musí být pro všechny podniky a organizace relevantní. Do této skupiny nebudeme zahrnovat daň z příjmů a to z toho důvodu, že plánovaná daň z příjmů se vypočítá až z hodnoty hospodářského výsledku před zdaněním.

Většinou lze plánovanou výši těchto daní a poplatků odhadnout (propočítat) na základě předchozího vývoje s uvažováním všech dostupných změn, které očekává s využitím predikovaných daňových sazeb a tarifů pro budoucí období. Přesnost výpočtu záleží na tom, o jak významnou položku z hlediska celkových nákladů se bude jednat. Pokud byla celková výše daní a poplatků v předchozích letech z hlediska celkových nákladů relativně nízká a v podniku nebo organizaci nedošlo k významnější změně, která by její výši ovlivnila, můžeme vycházet z hodnot z předchozích let bez nutnosti detailního propočtu, který může být časově i technicky velmi náročný.

3.5.6 Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu, zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku, prodaný materiál

Při plánování se musí také zvažovat i otázka prodeje nevyužívaného výrobního zařízení, případně materiálu a zohlednění této skutečnosti v tržbách. Jedná se totiž o transakce, které mají dopad na hospodářský výsledek.

V případě, že podnik shledá, že disponuje majetkem, který nevyužívá (a předpokládá, že ani v budoucích obdobích využívat nebude), snižuje nebo nahrazuje výrobní kapacity apod., může dojít k tomu, že prodá část svého dlouhodobého majetku – budovu, stroj, pozemek nebo jiné zařízení. Ačkoliv se jedná o dlouhodobý majetek (bilanční hodnota), o výsledku této transakce se účtuje i prostřednictvím výsledkových účtů.

*Zásady
plánování*

Prodejem nevyužitých výrobních kapacit podnik tedy může redukovat i své náklady (na účetní odpisy, pokud zařízení ještě nebylo plně odepsáno), náklady na revizi a opravy tohoto zařízení, dochází k úspoře výrobní plochy, kterou může využít i jinak.

V případě prodeje dlouhodobého majetku se uvede zůstatková cena jako náklad a částka, za kterou je tento dlouhodobý majetek prodán je zaúčtována do výnosů jako tržba z prodeje dlouhodobého majetku. V případě, že daný majetek je prodán za cenu, která převyšuje jeho zůstatkovou cenu, hovoříme o zisku z prodeje dlouhodobého majetku, v případě, že je tomu naopak (výnos je nižší než zůstatková cena dlouhodobého majetku), byl majetek prodán se ztrátou.

V případě materiálu je tomu podobně. Materiál může podnik prodávat opět z nejrůznějších důvodů – materiál už nebude dále využívat a jeho další skladování na skladech by

představovalo zatěžování skladovacích míst, materiál by se stal časem nepoužitelný a tím i neprodejný, na materiál by musela být tvořena opravná položka, která přechází do nákladů apod. Dalším důvodem může být prodej například odpadu (kovový odpad, sklo, papír, nebo v případě potravinářských provozů prodej výrobního odpadu pro krmné účely). V těchto případech dojde k zaúčtování výnosů na účet tržeb a hodnota materiálu, který je prodán se zaúčtuje na účet nákladů. Porovnáním těchto dvou účtů – výnosového a nákladového – se zjistí, zda-li byl materiál prodán se ziskem nebo ztrátou.

3.5.7 Změna stavu rezerv a opravných položek v provozní oblasti a komplexních nákladů příštích období

Otázka tvorby a rozpouštění opravných položek a rezerv byla již částečně popsána v části, která se týká plánování bilančních hodnot.

Opravné položky jsou položky, které upravují hodnotu některých položek aktiv s ohledem na jejich správné zachycení v účetnictví. V této souvislosti byly zmíněny opravné položky k majetku, k zásobám, k pohledávkám apod. Vzhledem k tomu, že opravné položky snižují hodnoty aktiv, jsou také vykázány na příslušných bilančních účtech (aktivních).

Rezervy zase slouží pro pokrytí budoucích závazků nebo výdajů, které s určitou pravděpodobností v budoucnu nastanou. V závislosti na druhu a účelu rezervy jsou tyto rezervy vyčísleny a zachyceny na příslušných bilančních účtech (v pasívech).

Jak tedy souvisí opravné položky a rezervy s náklady a výnosy? Jak už bylo v jiné části tohoto textu zdůrazněno, veškeré změny ve výši rezerv a opravných položek se zachycují na nákladových účtech, což vytváří jakýsi spojovací můstek mezi rozvahou a výsledovkou. Pro plánování rezerv se postupuje tak, že vypočítáme celkovou výši rezervy (konečný stav) v bilanci a do plánu nákladových účtů pak zobrazíme pouze meziroční změnu. Tzn. pokud se plánovaný stav rezervy zvýšil oproti předchozímu období, bude se rezerva dotvářet a změna se promítne jako náklad, pokud dochází k poklesu plánované výše rezervy, jedná se o rozpouštění rezervy a změna se projeví jako výnos.

Pro snadnější pochopení uvedeme příklad.

Příklad:

Změny – tedy tvorba nebo rozpouštění rezerv a opravných položek jsou zachyceny na nákladových účtech 552 až 559 a to v případě nákladu (tvorby) na straně MD a v případě výnosu (rozpuštění) na straně DAL příslušného účtu.

Vztahy

Následující tabulka zachycuje vztah rezervy (opravné položky) mezi rozvahou a výsledovkou.

Tabulka 3.5: Rezervy a opravné položky

	k 1. 1. 2008	Rozdíl (554 100)	k 31. 12. 2008
Rezerva A (účet 451 100)	20 000	5 000	25 000
Rezerva B (účet 451 200)	15 000	– 2 000	13 000
Celkem	35 000	3 000	38 000

Z výše uvedené tabulky vyplývá následující: stav na účtu 451 100 k 1. 1. 2008 je zaúčtována na straně DAL částka 20 000 Kč. Ke konci roku se doúčtuje na stranu DAL částka 5 000 Kč se zápisem na straně MD protiúčtu 554 100. Na účtu 451 200 je k 1. 1. 2007 na straně DAL 15 000 Kč. Ke konci roku se rozpustí částka 2 000 se zápisem na straně MD tohoto účtu zápisem na straně DAL protiúčtu 554 100. Změna se tak projeví jak v konečném

stavu rezerv na bilančních účtech, tak také na nákladovém účtě 554 100, kde bude konečný stav 3 000 Kč.

3.6 Hospodářský výsledek

Závěrečnou fází sestavování plánované výsledovky je stanovení plánované výše hospodářského výsledku. Ten se stanovuje v jednotlivých položkách své interní skladby, tedy jako provozní a finanční.

*Formy
HV*

3.6.1 Provozní výsledek hospodaření

Máme-li naplánované tržby z prodeje zboží, materiálu a služeb, spotřebu materiálu, personální náklady, služby, daně a poplatky, prodaný materiál a tržby z jeho prodeje, prodej majetku a tržby z prodeje majetku a dále pak změny rezerv a opravných položek, získáme sumarizací všech plánovaných nákladů a výnosů a jejich rozdílem, provozní výsledek hospodaření před úroky a zdaněním. Tento provozní výsledek hospodaření je někdy označován jako EBIT, tedy Earnings before Income and Taxes. Právě tento finanční ukazatel má pro většinu podniků mimořádný význam jako hospodářský ukazatel. Je to především z toho důvodu, že veškeré náklady a výnosy, které ho tvoří souvisí přímo s hlavní hospodářskou činností podniku. Není zkreslený o náklady plynoucí z provozních a investičních úvěrů a výnosy plynoucí z finančního majetku. Dále neobsahuje daně z příjmů.

EBIT

Rezervy, které jsou v tomto výsledku hospodaření obsaženy, bývají někdy označovány jako neoperativní náklady (byly-li vytvářeny), resp. neoperativní výnosy (pokud došlo k jejich rozpuštění). Očistíme-li výsledek o rezervy a ostatní neoperativní složky, získáme operativní výsledek hospodaření z provozní činnosti.

Z hlediska plánování má výsledek hospodaření z provozní činnosti mimořádný význam, protože zobrazuje vztah všech provozních výnosů a provozních nákladů bezprostředně spojených s hlavní ekonomickou činností podniku bez zatížení ostatních složek nákladů výnosů. Bývá proto hlavním předmětem zájmu všech, kteří se na plánování podílejí.

3.6.2 Finanční výsledek hospodaření

Definice

Finanční výsledek hospodaření je definován jako výsledek získaných z finančních operací.

Ať už se jedná o obchodování s cennými papíry, náklady a výnosy z běžných účtů či ostatní finanční výnosy (například. kursové zisky a ztráty).

Finanční výsledek hospodaření jako ukazatel má pro podnik zásadnější význam pouze tehdy, pokud se podnik působí v oblasti finančnictví nebo se zabývá, byť okrajově obchodováním s cennými papíry. Pro ostatní podniky je omezen většinou na saldo z nákladových a výnosových úroků, resp. ostatních finančních nákladů a výnosů. V případě, že podnik disponuje úvěrem, budou úroky z těchto úvěrů zobrazeny právě v této části.

Výnosové úroky představují výnosy z peněz na běžných účtech termínovaných vkladech a podobně, kterými podnik disponuje. Plánování výše výnosových úroků se odvíjí od množství peněz na těchto účtech a vkladech během uvažovaného období a úrokové míry. Množství peněz, které si podnik ponechává na účtech zároveň předurčují význam této položky výnosů.

Nákladové úroky jsou z hlediska plánování pro podnik významnější položkou, zejména v situaci, kdy podnik uvažuje o provozním nebo investičním úvěru. Úrok představují náklady, které podnik musí reálně zaplatit za možnost disponovat finančními prostředky. Plánování velikosti úvěru se odvíjí od výše dohodnuté úrokové míry, velikosti úvěru a dalších dohodnutých podmínkách.

Ostatní finanční náklady a výnosy se většinou týkají kurzových zisků a ztrát. Otázka kurzových zisků a ztrát byla v předchozím textu již zmíněna v souvislosti s pohledávkami a závazky. Pokud podnik vstupuje do obchodních vztahů se zahraničními subjekty (resp. realizuje obchodní transakce v zahraniční měně), dochází při posilování či oslabování tuzemské měny vůči měně zahraniční ke vzniku kurzových zisků a ztrát. Tyto skutečnosti je nutné uvažovat i při plánování.

3.6.3 Mimořádný výsledek hospodaření

Definice

Mimořádný výsledek hospodaření je dán jako rozdíl mimořádných výnosů a mimořádných nákladů.

Jestliže je něco mimořádné, znamená to, že se to neuskutečňuje v rámci běžných pravidel a tudíž nelze předpokládat, zda-li nějaká mimořádná situace, která by měla vliv na náklady či výnosy nastane či nikoliv. V rámci plánování nelze uvažovat tak, že během plánovaného období bude potopa, která zaplaví sklad materiálu, způsobí škodu za 10 mil. Kč a tuto škodu nám následně pojišťovna uhradí. Z tohoto důvodu nebudeme žádné mimořádné položky v plánu uvažovat.

3.6.4 Výsledek hospodaření běžného účetního období

Máme-li tedy naplánovaný provozní výsledek hospodaření a finanční výsledek hospodaření, pak sečtením těchto dvou položek zjistíme výsledek hospodaření před zdaněním. Tedy bez zohlednění výše daně z příjmů.

Daň z příjmů je možné jednoduše odhadnout vynásobením výsledku hospodaření před zdaněním daňovou sazbou platnou pro uvažované období. To je nejjednodušší, i když nepřesný postup, ale pro účely plánu dostatečný.

*Stanovení
HV*

Celkový výsledek hospodaření je dán rozdílem celkových výnosů a nákladů, tedy rozdílem všech účtů třídy 6 (výnosy) a účtů třídy 5 (nákladů).

*Důležitá
zásada*

Pro úplnost ještě jednou připomínáme, že právě **výsledek hospodaření po zdanění, uvedený zde, ve výsledovce, musí být stejný s výsledkem hospodaření uvedeným v bilanci.**

Výsledek hospodaření po zdanění je pak předmětem zájmu všech podnikatelů a vlastníků podniku, protože hlavním cílem každého podnikatele je dosažení zisku, tedy čistého, disponibilního zisku, který může využít dle svého uvážení a svých potřeb.

Průvodce studiem:

V daném textu jsme se zabývali hlavními způsoby, principy a metodami sestavování finančního plánu podniku. Tvorba finančního plánu je věc zdoluhavá a podílí se na ní více pracovníků podniku. Mělo by se na ní podílet také každé středisko, každý útvar podniku a rovněž manažeři, kteří určují budoucí směr vývoje podniku. Je to věc velmi důležitá

pro budoucí prosperitu podniku, sestavení dobrého finančního plánu ovlivňuje celkovou finanční situaci podniku, spokojenost lidí, možnosti investic atd. Naše popisy a zdůvodňování jednotlivých plánových postupů vycházejí z praxe. Také chronologie sestavování finančního plánu byla uvedena z reálného života. Pokuste se sami vypočítat alespoň těch několik málo uvedených úkolů, abyste se vžili do činnosti podnikových plánovačů a finančních manažerů.

Shrnutí:

- Plánovaná výše nákladů se většinou odvíjí od plánovaného objemu produkce.
- Fixní náklady jsou označovány ty náklady, jejichž výše není závislá na objemu vyráběné produkce a s růstem objemu výroby zůstávají neměnné.
- Pro náklady variabilní platí, že s rostoucím objemem výroby jejich výše roste.
- U řady nákladů se většinou jedná o kombinaci obou těchto typů nákladů.
- Plánování režijních nákladů by se proto nemělo týkat pouze omezené skupiny pracovníků, kteří plán tvoří, ale mělo by se stát celopodnikovou záležitostí.
- Plánování příjmu nových zakázek je pro podnik důležité především z hlediska plánovaného objemu kapacit.
- Plán příjmu nových zakázek obvykle sestavuje oddělení marketingu a prodeje.
- Od objemu zakázek se odvíjí plánovaná velikost tržeb.
- Pro plánování nákladů a výnosů můžeme použít skupiny nákladů a výnosů dle struktury výkazu zisku a ztráty – plánovanou výsledovku.
- Plán tržeb zpracovává prodejní oddělení.
- Plán tržeb je výchozím bodem, od kterého se odvíjejí ostatní složky plánu, zejména náklady.
- Pro potřeby vyhodnocování vývoje tržeb je vhodné rozlišovat nominální a reálné tržby.
- Reálná tržba se vypočítá z nominální tak, že se očistí o meziroční změny cen výrobků, služeb či zboží a také o změny kursu.
- Personální náklady jsou vedle spotřeby materiálu nejvýznamnější nákladovou položkou, protože lidská práce je označována jako nejdražší výrobní faktor.
- Pro vlastní plánování personálních nákladů je nejdříve nutné stanovit plánovaný počet pracovníků.
- Pracovníci se obvykle člení pro potřeby podniku do následujících kategorií: technicko-hospodářští pracovníci, režijní dělníci a výrobní (jednicoví) dělníci.
- Technicko-hospodářští pracovníci obdrží za vykonanou práci plat, dělnické kategorie mzdu.
- Pro plánování personálních nákladů je však nutné určit plánované stavy (počty) pracovníků.
- Přepočtené fyzické stavy pracovníků na rozdíl od fyzických stavů zohledňují velikost úvazku.
- Stav výrobních dělníků je závislý na objemu vyráběné produkce, jejich počet je nutné odvodit od plánovaného objemu produkce.
- Materiál představuje při výrobě vedle personálních nákladů nejdůležitější složku nákladů.
- Materiál dělíme na přímý (jednicový) a nepřímý (režijní).
- I v případě režijního materiálu je zapotřebí zauvažovat o možných meziročních změnách jeho ceny.
- Nejjednodušším způsobem jak zohlednit růst cen vstupů v plánu, je plošné zvýšení nákupních cen materiálu u určitou míru inflace.
- Každá organizace má vytvořený plán odpisů (tzv. odpisový plán).
- Metod pro porovnání nákladů existuje celá řada, nejznámější z nich je označována anglickým výrazem „make or buy“, tedy vyrobit či koupit.
- Podniky často využívají outsourcingu, tedy nákupu služeb od jiného subjektu.
- Opravné položky jsou položky, které upravují hodnotu některých položek aktiv

s ohledem na jejich správné zachycení v účetnictví.

- Závěrečnou fází sestavování plánované výsledovky je stanovení plánované výše hospodářského výsledku.
- Provozní výsledek hospodaření je označován jako EBIT. Tento finanční ukazatel má pro většinu podniků mimořádný význam jako hospodářský ukazatel.
- Plánuje se hospodářský výsledek provozní a finanční, mimořádný se neuvažuje.
- Celkový výsledek hospodaření je dán rozdílem celkových výnosů a nákladů, tedy rozdílem všech účtů třídy 6 (výnosy) a účtů třídy 5 (náklady).

Kontrolní otázky:

1. Co jsou to fixní a variabilní náklady?
2. Co jsou to přímé a nepřímé náklady?
3. Jaký je vztah obou skupin nákladů k objemu produkce?
4. Proč se u řady nákladů jedná o kombinaci obou druhů nákladů?
5. Proč není možné většinu režijních nákladů stanovit jednoznačně na základě plánovaného objemu produkce a služeb?
6. Na základě čeho se v podniku stanovuje odhad objemu nově příchozích zakázek v budoucím období?
7. Co je podkladem pro stanovení objemu tržeb?
8. Kdo vypracovává v podniku plán tržeb?
9. Jaké údaje musí plán tržeb minimálně obsahovat?
10. Co jsou to nominální a reálné tržby?
11. Jak získáme reálné tržby?
12. Do jakých kategorií dělíme pracovníky podniku?
13. Jaký je rozdíl mezi režijními a jednicovými dělníky?
14. Co vyjadřuje pojem „průměrný přepočtený stav pracovníků“?
15. K čemu potřebujeme znát průměrný stav pracovníků?
16. Na základě čeho stanovujeme potřebný stav výrobních dělníků?
17. Na jaké složky dělíme materiál?
18. Co ovlivňuje plánování režijního materiálu?
19. Při plánování spotřeby vody, plynu a elektrické energie se jedná o plánování režijních nebo jednicových nákladů?
20. Proč sestavujeme odpisové plány? K čemu slouží odpisy?
21. Jak byste definovali pojem „outsourcing“?
22. Jak ovlivňují rezervy a opravné položky hospodářský výsledek?
23. Proč používáme opravné položky?
24. Jaké znáte formy hospodářského výsledku?
25. Jaká je struktura hospodářského výsledku?
26. Které typy hospodářského výsledku se plánují?
27. Co je to EBIT?
28. Jak zjistíte celkový hospodářský výsledek běžného účetního období?

Autotest:

1. U variabilních nákladů platí, že:
 - (a) s rostoucím objemem výroby jejich výše roste
 - (b) s rostoucím objemem výroby jejich výše klesá
 - (c) s rostoucím objemem výroby se jejich výše nemění
2. Velikost tržeb se odvíjí od:
 - (a) velikosti nákladů
 - (b) velikosti zakázek
 - (c) velikosti objemu výroby
3. Nominální tržba:
 - (a) se počítá z tržby reálné
 - (b) je určena cenou
 - (c) vzniká tak, že prodejní cena se očistí o meziroční změny cen výrobků, služeb či zboží a také o změny kursu
4. Přepočtené fyzické stavy pracovníků:
 - (a) jsou stavy pracovníků meziměsíčně zprůměrnované
 - (b) představují celkový počet pracovníků
 - (c) jsou stavy zohledňující výši úvazku
5. Opravné položky upravují hodnoty:
 - (a) jen aktiv
 - (b) jen pasiv
 - (c) aktiv i pasiv
6. Rezervy představují:
 - (a) pasiva
 - (b) aktiva
 - (c) náklady

Kapitola 4

Využití finančního plánu

Popis lekce:

Závěrečná lekce podnikového plánování obsahuje 3 části. Speciálně se zabývá plánováním Cash flow, protože tento statický či dynamický ukazatel finančních toků je pro řadu podniků velmi důležitou součástí plánovací činnosti. Lekce navazuje na tvorbu plánu v oblasti rozvahy a výsledovky. Závěrem se zabývá vyhodnocováním plánu a jeho využitím pro finanční řízení podniku. Lekce má následující strukturu:

- 4.1 Plánované Cash Flow
- 4.2 Vyhodnocování plánu
- 4.3 Další možnosti využití plánu

Touto lekcí končí modul 5 podnikové ekonomiky, navazuje modul 6.

Délka lekce: 90 minut

Klíčová slova:

Cash flow, nepřímá a přímá metoda, odchylky plánu se skutečností, finanční analýza, výhody Cash flow, plán jako nástroj, finanční plán jako podklad pro úvěry.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- objasnit postup při sestavování plánu Cash flow,
- objasnit důvody oblíbenosti CF v praxi a jeho výhody,
- vysvětlit hlavní přínos finančního plánování pro praxi.

4.1 Plánované Cash Flow

V případě, že jsme výstup plánování upravili do podoby výkazů bilance a výsledovky, je možné sestavit pro potřeby organizace také plánované Cash Flow – tedy výkaz peněžních toků. Jeho tvorba není samozřejmě bezpodmínečně nutná, ale pro úplnost uvedeme i tento výkaz. Při tvorbě klasického Cash Flow se používá buď metoda přímá nebo nepřímá. Přímá metoda klade vyšší požadavky na evidenci všech peněžních toků, které v organizaci probíhají a je proto náročnější než metoda nepřímá. V praxi je obecně více využívána metoda nepřímá,

*Výkaz
peněžních
toků*

při níž se vychází právě z rozvahy a výsledovky, s využitím detailnějších údajů o pohybech na vybraných účtech z hlavní knihy.

Správné sestavení výkazu Cash Flow je o něco složitější, než sestavení rozvahy a výsledovky, i když je pravda, že právě Cash Flow se odvozuje právě z těchto dvou výkazů a výslednou hodnotu využijeme jako i informaci o předpokládaných peněžních tocích. Začátečnickům většinou dělá sestavení Cash Flow trochu problém a proto problematiku tvorby tohoto výkazu trochu podrobněji objasníme.

Zásada Vzhledem k tomu, že při plánování se plánují většinou konečné stavy (u některých účtů lze samozřejmě pohyby na stranách účtů odvodit z jejich povahy) a také není možné plánovat příjmy a výdaje, náklady a výnosy položkově, **lze při plánování Cash Flow využít pouze metodu nepřímou.**

Tři části CF Výkaz Cash Flow lze zjednodušeně rozdělit do tří částí – z provozní, finanční a investiční činnosti. Princip je založen na tom, počáteční stav peněžních prostředků v pokladně a na účtech musí po zohlednění všech příjmů a výdajů, nákladů a výnosů během daného účetního období odpovídat konečnému stavu peněžních prostředků. Změny mezi počátečním a obecným stavem jsou právě ony peněžní toky, které se musí rozdělit do výše uvedených tří skupin. Pro sestavení Cash Flow se tedy využívají difference mezi konečnými stavy jednotlivých skupin účtů dvou období, které tématicky spadají do provozní, investiční nebo finanční činnosti.

Pro sestavení Cash Flow je vhodné si uvědomit určitou logiku, kterou si vysvětlíme na následujícím příkladu.

Příklad:

Dejme tomu, že plánované zásoby vzrostou oproti minulému období o 200 mil. Kč. Bude tento nárůst objemu zásob snižovat nebo naopak zvyšovat hodnotu Cash Flow? Nárůst zásob znamená pořízení nových zásob a s tím jsou spojeny výdaje, tedy odliv peněžních prostředků. Odliv peněžních prostředků pak znamená snížení hodnoty Cash Flow. Změnu 200 mil. Kč bychom v Cash Flow vykazali záporným znaménkem.

Příklad:

Dejme tomu, že nám poklesne objem pohledávek o 100 mil. Pokles pohledávek znamená, že naši zákazníci platí, tedy peníze přišly na pokladnu nebo na účet a tato změna bude v Cash Flow vykazána s pozitivním znaménkem.

Příklad:

Logiku uvedenou v předcházejících příkladech je nutné využít i v případě pasivních položek bilance. Například pokles závazků znamená, že se vydáváme z peněžních prostředků a tedy dochází ke snížení hodnoty Cash Flow.

Ukázka

Tabulka 4.1: Vliv podnikových činností na Cash flow

	Růst Cash-flow	Snížení Cash-flow
Majetek	Prodej majetku	Pořízení majetku
Zásoby	Pokles stavu zásob	Zvýšení stavu zásob
Pohledávky	Pokles stavu pohledávek	Snížení stavu pohledávek
Rezervy	Zvýšení stavu rezerv	Snížení stavu rezerv
Závazky	Zvýšení stavu závazků	Snížení stavu závazků

Samozřejmě, některé položky mohou být mírně matoucí. Například účetní odpisy – jak už bylo popsáno v části věnované plánování odpisů, jsou účetní odpisy do určité míry specifickým druhem nákladů, protože tento náklad fyzicky nikomu neplatíme, pouze snižujeme jejich prostřednictvím účetní hodnotu majetku a mají vliv na výsledek. Skutečnost, že účetní odpisy mají bezprostřední vliv na výsledek a to přímo na provozní výsledek hospodaření, ovlivňují účetní odpisy také hodnotu Cash Flow z provozní činnosti a je proto se musejí do Cash Flow zahrnout. Jako nákladový účet nemají odpisy počáteční stav a do Cash Flow se vykazují s kladným znaménkem.

Ukazatelé Cash flow mají řadu výhod, neboť nejsou ovlivněny inflací, metodikou odpisování ani systémem či výší časového rozlišování nákladů. CF odráží přírůstky či úbytky peněžních prostředků. Ukazuje tedy pohyb peněžních prostředků i stav. Stává se tak významným ukazatelem, který umožňuje především:

*Výhody
CF*

- analyzovat příčiny peněžních výkyvů v průběhu hospodářské činnosti instituce,
- ukazuje kolik peněz bylo vytvořeno a užito v jednotlivých aktivitách instituce, tím umožňuje zaměřit se na činnosti výnosnější a omezit činnosti, které negenerují dostatek peněz,
- umožňuje zjistit, zda instituce váže peníze produktivně, nebo zda jim nevěnuje dostatečnou pozornost,
- ukazuje schopnost instituce produkovat peníze a výhodně či nevýhodně je uložit nebo použít na další investice,
- ukazuje, zda instituce bude potřebovat další peníze nebo zda (a v jaké výši) jsou její peníze dostačující apod.

Informace o stavu a pohybu peněžních prostředků, jejich zdrojích a použití, jsou vysoce potřebným nástrojem finanční analýzy. Nevýhodou v našich podmínkách je však nejednotná interpretace a omezené použití v systému lavinovité druhotné platební neschopnosti řady kooperujících podniků.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 4:

Sestavte podobnou tabulku jako ve výše uvedeném příkladu s jinými podnikovými činnostmi a označte jejich vliv na růst či snížení Cash flow. Druhy činností, které jsou v našem příkladu uvedeny souhrnně můžete detailizovat na jednotlivé dílčí činnosti. Výslednou tabulku zašlete tutorovi.

4.2 Vyhodnocování plánu

Konečný zpracovaný plán nákladů a výnosů obsahuje tedy údaje o plánované hodnotě s detailností syntetického, případně až analytického účtu a to buď za celý podnik, či organizační jednotku dohromady, nebo v členění na jednotlivá střediska. V následujícím textu budeme uvažovat plán, který je zpracován právě v detailnosti po jednotlivých analytických účtech a střediscích.

Takto zpracovaný plán je většinou jakýsi polotovár pro další zpracování a vyhodnocování. Hodnoty v plánu jsou většinou zpracovány jako roční. U podniků s výrazným výskytem sezónnosti je vhodné provést rozdělení plánovaných hodnot po jednotlivých měsících, aby se zachytil právě výskyt sezónních vlivů, které způsobují nerovnoměrnosti ve vývoji nákladů a výnosů během roku.

Zásada

Většina informačních systémů, které podniky využívají pro své účetnictví a vyhodnocování účetních dat umožňují, aby data z plánů byla do systému vložena a to buď manuálně nebo importována z externích zdrojů. Pokud není plán rozdělen po jednotlivých měsících, většinou systémy automaticky provedou rozdělení položek rovnoměrně na ideální dvanáctiny.

*Rozdíly,
odchyly*

Je-li plán vložen do informačního systému, nebo jiných systémů, je připraven pro další využití. V následujících obdobích, kdy dochází ke skutečnému zaúčtování nákladů a výnosů je plán jakýmsi vodítkem, které nám říká, jakým směrem se pohybujeme. Tzn., že porovnáváme skutečné náklady a výnosy, které nám vznikly zaúčtováním s hodnotami, které jsme naplánovali. Porovnáním skutečnosti a plánu dochází ke vzniku odchylek, které mohou mít různou velikost i příčinu. Úkolem pracovníka, který se plánováním zabývá je pak tyto odchylky identifikovat, analyzovat skutečné náklady a porovnat s plánovanými náklady (a předpoklady, za kterých byly naplánovány) a na základě toho pak identifikovat, co je příčinou vzniku těchto rozdílů.

Rozdíly mohou mít i strukturální charakter, kdy dochází například k přesunu jednoho druhu nákladů do jiného, nebo mohou být difference způsobeny časovými posuny, kdy například u pojištění, které je naplánováno na celý rok a pro plán v informačním systému je rozděleno na rovnoměrně na dvanáctiny, dochází ke vzniku odchylky z důvodu časového posunu, jelikož je toto pojištění hrazeno půlročně.

Všechny tyto možné difference je třeba monitorovat a analyzovat a v případě výraznějšího odklonění se od plánu provést taková opatření (pokud je to tedy možné), které by tento odklon zmírnilo. Jedině tak je potom možné systematicky působit na plnění cílů, které byly v rámci plánování stanoveny.

Tabulka 4.2: Příklad vyhodnocení nákladů konkrétního střediska

	Středisko A			
	Skutečnost	Plán	Plán – skut.	Odchylka v %
518 Služby	80 300	75 500	–4800	–6 %

Výše uvedená tabulka zobrazuje přístup ke zjištění odchylek plánu od skutečnosti u konkrétního střediska. Účet služeb je zde uveden s detailem podle jednotlivých analytických účtů.

Úkol č. 4:

Jaké závěry byste vyvodili z výše uvedené tabulky pro příští plánovací období? Z jaké hodnoty byste vycházeli u těchto služeb a jaké vlivy byste zohlednili? Řešení je uvedeno v Klíči.

4.3 Další možnosti využití plánu

*Plán-
nástroj
řízení*

Úkolem plánování není vytvořit pasivní dokument s čísly, která mohou, ale nemusí být pravdivá. Plán by měl být naopak aktivně využívaným nástrojem pro vyhodnocování podnikové činnosti. Vždy ovšem záleží na schopnostech a pracovníků, kteří ho při své činnosti využívají.

Plán, ať už s detailností na jednotlivé analytické účty, či syntetické, příp. podle nákladových druhů, na úrovni středisek nebo za celý podnik může dát odpověď na celou řadu otázek, týkající se podnikové činnosti.

V tomto případě se jedná především o nejrůznější ukazatele – ať už se jedná o absolutní, poměrové, rozdílové nebo kombinované, které mohou být vypočítány z plánovaných hodnot a tím indikovat ekonomickou situaci podniku a stanovovat dílčí cíle, kterých chce podnik v blízké či vzdálené budoucnosti dosáhnout.

Příklad:

Jako příklad lze jmenovat například ukazatele likvidity, celkové zadluženosti, přehledy vývoje jednotlivých složek nákladů, aktiv, pasiv apod. Těchto ukazatelů je celá řada a způsob jejich výpočtu a interpretace výsledných hodnot není předmětem tohoto textu. Tato práce je pak součástí činnosti finančních analytiků, a to jak interních, tak i externích, kteří využívají nástroje finanční analýzy.

Plán může být také důležitým dokumentem pro jednání s úřady a bankami, zejména, představujeme-li své podnikatelské záměry například v souvislosti se žádostí o úvěr.

Vytvořený plán může být také výchozím prostředkem pro oceňování podnikové produkce a služeb, kdy se z plánovaných hodnot vychází při tvorbě režijních přírážek a tarifů, na základě kterých je pak oceňovány výrobky a služby.

Průvodce studiem:

Tato lekce uzavírá část plánování podnikových financí. Přinesli jsme analýzu postupu při sestavování finančního plánu, který se opírá o celou řadu podkladů, především z výstupů účetnictví, ale také z externích informačních zdrojů s údaji jako je například předpokládaná výše inflace, pokles či vzestup síly české koruny vůči zahraničním měnám (hlavně dolaru a eura), uvažovaných změnách sazeb daní, pohybu cen za zahraničních trzích (zvláště u strategických surovin) atd. Plánování není činností, která by končila sestavením plánu. Ten je nutné neustále korigovat, obměňovat, reagovat na vznikající odchylky, tzn. upřesňovat. Plánování je permanentní činnost, je to důležitý nástroj řízení podniku.

Shrnutí:

- Plánování Cash Flow, tedy sestavování plánovaných peněžních toků, je nepovinnou podnikovou činností, nicméně dnes patří ke standardním činnostem plánovacího útvaru zabývajícího se sestavováním finančního plánu.
- Při plánování CF lze využít víceméně pouze metodu nepřímou.
- Výkaz Cash Flow lze zjednodušeně rozdělit do tří částí – z provozní, finanční a investiční činnosti.
- Počáteční stav peněžních prostředků v pokladně a na účtech musí po zohlednění všech příjmů a výdajů, nákladů a výnosů během daného účetního období odpovídat konečnému stavu peněžních prostředků.
- Změny mezi počátečním a obecným stavem jsou právě ony peněžní toky, které se musí rozdělit do výše uvedených tří skupin.
- Hodnoty v plánu jsou většinou zpracovány jako roční.
- Při řízení podniku porovnáváme skutečné náklady a výnosy, které nám vznikly zaúčtováním s hodnotami, které jsme naplánovali.
- Při rozboru odchylek musíme zjistit co je příčinou vzniku rozdílů mezi plánem a skutečností a reagovat.
- Plán může být důležitým dokumentem pro jednání s úřady a především s bankami při jednáních o poskytnutí úvěru.

*Další
funkce
plánu*

Kontrolní otázky:

1. Co zachycuje výkaz Cash flow?
2. Jaké metody plánování CF znáte?
3. Na jaké části dělíme výkaz CF?
4. Proč hovoříme o plánu jako o nástroji řízení?
5. K čemu potřebujeme finanční plán ve vztahu s bankou?

Autotest:

1. Při sestavování plánu se využívá:
 - (a) nepřímá metoda
 - (b) přímá metoda
 - (c) statisticko-matematická metoda
2. Plán je využíván jako:
 - (a) řídicí příkaz
 - (b) řídicí nástroj
 - (c) vize
3. Výkaz CF se člení:
 - (a) stejně jako výsledovka
 - (b) na aktiva a pasiva
 - (c) na příjmy a výdaje reálné a ideální

Kapitola 5

Řízení daní, kalkulace a rozpočty

Popis lekce:

Lekce přináší některé doplňující charakteristiky pojmů a činností, které nejsou uvedeny v předcházejícím kurzu Podnikové ekonomiky. Jen stručně jsou doplněny hlavní poznatky z těchto tří důležitých okruhů, které mají vliv na finanční situaci podniku. Lekce má následující strukturu:

- 5.1 Daně
 - 5.1.1 Daňové povinnosti
 - 5.1.2 Registrační povinnost
 - 5.1.3 Daňové přiznání
 - 5.1.4 Dodatečné a opravné daňové přiznání
 - 5.1.5 Vyměření daně
- 5.2 Kalkulace
 - 5.2.1 Rozbor položek kalkulačního vzorce
 - 5.2.2 Využití kalkulací při řízení financí
- 5.3 Rozpočty
 - 5.3.1 Obsah rozpočtů a postupy jejich sestavování
 - 5.3.2 Hlavní rozdíly mezi rozpočtem a kalkulací
 - 5.3.3 Členění rozpočtů

Správné řízení daní má vliv na finanční situaci podniku. Tvorba kalkulací a jejich použití navazuje na teorii nákladů a jejich druhy. Rozpočetnictví navazuje na finanční plánování, rozpočty mají určitá pravidla při sestavování a dvě základní stránky. Rozpočty můžeme třídit podle několika hledisek a sestavovat je v několika variantách. Všechny tři činnosti patří k základním podnikovým činnostem v oblasti řízení finančních prostředků.

Délka lekce: 90 minut

Klíčová slova:

Daně, registrační povinnost, daňové přiznání, dodatečné a opravné daňové přiznání, vyměření daně, kalkulační jednice, kalkulační vzorec, režie výrobní, správní, zásobovací, odbytová, řízení financí, příjmové a výdajové kapitoly, kategorie zaměstnanců, přepočtené stavy, průměrné stavy pracovníků, funkce rozpočtů, deficitní, vyrovnaný a přebytkový rozpočet, členění rozpočtů.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat hlavní zásady registrační povinnosti a daňového přiznání,
- vysvětlit, co rozumíme pod pojmem kalkulace,
- uvést obecný kalkulační vzorec,
- definovat pojem „rozpočet“,
- charakterizovat různá hlediska jejich třídění,
- uvést jejich návaznost na kalkulace a účetnictví,
- určit hlavní rozdíly mezi kalkulací a rozpočtem.

Průvodce studiem:

Pojmy a činnosti, které se pod nimi skrývají, tj. daně, kalkulace a rozpočty patří do oblasti, která se při výuce ekonomie překrývá. Je možné ji zařadit pod předmět podniková ekonomika, podnikové finance či manažerské účetnictví. V našem případě byla část této problematiky zařazena do předcházejícího kurzu, tj. do oblasti podnikové ekonomiky. Proto v této doplňující lekci zařazujeme pouze věci nové, poznatky či detaily, které nebyly zařazeny ani v oblasti základního kurzu podnikové ekonomiky či navazujícího účetnictví. Účastník si musí pro studium této lekce tedy zopakovat příslušné pasáže kurzu podnikové ekonomiky.

Všechny tři uvedené pojmy a s nimi spjaté činnosti, které jsou vesměs pravidelné nebo cyklicky se opakující patří do oblasti správného řízení podnikových financí. Dobrými výpočty daní placených podnikem, jejich optimalizací, řádným dodržováním splátkového harmonogramu můžeme minimalizovat úhrady daní, můžeme se vyhnout doměrkám či pokutám. Stejně tak pečlivá činnost kalkulační a rozpočtová přispívá k dobrému finančnímu plánování. Podívejme se proto na tyto tři uvedené oblasti pozorněji. Předpokládáme, že jste se již podívali nebo zopakovali předcházející kurzy podnikové ekonomiky, případně i finančního účetnictví, a že tudíž odborné pojmy z těchto ekonomických disciplín Vám nejsou neznámé.

5.1 Daně

5.1.1 Daňové povinnosti

*Zákon
o správě
daní
a poplatků*

Vlastní postup při daňových povinnostech se řídí zákonem č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. Z něho jsou dále uvedeny jen některé podstatné části týkající se ekonomických subjektů.

5.1.2 Registrační povinnost

se řídí následujícími zásadami:

*Registrace
do 30 dnů*

- poplatník, který obdrží povolení nebo získá oprávnění k podnikatelské činnosti nebo začne provozovat jinou samostatně výdělečnou činnost, je povinen do 30 dnů podat přihlášku k registraci u místně příslušného správce daně (FÚ),

Úkol č. 5/1:

Vzpomeňte si nebo vyhledejte v učebním textu podnikové ekonomiky, kdy vzniká oprávnění k podnikatelské činnosti u živností ohlašovacích a koncesovaných. Určete přesný den vzniku oprávnění. Pokud si nebudete vědět rady, podívejte se do Klíče.

- poplatník je povinen oznámit správci daně do 30 dnů zřízení stálé provozovny a její umístění na území ČR, zpravidla 30 dnů před zrušením této stálé provozovny oznámí tuto skutečnost rovněž správci daně,
- registrace se předkládá na tiskopise vydaném Ministerstvem financí ČR, tiskopis je možné si vyžádat na místně příslušném finančním úřadě v oddělení „registru“,
- správce daně přidělí zaregistrovanému daňovému subjektu „daňové identifikační číslo“ (DIČ) a o provedené registraci mu vydá osvědčení. Toto číslo je povinen daňový subjekt uvádět ve všech případech při styku se správcem daně,
- jestliže daňový subjekt změnil sídlo nebo bydliště, popřípadě u něho dojde ke změně místní příslušnosti z jiného důvodu, oznámí tuto změnu svému dosavadnímu místně příslušnému správci daně, který vyznačí na osvědčení omezení doby platnosti. Před skončením této doby je daňový subjekt povinen předložit toto osvědčení správci daně v místě svého nového sídla nebo bydliště, který mu vydá nové osvědčení o registraci s vyznačením dne platnosti registrace.

DIČ

5.1.3 Daňové přiznání

Daňové přiznání se podává na unifikovaném formuláři, který je k dispozici na místně příslušném finančním úřadě. V poslední době se náplň tohoto formuláře sice stabilizovala, přesto se doporučuje vyžádat si vždy formulář nový. Pro daňový subjekt je také důležité vypsát tento formulář dvojmo a ponechat si kopii pro další období. Kopie je vhodné archivovat 10 roků.

Archivační
lhůta

- Daňové přiznání je možné podat také jako počítačovou sestavu, pokud údaje, obsah a uspořádání je zcela totožné s tiskopisem. Vzhledem k tomu, že řada subjektů má účetnictví zpracováváno na počítači, je tato možnost velmi rozšířena. Daňové přiznání může být předáno také na technickém nosiči dat (disketě, CD), pak musí být data ve tvaru stanoveném pro tento účel Ministerstvem financí ČR. Daňové přiznání lze v současné době zasílat přímo elektronicky (s elektronickým podpisem).
- Daňové přiznání nebo hlášení je povinen podat každý, komu vzniká v souladu se zákonem o daních z příjmů nebo zvláštním předpisem tato povinnost, nebo ten, koho k tomu správce daně vyzve. Daňové přiznání se nepodává v průběhu konkursu. **Správce daně může na základě žádosti daňového subjektu nebo daňového poradce prodloužit lhůtu pro podání přiznání, a to nejdéle o 3 měsíce po uplynutí lhůty pro podání přiznání.** Pokud součástí zdaňovaných příjmů uvedených v přiznání jsou i příjmy zdaňované v zahraničí, může správce na žádost daňového subjektu v odůvodněných případech prodloužit lhůtu pro podání daňového přiznání až do 31. října.
- Pokud daňový poplatník zemřel dříve než bylo podáno daňové přiznání, je právní nástupce povinen podat do šesti měsíců daňové přiznání za zemřelého.
- V případě likvidace trvá daňová povinnost i povinnost podávat každoročně přiznání až do skončení likvidace. Ke dni ukončení činnosti provede daňový subjekt účetní závěrku a nejpozději do konce následujícího měsíce podá daňové přiznání. Po skončení likvidace je likvidátor povinen podat do konce následujícího měsíce přiznání za uplynulou část zdaňovacího období.
- Daňový subjekt je povinen v daňovém přiznání daň si **sám vypočítat** a uvést též případné výjimky, osvobození, zvýhodnění, slevy, odpočty a vyčíslit jejich výši.

E-
přiznání

Výpočty

5.1.4 Dodatečné a opravné daňové přiznání

Po podání řádného daňového přiznání se může stát, že daňový poplatník zjistí, že učinil nějakou chybu, nezapočítal některé údaje, popřípadě omylem uvedl některé údaje dvakrát

Důvody

nebo špatně sečetl či odečetl některá čísla. V takovémto případě má možnost opravit původní, již odevzdané, přiznání a vypracovat nové, dodatečné opravné přiznání. Současně s tím může požádat o eventuelní vrácení přeplatku či doplatit nedoplatek k původnímu daňovému přiznání. Zjistí-li tedy daňový subjekt, že jeho daňová povinnost má být vyšší nebo daňová ztráta nižší, než jeho poslední známá daňová povinnost, je povinen do konce měsíce následujícího po tomto zjištění předložit dodatečné přiznání nebo hlášení. V tom pak musí uvést i den zjištění důvodů pro jeho podání. V této lhůtě je dodatečná daň též splatná. Dále platí následující zásady:

- Dodatečné přiznání není přípustné, byl-li před jeho podáním učiněn správcem daně úkon směřující k přezkoušení správnosti daňové povinnosti za období, kterého by se dodatečné přiznání týkalo, a to až do doby ukončení tohoto úkonu.
- Dodatečné daňové přiznání na daňovou povinnost nižší nebo daňovou ztrátu vyšší, proti poslední známé daňové povinnosti, lze platně podat jen tehdy, nejsou-li splněny podmínky pro užití mimořádných opravných prostředků, které specifikuje zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v aktuálním znění.
- **Před uplynutím lhůty k podání přiznání nebo hlášení může daňový subjekt podat opravné přiznání nebo hlášení.** Pro vyměřovací řízení se pak použije tohoto opravného přiznání a k přiznání předchozímu se nepřihlíží.
- Tato dodatečná nebo opravná hlášení se podávají na týchž tiskopisech jako řádná daňová přiznání, v záhlaví tohoto tiskopisu se však vyznačí druh podávaného přiznání.

5.1.5 Vyměření daně

Výši daně z příjmů určuje správce daně na základě podaného přiznání k dani, respektive na základě vyměřovacího řízení provedeného správcem daně. **Daňovému subjektu je daň vyměřena a předepsána.** O vyměřené dani vyrozumí správce daně daňový subjekt platebním výměrem a takto vyměřenou daň současně předepíše. Dále platí tyto zásady:

Zásady

- Pokud se vyměřená daň od daně uvedené v daňovém přiznání nebo hlášení neodchyluje, nemusí správce sdělovat výsledek vyměření, pokud o to daňový subjekt výslovně nepožádá do konce příštího zdaňovacího období.
- Je-li vyměřená daň vyšší než daň vypočtená daňovým subjektem v daňovém přiznání či hlášení, je rozdíl splatný do třiceti dnů ode dne doručení rozhodnutí o vyměření daně.
- Příjemce rozhodnutí **se může odvolat** proti stanovení daňového základu a daně správcem daně. Odvolání se podává písemně nebo ústně do protokolu u správce daně, jehož rozhodnutí je odvoláním napadeno. Odvolání je směřováno k nadřízenému orgánu, tj. nejbližší vyššímu stupni (k finančnímu ředitelství, eventuelně k Ministerstvu financí ČR). **Placení daně však nemá tímto odvoláním odkladný účinek.**
- Tomu, kdo nesplní ve stanovené lhůtě povinnost nepeněžitě povahy vyplývající ze zákona o správě daní a poplatků, může správce opakovaně uložit pokutu až do zákonem uvedené maximální výše.

Úkol č. 5/2:

Podívejte se do zákona o správě daní a poplatků (zákon č. 337/1992) a zjistěte aktuální výši maximální pokuty. Dále zjistěte a poznamenejte si, kdy nelze pokutu uložit a vymáhat. Pokuste se o to nejprve sami, v Klíči máte uvedeny údaje platné v době přípravy tohoto učebního textu.

- Za daňové nedoplatky počítá správce daně **penále**, a to za každý den prodlení.
- Vyměřením daně se může také zjistit **přeplatek** na dani z příjmů. Přeplatek se použije na úhradu případného nedoplatku u jiné daně nebo, není-li takového nedoplatku, jako záloha na dosud nesplatnou daňovou povinnost na dani, u které přeplatek vznikl.

Úhrada veškerých daňových nedoplatků evidovaných u správce daně (u jiných daní) má přednost. Požádá-li daňový subjekt o vrácení přeplatku, (a nemá-li žádné nedoplatky) **přeplatek se vrátí**, činí-li více než v zákoně uvedená minimální částka.

Část pro zájemce:

V této části týkající se daňového přiznání jsou uvedeny pouze základní a běžné způsoby týkající se daňového přiznání. Specifické problémy řeší komplexně zákon š. 337/1992 Sb., vždy v posledním aktuálním znění. V případě výskytu zvláštních, ojedinělých jevů či problémů vztahujících se ke zdaňování různých ekonomických subjektů je vždy vhodné se obrátit na daňového poradce, respektive využít možnosti konzultace přímo s místně příslušným správcem daně.

Průvodce studiem:

Žádná daňová soustava není nikdy zcela ukončena tak, že by se mohlo říci, konečně máme stabilizovanou, neměnnou soustavu daní, a ta plní stoprocentně veškeré požadavky, které na ni klademe. Počítejme tedy s tím, že tento učební text vychází z aktuálního znění těchto daňových předpisů, avšak zítra to může být jinak. Jedinou jistotu, kterou v daňové oblasti máme je fakt, že daně nikdo nezruší.

5.2 Kalkulace

Kalkulací se v širším slova smyslu používá pro vyjádření různých propočtů, ekonomického uvažování, neboť se jedná o výpočty, které jsou podloženy ekonomickými údaji. V užším slova smyslu kalkulací rozumíme způsob, metodu stanovení vlastních nákladů nebo výsledek tohoto výpočtu. Jednotlivé složky nákladů se vyčísľují v kalkulačních položkách. Doporučené kalkulační položky obsahuje všeobecný kalkulační vzorec, který – i když není závazný a jeho struktura je věcí daného ekonomického subjektu – je používán většinou organizací v České republice. Má tyto položky:

1. Přímý materiál
2. Přímé mzdy
3. Ostatní přímé náklady
4. Výrobní (provozní) režie
Vlastní náklady výroby – položky 1 až 6
5. Správní režie
Vlastní náklady výkonu – položky 1 až 7
6. Odbytové náklady
Úplné vlastní náklady výkonu – položky 1 až 8
7. Zisk (ztráta)

-
8. Cena výkonu

Uvedený vzorec je prakticky kalkulací ceny, tj. cenovou kalkulací, kdy cena vzniká podle principu „náklady + zisk = cena“. Jde o tzv. nákladovou cenu. Ta se používá v případech, kdy cenu neurčí přímo trh, anebo jako výchozí podklad pro rozhodování o nasazení skutečné, tj. realizační tedy finální ceny, která se může od nákladové ceny odchylovat (nahoru nebo dolů). Cenová kalkulace tak slouží především jako podklad pro jednání s odběrateli. Je-li cena určena a odběratel požaduje předložení kalkulace, je jejím cílem prokázat únosnost jednotlivých nákladových položek a zisku. K tomu je však uvedený kalkulační vzorec málo

*Širší
a užší
pojetí*

*Všeobecný
kalkulační
vzorec*

podrobný; rovněž nerozlišuje mezi relevantními a irelevantními náklady. Proto v konkrétních oborech lidské činnosti musí být vzorový obecný kalkulační vzorec ještě více konkretizován

Zásada

Cenová kalkulace je stanovena na průměrnou kalkulační jednici.

Cena však musí být stanovena ve výši, aby pokryla náklady výrobce, poskytovatele, tedy prodávajícího s ohledem na odběr dané služby či produktu v celém rozsahu odběratelského sektoru.

Tři vzorce

V České republice v současné době byly stanoveny pouze 3 základní kategorie kalkulačních vzorců (A,B,C), které mají všeobecnou platnost. Jak jsme již ale uvedli, v případě smluvních cen jsou celé kalkulace zcela nepoužívané, tím méně pak jsou zapotřebí specifické vzorce. Nicméně i tak mají různé obory vzájemné odlišnosti v konkrétních položkách a někdy se odlišnosti vyskytují i v jednotlivých položkách kalkulačních vzorců i uvnitř daného oboru.

Jako konkrétní ukázkou použití kalkulačního vzorce přinášíme vzor kalkulace určitého typu tří konkrétních výrobků, kalkulaci jednoduchou, neboť se jedná o jednoduché výrobky. Jedná se o školní, učební ukázkou, která nemá konkrétní podklad, není tedy použita konkrétní, reálná kalkulace některých konkrétních produktů.

Příklad: kalkulace tří výrobků

	Výrobek A	Výrobek B	Výrobek C
1. Přímý materiál	6000	4000	2000
2. Přímé mzdy:	800	700	700
3. Výrobní režie:	1300	1200	1100
z toho: fixní náklady:	1000	900	800
z toho: odpisy	200	200	200
4. Správní režie:	300	300	300
z toho: fixní náklady:	50	60	60
z toho: odpisy	30	30	30
5. Odbytové náklady:	100	150	150
z toho: fixní náklady:	60	120	120
6. Úplné vlastní náklady:	8500	6350	4250
7. Kalkulovaný zisk	400	300	300
8. Kalkulovaná cena	8900	6650	4550

Realizační cena by mohla být ve všech případech jiná, záleží na tom, jak se rozhodne odběratel v tržním prostředí. Pro podnik je důležité vědět, který z těchto výrobků je nákladově náročnější, který je schopen přinést vyšší zisk, jak hluboce dolů může jít s cenou při obchodním jednání atd. Tyto komparace často vedou k tomu, že podnikatel vybere tzv. nosný výrobek, ostatní jsou doplňkové. U těch si může dovolit jít s cenou dolů, pokud má zajištěn například vyšší zisk u těch základních a nosných. Nižší ceny a nižší zisk bude volit u těch produktů, které mu pomohou získat například nový segment trhu či získat konkurenční výhodu oproti ostatním výrobcům.

5.2.1 Rozbor položek kalkulačního vzorce

*Doporučený
vzor*

V této části přinášíme podrobnější výklad jednotlivých položek kalkulace. Využíváme přitom jednoho z doporučených vzorců (A) pro možnou aplikaci v průmyslové výrobě. Je ale,

jak doufáme zřejmé, že samotný průmysl zahrnuje tolik právně a ekonomicky odlišných subjektů, tolik služeb a produktů, že stejně by sestavení konkrétní kalkulace vyžadovalo v celé řadě případů práci na vyhledání a aplikaci těch správných položek pro každý případ aplikace. Pro tento rozbor uvádíme také obecný vzorec ještě v podrobnějším členění než pouze v tom obecném, základním vzorci, který je univerzálně použitelný všude. Proto také některé položky tohoto podrobnějšího rozkladu nemusí být všude ve všech průmyslových podnicích využity, popř. některé položky mohou být zahrnuty pod obecnějším výrazem správní či výrobní režie. To se týká například pojmů zásobovací režie nebo odbytová režie, ale také například položky polotovary, které lze často zahrnovat do obecnějšího tvaru „přímý materiál“. Vzhledem k tomu, že samotná kalkulační činnost je pouze doporučena, nelze považovat dané dělení za striktní příkaz a kalkulanti je dána poměrná volnost jak a kam dané náklady bude zahrnovat. Podstatné je to, aby na některé náklady nezapomínal a také, aby naopak do kalkulace nezahrnoval náklady v neadekvátní výši. Tento rozbor je proveden na základě zcela univerzálních položek, je proto třeba při konkrétní aplikaci jazyk přizpůsobovat pojmům v daném aplikovaném oboru. V rozboru se snažíme částečně uvádět některé položky na univerzální použitelnost v průmyslu.

1. Přímý materiál

Do této položky zahrnujeme veškeré suroviny, materiál, nakupované polotovary vlastní výroby, pomocné a provozovací látky, náhradní díly, jejichž spotřebu lze stanovit (zjišťovat) přímo na kalkulační jednotici. Obsahuje:

*Obsah
položky*

- materiál, který se **spotřebovává** při produkci anebo opravě produktu a tvoří jeho **trvalou** součást,
- náhradní díly a nakupované polotovary vlastní výroby, které se spotřebovávají při produkci nebo opravě a stávají se trvalou součástí produktu,
- materiál, který **přispívá** k vytvořených potřebných vlastností výrobku a jeho funkcí včetně materiálu, který přechází přímo do produktu, avšak netvoří jeho podstatu,
- materiál, který se sice nestává součástí výrobku, ale jeho spotřeba umožňuje technologický postup produkce nebo opravy (např. mýdlo, olej),
- nevratné výrobní obaly, které tvoří nezbytný doplněk výrobku nebo jeho obvyklou součást (dokud se to dá přesně zjistit na KJ, pokud ne, pak se obal započte do výrobní režie),
- materiál spotřebovaný na kompletaci produktu.

Spotřebu materiálů, polotovarů a výrobků, lze oceňovat **pořizovacími cenami**, které obsahují:

- nákupní ceny,
- přímé náklady spojené s pořízením:
 - dopravné až na místo,
 - mzdy nakládajících a vykládajících pracovníků, poplatky za vážení, přistavení vagónů, překládání, vlečné a dopravní náklady,
 - dopravu polotovarů,
 - odbytové a jiné přírážky,
 - cena obalů nezahrnutá do ceny materiálu,
 - nájemné nebo opotřebení vratných obalů,
- nepřímé náklady spojené s plánováním a zajišťováním dodávek materiálu (náklady zásobovacích útvarů),
- náklady spojené se skladováním materiálu.

2. Polotovary vlastní výroby

Do této položky patří rozpracované produkty (lčený, dosud nedolčený pacient), na kterých byla ukončena pouze určitá definovatelná ucelená etapy operací (jsou pro ně

*Obsah
položky*

vymezeny **normy** přímých nákladů a technologické postupy). Musí být dokončeny v následujících fázích (neprošly celým předepsaným postupem).

- oceňují se vnitrocenami podle plánových nebo operativních nebo propočtových kalkulací,
- polotovary vlastní výroby stejného oboru jako finální produkt se mohou rozkládat do původních položek kalkulačního vzorce.

3. Přímé mzdy

Obsah
položky

Do této položky patří mzdy, popř. ostatní osobní náklady (OON), které přímo souvisejí s poskytováním služeb (nebo zhotovením výrobku) přímo na kalkulační jednotici. Jde zpravidla o mzdy provozních pracovníků za určitou splněnou práci nebo za skutečně odpracovanou dobu, popř. mzdy jiných pracovníků, pokud jejich mzda souvisí s výrobním nebo jiným procesem či prováděním oprav a lze je **hospodárně** stanovit (zjišťovat) přímo na kalkulační jednotici.

Například:

- základní mzdy (časové, úkolové a jiné),
- příplatky a doplatky ke mzdě,
- osobní ohodnocení,
- prémie a odměny (*pokud se zahrnují do nákladů a přímo souvisí s kalkulovaným výkonem*).

Pohyblivé složky mzdy se zahrnují do přímých mezd **z rozhodnutí ÚJ** (účetní jednotky). Dále lze započítávat do této položky i obdobné složky mezd pracovníků s dočasným pracovním poměrem, práci zahraničních pracovníků, učňů (studentů) apod. Opět dle rozhodnutí ÚJ včetně např. naturálních požitků a jejich peněžitých náhrad.

4. Ostatní přímé náklady

Obsah
položky

Patří sem náklady, které lze hospodárně vyjádřit přímo na kalkulační jednotici:

- technologické palivo a energie,
- odpisy DHM a DNM,
- opravy a udržování,
- náklady na přípravu a záběh nových výrobků, služeb a technologií (včetně těch, které byly účtovány přes „komplexní náklady příštích období“),
- náklady na technický rozvoj,
- náklady na záruční opravy,
- cestovní náklady (lze-li je hospodárně sledovat na kalkulační jednotici),
- manipulační poplatky,
- celkové časové rozlišení nákladů (pokud nejsou zahrnuty do některé z položek režie).

5. Výrobní (provozní) režie

Výrobní režie vzniká v hospodářských střediscích, které se zabývají výrobní činností. V HS, které provádějí ostatní činnosti (služby) jde o „provozní režii“.

Obsah
položky

Patří sem všechny časově rozlišené prvotní a druhotné náklady související s řízením a obsluhou procesu činnosti HS a které nelze (anebo by to bylo nehospodárné) stanovit (zjišťovat) přímo na kalkulační jednotici:

- materiál,
- palivo,
- energie,
- náklady na údržbu a opravy DHM,

- přepravné,
- odpisy DHM a DNM,
- cestovné,
- nájemné,
- pronájmy DHM,
- náklady na půjčovné aut (železnice,...),
- náklady na provoz internetu a spoje,
- náklady na propagaci a reklamu,
- náklady na zpracování účetnictví a výkony VT,
- náklady na audit, daňové, účetní, ekonomické a jiné poradce,
- náklady na přednášky, školení, překlady, expertízy (honoráře),
- náklady na obstaravatelskou činnost,
- náklady na práce výzkumné a TR,
- náklady na příspěvky cizím provozovatelům závodních jídelen (catering),
- náklady na zprostředkování,
- základní mzdy, osobní ohodnocení, příplatky a doplatky ke mzdě, prémie a odměny zahrnované do nákladů a náhrady mezd (nelze-li je vztahovat přímo na kalk. jednici),
- příspěvky na sociální a zdravotní pojištění („zákonné soc. pojištění“),
- ostatní soc. náklady,
- pojistné ze zákona (majetkové),
- poplatky.

Výrobní (provozní) režie se snižuje o částku komplexních dobropisů.

Úkol č. 5/3:

Určete hlavní rozdíl mezi hospodářským a nákladovým střediskem. Jak vyplynulo i z lekce o finančním plánování dochází uvnitř podniku k vzájemné kooperaci mezi jeho středisky. Definujte stručně rozdíl mezi těmito středisky. V případě, že nevíte nebo si nejste jisti, podívejte se do Klíče a výsledek si poznamenejte.

6. Zásobovací režie

Zahrnujeme sem náklady zásobovací režie včetně odbytové a marketingové činnosti. Patří sem všechny časové rozlišené prvotní a druhotné náklady jako náklady na opatřování, přejímání, zkoušení, uskládění a výdeje zásob ve firemních a mimo firemních skladech, dále náklady na prodej, reklamu a marketingové náklady (když v zásobovacích střediscích je zařazena obchodní činnost).

Obsah položky

Doporučená rozvrhová základna pro rozvrhování zásobovací režie je přímý materiál.

Zásada

7. Správní režie

Patří sem všechny náklady související s řízením a správou instituce, s jejím řízením a všeobecnou obsluhou činností, které nelze stanovit (zjišťovat) přímo na kalkulační jednici:

Obsah položky

- energie,
- cestovné (není-li v přímých nákladech nebo provozní režii),
- náklady na přednášky, školení,
- základní mzdy správy,
- sociální a zdravotní pojištění správy,
- pohoštění, občerstvení, dary,
- náklady projekce,
- dopravy atd. stejně jako u výrobní režie (pokud ta již neobsahuje).

Pro rozvrhování správní režie se používají vesměs přímé mzdy.

Zásada

8. Zisk (ztráta)

Rozdíl mezi prodejní cenou a úplnými vlastními náklady výkonů.

5.2.2 Využití kalkulací při řízení financí

Tvorba kalkulací má velký vliv na správné řízení financí. Jednak nám kalkulační údaje umožňují podrobně nahlédnout do struktury vynakládaných nákladů, jednak určit poměr možného zisku při realizaci na konkrétních trzích. Porovnáváním kalkulačních údajů se můžeme kvalifikovaně rozhodovat mezi různými variantami výroby, služeb, obchodu atd.

Příklad:

*Srovnávání
kalkulací*

Srovnáme dvě kalkulační údaje téhož produktu (služby) od dvou různých výrobců, kteří mají stejnou cenu. Vnitřní skladba kalkulační údaje však ukazuje na rozdíly. Ukázku uvádíme ve zkráceném vyjádření obecného kalkulačního vzorce a spíše v symbolickém a školském tvaru. V praxi by kalkulační údaje vypadaly jinak a difference by nebyly tak výrazné. Naším účelem je však ukázat na závěry našeho srovnávání.

Poskytovatel	Výrobce A	Výrobce B
1. Přímý materiál	1000	1000
2. Přímé mzdy	300	200
3. Ostatní přímé náklady	100	200
4. Výrobní (provozní) režie	400	300
5. Správní režie	100	150
6. Odbytové náklady	20	50
7. Zisk (ztráta)	80	100
8. Cena výkonu	2000	2000

Při srovnání obou kalkulačních údajů téhož produktu od dvou různých poskytovatelů vyplývá především velká difference v oblasti přímých mezd, kdy výrobce B pravděpodobně dosahuje buďto úspor nižším počtem zaměstnanců anebo nižší mzdou. To by mohlo být předmětem dalšího podrobnějšího rozboru. Na druhé straně má nižší výrobní režii, ale má vyšší náklady v oblasti režie správní. Ve svém důsledku rozdílná výše jednotlivých položek při realizaci stejné ceny vede k vyššímu zisku u výrobce B. Srovnání by mělo být podnětem především managementu podniku. A k opatřením v oblasti mezd či zaměstnanosti a hledání úspor v oblasti výrobní režie. I pro výrobce B ze srovnání vyplývá potřeba řešit úspory v oblasti správní režie, odbytových nákladů a ostatních přímých nákladů.

Dobře sestavené kalkulační údaje patří k základním podkladům ekonomického posuzování, analýzy srovnávání a rozhodování. Kalkulační údaje patří k základním nástrojům vnitropodnikového řízení. Je to často velmi složitá činnost, některé z výše uvedených metod, zvláště pokud se jedná o nestejnorodou produkci s hlavními a vedlejšími produkty atd., vyžaduje i složité propočty, kombinaci několika metod atd. Každý obor má své specifické kalkulační údaje, specifické problémy, nicméně všechny kalkulační údaje mají obecný rámec a obecný smysl a cíl.

Závěrem této části lze říci, že sestavování kalkulačních údajů vychází z teorie nákladů. Jejich členění je důležité pro pochopení struktury kalkulačních údajů i jejich funkcí při řízení zdravotnické instituce. Sestavování kalkulačních údajů je běžnou činností ve všech oborech lidské práce, a i kdyby člověk v životě v rámci své profese nikdy takovéto kalkulační údaje nesestavoval, kalkulujeme často i v běžném životě, aniž si to většinou neuvědomujeme. Kalkulační údaje prostě patří k základnímu vybavení každého ekonoma, nejen toho firemního, ale i toho domácího. Kalkulujeme doma, v instituci, ve státě, v EU i v OSN. Správně sestavené kalkulační údaje umožňují dobré řízení financí nejen v podniku, ale i v domácnosti a ve všech institucích či státech.

5.3 Rozpočty

5.3.1 Obsah rozpočtů a postupy jejich sestavování

Rozpočetnictví navazuje na plánování, využívá výstupů z jednotlivých druhů plánů a sestavuje na jejich podkladě komplexnější pohled na celý systém vnitropodnikového řízení, neboť dává do vzájemného srovnání jak plánované výnosy, tak i plánované náklady, respektive plánované příjmy s plánovanými výdaji. Výsledkem takového postupu je pak sestavený rozpočet, který tím pádem má 2 základní složky. Na jedné straně skupinu kapitol příjmů (nebo výnosů) na druhé straně skupinu výdajů (nebo nákladů).

Dvě kapitoly

Otázka, zda budeme sestavovat rozpočet na úrovni příjmy-výdaje nebo výnosy-náklady, je dána právní formou osob:

- fyzické osoby sestavují rozpočty obvykle ve formě příjmy-výdaje,
- právnické osoby sestavují rozpočty ve formě výnosy-náklady.

Z hlediska formálního uspořádání rozpočtu je to vcelku jedno, čistě z grafického uspořádání rozpočtu není rozdíl mezi oběma typy rozpočtů, liší se pouze výše uvedenou obsahovou náplní.

Základním rozdílem, který jednotlivé právní formy odlišuje je právě vedení účetnictví (včetně možného vedení vnitropodnikového účetnictví) anebo pouze daňové evidence (tedy systému plateb).

1. Fyzické osoby,

kteřé pro účely zákona o daních z příjmů prokazují výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů ve skutečné výši, tj. osoby vykonávající tzv. jinou samostatnou výdělečnou činnost (dle § 7 odstavce 2 zákona o daních z příjmů) mohou vést daňovou evidenci.

Daňová evidence

Daňová evidence zachycuje pouze příjmy a výdaje, tedy finanční toky v průběhu jednoho kalendářního roku. Teprve v přípravě na daňové přiznání jsou zohledněny například odpisy a jiné číselné hodnoty, které nepředstavují skutečný finanční odtok a tím poněkud narušují jednodušnost zápisů a skutečné finanční toky. Můžeme tedy říci, že daňová evidence zachycuje příjmy a výdaje. Ty je možné a také nutné plánovat, rozpočtovat (tedy i rozdělovat), a to nejen na závěr roku, ale často i v jeho průběhu. Řízení financí patří k základním funkcím každého manažera, i když hlavní zodpovědnost za likviditu (schopnost platby) v každé instituci nese finanční manažer, anebo manažer, který má řízení financí v kompetenci (může to být například ekonomický ředitel apod.). U individuálních poskytovatelů je tímto finančním manažerem v přeneseném významu sám majitel, i když tuto funkci fakticky vykonává jeho finanční manažer (ředitel).

Řízení financí v tomto směru znamená správný odhad možných příjmů a jejich rozdělení do jednotlivých výdajových kapitol. Čerpání těchto výdajů se pak děje v rámci rozpočtovaných (plánovaných) údajů na jednotlivé uvažované účely.

Příklad:

Zcela obecný příklad rozpočtování u fyzických osob nalezneme u své babičky, která má v kredenci několik hrníčků. Do jednoho pravidelně po příjmu důchodu odkládá přesně vymezené peníze na činži, do druhého pak peníze na jídlo, do třetího peníze na viržinky pro dědu, do čtvrtého další obligatorní výdaje atd. Do zvláštního hrníčku pak ukládá mimořádně a jen pro příští rok (plánuje) teď již nepříliš přesně peníze na malování (obvykle to bude dražší a babička bude muset najít peníze v nějakém

jiném hrníčku. Takovýto hrníček pro mimořádné případy a nepředvídatelné či vyšší než plánované částky obvykle ukryje (aby o tom nevěděl děda).

Tento princip ukládání peněz (budoucích plateb) na jednotlivé účely, který jsme popsali ve výše uvedeném příkladu je základním principem rozpočtování fyzických osob (ale v číselném vyjádření pak i právnických). Rozpočtování je účelové, rozpočet tedy obsahuje jednak různé příjmové kapitoly a obvykle mnohem větší počet výdajových kapitol. Jen dodáváme, že onen zvláštní, ukrytý hrníček pro mimořádné případy anebo vyšší než plánované výdaje se technicky v rozpočtování všech subjektů označuje velmi decentně jako „pokladní správa“. A dodáváme, že obvykle tato zvláštní položka (řádek) v sestaveném rozpočtu, představuje často nutně velké částky.

Příklad:

Nepoměr mezi příjmovými a výdajovými kapitolami souvisí s možnostmi velmi omezeného počtu druhů příjmů a miliony věcí, za které je pak možné peníze utratit. Z hlediska možných legálních příjmů existuje pouze možnost mzdy (resp. několika mezd od různých zdrojů v případě, že je člověk zaměstnán u více zaměstnavatelů), plat (u lidí, kteří kromě výkonu svého zaměstnání nesmí například podnikat či poskytovat své služby jiným subjektům), renta, nájemné nebo příjmy z podnikání. Příjmových kapitol nemá mnoho ani žádný podnik, neboť základním a největším zdrojem příjmů jsou příjmy od odběratelů, menším zdrojem obvykle doplatky v hotovosti od peněžních institucí (úroky, nájemné), případné náhodné zdroje (např. vrácení peněz z přeplatků, odprodej nepotřebených zásob apod.). Na druhé straně výdajových kapitol, které specifikují různé účely je nepoměrně hodně od běžného sanování provozních potřeb až po opravy či investice.

U fyzických osob je sestavování rozpočtů jednodušší. Umíme si představit peníze, dokážeme se pohybovat v daném rozmezí peněžních limitů, víme kolik co stojí, máme představu, kolik vyděláme peněz, za co peníze dostaneme a v jaké výši. Z výdaji je to horší, protože jsme občas zaskočeni nečekaným zvýšením cen některých výrobků či služeb, zvýšením cen strategických surovin (například benzínu, dopravy, elektřiny či nájemného), nicméně v delším časovém horizontu se dokážeme i těmto výkyvům přizpůsobit a vytváříme rezervy (hrníčky ukryté). Často tak naše osobní rozpočtování nemá ani žádnou grafickou podobu. Svůj finanční rozpočet si sestavujeme pouze ve své mysli, v běžném denním životě se automaticky přizpůsobujeme svým finančním možnostem a víme, že na větší výdajové položky budeme muset šetřit (ba dokonce často víme jak dlouho). V takovém případě naše racionální finanční uvažování nevyžaduje žádné zápisy, obvykle si nevedeme žádné deníčky, do kterých si zapisujeme své příjmy a své výdaje (i když i tací se vyskytují). Lze možná říci, že podobným způsobem se chová i většina domácností, zvláště tehdy, jestliže finanční situace rodiny je pod pevným vedením finanční manažerky a muž je především dodavatelem peněz možná z hlasem poradním (to je asi většina českých domácností). Nicméně lze i mezi rodinami nalézt velmi podrobné finanční rozpočtování, kdy například manželé mají oddělené finance, vzájemně přispívají do třetího, společného hrnce, ze kterého jsou potom financovány společné potřeby. Úmyslně jsme použili slova „hrnce“, ve kterém by se takto soustřeďovaly rodinné finance, domácnost nese pak v tomto případě všechny znaky **příspěvkové organizace**. Pokud by však rodina postupovala podobně jako zmíněná babička a peníze by byly přímo určeny na jednotlivé účely, pak by taková domácnost nesla všechny znaky **organizace rozpočtové**. Výrazným rysem rozpočtové organizace je totiž fakt, že na rozdíl od příspěvkové organizace nesmí provádět v průběhu roku žádné přesuny mezi jednotlivými účely (hrníčky) a navíc nedočerpané peníze (v případě, že cena za daný účel je nižší) musí být vráceny. Jestliže své vlastní rozpočty si sestavujeme ve své mysli a jednotlivá omezení představují pro nás nezbytnou korekci v běžném životě, nepotřebujeme-li tedy žádné písemné záznamy, pak to obvykle neplatí o fyzických osobách, které se přiznávají k dani

z příjmů fyzických osob, byť z nezávislé činnosti, tedy o osobách podnikajících či vykonávajících svou profesi pod touto právní formou.

U osob, které se přiznávají k dani z příjmů FO vyplývá ze zákona o daních z příjmů, že pokud FO (OSVČ) nebudou používat paušál, pak jsou povinny zachycovat své příjmy i výdaje, tzn. vést daňovou evidenci. Ta zachycuje skutečně provedené platby. Zákon o daních z příjmů v § 7b nepříliš obsažně definuje daňovou evidenci. Jen stručně určuje povinnost daňového poplatníka a určuje zajištění údajů pro zjištění základů daně z příjmů tím, že má obsahovat

- a) příjmy a výdaje, v členění potřebném pro zjištění základu daně a
- b) údaje o majetku a závazcích.

Formální vedení daňové evidence není zákonem stanoveno. Určuje povinnost uschovávat daňovou evidenci za všechna zdaňovací období, pro která neskončila lhůta pro vyměření daně stanovené zákonem o daních z příjmů nebo zvláštním právním předpisem. Jestliže, jsou tyto osoby povinny vést daňovou evidenci, obvykle si stanovují i jakýsi rozpočet pro příští rok, zvláště, pokud chtějí více investovat, čerpat rezervu na opravy nemovitosti (tam je přímo rozpočet podmínkou) či počítají s některými omezeními či redukcí v příjmech (například plánují nutnou operaci s měsíčním pobytem v nemocnici apod.).

2. Právnícké osoby

jsou povinny vést účetnictví. I když je vnitropodnikové účetnictví nepovinné a není ani zákonem dále blíže specifikováno, řada především velkých podniků má v rámci manažerského účetnictví i složku účetnictví vnitropodnikového, což je v případě velkých podniků, které se člení na jednotlivá hospodářská a nákladová střediska, nezbytné. Už samotný princip účetnictví a vykazování povinných účetních výkazů, vyžaduje plánování výnosů a nákladů, včetně plánování hospodářského výsledku.

Jak již bylo řečeno, rozpočetnictví u právníckých osob se pohybuje v kategoriích výnosů, nákladů a hospodářského výsledku. Je tedy zaměřeno na stanovení budoucích nákladů, výnosů, hospodářského výsledku, příjmů i výdajů, které vyplývají z dlouhodobých i krátkodobých cílů instituce a na kontrolu plnění těchto cílů. Stanoví konkrétní úkoly jak pro celou organizaci (rozpočet nebo plán výnosů, nákladů a zisku), tak pro jednotlivé vnitropodnikové útvarů (rozpočet střediska). Rozpočetnictví navazuje na ostatní nástroje podnikového a vnitropodnikového řízení, jako je například organizační struktura celé instituce a vnitropodnikových útvarů, hospodářské a operativní plánování, normy, kalkulace, vnitropodnikové účetnictví aj. Nezastupitelné místo mají rozpočty v řízení režijních nákladů; tj. rozpočtování režijních nákladů.

Organizace procesu rozpočetnictví je pak závislá na systému vnitropodnikového řízení. Základem je soustava rozpočtů nákladů a výnosů.

Zvláště v těch případech, kdy instituce čerpá veřejné finance, má dotace, sponzorské dary, získává příspěvky z více zdrojů je nezbytná jejich kontrola, kontrola čerpání těchto prostředků na deklarované účely. To je zřejmé především u všech příspěvkových, neziskových organizací, jichž je ve zdravotnictví většina. Ale ani ziskové organizace se bez rozpočetnictví neobejdou, bez podrobného sledování rozpočtu a odchylek od předpokládaných částek či položek, není finanční řízení efektivní.

Rozpočet je tedy plán, s jehož pomocí zjišťujeme náklady a výnosy podniku nebo vnitro-podnikových útvarů na jejich plánovanou činnost v určitém období. Jeho funkcí je především:

- ukládat úkoly v nákladech jednotlivým vnitropodnikovým útvarům,
- kontrolovat hospodárnost v jednotlivých vnitropodnikových útvarcích a spojovat výsledky kontroly s hmotnou zainteresovaností pracovníků,
- poskytovat podklady pro stanovení sazeb (přirážek) režii v předběžných kalkulacích nákladů a pro zúčtování nákladů v účetnictví.

*Rozpočetnictví
PO*

*Funkce
rozpočtů*

5.3.2 Hlavní rozdíly mezi rozpočtem a kalkulací

a) Rozpočet

- se vypočítává pro určité období,
- je zaměřen na náklady a výnosy,
- u nákladů je prvořadé hledisko odpovědnosti, tj. hledisko organizačně místní,
- týká se vnitropodnikového útvaru,
- je podrobnější v režijních nákladech.

b) Kalkulace

- se vypočítává pro určitý počet služeb či produktů,
- je zaměřena výhradně na náklady,
- u nákladů je prvořadé hledisko účelu jejich vynaložení a místa vzniku,
- týká se výkonů (produktů, služeb),
- režijní náklady shrnuje do globálních položek (tím nevypovídá kolik režie produkt skutečně vyvolal, ale kolik mu bylo přiřazeno).

5.3.3 Členění rozpočtů

*Členění
rozpočtů*

Rozpočty lze třídit:

a) **podle období**, na které se sestavují, na:

- dlouhodobé rozpočty finančních zdrojů,
- roční rozpočty výnosů, nákladů a zisku,
- krátkodobé (čtvrtletní, měsíční) rozpočty a rozpočet peněžních příjmů a výdajů,

b) **podle stupně řízení**, za který se sestavují, na:

- základní (za jednotlivá hospodářská střediska nebo výkony) a
- souhrnné (za vyšší stupně řízení),

c) **podle rozsahu** zachycovaných nákladů a výnosů na:

- rozpočty zachycující všechny náklady a výnosy,
- rozpočty zachycující jen část nákladů a výnosů (obvykle režijní náklady a náklady po mocných a vedlejších činnostech, pro něž nejsou k dispozici spolehlivé technicko-hospodářské normy),

Postupy

Rozpočty nákladů a výnosů lze stanovit těmito základními postupy:

- rozpočet se sestavuje na základě ostatních částí plánu organizace (globálně);
- vypracují se rozpočty vnitropodnikových útvarů (středisek) a jejich sumarizací s vyloučením duplicit se sestaví rozpočet za celou organizaci.

*Druhá
metoda*

Přesnější je druhá metoda. Postup lze stručně charakterizovat těmito kroky:

1. sestavení rozpočtů pomocných středisek, ve kterých se vykazují veškeré prvotní náklady a které se pak převádějí v podobě druhotných nákladů do rozpočtů hlavních středisek,
2. sestavení rozpočtů středisek hlavních výkonů,
3. sečtení nákladů jednotlivých hospodářských středisek.

*Typy
rozpočtů*

Formálně má každý rozpočet tvar otevřené knihy, jehož levá strana je tvořena příjmovými (výnosovými) položkami (čili „kapitolami“), na druhé straně pak položkami výdajovými (nákladovými). Již při samotné tvorbě rozpočtu mohou být uplatněny tři možné stavy, rozpočet může být koncipován jako:

- vyrovnaný (v tomto případě se celkové výdaje rovnají celkovým příjmům),
- přebytkový (příjmy jsou plánovány vyšší než výdaje),
- schodkový (deficitní).

Skutečný vývoj rozpočtů v době jejich tvorby a čerpání (rozpočet se sestavuje, plánuje vždy v předcházejícím roce, v době, kdy se již ukazují tendence a předpokládaný reálný výsledek daného období) může být ale odlišný, vzniká buď přebytek nebo deficit.

Pravděpodobnost, že by koncipovaný vyrovnaný rozpočet skončil přesně, je malá, podstatná je proto vždy odchylka od původních předpokladů.

Rozpočet může být, jak je uvedeno, být sestaven jako deficitní, už v době jeho vytvoření a schválení. Sestavení deficitního rozpočtu však přináší určité problémy a nebezpečí jak pro samotnou instituci, tak i pro její podstatné ekonomické okolí, především obchodní partnery, dodavatele, banky atd.

Tvorba rozpočtů je často věc zdouhavá a podílí se na ní více pracovníků instituce. Mělo by se na ní podílet také každé středisko, každý útvar instituce a rovněž manažeri, kteří určují budoucí směr vývoje dané instituce. Je to věc velmi důležitá pro budoucí prosperitu, sestavení dobrých rozpočtů ovlivňuje celkovou finanční situaci instituce, spokojenost lidí, možnosti investic atd.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 5:

Sestavte jednoduchou kalkulaci vybraného produktu nebo služby a rovněž tak jednoduchý rozpočet na jeden měsíc. V tomto případě si vyberte, zda budete rozpočtovat podnik, středisko, domácnost nebo vlastní osobu. Cvičení zašlete tutorovi.

Shrnutí:

- Mezi důležité daňové povinnosti patří povinnost registrace, podávat řádné, popřípadě i dodatečné a opravné daňové přiznání.
- Daňovému subjektu je daň vyměřena a předeepsána.
- Příjemce rozhodnutí se může odvolat proti stanovení daňového základu a daně správcem daně.
- Placení daně nemá odvoláním odkladný účinek.
- Tomu, kdo nesplní ve stanovené lhůtě povinnost nepeněžitě povahy vyplývající ze zákona o správě daní a poplatků, může správce opakovaně uložit pokutu.
- Za daňové nedoplatky počítá správce daně penále, případný přeplatek na vyžádání vrátí.
- Kalkulací rozumíme způsob, metodu stanovení vlastních nákladů nebo výsledek tohoto výpočtu.
- Doporučené kalkulační položky obsahuje všeobecný kalkulační vzorec.
- V kalkulačním vzorci jsou dvě základní skupiny nákladů, a to náklady přímé (jednicové) a náklady nepřímé (režijní).
- Kalkulace jsou základním nástrojem podnikového a vnitropodnikového řízení.
- Základním nástrojem analýzy kalkulací je komparace.
- Stanovení nákladů na kalkulační jednici je závislé na typu produkce či poskytování služeb.
- Rozpočetnictví navazuje na plánování, využívá výstupů z jednotlivých druhů plánů.
- Rozpočet má 2 základní složky, na jedné straně skupinu kapitol příjmů (nebo výnosů) na druhé straně skupinu výdajů (nebo nákladů).
- Právní forma výkonů determinuje sestavování rozpočtů buď na úrovni příjmy-výdaje nebo výnosy-náklady.
- Řízení financí znamená správný odhad možných příjmů (výnosů) a jejich rozdělení do jednotlivých výdajových (nákladových) kapitol.

- Čerpání výdajů se děje v rámci rozpočtovaných (plánovaných) údajů na jednotlivé uvažované účely.
- Organizace procesu rozpočetnictví u právnických osob je závislá na systému vnitropodnikového řízení. Základem je soustava rozpočtů nákladů a výnosů.
- Personální náklady jsou vedle spotřeby materiálu nejvýznamnější nákladovou položkou, protože lidská práce je označována jako nejdražší výrobní faktor.
- Pro plánování personálních nákladů je nejdříve nutné stanovit plánovaný počet pracovníků.
- Pracovníci se obvykle člení do několika kategorií.
- Pro rozpočtování personálních nákladů je nutné určit plánované stavy (počty) pracovníků.
- Rozpočty lze třídit podle několika hledisek.
- Rozpočet může být sestaven jako vyrovnaný, přebytkový, deficitní.
- Tvorba rozpočtů je často věc zdlouhavá a podílí se na ní více pracovníků instituce.

Kontrolní otázky:

1. Jaké jsou hlavní povinnosti daňového subjektu?
2. V jakém případě se podává dodatečné či opravné přiznání?
3. Má odvolání proti vyměření daní odkladný účinek?
4. Jak byste definovali pojem „kalkulace“?
5. K čemu slouží kalkulace?
6. Jak byste sestavili obecný kalkulační vzorec?
7. Proč se provádějí rozborů kalkulací?
8. Jak byste definovali pojem „rozpočet“?
9. Co je podkladem pro sestavování rozpočtů?
10. Jak se liší rozpočetnictví u fyzických a právnických osob?
11. Jaké znáte rozpočtové kapitoly?
12. Jaká znáte hlediska pro třídění rozpočtů?
13. Čím se od sebe liší rozpočty a kalkulace?
14. Jaké znáte formy rozpočtů (konečné výsledky)?

Autotest:

1. Registrační povinnost vzniká poplatníkovi daně z příjmů:
 - (a) do 30 dnů od zahájení činnosti nebo získání podnikatelského oprávnění
 - (b) do 8 dnů od zahájení činnosti nebo získání podnikatelského oprávnění
 - (c) do 15 dnů od zahájení činnosti nebo získání podnikatelského oprávnění
2. Opravné daňové přiznání může daňový poplatník podat:
 - (a) před uplynutím lhůty k podání vlastního daňového přiznání
 - (b) po uplynutí termínu k daňovému přiznání
 - (c) nejpozději před koncem účetního období

3. Kalkulační vzorec je:
 - (a) závazný
 - (b) doporučený
 - (c) směrný
4. Cenová kalkulace je sestavena na:
 - (a) na průměrnou kalkulační jednici
 - (b) na nejvyšší kalkulační jednici
 - (c) na nejnižší kalkulační jednici
5. Rozpočet je:
 - (a) plán, s jehož pomocí zjišťujeme náklady a výnosy podniku nebo vnitropodnikových útvarů na jejich plánovanou činnost v určitém období
 - (b) systém příjmů a výdajů podniku
 - (c) uspořádání kalkulací do jednotlivých rozpočtových kapitol
6. Rozpočet:
 - (a) je sestaven vždy jako vyrovnaný
 - (b) může být sestaven jako deficitní
 - (c) nesmí být sestaven jako přebytkový

Kapitola 6

Pojištění

Popis lekce:

Lekce rozebírá možnosti různých forem pojištění podniku, jakožto nástroje pro odpovědné řízení podnikových financí. Podnik je nositelem různých druhů rizik, některé podniky, které jsou ohroženy podstatným způsobem, zajišťují ochranu svého majetku i průběhu a výsledků podnikání speciálním „risk“ managementem. Podnik prakticky nemůže dobře a dlouhodobě existovat aniž by byl chráněn různými formami pojištění. Lekce analyzuje a třídí rizika i pojištění z několika úhlů pohledu. Lekce má následující strukturu:

- 6.1 Rizika, členění rizik
- 6.2 Základní terminologie v oblasti pojištění
- 6.3 Základní druhy pojištění

V této lekci se učební text zabývá pouze komerčními pojistkami, nezabývá se pojištěním zdravotním, které je přiřazeno k problematice mezd, neboť v ČR tvoří srážky zdravotního pojištění povinnou složku mzdových výpočtů. Není tomu tak všude ve světě, ale v ČR vyplývá povinnost zdravotního pojištění přímo ze zákona, každý občan ČR musí být zdravotně pojištěn. Problematika tohoto pojištění je tedy v ČR zahrnována do oblasti mezd, v našem případě je uvedeno v části týkající se finančního plánování.

Délka lekce: 60 minut

Klíčová slova:

Rizika, druhy rizik, interní rizika, externí rizika, rizika pojistitelná, rizika kontrolovatelná, rizika částečně kontrolovatelná, řízení rizik, rizikový fond, povinné fondy, rezervy, opravné položky, risk management, pojistný fond, pojistná metoda, pojistné podmínky, pojistná smlouva, pojistné plnění, pojistná událost, spoluúčast, pojištění majetku, pojištění osob, pojištění odpovědnosti za škody, pojištění podnikatelských rizik, pojištění smluvní, pojištění zákonné.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- definovat různé druhy rizik,
- vysvětlit základní odborné termíny,
- objasnit pojem řízení rizik,
- určit některé druhy pojištění.

6.1 Rizika, členění rizik

Definice V důsledku lidské činnosti, ale i nečinnosti vznikají rizika. Kromě těchto dvou základních příčin vzniku rizik a nebezpečí ztrát působí i další faktory, a to přírodní, technické, technologické a další. Rizika patří k životu, patří k podnikání, patří k výkonu profese, patří k celkovému vývoji společnosti. Kromě klasických příčin nebezpečí, rizik a ztrát je to právě faktor rozvoje společnosti, existence nové techniky a nových technologií, které znamenají vyšší nebezpečí i ohrožení techniky, majetku, ale i lidí. Zvyšuje se riziko v důsledku nepředvídatelných událostí, nahodilostí či výskytu nových druhů ohrožení. Zvyšují se rizika možných variant nebezpečných výsledků, negativních odchylek od plánovaného cíle, značných ztrát, a to i v důsledku chybného rozhodnutí nebo pomalého rozhodování, neopatrnosti, nedbalosti a nečinnosti.

Pojištění znamená přesunutí rizika výskytu negativních jevů a jejich dopadů z daného subjektu na zvláštní instituci, tj. pojišťovnu.

*Druhy
rizik*

Členění rizik

Rizika lze klasifikovat z různých úhlů pohledu, jiné druhy rizik se vyskytují ve školství, jiná rizika se vyskytují ve zdravotnictví, v průmyslu, v bankovníctví atd. Toto sektorové, odvětvové nebo oborové hledisko členění rizik má pak v praxi odezvu ve vzniku specializovaných pojišťoven pojišťujících právě speciální rizika daného sektoru, odvětví či oboru. Oproti tomu existují všeobecně zaměřené komerční pojišťovny, které poskytují univerzální služby všem klientům.

Příklad:

Pokud budeme například klasifikovat rizika bank, pak můžeme vytvořit dvě skupiny rizik:

- **interní rizika**, vyplývající pro banku jako věřitele z nedostatečného zhodnocení kvality dlužníka, jeho schopností a špatného posouzení důvěryhodnosti
- **externí rizika**, která nemusejí být spojena přímo s hospodařením jejího klienta. Tyto vlivy nezávisejí na klientovi a nejsou to ani vlivy subjektivní. Mezi ně můžeme zařadit například:
 - **inflační rizika** mající za následek zmenšení reálné hodnoty dlouhodobých úvěrových aktiv banky,
 - **kurzové riziko**, pokud má banka devizové pohledávky, nebo
 - **úrokové riziko**, v případě, že na finančním trhu dochází k vzestupu úrokové míry a banka musí dodržet smluvní výši vůči klientovi. Sama si však musí pro financování takto dříve poskytnutých a níže úročených úvěrů získat dražší zdroje,
 - **celkové riziko**, spočívající v nedobytnosti splátek i úroků a výloh v důsledku nesolidnosti partnera, která se může projevit až za určitou dobu, atd.

Pokud bychom členili například rizika u podniků, které mají rozsáhlé vztahy se zahraničím, ať již jako dodavatelé či odběratelé, pak vytvoříme následující strukturu rizik:

Příklad:

Druhy rizik při realizaci zahraničních operací jsou:

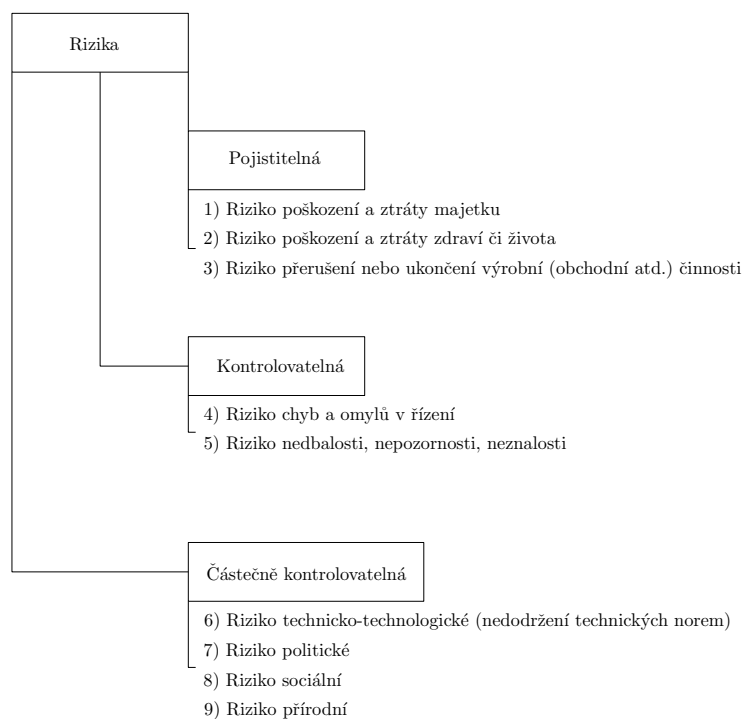
a) Hospodářská:

- špatný odhad situace na zahraničním trhu,
- nevhodný sortiment zboží,

- špatná kvalita vyváženého zboží.
- b) Dopravní:
- poškození zboží během dopravy,
 - zpoždění zásilky.
- c) Riziko nepřevzetí zboží, kdy dovozce odmítne zboží převzít a zaplatit.
- d) Riziko neplacení:
- dovozce nechce zaplatit,
 - dovozce nemůže zaplatit,
 - dovozce platí se zpožděním,
 - dovozce platí po splátkách (nebylo dohodnuto).
- e) Rizika politická:
- embargo,
 - válka,
 - nízké kvóty,
 - zákazy úhrad,
 - blokády,
 - stávky.
- f) Rizika náhodná:
- přírodní pohromy,
 - nehody (lidský faktor).

Z pohledu pojistného ústavu bychom mohli klasifikovat rizika podle následujícího schématu.

*Členění
rizik dle
pojišťoven*

Obrázek 6.1: Členění rizik

Dvě varianty Pro krytí rizik pojistitelných (tzn. rizika 1 až 3) je možné se rozhodovat mezi dvěma variantami pojištění:

- a) vytvoření vlastního pojistného fondu,
- b) běžné komerční pojištění pojistným ústavem.

Příklad:

Pro krytí některých rizik vytvářejí firmy **rizikový fond**. Ten je většinou statutárním fondem (vyplývajícím z rozhodnutí zakladatelů) nebo zcela dobrovolným, nepovinným fondem založeným na základě rozhodnutí managementu. Firmy však často musí vytvářet i **povinné fondy** ke krytí možných ztrát, mezi tyto fondy patří například **rezervy či opravné položky**. Stejně tak postupují i mnohé domácnosti, stát i mezinárodní organizace.

Vytváření vlastních pojistných prostředků je racionální pouze tehdy, pokud je tato činnost levnější než běžné komerční pojištění a hlavně, pokud daný ekonomický subjekt má dostatek vlastních peněz, které může takto blokovat. V opačném případě je lepší využívat výhod komerčního pojištění u pojišťoven.

Základ pojištění

Pojištění představuje možnost předem hradit pojišťovně dohodnuté částky pojistného, když tato se smluvně zaváže zaplatit důsledky pojistných událostí.

*Řízení rizik
Risk management*

Vzhledem k tomu, že rizika podnikání stále stoupají, je otázka řízení rizik již dnes považována za jednu ze základních firemních funkcí. V oblasti podnikového řízení je běžným pojmem „risk management“, jehož cílem je ochrana firemního majetku i lidí v mezích přijatelné bezpečnosti, při co nejnižších nákladech na zajištění této bezpečnosti. Při řízení rizik a zajišťování určité míry bezpečnosti je třeba provádět následující činnosti:

- **analýza rizik**, znamená zjišťování možného výskytu rizik, jejich kvantifikace i kvalitativní posuzování míry rizika, nebezpečnosti, četnosti výskytu, nutnost a vhodnost opatření,
- **řízení rizik**, znamená soubor konkrétních opatření k prevenci, snížení možnosti výskytu, vytváření pojistných opatření, výběr možných forem krytí rizik včetně vyhodnocování nákladů na jednotlivá opatření,
- **kontrolní činnost a financování rizik**, kdy se stále provádí vlastní hodnocení rizik, opatření k eliminaci jejich výskytu, posuzování vhodného způsobu financování v závislosti na změnách vnitřních i vnějších podmínek atd.

Rizika lze pouze snižovat, zcela eliminovat je nelze. Z toho důvodu je pojištění jednou z forem, jak alespoň zmírňovat negativní důsledky pojistných událostí.

6.2 Základní terminologie v oblasti pojištění

Základní odborné pojmy

Každý obor lidské činnosti používá jako vzájemný dorozumívací prostředek odborných termínů, které jsou někdy pro daný obor zcela typické a charakteristické. Pojišťovnictví je právě takováto sféra lidské činnosti, která používá značného druhu odborných výrazů, a je tudíž zapotřebí se alespoň s několika základními pojmy seznámit. Je to důležité proto, abychom později při eventuelním vzniku negativních důsledků nebyli překvapeni, že právě na tuto událost se pojistka nevztahovala nebo, že událost byla do značné míry kryta vlastním připojištěním nebo, že náš předpoklad plné výše úhrady pojišťovnou nebyl správný. Proto uvádíme přehled nejfrekventovanějších odborných výrazů „pojišťovacího jazyka“ včetně stručných charakteristik daného pojmu.

- **Pojistný fond** je soubor peněžních prostředků, který vytváří daná pojišťovna ke krytí výdajů na úhrady negativních důsledků svých klientů. Je vytvářen určitou pojistnou metodou.
- **Pojistná metoda** pro tvorbu příslušného pojistného fondu je založena na teorii pravděpodobnosti i určitých zkušenostech pojišťovny. Tato metoda má zajistit, aby náhodné případy byly v individuálních výskytech skutečně náhodné, avšak vcelku dobře odhadnutelné a kvantifikovatelné.
- **Pojistné podmínky** jsou nejdůležitější informací pro klienta, neboť vymezují právní rámec jeho pojištění.
- **Pojistná smlouva** je písemný dokument, který stanovuje především zmíněný souhrn podmínek, které musí nastat, aby mohl být klient v určité výši odškodněn. Kromě přesného vymezení pojistných podmínek musí obsahovat ještě další povinné náležitosti jako například:
 - označení druhu pojištění,
 - označení předmětu pojištění,
 - výši plnění,
 - způsob určení,
 - splatnost a další.

Úkol č. 6/1:

Pojistnou smlouvu je možné uzavřít i ve prospěch jiné osoby. Zamyslete se a do textu si označte, jaké pojištění a ve prospěch koho se týká tento druh pojištění:

.....

- **Pojistné plnění** znamená výplatu náhrad za škody či zcizení majetku nebo výplatu z důvodu úrazového, životního nebo důchodového pojištění. To je podmíněno výskytem pojistné události nebo vzniku právní skutečnosti (například u životního nebo důchodového pojištění dosažením konkrétního věku).
- **Pojistná událost** označuje skutečnost, že došlo k situaci, kdy pojištěnému vznikla škoda nebo ztráta, popřípadě došlo k situaci, která opravňuje k nároku na výplatu pojistného (dožití). Tato událost tedy může být nejistá (tzn., že vůbec nemusí nastat), anebo jistá (nelze ale přesně určit, kdy k ní dojde).
- **Spoluúčast** znamená určení konkrétní částky anebo podílu, kterým se pojištěný podílí na celkových nákladech krytí škody nebo ztráty majetku. Tento termín byl přenesen i z oblasti běžných komerčních pojišťoven i do oblasti specifického zdravotního pojištění ve formě tzv. spoluúčasti pacienta.

6.3 Základní druhy pojištění

Obecně může rozdělit možné druhy pojištění do několika velkých skupin. Jedná se o:

Skupiny pojištění

- *pojištění majetku (domácností, staveb, dopravních prostředků, budov apod.),*
- *osob,*
- *odpovědnosti za škody,*
- *podnikatelských rizik.*

V řadě případů se jedná o **pojištění smluvní**, které je založeno na dobrovolnosti pojištěného. V takovém případě se jedná o písemnou dohodu, tzn. pojistnou smlouvu vymezující rozsah, druh apod. daného pojištění. V některých případech je však pojištění povinné a jeho realizace vychází ze znění obecně platných zákonů státu, jedná se tedy o **pojištění zákonné**.

Dva typy pojištění

Úkol č. 6/2:

Uveďte 2 příklady. Určete nejméně jeden druh pojištění smluvního a jeden druh pojištění zákonného:

.....

a) Pojištění osob může být:

- úrazové,
- životní,
- důchodové,
- turistické na ztráty a škody,
- turistické pojištění léčebných výhod v zahraničí,
- profesní (na výkon povolání).

b) Pojištění podnikatelských, průmyslových, zemědělských, obchodních rizik může být pojištění na:

- krádeže,
- živelné události,
- dopravní pojištění,
- pojištění strojů, zařízení, přístrojů,
- pojištění budov a staveb,
- pojištění skel,
- pojištění úvěrové,
- pro případ přerušení provozu,
- pojištění směnářské činnosti,
- pojištění lodí, letadel apod.,
- pojištění zemědělských rizik atd.

*Pojistná
matema-
tika*

Jak je zřejmé, pojistit se dá proti mnoha různým druhům rizik. Podnik, který vlastní značné hodnoty, produkuje v podmínkách, které mohou mít nepříznivé důsledky pro zaměstnance, přírodní prostředí atd., pojištěn být musí. Pojišťovnictví patří všeobecně všude ve světě k poměrně velmi výnosnému druhu podnikání. To samozřejmě platí pro případy dobré znalosti pojistné matematiky, dobrých znalostí místních podmínek, značných zkušenostech i umění mnoha pojišťovacích agentů. Značnou úlohu však hrají faktory přírodního prostředí, které je nevyzpytatelné, a jehož negativní působení může znamenat i bankroty mnohdy i velkých pojišťovacích ústavů.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 6:

Vžijte se do situace, že jste byl jmenován finančním ředitelem chemického podniku vyrábějícího nebezpečné látky typu Semtex nebo kyseliny. Zamyslete se nad problémem, jaké druhy pojištění byste uzavřeli s komerční pojišťovnou a na jaké částky byste v případě jednotlivých pojistek přistoupili. Pojištění představuje pravidelné splátky a představuje tak pravidelné náklady.

Shrnutí:

- Pojištění znamená přesunutí rizika výskytu negativních jevů a jejich dopadů z daného subjektu na zvláštní instituci, tj. pojišťovnu.
- Rizika lze klasifikovat z různých úhlů pohledu, můžeme mít sektorové, odvětvové nebo oborové členění rizik.
- Sektorové, odvětvové nebo oborové hledisko členění rizik má pak v praxi odezvu ve vzniku specializovaných pojišťoven.

- Existují všeobecně zaměřené komerční pojišťovny, které poskytují univerzální služby všem klientům.
- Z pohledu pojistného ústavu bychom mohli klasifikovat rizika jako pojistitelná, kontrolovatelná a částečně kontrolovatelná.
- Firmy musí vytvářet ze zákona i určité vlastní formy pojištění, rezervy a opravné položky.
- Jednou ze základních firemních funkcí je řízení rizik, risk management.
- Pro klienta jsou nejdůležitější informací pojistné podmínky, neboť vymezují právní rámec jeho pojištění.
- Pojistnou smlouvu je možné uzavřít i ve prospěch jiné osoby.
- Obecně může rozdělit možné druhy pojištění do několika velkých skupin jako pojištění majetku, osob, odpovědnosti za škody a pojištění podnikatelských rizik.
- Pojištění je zákonné nebo smluvní.

Kontrolní otázky:

1. Jaké znáte druhy rizik?
2. Jaký způsobem je možné zmírnit dopady negativních jevů?
3. Co je předmětem činnosti pojišťovny?
4. Jak se dělí pojišťovny?
5. Jaké znáte druhy pojištění?
6. Co znamená pojem „risk management“?
7. Co je to pojistná událost?
8. Jaké pojištění je ze zákona?

Průvodce studiem:

Současné podnikání není možné bez mnoha pojistek Podnikání je prakticky založeno na existenci rizik, ostatně riziko je uvedeno i v samotné definici podnikání. Rizikem je vlastně i celý lidský život, nevyvázneme z něj živi. Proto každý subjekt hledá možnosti, jak tato rizika zmírnit, zcela vyloučit nejdou. Jednou z možností je přenést rizika na někoho jiného. To je elegantní řešení, bohužel však něco stojí. Čím vyšší riziko přeneseme na někoho jiného, tím více nás to bude stát. Pojistíme-li se, budeme pravidelně platit, ale v případě výskytu pojistné události, nese dopady finanční úhrady někdo jiný. Na tomto principu vznikly pojišťovací (a v minulosti i zajišťovací) ústavy. Již první pojišťovací akce v dějinách ekonomie bylo pojištění zboží při plavbě přes moře. Dnes se můžeme pojistit na mnoho rizik, vznikly specializované pojišťovací ústavy, které mohou lépe posoudit a ocenit rizika daného oboru, odvětví či sektoru ekonomiky. Pojišťovnictví je na celém světě vcelku vzkvétající činnost, přesto se položilo již několik, a to i velkých pojišťoven, neboť nejen přírodní katastrofy, ale i lidský činitel může způsobit bankrot i sebevětší pojišťovny. Dá se ale říci, že současné podnikání není bez existence pojišťovacích ústavů myslitelné, rizika podnikání jsou skutečně značná.

Autotest:

1. Rizikový fond je:
 - (a) dobrovolným fondem
 - (b) fondem nařízeným oborovým ministerstvem
 - (c) povinným fondem ze zákona
2. Spoluúčast znamená:
 - (a) určení konkrétní částky anebo podílu, kterým se pojištěný podílí na celkových nákladech krytí škody nebo ztráty majetku
 - (b) míru zavinění v pojistné události
 - (c) vznik právní skutečnosti
3. Mezi povinné nástroje řízení rizik nepatří:
 - (a) tvorba opravných položek
 - (b) tvorba rezerv
 - (c) tvorba zdravotního pojištění

Kapitola 7

Vnitřní audit

Popis lekce:

Lekce se zabývá vymezením vnitřní kontroly, jejím postupem, požadavky na její průběh, přináší informace o signálech budoucích potíží a především se věnuje procesu řízení rizik. V této části je provedena podrobná klasifikace rizik, audit je zahrnut jako jedna z činností risk managementu směřující k možné eliminaci rizik. Lekce má následující strukturu:

- 7.1 Vnitřní kontrola – vymezení
 - 7.1.1 Požadavky na vnitřní kontrolu
- 7.2 Řízení rizik
 - 7.2.1 Vymezení pojmu riziko a jeho obsah
 - 7.2.2 Riziko a rizikový management
 - 7.2.3 Opatření na eliminaci rizika nebo jeho dopadů
 - 7.2.4 Katalog rizik

Tato lekce uvádí čtenáře do problematiky řízení rizik a úlohy vnitřního auditu, jakožto nástroje nezbytné podnikové činnosti ke zjišťování nekorektních stavů a jevů, předpokladu pro jejich odstranění či zmírnění.

Délka lekce: 60 minut

Klíčová slova:

Odchyly, COSO, prvky kontroly, mýty o kontrole, riziko, řízení rizik, signály potíží, čisté riziko, objektivní riziko, subjektivní riziko, systematické riziko, nesystematické riziko, finanční riziko, operační riziko, risk management, katalog rizik.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- definovat pojem kontroly a jejího základního členění,
- definovat požadavky na kontrolu a její postup,
- definovat prvky kontroly,
- klasifikovat možná rizika organizace.

Jednou ze základních funkcí managementu je kontrola. Kontrola by měla být pravidelná i nepravidelná (nečekaná), dílčí i celková, vnitřní i vnější. Povinnost kontroly je navíc dána i některými zákony, jak obecnými, tak i speciálními. Audit (kontrola) může být prováděn v několika oblastech podnikových činností.

Nejznámější oblastí auditu je kontrola účetnictví, ale časté jsou i například personální audity. Povinnost vnějšího auditu například v účetnictví je dána přímo zákonem č. 563/1992, zákonem o účetnictví, kde v paragrafu 20 nazvaném Ověřování účetní závěrky auditorem se v odstavci 1) uvádí následující:

*Zákon
o účetnictví*

Pokud tento zákon nestanoví jinak, řádnou nebo mimořádnou účetní závěrku jsou povinny mít ověřenu auditorem tyto účetní jednotky a) akciové společnosti, pokud ke konci rozvahového dne účetního období, za nějž se účetní závěrka (§ 18, odst. 3) ověřuje, a účetního období bezprostředně předcházejícího, překročily nebo již dosáhly alespoň jednoho ze tří uvedených kritérií:

- 1. Aktiva celkem více než 40 000 000 Kč, aktivy celkem se pro účely tohoto zákona rozumí úhrn zjištěný z rozvahy v ocenění neupraveném o položky podle § 26 odst. 3.,*
- 2. roční úhrn čistého obrátu více než 80 000 000 Kč, ročním obrátem čistého obrátu se pro účely tohoto zákona rozumí výše výnosů snižovaná o prodejní slevy a dělená počtem započatých měsíců, po které trvalo účetní období, a vynásobená dvanácti,*
- 3. průměrný přepočtený stav zaměstnanců v průběhu účetního období více než 50, zjištěný způsobem stanoveným na základě zvláštního právního předpisu.*

b) ostatní obchodní společnosti a družstva, pokud ke konci rozvahového dne účetního období, za nějž se účetní závěrka (§18 odst. 3) ověřuje, a účetního období bezprostředně předcházejícího, překročily nebo již dosáhly alespoň dvou ze tří kritérií uvedených v písmenu a) bodech 1 až 3, v případě družstva se zaměstnancem podle písmene a) bodu 3 rozumí i pracovní vztah člena k družstvu,

c) účetní jednotky podle § 1 odst. 2 písmena b), které jsou podnikateli, a to za podmínek podle písmena b),

d) účetní jednotky podle § 1 odst. 2 písm. d) až h) za podmínek podle písmene b),

e) účetní jednotky, kterým tuto povinnost stanoví zvláštní právní předpis.

Stejně tak jako je vnější účetní audit, provádí se u organizací i audity ostatních oblastí podnikových činností. Výsledkem auditu je zpráva auditora o nalezených nedostatcích, případně potvrzení, že například stav účetnictví je v pořádku.

Kromě povinnosti provádět vnější audit podniku, patří k základní výbavě každého managementu provádění vnitřních kontrol. K tomu účelu jsou v podnicích zřízena oddělení vnitřní kontroly, jejíž pracovníci se zabývají všeobecnou kontrolou uvnitř organizace.

7.1 Vnitřní kontrola

Vnitřní kontrola zahrnuje veškeré aktivity, jimiž je zjišťováno, zda dosahované výsledky odpovídají výsledkům plánovaným.

*Základní
členění
kontrol
Úkoly
kontroly*

Vnitřní kontrola je synonymum pro kontrolní mechanismy v rámci organizace.

Vnější kontrolu realizuje subjekty stojící mimo podnik.

Každá kontrola zahrnuje:

- zjištění negativních odchylek mezi skutečným stavem a stavem požadovaným,
- zjištění důvodů negativních odchylek,
- zjištění příčinné souvislosti vzniku negativních odchylek,
- zjištění míry odpovědnosti pracovníků podniku odpovědných za vznik negativních odchylek,
- vyžádání opatření k odstranění zjištěných nedostatků od příslušných odpovědných pracovníků,

- sledování adekvátnosti těchto opatření a jejich plnění.

Úkol č. 7/1:

V organizaci byla provedena kontrola na konkrétním pracovišti, u konkrétního pracovníka. Byly zjištěny některé nedostatky. Byl sepsán protokol o zjištěných výsledcích. Na základě této skutečnosti vznikají otázky:

1. Musí být pracovník, v jehož práci byly zjištěny nedostatky, seznámen s výsledky kontroly nebo s těmito závěry musí být seznámen jeho přímý nadřízený?
2. Musí kontrolovaný pracovník podepsat protokol a má se k němu vyjadřovat?
3. Má právo kontrolor možnost přímo udělit sankci (pokutu, penále) kontrolovanému pracovníkovi?
4. Má právo následná kontrola zjišťovat výsledky předchozí a zjišťovat, zda uložená opatření byla dodržena nebo splněna?

Pokuste se na tyto otázky odpovědět, pokud si nebudete vědět rady podívejte se do Klíče a odpovědi si poznamenejte.

7.1.1 Požadavky na vnitřní kontrolu

Požadavky

Tabulka 7.1: Vnitřní kontrola musí být:

pružná	jasná	hospodárná
srozumitelná	komunikovatelná	použitelná
přiměřená	zaměřená do budoucnosti	přijatelná
smysluplná	v souladu s kulturou organizace	informující o odchylkách
součástí informačního systému	podporující výkonnost-motivující	realizovaná top managementem
chránící aktiva	podporující jednání v souladu	přispívající k vytváření hodnoty

Podle definice COSO je: „Vnitřní kontrola proces uskutečňovaný představenstvem, dozorcí radou, managementem a ostatními zaměstnanci organizace, zaměřený na to, aby poskytoval rozumnou jistotu, vztahující se k dosažení cílů v následujících kategoriích“:

*Definice
vnitřní
kontroly*

1. efektivnosti a účinnosti operací,
2. důvěryhodnosti (věrnosti, spolehlivosti) finančních výkazů,
3. dodržování norem a zákonů, které byly použity,
4. strategických cílech společnosti.

(Poznámka: „COSO“ – vnitřní kontrola-integrovaný rámec (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), je považován za nejefektivnější rámec vnitřní kontroly, který v současné době existuje, viz další text.)

Prvky kontroly v COSO tvoří:

*Prvky
kontroly*

- kontrolní prostředí,

- hodnocení rizik,
- kontrolní činnost,
- informace a komunikace,
- monitorování.

Vnitřní kontrola v pojetí COSO:

- je **proces** (prostředek použitý k dosažení cíle, ne cíl sám o sobě),
- je realizována **lidmi** (nejedná se pouze o formuláře a manuály, ale o osoby na každé úrovni organizace),
- může přinést **pouze přiměřený stupeň rozumné jistoty** (ne stoprocentní, a to vedení organizace),
- **je vytvářena pro usnadnění dosahování cílů** (v jedné nebo více kategoriích, které jsou uvedeny výše a které se vzájemně překrývají).

Protože kontrola je důležitá pro dosažení mnoha důležitých cílů, neustále se zvyšují požadavky na disponování lepšími systémy vnitřní kontroly a informovanosti o její kvalitě. Vnitřní kontrola je stále více považována za řešení početných potencionálních problémů.

Nesprávné představy o kontrole

O vnitřní kontrole však existují jak ze strany manažerů, tak i interních auditorů mnoho nesprávných představ – viz tab. č. 7/2.

Tabulka 7.2: Mýty a fakta o vnitřní kontrole

Mýtus	Fakta
Vnitřní kontrola začíná se silným souborem politik a postupů	Vnitřní kontrola začíná se silným kontrolním prostředím
Pro vnitřní kontrolu jsou v podniku interní auditoři	Za vnitřní kontrolní systém je odpovědný management
Vnitřní kontrola souvisí s finančním řízením. Kontrolujeme pouze to, co po nás požaduje finanční oddělení	Vnitřní kontrola je součástí všech aspektů podnikových činností
Vnitřní kontrola je v podstatě negativní, obsahuje přehled toho, co se nesmí	Vnitřní kontrola dělá správné věci
Vnitřní kontrola je nezbytné zlo. Spotřebovává čas na úkor stěžejních aktivit podniku – zhotovování produktů, prodej, obsluhu zákazníků	Vnitřní kontrola musí být vestavěná do podnikatelských procesů, ne mimo tyto procesy
Při zeštíhlování organizace a posilování jejího postavení musíme kontrolu zvýšit	V rámci zeštíhlování organizace a jejího posilování jsou potřebné různé formy kontroly
Pokud je vnitřní kontrola dostatečně silná, můžeme si být jisti, že nedojde k podvodům a finanční výkazy budou přesné.	Vnitřní kontrola poskytuje rozumné, nikoliv absolutní ujistění o tom, že cíle podniku jsou dosahovány

Signály budoucích potíží

Signály budoucích potíží v případě, že vnitřní kontrola nefunguje vůbec, nebo funguje nedostatečně:

- neobvykle rychlý růst nebo zisk, zejména ve srovnání s ostatními podniky v rámci téhož odvětví,

- finanční výsledky se zdají natolik dobré, až je to nepravděpodobné, a to zejména pokud jsou výrazně lepší než výsledky konkurence, která se neodlišuje v prováděných operacích,
- neobvyklé změny v účetních výkazech nebo v poměrových ukazatelích finanční analýzy, zejména rychlejší růst příjmů než výnosů,
- významné bankovní účty, pobočky nebo operace související s tzv. „daňovými ráji“, pro které není ospravedlnění,
- územní rozptýlenost provozních jednotek s decentralizovaným managementem a špatným systémem vnitřního výkaznictví,
- neschopnost vytvářet cash-flow z operací, zatímco výkazy ukazují, že podnik vydělává,
- přílišný optimismus při komunikování s vlastníky ze strany top managementu, který neustále ubezpečuje o budoucím možném růstu,
- účetní metody, které preferují formu před obsahem,
- účetnictví, které se liší od postupů a praktik používaných v rámci odvětví,
- vysoká závislost na dluhovém financování nebo potíže se splácením dluhů,
- vysoká fluktuace úrokových měr,
- významná, neobvyklá nebo komplexní transakce uzavřená na konci hospodářského roku,
- neúspěšné prosazování podnikového etického kodexu,
- hrozba bezprostředního konkurzu nebo exekuce,
- významné transakce se s přízněnými stranami, které se vymykají řádnému směru podnikání,
- příliš složitá organizační struktura, příliš mnoho řídicích linií, kontakty, které jsou jasně bez vazeb na schválené podnikatelské záměry,
- příliš mnoho podnikatelských ujednání, která jsou nesrozumitelná a mají pouze malý praktický význam.

Úkol č. 7/2:

Pokuste se definovat další možné nedostatky, které se mohou zjistit při provádění vnitřního auditu. Další případy máte uvedeny v Klíči.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL č. 7:

Zašlete tutorovi ukázkou rozboru situace organizace (podniku, instituce), která vykazuje dle Vašeho názoru možné trendy k budoucím potížím. Použijte předcházejících návodů, znaků a konkretizujte je. Uveďte několik charakteristik, a to na základě příkladů chování, jednání, čísel či jiných důkazů či dokladů dokumentujících důvody Vašeho hodnocení.

7.2 Řízení rizik

Riziko je úzce spjato s funkcí interního auditu a kontroly v organizaci. Na jedné straně poskytuje interní audit vedení organizace ujištění, že rizika, kterým je organizace vystavena, jsou známa a jsou pod kontrolou. Na druhé straně je výše rizika východiskem pro tvorbu plánů auditu.

7.2.1 Vymezení pojmu riziko a jeho obsah

Pojem riziko pochází, dle Oxford Dictionary of English Etymology, ze 17. století z italského slova RISC, rischio (tj. běh do nebezpečí) a představuje citujeme „... možnost střetu s nebezpečím nebo utrpení ztráty či zranění ...“. Konec citace.

Citace

Řízení rizika je definováno jako identifikace, analýza a ekonomické ovládání rizik, která

Definice

mohou ohrozit aktiva nebo zdroje organizace.

*Formy
rizik*

Identifikace rizika je základem pro výběr oblastí, které mají být v organizaci auditovány. Pro interní audit pak představují tyto „rizikové oblasti organizace“ výchozí body jeho činnosti. Z pozice interního auditu je nutné rozeznávat alespoň následující formy rizik:

- **Čistě riziko** – riziko, které má pouze negativní stránku

Příklad:

Riziko nezaplacení pohledávky, riziko požáru, riziko povodně, riziko poškození zboží, riziko úrazu, riziko ztráty, riziko dopravní apod.

Uveďte vlastní příklad:

.....

- **Objektivní riziko** – riziko nezávislé na činnosti zúčastněných subjektů

Příklad:

Neúroda v zemědělství, riziko vztahující se k makroekonomickým ukazatelům ekonomiky jako například nevyrovaná platební bilance, pokles cen akcií na burze v důsledku krize v ropné oblasti apod.

Uveďte vlastní příklad:

.....

- **Subjektivní riziko** – riziko závislé na činnosti zúčastněných subjektů

Příklad:

Riziko manka zaviněného zaměstnanci, riziko pokuty, penále, riziko nedbalosti zaměstnanců, riziko neúspěchu u zkoušky atd.

Uveďte vlastní příklad:

.....

- **Systematické riziko** – riziko vyplývající z celkového ekonomického vývoje a postihující všechny subjekty

Příklad:

Politická rizika, socio-ekonomická rizika, rizika přírodních katastrof, riziko pandemie, riziko globálního oteplování apod.

Uveďte vlastní příklad:

.....

- **Nesystematické riziko** – riziko, které postihuje pouze určité subjekty

Příklad:

Rizika spojená s nespolehlivostí dodavatelů, s neplacením u odběratelů, odchodem části odběratelů od prodejce, úvěrové riziko, riziko onemocnění, riziko ztráty důvěry, pověsti, riziko krádeží, riziko korupce apod.

Uveďte vlastní příklad:

.....

- **Finanční riziko** – představuje možné nepříznivé účinky vývoje finančních proměnných na činnosti organizace.

Příklad:

Nepříznivý vývoj úrokové míry, nepříznivý vývoj na kapitálovém trhu, měnové a úvěrové riziko, vysoké mzdové nároky odborů atd.

Uveďte vlastní příklad:

.....

.....

- **Operační riziko** – představuje možné nepříznivé účinky nefinančních faktorů na provoz a služby veřejné organizace.

Příklad:

Záležitosti souladu s legislativním oddělením, s vnitřními předpisy, nesoulad obecní vyhlášky se zákonem, nevýběr povinných poplatků apod.

Uveďte vlastní příklad:

.....

.....

7.2.2 Riziko a rizikový management

Práce interního auditora s rizikem vede k tomu, že interní audit bývá často považován za významnou součást tzv. rizikového managementu.

Rizikový management je založen na:

- poznání rizika,
- kvantifikaci rizika,
- analýze příčin rizika,
- zvládnutí rizika.

*Funkce
risk
manage-
mentu*

Interní audit na jedné straně mapuje a monitoruje rizikové oblasti organizace, na druhé straně pak audituje činnosti manažerů, zabývajících se řízením rizika, tj. hodnotí především vhodnost, kvalitu, přizpůsobivost a uplatnitelnost jednotlivých opatření k odvrácení, respektive zvládnutí rizik.

Identifikace rizika představuje výchozí fázi řízení interního auditu v organizaci představovanou zejména plánováním jeho činnosti.

Kvantifikace rizik se může provádět různými přístupy. Ve většině přístupů se zjišťuje pravděpodobnost definovaných rizik a potenciální škody, které může riziko způsobit. Tudíž **riziko se nejčastěji kvantifikuje jako výsledek pravděpodobnosti a potenciálních škod.**

Zvládnutí rizik se tedy týká nejen příčiny, ale i jeho následku.

Část pro zájemce:

Risk management a krizový management jsou samostatné odborné disciplíny přednášené samostatně nebo v rámci předmětu Teorie managementu na všech ekonomických fakultách zaměřených na výuku a výchovu podnikatelů. Pokud Vás tyto disciplíny více zajímají, odkazujeme Vás na hlubší studium těchto odborných předmětů jak na MVŠO, tak i na

jiných ekonomických fakultách, které mají v publikační činnosti skripta věnovaná těmto disciplínám. Jedná se o skripta vydaná především Podnikatelskou fakultou VUT v Brně, Baťovou univerzitou ve Zlíně, Ekonomickou fakultou VŠB-TUO v Ostravě či VŠE v Praze.

7.2.3 Opatření na eliminaci rizika nebo jeho dopadů

Opatření Opatření rozlišujeme dle možnosti rizika, tj. v které fázi procesu riziko vzniká a kdy jej lze eliminovat.

- a) Pokud jde o **příčinu rizika**, opatření by měla směřovat na vyloučení rizikové události nebo snížení pravděpodobnosti jejího výskytu.
- b) Opatření zaměřená **na následek** se týká snížení rizika, rozptýlení rizika, předcházení riziku, odvrácení rizika nebo přenosu rizika.

Interní audit se ve své činnosti zabývá jak předem plánovanými audity, tak i audity mimořádnými tj. vyžádanými – ad hoc, které si vynucuje naléhavost situace. Těžiště činnosti však zpravidla spočívá v oblasti auditů obsažených v dlouhodobých, střednědobých (tj. strategických) a krátkodobých (tj. ročních) plánech. Určení toho, co má být auditováno, připravuje vedoucí útvaru interního auditu na základě jednání s TOP managementem. Smyslem určování rizika je identifikace nejdůležitějších oblastí, které by měly být auditovány, a zabezpečení odpovídajících zdrojů pro tuto auditní činnost.

7.2.4 Katalog rizik

Katalog rizik by měl být vypracován pro každé organizační prostředí. MARGETTS & WILLCOCKS (1993) uvádějí základní kategorie katalogu, při jejichž tvorbě se musí vždy brát v úvahu specifické podmínky dané organizace, zejména:

- ztráta schopnosti ovládat růst nákladů,
- ztráta schopnosti vnímat potřeby uživatelů, respektive představitelů souvisejících zájmů,
- selhání expertních služeb,
- výkonnost a spolehlivost používaných technologií,
- selhání systémů (řídících, provozních, informačních aj.),
- „plýtvání“, zneužití zdrojů, podvody, korupce či jiné možnosti zneužití pravomoci, postavení či informací,
- přírodní katastrofy,
- havárie způsobené lidským faktorem atd.

Z definice interního auditu vyplývá, že jeho hlavními úkoly jsou tři činnosti – dohlížet na správu a řízení organizace, na vnitřní kontrolu a na řízení rizika.

COSO Při vyhodnocování rizik je v praxi používán interním auditorem rámec COSO. Ten vymezuje hlavní součásti analýzy rizik, navrhuje jednotný postup a poskytuje jasný návod pro risk management organizace (Enterprise Risk Management – ERM)

Shrnutí:

- Vnitřní kontrola zahrnuje veškeré aktivity, jimiž je zjišťováno, zda dosahované výsledky odpovídají výsledkům plánovaným.
- Vnitřní kontrola je synonymum pro kontrolní mechanismy v rámci organizace.
- Vnější kontrolu realizuje subjekty stojící mimo podnik.

- Vnitřní kontrola je proces, prostředek použitý k dosažení cíle.
- Signály budoucích potíží jsou důvodem pro hlubší interní kontrolu.
- Riziko představuje možnost střetu s nebezpečím nebo utrpění ztráty či zranění.
- Řízení rizika je definováno jako identifikace, analýza a ekonomické ovládání rizik, která mohou ohrozit aktiva nebo zdroje organizace.
- Rozeznáváme čisté riziko, objektivní, subjektivní, systematické, nesystematické, finanční a operační riziko.
- Riziko se nejčastěji kvantifikuje jako výsledek pravděpodobnosti a potenciálních škod.
- Zvládnutí rizik se týká nejen příčiny, ale i následku.
- Pro každé organizační prostředí by měl být vypracován katalog rizik.

Kontrolní otázky:

1. Jak byste definovali pojem vnitřní kontrola?
2. Jaké je základní členění kontrol?
3. Jaký je obecný postup kontroly?
4. Jaké jsou požadavky na vnitřní kontrolu?
5. Co znamená COSO?
6. Jaké znáte signály budoucích potíží?
7. Jak byste definovali pojem riziko?
8. Jaké znáte formy rizik?
9. Na čem je založen rizikový management?
10. Jaká znáte obecná opatření na eliminaci rizika nebo jeho dopadů?

Autotest:

1. Politické riziko je:
 - (a) nesystematické
 - (b) systematické
 - (c) čisté
2. Čisté riziko:
 - (a) má pouze negativní stránku
 - (b) je nezávislé na činnosti zúčastněných subjektů
 - (c) postihuje všechny subjekty
3. Neplatí, že:
 - (a) za vnitřní kontrolní systém je odpovědný management
 - (b) vnitřní kontrola je součástí všech aspektů podnikových činností
 - (c) vnitřní kontrola je v podstatě negativní, obsahuje přehled toho, co se nesmí

Kapitola 8

Druhy investičních nástrojů a druhy cenných papírů

Popis lekce:

Tato lekce uvádí do studia investování. Jsou zde vysvětleny rozdíly mezi reálnými a finančními investicemi. Lekce dále popisuje podstatu cenných papírů, rozděluje jejich klasifikace a vysvětluje dělení cenných papírů podle podoby a formy. Lekce má následující strukturu:

- 8.1 Reálné investice
- 8.2 Finanční investice
- 8.3 Podstata cenných papírů
- 8.4 Klasifikace cenných papírů
- 8.5 Podoby a formy cenných papírů

Tato lekce uvádí čtenáře do problematiky řízení rizik a úlohy vnitřního auditu, jakožto nástroje nezbytné podnikové činnosti ke zjišťování nekorektních stavů a jevů, předpokladu pro jejich odstranění či zmírnění.

Délka lekce: 45 minut

Klíčová slova:

Investice, reálné investice, finanční investice, cenný papír, komoditní trhy, trhy s nemovitostmi, trhy s uměleckými předměty, funkce cenného papíru, cenný papír na doručitele, cenný papír na jméno, cenný papír na řad, imobilizované cenné papíry, listinné cenné papíry, zaknihované cenné papíry, výpis z evidence.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat možnosti investování,
- rozlišit rozdíly mezi reálnými a finančními investicemi,
- uvést v čem spočívá podstata cenných papírů,
- klasifikovat cenné papíry,
- rozdělit cenné papíry podle podoby a formy.

V dnešním moderním světě má téměř každý člověk nějaký příjem. Tento příjem může použít k uspokojení svých potřeb nákupem věci okamžité spotřeby nebo ho investovat do produktu, který v budoucnu hodlá přeměnit v peníze.

8.1 Reálné investice

Dnes rozlišujeme dva druhy investic – reálné a finanční. **Reálné investice** představují reálné existující věci movité i nemovité a mají charakter dlouhodobého užití. Představovány jsou *komoditními trhy, trhy s nemovitostmi* (byty, pozemky), *trhy s uměleckými předměty* (obrazy, sochy) a *investicemi prováděnými v rámci podnikatelské činnosti*. Zájem o reálné investice vždy roste v období politické nestability a při vysoké míře inflace, protože tyto reálné investice mají schopnost lépe si udržet hodnotu.

Příklad:

Na komoditních trzích se běžně obchoduje se zlatem, stříbrem, ropou, bavlnou, cukrem, kávou, obilninami, kakaovými boby a dalšími.

8.2 Finanční investice

Finanční investice

Finanční investice jsou představovány nákupem produktů finančního trhu. Na finančním trhu jsou nejčastěji obchodovatelné cenné papíry. V dnešní době a zejména pak s nástupem modernizace finančních trhů začíná původní název cenný papír měnit svou skutečnou podstatu, protože v dnešním světě jde často o „dematerializované cenné papíry“, které nemají fyzickou podobu a jejich existence je pouze ve formě záznamu v příslušné evidenci ve formě digitálních dat.

Úkol č. 8:

Každý z Vás jistě přemýšlel, kam by investoval, kdyby měl dostatek finančních prostředků. Vyjmenujte příklad reálné investice, která by pro Vás připadala v úvahu.

.....

8.3 Podstata cenných papírů

Podstata cenných papírů

Cenné papíry umožňují jednoduchou manipulaci při obchodních transakcích. Výhodou je transportování, evidování, zaknihování, jejich rychlá a pružná převoditelnost (vyjma některé druhy cenných papírů, u nichž je převoditelnost omezena) a přitom umožňují jednoznačnou konkretizaci objektu obchodu tak, aby obchodování bylo bezpečné, chráněné před podvody a zneužíváním.

Cenné papíry jsou symbolem hodnoty. Proto s sebou nesou několik významných funkcí. Mezi hlavní funkce cenných papírů můžeme přiřadit:

Funkce investiční – Nabytí cenného papíru je chápáno jako funkce investiční. Primárním důvodem investování do některých cenných papírů není využití práv z nich plynoucích (právo hlasovat u akcií a další), ale výnos z cenných papírů.

Spekulační prostředek – Pokud investor kupuje cenné papíry s úmyslem prodat je a nevykonávat jiná práva s nimi spojená, plní cenné papíry funkci spekulativního prostředku. V tomto případě jde investorovi hlavně o kapitálový výnos. Obdobná

situace nastává, když investor prodá cenné papíry dříve než je koupí a očekává, že před jejich dodáním je zakoupí za nižší cenu než je prodal (finanční deriváty).

Funkce cirkulační – cenné papíry plní také funkci cirkulační. To znamená, že mimo cenné papíry, u nichž je ze zákona omezena převoditelnost, plní funkci oběžnou. Vybrané druhy CP se prodávají na veřejných trzích anonymně.

8.4 Klasifikace cenných papírů

Český právní řád neobsahuje obecnou definici pojmu **cenný papír**, ale v zákoně č. 591/1992 Sb. o cenných papírech je uveden taxativní výčet: akcie, zápisné listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy, zemědělské skladní listy.

*Klasifikace
cenných
papírů*

8.5 Podoby a formy cenných papírů

Cenné papíry lze dělit podle několika kritérií.

Podle převodu vlastnictví:

- *na doručitele* (někdy označované „na majitele“) – mohou být převáděny naprosto volně, vlastníkem je osoba, která cenný papír předloží,
- *na jméno* – na cenném papíru je uvedeno jméno jeho vlastníka, převod vlastnických práv u tohoto cenného papíru se provádí písemnou smlouvou o převodu cenného papíru. Změna majitele může být u tohoto druhu omezena a v některých případech zcela zakázána emitentem,
- *na řad* – jde o cenné papíry, kde je zaznamenán majitel v textu cenného papíru, ale převod vlastnických práv se provádí bez nutnosti souhlasu emitenta vyplněním rubopisu (indosamentu).

*Podoby
a formy
cenných
papírů*

Další často užívané dělení je **podle formy** cenného papíru:

- *listinné* – jde o cenné papíry, které mají materializovanou papírovou podobu,
- *imobilizované* – cenné papíry v písemné podobě, které jsou uloženy ve speciální instituci nazývané sběrná banka, a u nichž převod majetkových práv probíhá zápisem změny vlastníka v evidenci sběrné banky,
- *zaknihované* – tyto cenné papíry nemají skutečnou fyzickou podobu, ale jejich existence je pouze jako záznam v digitální podobě na počítači. Veškeré majetkové změny pak probíhají pouze změnou elektronického souboru dat v počítači.

Příklad:

U zaknihovaného papíru nemá majitel v rukou cenný papír, ale pouze výpis z evidence Střediska CP Praha.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 8:

Najděte pomocí internetu informace o obchodovatelném cenném papíru na českém trhu. Popište o jaký typ cenného papíru se jedná, jakou má formu a převoditelnost a se všemi údaji, které jste o CP zjistili, zašlete tutorovi včetně odkazu, ze kterého jste čerpali.

Shrnutí:

- Reálné investice představují reálně existující věci movité a nemovité a mají charakter dlouhodobého užití.
- Finanční investice můžeme poradit na finančním trhu a jsou představovány nejčastěji cennými papíry.
- Český právní řád uvádí označuje za cenné papíry: akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy, zemědělské skladištní listy.
- Cenné papíry lze rozdělit podle převoditelnosti: na doručitele, na jméno a na řad.
- Podle formy členíme cenné papíry na: listinné, imobilizované a zaknihované.

Kontrolní otázky:

1. Co jsou to reálné investice?
2. Jak byste definovali pojem „finanční investice“?
3. V čem spočívá podstata cenných papírů?
4. Jaké funkce s sebou nese cenný papír?
5. Jaké znáte cenné papíry?
6. Jak se dělí cenné papíry podle převoditelnosti?
7. Jak členíme cenné papíry podle formy?

Průvodce studiem:

Tato lekce představuje základní druhy investičních nástrojů. Zabývá se členěním investic na reálné a finanční. Hlavní finanční investice představují cenné papíry. Cenný papír jako nositel hodnoty s sebou nese investiční, spekulativní a cirkulační funkci. V lekci jsou uvedeny základní rozdělení cenných papírů podle převoditelnosti a formy. Před dalším výkladem, který bude zaměřen na rozhodování o investici na kapitálovém trhu, je nezbytné znát charakteristiku jednotlivých druhů cenných papírů. Protože cenné papíry jsou velmi důležité budeme v následující lekci věnovat této problematice pozornost.

Autotest:

1. Mezi reálné investice lze zařadit:
 - (a) cenné papíry
 - (b) zlato
 - (c) finanční deriváty
2. Mezi cenné papíry nepatří:
 - (a) akcie
 - (b) směnka
 - (c) talon
3. Podle formy se dělí cenné papíry:
 - (a) na doručitele, na jméno, na řad
 - (b) listinné, imobilizované, zaknihované
 - (c) dlouhodobé, střednědobé, krátkodobé

Kapitola 9

Trh cenných papírů

Popis lekce:

Lekce popisuje druhy cenných papírů: šeky, směnky, skladištní listy, náložní listy, konosamenty, podílové listy, kupóny, opční listy. Jsou zde popsány rozdíly mezi organizovaným a neorganizovaným trhem. Představitelem organizovaného trhu jsou burzy, které se dělí podle zboží nebo služeb, se kterým je na burze obchodováno. Mimoburzovní trhy se pak dále člení na organizované a neorganizované. Příkladem organizovaného je například RM-systém a neorganizovaného jsou OTC trhy. V další části jsou popsány způsoby emise a obchodníci s cennými papíry. Lekce má následující strukturu:

- 9.1 Cenné papíry
 - 9.1.1 Akcie
 - 9.1.2 Dluhopisy
 - 9.1.3 Šek
 - 9.1.4 Směnka
 - 9.1.5 Skladištní list
 - 9.1.6 Náložný list
 - 9.1.7 Konosament
 - 9.1.8 Podílové listy
 - 9.1.9 Kupóny
 - 9.1.10 Opční listy
- 9.2 Organizovaný a neorganizovaný trh
 - 9.2.1 Burza
 - 9.2.2 Mimoburzovní trhy
- 9.3 Emisní obchody
- 9.4 Obchody na sekundárních trzích, obchodníci s cennými papíry

Délka lekce: 90 minut

Klíčová slova:

Šek, směnka, skladištní list, náložní list, konosament, podílový list, kupón, opční listy, Organizovaný trh, neorganizovaný trh, burza, mimoburzovní trhy, OTC trhy, emisní obchody, obchodníci s cennými papíry, emisní tvůrce, emisní obstaravatel.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat šeky, směnky, skladištní listy, náložní listy, konosamenty, podílové listy, kupóny, opční listy, akcie a dluhopisy,
- klasifikovat rozdíly mezi organizovaným a neorganizovaným trhem,
- vysvětlit podstatu a typy burz,
- popsat emisní obchody,
- vysvětlit rozdíly mezi jednotlivými obchodníky s cennými papíry.

9.1 Cenné papíry

Cenné papíry V této kapitole se seznámíme blíže s jednotlivými druhy cenných papírů. V podnikové praxi se často setkáváme s problémem jak zajistit financování konkrétních projektů. Z tohoto důvodu je dobré znát možnosti, které nám cenné papíry nabízí jaké prostředky je možné získat a co nás to bude stát.

9.1.1 Akcie

Akcie **Akcie** je cenný papír, který představuje pro svého majitele právo podílet se na zisku společnosti a na jejím řízení pokud není stanoveno jinak a právo na likvidačním zůstatku společnosti. Podíl na zisku je vyplácen akcionářům v podobě *dividend*. O výši vyplacených dividend rozhoduje každý rok na základě dosaženého hospodářského výsledku valná hromada. V případě ztráty nemusí být dividendy vypláceny vůbec. Každá akcie má svou nominální hodnotu. Je-li společností vydáno více druhů akcií, nemusí mít všechny stejnou nominální hodnotu. Akcie mohou existovat jak v listinné, tak v zaknihované podobě a mohou znít na jméno i na doručitele. Převoditelnost akcií na jméno je neomezená, může být však omezena stanovami. Současní vlastníci se tak mohou bránit převzetí společnosti konkurencí.

Druhy akcií

Akcie rozdělujeme na kmenové a prioritní:

Kmenové akcie • **Kmenové akcie**, představují požadavky majitelů kmenových akcií na výnosy a majetek akciové společnosti a nejsou s nimi spojena žádná zvláštní práva. S kmenovými akciemi jsou spojena práva majitele na:

- hlasovací právo,
- předkupní právo na nové akcie,
- právo na podíl z likvidačního výnosu,
- právo majitele na výplatu dividend.

Kmenové akcie mají z pohledu emitenta řadu výhod a nevýhod.

Výhody:

- neexistuje závazek k výplatě dividendy,
- kmenové akcie se lépe prodávají než prioritní akcie a dluhopisy,

Nevýhody:

- emise kmenových akcií rozšiřuje hlasovací práva mezi další majitele akcií,
- vyšší požadovaná výnosnost investorů,
- vysoké emisní náklady.

Náklady emise kmenových akcií jsou v porovnání s emisí akcií prioritních vyšší. Hlavním důvodem je větší riziko spojené s držetím kmenových akcií.

Výjimečným typem kmenových akcií jsou akcie, které mohou nabývat zaměstnanci (dříve zaměstnanecké akcie), jejichž použití musí být upraveno ve statutu.

- **Prioritní akcie**, jsou akcie, s nimiž jsou spojena přednostní práva týkající se výplaty dividendy, a proto představují pro majitele zdroj stálého příjmu. Souhrn jmenovitých hodnot prioritních akcií nesmí překročit polovinu základního kapitálu akciové společnosti. S prioritní akcií je spojeno přednostní právo na likvidační zůstatek. Výhody a nevýhody ze strany emitenta:

Prioritní akcie

Výhody:

- zisk kapitálu bez omezení vlivu majitelů kmenových akcií,
- dlouhodobě předvídatelný zisk z akcie,
- stabilní výplata dividend i při vyšším růstu zisku.

Nevýhody:

- majitel má omezena většinou jiná práva, obvykle hlasovací,
- povinnost vyplácet dividendy i v případě neočekávaného poklesu zisku,
- vysoké emisní náklady.

Náležitosti akcie:

- obchodní jméno společnosti,
- číselné označení a její jmenovitou hodnotu,
- označení, zda jde o akcii na jméno, či majitele (je-li na jméno, pak jméno majitele),
- výši základního jmění a počet akcií v době vydání,
- datum vydání a podpisy dvou členů představenstva oprávněných podepisovat za společnost,
- je-li vydáno více druhů akcií, musí akcie obsahovat označení druhu a určení práv s ním spojených alespoň odkazem na stanovy.

Práva spojená s akciemi

Mimo práva spojená s držením akcií, které jsou uvedené v předchozí části, je nutné se zmínit také o možnosti převádět samostatně některá práva spojená s držením akcií. Vlastním převodem akcie se převádějí všechna práva s nimi spojená. Odděleně lze převádět:

Práva spojená s akciemi

- právo na vyplacení dividendy,
- právo na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku spojené s akcií. Tento převod samostatně převoditelného práva musí být na listinné akcii nebo v evidenci Střediska cenných papírů vyznačen,
- přednostní právo na upisování akcií.

Mezi další důležitá práva akcionářů patří: právo na výměnu zatímního listu za akcii po zaplacení celého emisního kursu, právo požadovat za podmínek stanovených zákonem zařazení určité záležitosti na jednání valné hromady a právo na informace.

9.1.2 Dluhopisy

Dluhopisy jsou obchodovatelné cenné papíry na burze cenných papírů, které představují závazek emitenta splatit v den splatnosti majiteli dluhopisu jeho nominální hodnotu. Investory u dluhopisů zajímá zejména výše pravidelných úroků a současně, kdo dluhopis emituje a s tím spojené riziko. Výše úroků bývá předem uvedena přímo v textu dluhopisu. Úroky jsou vypláceny až do konce platnosti dluhopisu. V tom okamžiku investor obdrží zpět i prostředky, které za dluhopis při jeho koupi zaplatil. Výjimku tvoří tzv. dluhopisy s nulovým kuponem, kdy se neplatí žádné úroky v průběhu, ale jednorázově na konci

Dluhopisy

platnosti zaplatí emitent úroky včetně nominální hodnoty dluhopisu. Emitent dluhopisů se na kapitálovém trhu obrací na potencionální investory, kteří jsou ochotni investovat do dluhopisů své peněžní prostředky.

Problematika dluhopisů je v ČR řešena zákonem č. 190/2004 Sb. o dluhopisech. Zákon definuje dluhopis jako: „Dluhopis je cenný papír, s nímž je spojeno právo na splacení dlužné částky a povinnost emitenta toto právo uspokojit.“ Jinými slovy ten kdo vydává dluhopis se zavazuje, že bude majiteli cenného papíru platit dlužnou částku v jedné či pravidelných splátkách.

Druhy dluhopisů

*Druhy
dluhopisů*

Dluhopisy dělíme podle *podoby* na:

- listinné, mají fyzickou podobu a majitel má cenný papír u sebe. V této podobě má cenný papír plášť a kuponový arch. Kuponový arch je složen s kupónů a talonu, které opravňují majitele dluhopisu v den splatnosti vyznačeném na dluhopisu žádat vyplacení úroku. Talon opravňuje k vyzvednutí dalšího kuponového archu,
- zaknihované, jsou vedeny pouze ve formě záznamu u správce registru cenných papírů dané země.

podle *emitenta* na:

- státní – vydává je stát nebo veřejná instituce, jsou nejméně rizikové, oproti ostatním emitentům však nabízejí menší výnos. Stát takto získává prostředky na náročné investiční projekty, výstavbu dálnic nebo úhradu neočekávaných výdajů. Např. při katastrofálních povodních v roce 2007 vydal stát tzv. „Povodňové dluhopisy“, tak, aby byl zajištěn co nejrychlejší přísun finančních prostředků do postižených oblastí,
- komunální – emitentem jsou zde města a obce, jako příklad můžeme uvést komunální dluhopisy,
- podnikové – vydávají je podniky,
- bankovní – jde o dluhopisy emitované bankovním domem. Jako příklad můžeme uvést depozitní certifikáty nebo hypoteční zástavní listy.

podle *doby splatnosti*:

- dluhopisy krátkodobé s dobou splatnosti do 5 let,
- střednědobé s dobou splatnosti od 5 do 10 let,
- dlouhodobé dluhopisy s dobou splatnosti delší než 10 let.

Obvykle při výběru dluhopisů na trhu platí – čím větší riziko je spojené s držením, tím větší výnos musí investorovi přinést, jinak zvolí méně rizikovou investici se stejným výnosem.

*Úročení
dluhopisů*

Úročení dluhopisů

Podle způsobu úročení rozlišujeme následující dluhopisy:

- s pohyblivým kupónem, výše úrokové sazby je v průběhu doby vyplácení jednotlivých úroků pohyblivá a obvykle bývá vázána na některou úrokovou sazbu,
- s pevným kupónem, kdy je stanovená fixní úroková míra, která se po celou dobu nemění,
- s nulovým kupónem, po celou dobu splatnosti dluhopisu nejsou placeny žádné úroky. Emitent splatí veškeré úroky včetně nominální hodnoty dluhopisu na konci splatnosti cenného papíru. Např. emitent vydá cenný papír s nominální hodnotou 10 000 Kč a splatností 5 let. Na burze jej prodá za 7 000 Kč. Za 5 let v den splatnosti pak majitel dostane zaplacen 10 000 Kč od emitenta. Zisk je tedy 3 000, ale investor má přístup k investovaným prostředkům včetně úroků až po 5 letech.

Náležitosti dluhopisů jsou ve většině států stejné. V ČR jsou upraveny zákonem č. 190/2004 o dluhopisech.

Dluhopisy se používají pro řešení dlouhodobých potřeb podniku. Nejvíce se k financování využívají v USA. Důležité je také zvážit, zda zvolíme emisi veřejnou nebo neveřejnou. Veřejná emise je dražší, nicméně dovoluje oslovit větší počet zájemců. Dluhopisy s sebou nesou s pohledu emitenta řadu výhod a nevýhod:

Výhody financování pomocí emise dluhopisů:

*Výhody fi-
nancování
pomocí
emise
dluhopisů*

- Firma zahrnuje úrok z dluhopisů do svých nákladů, který snižuje náklady kapitálu u dluhopisů.
- Věřitel se nepodílí na rozhodování firmy, což usnadňuje udržení kontroly stávajícím vlastníkům.
- Při dobře provedené emisi je možné získat větší objem kapitálu než klasickým úvěrem.
- Časové rozložení splátek, kdy emitent platí po dobu splácení dluhopisů pouze úroky a jistina se splatí až v posledním roce.

Nevýhody:

*Nevýhody
finan-
cování
pomocí
emise
dluhopisů*

- Existence emisních nákladů, které například u úvěru nejsou.
- Povinnost zveřejnit emisní podmínky a v případě veřejně obchodovatelných dluhopisů musí plnit informační povinnost vůči komisi s cennými papíry.
- V případě poklesu očekávaného zisku může pevně stanovená výše výnosů z dluhopisů nebo úhrada jistiny způsobit finanční problémy.

Pokud budeme zvažovat financování dluhopisy, musíme posoudit zejména následující aspekty:

- výše úroku, kterou zaplatíme za celou dobu splatnosti dividend, v případě rozhodování o emitování dluhopisů je nutné zvážit, zda není vhodné zvolit jiný druh financování, například dlouhodobý úvěr.
- ručení za dluhopis, je jedním z faktorů, který může ovlivnit investora při výběru potencionální investice. Pokud bude záruka pro investora nedostatečná, bude zvažovat investici do méně rizikového projektu. V tomto případě musí emitent zvážit, jak vysoký úrok je pro něj přijatelný a nabídnout dluhopisy s takovým úrokem, aby byl také zajímavý pro investory.

Náležitosti dluhopisů:

*Náležitosti
dluhopisů*

- označení emitenta, název nebo jméno a sídlo nebo bydliště emitenta,
- název dluhopisu a jeho číselné označení, tj. pořadové číslo a pokud je více sérií dluhopisů i označení série,
- nominální hodnotu dluhopisu v české měně (celé tisíce Kč) nebo v cizí měně,
- způsob stanovení výnos,
- prohlášení emitenta, že dluží nominální hodnotu dluhopisu jeho majiteli,
- závazek emitenta splatit nominální hodnotu dluhopisu v určitém termínu nebo termínech, vyplácet určený výnos ve dluhopisu stanovených termínech, způsob těchto výplat a určení platebního místa,
- u dluhopisu znějícího na jméno i jméno jeho prvního majitele,
- datum vydání dluhopisů a otisk podpisů představitelů emitenta,
- údaj o rozhodnutí ministerstva financí o povolení emise dluhopisů, s výjimkou případů, kdy se povolení nevyžaduje.

Kupónový arch musí obsahovat:

- číslo a sérii dluhopisu,
- pořadové číslo kuponu,
- datum splatnosti výnosu,
- fakultativně další údaje.

Hypotéční zástavní listy

Hypotéční zástavní listy emitují banky a spořitelny, které k tomu získaly oprávnění od centrální banky. Nominální hodnota všech hypotéčních zástavních listů musí být plně kryta zástavním právem k nemovitostem. V případě nesplácení hypotečního úvěru má banka právo přednostního uspokojení z nemovité zástavy před ostatními věřiteli, proto sebou nesou hypotéční zástavní listy nízké riziko.

Depozitní certifikáty

Depozitní certifikáty vyjadřují závazek emitenta vůči věřiteli, kdy se věřitel zavazuje v den splatnosti uhradit nominální hodnotu zvýšenou o úrok. Jinou formu depozitního certifikátu používanou spíše v zahraničí se věřitel zavazuje vyplatit nominální hodnotu, přičemž depozitní certifikát je prodán za cenu nižší a výnosem je pro investora rozdíl mezi prodejní a kupní cenou. Emitovány jsou bankami a nesou obvykle stálý příjem.

Komunální dluhopisy

Komunální dluhopisy mohou emitovat obce nebo banky. Zajištění probíhá v plné výši majetkem obce. Obce tak mohou získat majetek na dlouhodobé projekty, které přesahují možnosti jejich ročního rozpočtu.

Vyměnitelný dluhopis

S tímto dluhopisem je spojeno právo na jeho výměnu za jiné dluhopisy nebo akcie. Při vyplácení si majitel může většinou vybrat, zda si nechá vyplatit hodnotu dluhopisu, nebo zda uplatní právo na výměnu za jiné dluhopisy či akcie.

Emise dluhopisů přináší možnost získání velkého kapitálu na financování, ale tato možnost není v České republice příliš využívána.

9.1.3 Šek

Šeky Šek je ve srovnání s ostatními cennými papíry velmi mladý. Literatura se v určení vzniku šeků rozchází, nicméně listiny podobné šekům se vyskytují poprvé v Itálii. V té době si obchodníci ukládali peníze proti stvrzence do banky. Banka na základě písemného příkazu vkladatele, který byl předán příjemci, proplatila částku uvedenou na těchto prvních předchůdcích dnešních šeků. Z Itálie se později šeky rozšířily do ostatních zemí a zejména pak v Anglii si získaly velkou oblibu. Největší popularity dosáhli šeky v USA, nicméně v dnešní době jsou stále více nahrazovány platebními kartami.

Šek je cenný papír, kterým výstavce šeku dává příkaz třetí osobě (například bance, u které máte účet), aby osobě nebo společnosti uvedené na šeku vyplatil uvedenou částku.

Cestovní šek je cenným papírem, který opravňuje osobu v něm uvedenou k přijetí částky v něm určené při jeho předložení k výplatě, a to podle podmínek stanovených výstavcem cestovního šeku.

Bankovní šek je cenným papírem, kdy výstavcem šeku je přímo banka. Příjemce šeku má zaručené, že mu bude šek proplacen, jelikož ručitelem je banka.

Pokud nastane situace, že dojde ke ztrátě nebo odcizení šeku může majitel šeku požádat o pozastavení platby a peníze jsou žadateli připsány na účet nebo vyplaceny v hotovosti.

9.1.4 Směnka

Původ směnek uvádí literatura již v římských listinách sepisovaných před notářem. Listiny, *Směnky* které se podobají dnešním směnkám, se vyskytovaly ve 12. století v Itálii.

Směnka je listinný cenný papír, jenž má předepsaný obsah. Je převoditelná, může mít pouze formu na řad nebo na jméno a musí být v listinné podobě. Směnky můžeme rozdělit na cizí a vlastní.

směnka vlastní – výstavce se zavazuje, že zaplatí jiné osobě peněžitou částku v den splatnosti.

směnka cizí – výstavce přikazuje zaplatit jemu samotnému nebo třetí osobě v den splatnosti stanovenou částku.

Osobu, která směnku přijala, nazýváme akceptant a přijetí směnky se nazývá akcept směnky. Zjednodušeně jde o poskytnutí individuální půjčky, které je doprovázeno vystavením listiny a tou je právě směnka.

Náležitosti směnky jsou:

- označení, že jde o směnku,
- bezpodmínečný příkaz nebo příslib (u směnky vlastní) zaplatit určitou částku,
- uvedení jména toho, kdo má platit (směnečník, trasát) u směnky vlastní se neuvádí,
- uvedení termínu splatnosti, není-li uveden, pak směnka platí jako směnka na viděnou,
- uvedení místa zaplacení, mimo případ, kdy je u jména směnečníka uvedeno místo,
- uvedení jména směnečného věřitele (remitenta), tj. na koho nebo na čí řad má být zaplacen,
- datum a místo vystavení,
- vlastnoruční podpis výstavce.

9.1.5 Skladištní list

Skladištní list s sebou nese právo požadovat skladovanou věc. Používá se v případě, kdy majitel skladu (skladovatel) musí na základě smlouvy písemně potvrdit převzetí zboží ze skladu. Skladovatel může požadovat po vlastníkově skladištního listu potvrzení o převzetí zboží na skladištním listu. Do skladištního listu se obvykle uvádí, zda je zboží pojištěno a u koho, je-li zboží procleno a další informace o zboží.

Skladištní list

9.1.6 Náložný list

Náložný list je cenný papír, s nímž je spojeno právo požadovat po dopravci vydání zásilky. Důležitou podmínkou pro vystavení náložného listu je převzetí věci k přepravě a smluvně dohodnutý závazek dopravce k jeho vydání. Zboží předává dopravce po předložení náložného listu a na požádání musí majitel potvrdit převzetí zboží.

Náložný list

9.1.7 Konosament

Je to cenný papír velmi podobný náložnému listu. Hlavní odlišnost je v tom, že přeprava probíhá po moři. Smlouva se obvykle uzavírá ústně a jako doklad o převzetí, který současně obsahuje další náležitosti slouží konosament. Konosament obsahuje podmínky přepravy a řeší odpovědnost v případě zničení zboží nebo potopení lodi.

Konosament

9.1.8 Podílové listy

Podílové listy Jsou cenné papíry, které představují podíl podílníka na majetku v příslušném podílovém fondu. Majetek v podílovém fondu spravuje investiční společnost svým jménem. Ve statutu fondu musí být povinně informace pro posouzení investice včetně rizik, které sebou investice nese. Podílník má právo na vyplacení podílu na zisku z hospodaření s majetkem v podílovém fondu v souladu se statutem podílového fondu.

Podílové listy slouží převážně k investování, a proto má podílový fond řadu informačních povinností vůči investorům. Musí vypracovat výroční zprávu a uveřejnit ji, nejméně jednou za dva týdny musí uveřejnit údaje o aktuální hodnotě vlastního kapitálu a podílového listu a nejméně jednou za měsíc musí zveřejnit údaje o struktuře majetku v uzavřeném podílovém fondu.

Podílové listy mohou být na jméno nebo na doručitele a v zaknihované nebo listinné formě.

9.1.9 Kupóny

Kupóny Slouží k uplatnění práva na výnos, a to z akcie, zatímního listu, dluhopisu nebo podílového listu. Jsou to cenné papíry, ve kterých je vtěleno právo na výnos z cenného papíru, ke kterému byly vydány. Ze zákona mohou mít pouze formu na doručitele, podobu mohou mít jak listinnou tak zaknihovanou. Majitelé hlavních cenných papírů tak mohou jednoduše obchodovat s právy spojenými s cenným papírem pouhým předáním kupónu, hlavní cenný papír převádět nemusejí.

Kupóny lze vydat pouze k cenným papírům, u nichž lze oddělit právo na výnos. Listinné kupony se vydávají v kupónovém archu. Pokud počet období splátek plynoucích z hlavního cenného papíru přesahuje počet kupónů, bývá v kuponovém archu tzv. talon. Talon opravňuje majitele hlavního cenného papíru vyzvednout nový kuponový arch a není považován za cenný papír.

9.1.10 Opční listy

Opční list Opční listy slouží na uplatnění přednostního práva nově emitovaných akcií nebo vyměnitelných či prioritních dluhopisů. Opční listy emituje akciová společnost. Mohou mít formu listinnou nebo zaknihovanou, ale mohou znít pouze jako cenné papíry na doručitele. V případě listinné formy uplatňuje majitel práva přímo u akciové společnosti, v případě zaknihované pak u Střediska cenných papírů.

9.2 Organizovaný a neorganizovaný trh

Organizovaný a neorganizovaný trh V oblasti podnikových financí se velmi často setkáváme s potřebou nabídnout cenný papír za co nejlepších podmínek tak, aby podnik získal co nejvíce finančních prostředků. Z tohoto důvodu je v tomto materiálu začleněna část, která se této problematice věnuje nicméně pouze velmi stručně. Jedním z často používaných dělení trhů je podle stupně organizovanosti trhu.

Organizovaný trh – Organizované trhy se vyznačují předem stanovenými podmínkami průběhu, zajištění a uskutečnění obchodu. Příkladem vysoce organizovaného trhu je burza.

9.2.1 Burza

Burza Burzy postupně vznikly z organizovaných pravidelných schůzek obchodníků ve středověku.

Posláním burzy je organizovat na určitém místě v určitou dobu prostřednictvím osob k tomu oprávněných poptávku a nabídku předmětu obchodování, ke kterému má burza povolení od příslušné instituce. Zákon o burze cenných papírů definuje burzovní obchod jako „Nákup a prodej cenných papírů na burze a zprostředkování tohoto nákupu a prodeje oprávněnými osobami“. Postupy při uzavírání burzovních obchodů jsou předem přesně stanoveny burzovními předpisy, které musí odpovídat zákonům příslušné země. Zboží, které je na burzách obchodované, musí být schváleno vedením burzy. Obchodované zboží není na burze fyzicky přítomno. To je důležité například na komoditních trzích, kde se obchoduje s velkými objemy zboží a jenom přeprava a skladování by bylo velmi komplikované a nákladné. Burza přesně stanovuje místo, přesný čas a dny, které se obchoduje. K tomuto účelu vydává burza minimálně půl roku dopředu burzovní kalendář. Obchodník, který chce na burze obchodovat, musí mít od příslušné burzy povolení. Burzy si stanovují minimální objemové množství obchodu (tzv. loty), které musí být přesně specifikovány jak pro cenné papíry, tak pro komodity. Obchody na burzách probíhají formou oboustranné aukce. Kupující i prodávající mají možnost v průběhu obchodování měnit své požadavky co se týká množství a ceny.

Burzy se odlišují podle předmětu, se kterým se obchoduje. Dělí se na burzy služeb, burzy komoditní, burzy peněžní. Burzy peněžní se pak dále dělí na burzy cenných papírů, devizové burzy a burzy s finančními deriváty.

Burzy služeb jsou dnes používány ve velmi omezené míře a využití v dnešní době mají pouze burzy lodního prostoru.

Burzy komoditní jsou zaměřeny na obchod s reálným zbožím jako jsou obiloviny, ropa, drahé kovy a podobně. Jejich význam nespočívá jen v uzavřených obchodech, ale také v tvorbě ceny, která je potom využívána i v mimoburzovních obchodech. Na komoditních burzách probíhají jak promptní, tak termínové obchody, ale v dnešní době se promptní obchody stále častěji přesouvají na mimoburzovní trhy. Hlavní objem obchodů tak tvoří termínované obchody, kdy se kupující zajišťuje proti růstu ceny a prodávající si zajišťuje odbyt zboží do budoucna.

Burzy cenných papírů zajišťují nákup a prodej registrovaných cenných papírů. Na této burze probíhají promptní obchody.

Burza CP

Cenné papíry jsou symbolickými představiteli majetku, představují určitý majetkový druh. Je tedy možné s nimi obchodovat. Obchody s cennými papíry probíhají na burze CP, pokud se jedná o **obchodovatelné** cenné papíry. Ne všechny cenné papíry jsou obchodovatelné. Ale i mezi obchodovatelnými cennými papíry existují difference. Například nejvíce oceňované CP jsou na burze kotované, nejméně oceňované (neznámé CP) jsou často označovány jako exotické CP. Obchodování na burze CP patří neodmyslitelně k problematice cenných papírů. V Praze existuje jediná burza s cennými papíry v ČR, evropské CP se nejčastěji obchodují na burze ve Frankfurtu nad Mohanem v Německu. Uvádíme dále znění ze zdroje www.pse.cz:

„První burza vznikla v Praze v roce 1861. Roku 1871 byla založena pražská burza pro zboží a cenné papíry. V dobách Rakousko-Uherska zaznamenala velký úspěch při obchodování s cukrem, po první světové válce z ní obchod se zbožím téměř vymizel a nahradily ho již pouze cenné papíry. K jejímu zavření došlo před druhou světovou válkou, roku 1938. Za dob komunistické vlády nebyla organizace typu burzy potřebná, současná BCPP tak mohla vzniknout až po sametové revoluci. Existuje až od roku 1993, její vytvoření však bylo připravováno již od roku 1991. V prosinci 2008 se majoritním akcionářem Burzy cenných papírů Praha se stala Wiener Börse AG a následně se BCPP stala součástí skupiny CEE Stock Exchange Group (CEESEG), jejíž členy jsou také další tři střeoevropské burzy cenných papírů, a to Burza cenných papírů Vídeň (Wiener Börse), Burza cenných papírů Budapešť (Budapesti Értéktőzsde) a Burza cenných papírů Lublaň (Ljubljanska borza).“

Nejvyšším orgánem burzy je valná hromada, která odvolává a volí členy burzovní komory a dozorčí rady, kontrolním orgánem je dozorčí rada. Činnost burzy řídí burzovní komora, je statutárním orgánem a jedná jménem burzy. Ta si může také zřídit tzv. burzovní výbory, které se zabývají konkrétními činnostmi a volí burzovního ředitele. Transakce s CP probíhají ve třech typech trhů:

- *hlavní trh* – zde se obchoduje s nejkvalitnějšími papíry, o přijetí CP na trh rozhoduje výbor o kotaci za velmi přísných podmínek.
- *volný trh* – burza na tomto trhu neklade na emise a jejich emitenty vyšší nároky, než je určeno obecně platnými zákony týkajícími se kapitálového trhu.
- *trh MTF* – jde o neregulovaný trh, tzn. veškeré podmínky přijetí, přístupu a obchodování stanovuje pouze burza.

Pražská BCCP je založena na členském principu, což znamená, že přístup do burzovního systému a právo obchodovat mají pouze licencovaní obchodníci s cennými papíry, kteří jsou zároveň členy burzy. Pražská burza si získala pozici respektovaného a stabilního trhu. Je členem Federace evropských burz (FESE) a americká komise pro cenné papíry jí udělila statut tzv. „Designated Offshore Market“, tedy trhu bezpečného pro americké investory. Trvalému zájmu se pražská burza těší jak mezi domácími, tak i mezi zahraničními investory. **Hlavním indexem burzy je PX.** BCCP se řídí zákonem o podnikání na kapitálovém trhu a burzovním řádem, který si sama stanovuje. Veškerou její činnost pak kontroluje Česká národní banka. Pravidla, pod kterými funguje, jsou harmonizována s EU.

Úkol č. 9 :

Zjistěte s čím se obchoduje na americkém trhu New York Stock Exchange (NYSE).

.....

9.2.2 Mimoburzovní trhy

Burza Vedle burzy se obchoduje také na trzích mimoburzovních. Mimoburzovní trhy se rozlišují podle organizovanosti na organizované a neorganizované. Velký zájem investorů o tyto mimoburzovní trhy však znamenal jejich velký posun a dnes je mnoho mimoburzovních trhů na vysoké úrovni a představují konkurenční trhy cenných papírů.

Organizovaný mimoburzovní trh nemá statut burzy, ale zajišťuje obdobnou činnost jakou burza. Hlavním důvodem existence organizovaného mimoburzovního trhu je odmítnutí některých druhů cenných papírů burzou a vysoká cena obchodování. Příkladem organizovaného mimoburzovního trhu může být RM-systém nebo americký trh NASDAQ.

Neorganizované mimoburzovní trhy OTC (over-the-counter) jsou představovány obchodníky s cennými papíry, bankami nebo brokerskými domy, kteří na žádost klienta zprostředkovávají se svými obchodními partnery nákup nebo prodej dle požadavku klienta.

9.3 Emisní obchody

Hlavním důvodem emise cenných papírů je získání finančních prostředků na rozvoj podnikání. Výhodou emise je získání vyšší finanční částky, kterou by jedna banka nebyla ochotna nebo ani schopna poskytnout. Při emisi některých druhů cenných papírů může emitent celý zisk z emise využít pro své podnikatelské plány a nemusí splácet úvěry a úroky.

První věc, kterou musí společnost než se rozhodne k emisí zvážít, je, zda budou emitované cenné papíry určeny na veřejný trh a budou tak veřejně obchodovatelné, nebo zda je schopna emisi pokrýt ze svých zdrojů a dopředu známých zájemců.

Soukromá emise

Při soukromé emisi se cenné papíry nabízí předem známé skupině investorů. Velmi často se soukromá emise provádí prostřednictvím rizikového kapitálu od jiného subjektu, který se rozhodl investovat do společnosti. Podmínkou investování a současně eliminace vysokého rizika bývá požadavek na větší míru ovlivňování řízení společnosti např. členstvím ve statutárních orgánech společnosti a podobně. Tyto cenné papíry pak nejsou nabízeny na veřejném trhu. Soukromá emise se používá spíše u menších akciových společnostech, které se snaží tímto způsobem omezit vysoké náklady na veřejnou emisi.

Veřejná emise

V případě, že se společnost rozhodne pro veřejnou emisi, musí splnit požadavky zákona o cenných papírech. Velmi důležité je schválení emise Českou národní bankou. Oproti soukromé emisi se cenný papír nabízí neomezenému počtu zájemců na základě veřejné nabídky. Nevýhodou této emise jsou velmi vysoké náklady na emisi, které zahrnují náklady za registrační poplatky, tisk cenného papíru pokud je v listinné podobě a poplatky manažerovi emise. V případě, že se bude jednat o akciovou společnost, jejíž akcie jsou již v oběhu, je nutné započítat také náklady spojené s poklesem stávající ceny akcií. Akciová společnost, která vydává další akcie, musí z důvodu zvýšení zájmu o novou emisi prodávat nové akcie za kurz nižší než je kurz stávajících akcií, které jsou již mezi akcionáři. To samozřejmě vyvolá po emisi pokles tržní ceny dříve emitovaných akcií.

9.4 Obchody na sekundárních trzích, obchodníci s cennými papíry

Obecně rozeznáváme dva trhy:

- *Primární trh cenných papírů* reprezentovaný institucemi, které zajišťují prodej cenných papírů investorům.
- *Sekundární trh cenných papírů* je představován trhy již existujících cenných papírů. V ČR je reprezentován burzou cenných papírů a RM-systémem.

Obchodníci s cennými papíry**Emisní obstaravatel**

Je podle zákona o cenných papírech obchodník s cennými papíry, který je na základě rozhodnutí České národní banky oprávněn provádět tuto činnost. Obstarání emise provádí obchodník s cennými papíry na základě komisionářské smlouvy nebo mandátní smlouvy. Smyslem najmutí emisního obstaravatele je zajištění podmínek pro úspěšnou emisi cenných papírů zejména v situaci, kdy firma nemá dostatečné zázemí pro zajištění emise. Zjednodušeně můžeme říci, že jde o zprostředkovatele emise.

Emisní tvůrce (underwriter)

Zjednodušeně řečeno jde o osobu, která za celou emisi ručí. Společnosti, které tuto činnost zajišťují nakoupí celou emisi a zajistí její prodej. Prakticky vystupují jako profesionální pomoc při emisi cenných papírů. Jejich zisk představuje rozdíl ceny za kterou celou emisi nakoupí od emitenta a za kterou cenné papíry prodá.

Velmi často využívají akciové společnosti emise s předkupními právy. Tyto akcie jsou přednostně nabídnuty majitelům akcií a v případě jejich nezájmu pak ostatním zájemcům. Hlavním účelem takovéto emise je zachování současné majetkové struktury vlastníků a zamezení případné konkurenci v převzetí společnosti.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 9:

Najděte na webových stránkách RM systému (<http://www.rmsystem.cz/>) minimálně 3 nejobchodovanější cenné papíry za poslední den a zašlete jejich název, včetně údajů, které se dají ze stránek RM systému zjistit. U jednoho konkrétního cenného papíru uveďte podrobné informace: kurz, změna v %, poptávka, nabídka, závěr, objem v ks, objem v tis. CZK. Nezapomeňte uvést datum, ve který jste informace zjišťovali.

Shrnutí:

- Šek je cenný papír, kterým výstavce šeku dává příkaz třetí osobě, aby osobě nebo společnosti vyplatil částku uvedenou na šeku.
- V případě směnky vlastní se výstavce zavazuje zaplatit jiné osobě peněžitou částku v den splatnosti, u směnky cizí výstavce prikazuje zaplatit jemu samotnému nebo třetí osobě v den splatnosti stanovenou částku.
- Skladištní list s sebou nese právo požadovat skladovanou věc.
- S náložním listem je spojeno právo požadovat po dopravci vydání zásilky.
- Podílové listy představují podíl podílníka na majetku v příslušném podílovém fondu.
- Kupóny slouží k uplatnění práva na výnos, a to z akcie, zatímního listu, dluhopisu nebo podílového listu.
- Organizované trhy se vyznačují předem stanovenými podmínkami průběhu, zajištění a uskutečnění obchodu, příkladem vysoce organizovaného trhu je burza.
- Burzy se odlišují podle předmětu, se kterým se obchoduje na: burzy služeb, burzy komoditní, burzy peněžní. Burzy peněžní se pak dále dělí na: burzy cenných papírů, devizové burzy, burzy s finančními deriváty.
- Organizovaný mimoburzovní trh nemá statut burzy, ale zajišťuje obdobnou činnost jako burza, příkladem v ČR je RM-systém.
- Neorganizované mimoburzovní trhy tzv. OTC jsou představovány obchodníky s cennými papíry, bankami nebo brokerskými domy.
- Soukromá emise nabízí cenné papíry předem známé skupině investorů, veřejná emise nabízí neomezenému počtu zájemců na základě veřejné nabídky.
- Emisní obstaravatel zprostředkovává emisi cenných papírů, emisní tvůrce emisi celou nakoupí a pak jí nabízí k prodeji.

Kontrolní otázky:

1. Jaká jsou výhody prioritní akci?
2. Co je to dluhopis s nulovým kuponem?
3. Jak se využívá šek v praxi?
4. Jaké znáte typy směnek?
5. K jakému účelu se používá skladištní list?
6. Které cenné papíry byste použili pro přepravu zboží a jaké jsou mezi nimi rozdíly?
7. K čemu slouží kupóny?
8. Jaký je rozdíl mezi organizovaným a neorganizovaným trhem?
9. Jaké znáte typy burz?
10. Jak se rozlišují emisní obchody?
11. Jaké jsou rozdíly mezi primárním a sekundárním trhem cenných papírů?
12. Jaké znáte obchodníky s cennými papíry?

Průvodce studiem:

Tato lekce popisuje cenné papíry konkrétně: akcie, dluhopisy, šeky, směnky, skladištní listy, náložní listy, konosamenty, podílové listy, kupóny a opční listy. Jsou zde vysvětleny základní rozdíly mezi jednotlivými cennými papíry a jejich používáním. V další části jsou popsány organizované a neorganizované trhy zejména pak burza a její základní členění. Lekce se dále zabývá emisními obchody a popisuje rozdíly mezi soukromou a veřejnou emisí. V poslední části jsou popsáni obchodníci s cennými papíry.

Autotest:

1. Právo požadovat skladovanou věc sebou nese:

- (a) skladištní list
- (b) náložný list
- (c) konosament

2. K oddělení práv na výnos slouží:

- (a) opční list
- (b) kupón
- (c) směnka

3. OTC trhy jsou:

- (a) burzovní trhy
- (b) organizované mimoburzovní trhy
- (c) neorganizované mimoburzovní trhy

Kapitola 10

Obchodní společnosti

Popis lekce:

Lekce se zabývá obchodními společnostmi, které se vyskytují v ČR. Nejpoužívanější akciová společnost a společnost s ručením omezeným jsou rozebrány podrobněji, ostatní obchodní společnosti pak již pouze okrajově. Úvodem jsou popsány statutární orgány akciové společnosti: představenstvo, valná hromada a dozorčí rada. V další části jsou popsány akcie, jejich základní druhy: kmenové a prioritní. Lekce končí výčtem důležitých práv plynoucích z akcií. Lekce má následující strukturu:

- 10.1 Akciová společnost
- 10.2 Společnost s ručením omezeným
- 10.3 Veřejná obchodní společnost
- 10.4 Komanditní společnost
- 10.5 Družstvo

Jedná se o jednu ze stěžejních lekcí, neboť znalost obchodních společností je pro pochopení některých toků ve firmě velmi důležitá.

Délka lekce: 60 minut

Klíčová slova:

Akciová společnost, akcionář, kmenová akcie, prioritní akcie, dividendy, valná hromada, ustanovující valná hromada, řádná valná hromada, mimořádná valná hromada, náhradní valná hromada, představenstvo, dozorčí rada.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat akciovou společnost a akcii,
- popsat obligatorní orgány akciové společnosti,
- vyjmenovat výhody a nevýhody u kmenových a prioritních akcií,
- popsat práva spojená s akciemi.

10.1 Akciová společnost

Akciová společnost

je upravena v obchodním zákoníku. Akciová společnost může být založena jednou právnickou osobou nebo dvěma a více fyzickými osobami. Akciová společnost musí mít ve svém označení „akciová společnost“, postačí i zkratka „akc. spol.“ nebo „a.s.“. Minimální výše základního kapitálu akciové společnosti je stanovena zákonem 2 miliony Kč a při zakládání společnosti na základě veřejné výzvy k upisování akcií je tato částka 20 milionů Kč. Akciová společnost je společnost, jejíž základní kapitál je rozdělen na akcie. Akciová společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem, ale majitel akcie označovaný „akcionář“ neručí za závazky společnosti. Při zakládání společnosti vydá akciová společnost po zápisu do obchodního rejstříku upisovateli, který doposud nesplatil celý emisní kurz akcie, zatímní list.

Příklad:

Zatímní list bude vlastnit po zápisu do obchodního rejstříku, každý kdo dosud nesplatil celý emisní kurs akcie, k jehož splacení se při zakládání společnosti zavázal. To jinými slovy znamená, že ten kdo doposud nezaplatil za akcii, má pouze zatímní list a až po zaplacení celého emisního kurzu akcie mu bude zatímní list vyměněn za akcii.

Hlavní výhody akciové společnosti můžeme shrnout do tří bodů:

- možnost získání velkého objemu finančních prostředků emisí nových akcií,
- majitelé akcií mají možnost jednoduchým nákupem nebo naopak prodejem akcií vstoupit či vystoupit ze společnosti,
- omezení rizika pro investory, protože v případě zániku akciové společnosti neručí akcionáři za závazky společnosti a současně mají právo podílet se na likvidačním zůstatku společnosti.

Orgány akciové společnosti

Orgány akciové společnosti

Akciová společnost vytváří v souladu s obchodním zákoníkem povinně tři orgány: valnou hromadu, představenstvo a dozorčí radu.

Valná hromada

Valná hromada je nejvyšším orgánem akciové společnosti, která je tvořena všemi akcionáři. Akcionář se valné hromady zúčastňuje osobně nebo může být zastoupen na základě písemné plné moci. Řádná valná hromada se koná minimálně jednou ročně a je svolávána představenstvem akciové společnosti. Valná hromada je schopna se usnášet, pokud přítomní akcionáři mají akcie v nominální hodnotě minimálně 30 % základního kapitálu společnosti, pokud nemá akciová společnost určenou vyšší účast ve svých stanovách. Valná hromada rozhoduje většinou hlasů všech přítomných akcionářů, rozhoduje o změně stanov, o výši základního kapitálu, schvaluje účetní závěrku a rozdělení zisku.

Rozlišujeme tyto druhy valné hromady:

- *ustanovující* rozhoduje o založení společnosti, schvaluje stanovy, volí představenstvo a dozorčí radu,
- *řádná* se koná jednou za rok a svolává ji představenstvo zákonným způsobem. Akcionářům vlastnicím akcie na jméno se zasílá pozvánka na adresu sídla nebo bydliště nejmeně 30 dní před konáním valné hromady. Akcionáři vlastníci akcie na majitele jsou o konání valné hromady informováni způsobem určeným stanovami, nejmeně však v jednom celostátně distribuovaném deníku určeném ve stanovách,
- *náhradní* valnou hromadu svolá představenstvo v případě, že se řádná valná hromada není schopna usnášet. Svolává se novou pozvánkou nebo novým oznámením, přičemž lhůta se zkracuje na 15 dnů. Náhradní valná hromada musí mít nezměněný pořad jednání a je schopna se usnášet bez ohledu na počet přítomných,

- *mimořádnou* valnou hromadu svolává představenstvo na žádost akcionářů, kteří v souhrnu vlastní 3 % základního kapitálu, v případě, že bude základní kapitál 100 milionu a vyšší, je nutné, aby o mimořádnou valnou hromadu požádali akcionáři vlastníci 5 %. Po doručení žádosti je představenstvo povinno svolat mimořádnou valnou hromadu nejpozději do 40 dnů ode dne, kdy mu došla žádost o její svolání.

Představenstvo

Je statutárním orgánem společnosti, který řídí společnost a jedná jejím jménem. Představenstvo má nejméně 3 členy, což neplatí u společností, které mají pouze jednoho akcionáře a je voleno valnou hromadou nebo dozorčí radou na max. pětileté funkční období. Obchodní zákoník ukládá představenstvu akciové společnosti povinnost vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře. Pro členy představenstva platí zákaz konkurence, čímž se rozumí omezení vykonávat takovou podnikatelskou činnost, kterou se mohou dostat do rozporu se zájmy akciové společnosti.

Dozorčí rada

Je povinným orgánem akciové společnosti, jehož hlavním posláním je dohled na výkon působnosti představenstva. Dozorčí rada přezkoumává účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku. Z jednání dozorčí se pořizuje zápis, se kterým jsou členové dozorčí rady povinni seznámit valnou hromadu.

Minimální počet členů dozorčí rady je 3, celkový počet členů musí být dělitelný třemi. Členy dozorčí rady volí valná hromada. V případě, že má akciová společnost více než 50 zaměstnanců, je třetina členů rady volena zaměstnanci. Člen dozorčí rady nesmí být členem představenstva nebo osobou oprávněnou jednat jménem společnosti. Funkční období členů dozorčí rady je maximálně 5 let. Zákon dále vylučuje současný výkon funkce člena dozorčí rady a člena představenstva.

10.2 Společnost s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným je upravena v obchodním zákoníku. Společnost s ručením omezeným může být založena minimálně jednou právnickou nebo fyzickou osobou, ale nemůže mít více než 50 společníků. Společnost s ručením omezeným musí mít ve svém označení „Společnost s ručením omezeným“, postačí i zkratka „spol. s r. o.“ nebo „s.r.o.“. Minimální výše základního kapitálu je stanovena zákonem 200 000 Kč. Minimální vklad společníka je 20 000 Kč a je-li vyšší musí být vždy částka dělitelná tisícem. Společnost s ručením omezeným odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem, ale společníci pouze do výše svých nesplacených vkladů a to společně a nerozdílně. Společnost může pro své společníky stanovit příplatkovou povinnost, tedy povinnost přispět na vytvoření vlastního kapitálu společnosti mimo základní kapitál a to až do 50 % výše základního kapitálu.

*Společnost
s ručením
omezeným*

Orgány společnosti s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným vytváří v souladu s obchodním zákoníkem tři orgány: valnou hromadu, jednatele a dobrovolně dozorčí radu.

*Orgány
společnosti
s ručením
omezeným*

Valná hromada Valná hromada je nejvyšším orgánem *společnosti s ručením omezeným* a je tvořena všemi společníky. Společník se valné hromady zúčastňuje osobně nebo může být zastoupen na základě písemné plné moci, avšak zástupcem nesmí být jednatel nebo člen dozorčí rady. Řádná valná hromada se koná minimálně jednou ročně a je svolávána jednatelem či jednatelem. Valná hromada je schopna se usnášet, pokud přítomní společníci mají alespoň 50 % hlasů. Valná hromada rozhoduje většinou hlasů všech přítomných společníků, rozhoduje o změně stanov, o výši základního kapitálu, schvaluje účetní závěrku, rozdělení zisku a další. Ve výjimečných případech, jako např. změna společenské smlouvy,

je vyžadován souhlas alespoň 2/3 všech společníků a z jednání musí být pořízen notářský zápis. Existují i případy, kdy je nutný souhlas všech společníků, např. snižování základního kapitálu, pokud se vklady společníků snižují nerovnoměrně.

Jednatel

Je statutárním orgánem společnosti, který řídí společnost a jedná jejím jménem. Jednatel může být jeden nebo jich může být více. Jednatelům může být společník i třetí osoba. Jednatelé mají neomezenou odpovědnost s ohledem na vzniklou škodu, která vznikla porušením jejich povinností při výkonu funkce, a to společně a nerozdílně. Tuto odpovědnost nelze žádným způsobem omezit či vyloučit.

Dozorčí rada

Je dobrovolným orgánem společnosti, jehož hlavním posláním je dohled na výkon působnosti jednatele. Dozorčí rada přezkoumává účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku. Z jednání dozorčí se pořizuje zápis, který předkládá valné hromadě. Stejně jako u akciové společnosti je minimální počet členů dozorčí rady 3, celkový počet členů musí být dělitelný třemi. Členy dozorčí rady volí valná hromada. Člen dozorčí rady nesmí být jednatelem. Funkční období členů dozorčí rady je maximálně 5 let.

10.3 Veřejná obchodní společnost

*Veřejná
obchodní
společnost*

Podle obch. z. § 76 je Veřejná obchodní společnost taková společnost, ve které alespoň dvě osoby podnikají pod společnou firmou a ručí za závazky společnosti společně a nerozdílně celým svým majetkem. Veřejná obchodní společnost musí mít ve svém označení „Veřejná obchodní společnost“, postačí i zkratka „veř. obch. spol.“ nebo „v.o.s.“ nebo jméno jednoho ze společníků a spol. Minimální výše základního kapitálu není stanovena zákonem. Minimální vklad společníka je stanoven společenskou smlouvou. Obchodní vedení společnosti je oprávněn vykonávat každý nebo si mohou zvolit jednu či více osob, které tu činnost budou vykonávat za společníky. Statutárním orgánem jsou všichni společníci. Každý společník musí splňovat podmínky stanovené živnostenským zákonem pro podnikatelskou činnost.

10.4 Komanditní společnost

*Komanditní
společnost*

Podle obch. z. § 93 je komanditní společnost taková společnost, ve které jeden nebo více společníků ručí za závazky společnosti do výše svého nesplaceného vkladu (komanditista) a jeden nebo více společníků celým svým majetkem (komplementář). V případě, že název komanditní společnosti obsahuje jméno komanditisty, tento komanditista ručí také veškerým svým majetkem. Komplementář musí splňovat podmínky stanovené živnostenským zákonem pro podnikatelskou činnost. Komanditní společnost musí mít ve svém označení „komanditní společnost“, postačí i zkratka „kom. spol.“ nebo „k.s.“ nebo jméno jednoho ze společníků a spol. Minimální vklad komanditisty je 5000 Kč., který je povinen splatit není-li stanoveno jinak bez zbytečného odkladu před vznikem společnosti. Statutárním orgánem jsou všichni komplementáři. Komanditista má právo nahlížet a kontrolovat účetnictví společnosti.

10.5 Družstvo

Družstvo

Podle obch. z. § 221 je družstvo společenstvím s neuzavřeným počtem osob. Může být založeno za účelem podnikání nebo hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Družstvo musí mít minimálně 5 členů nebo 2 právnické osoby. Družstvo ručí za své závazky celým svým majetkem. Základní kapitál je minimálně 50 000 Kč. Družstvo musí

mít ve svém označení „družstvo“. Družstvo má tyto orgány: členská schůze, představenstvo a kontrolní komisi. Členem orgánů může být pouze člen družstva. Členská schůze je setkání všech členů družstva, které se schází nejméně jednou ročně, rozhoduje o změně stanov, o výši základního kapitálu, schvaluje účetní závěrku a rozdělení zisku. Členská schůze je usnášeníschopná za přítomnosti nadpoloviční většiny členů a rozhoduje většinou hlasů přítomných. Představenstvo obdobně jako u předchozích typů společností řídí činnost družstva, je tedy statutárním orgánem. Kontrolní komise je obdobou dozorčí rady, která kontroluje činnost družstva.

Úkol č. 10:

Zjistěte, které družstva se jako typ obchodní společnosti využívají často v ČR.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 10:

Na základě výpisu z obchodního rejstříku, který je přístupný na internetu na adrese <http://www.obchodnirejstrik.cz> zjistěte informace o libovolné obchodní společnosti poblíž místa vašeho bydliště. Zpracujte na základě výpisu z obchodního rejstříku seznam členů orgánů společnosti, výši základního jmění, předmět podnikání a tyto informace zašlete tutorovi.

Shrnutí:

- Akciová společnost má základní kapitál minimálně 2 miliony a její majetek je rozdělen na akcie.
- Akciová společnost odpovídá za porušení závazků veškerým svým majetkem, přičemž akcionář za závazky společnosti neručí, riziko rozloženo mezi mnoho akcionářů.
- Valná hromada je nejvyšším orgánem akciové společnosti, která je tvořena všemi akcionáři a rozlišujeme valnou hromadu ustanovující, řádná, náhradní a mimořádnou.
- Představenstvo a.s. je statutárním orgánem společnosti, který řídí společnost a jedná jejím jménem.
- Dozorčí rada a.s. vykonává dohled na výkon působnosti představenstva, přezkoumává účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku.
- Společnost s ručením omezeným může být založena minimálně jednou právnickou nebo fyzickou osobou, ale nemůže mít více než 50 společníků. Minimální výše základního kapitálu je stanovena zákonem 200 000 Kč.
- Komanditní společnost je společnost, ve které jeden nebo více společníků ručí za závazky společnosti do výše svého nesplaceného vkladu (komanditista) a jeden nebo více společníků celým svým majetkem (komplementář).
- Družstvo je společenstvím s neuzavřeným počtem osob, které zakládá minimálně 5 členů nebo 2 právnické osoby a základní kapitál je minimálně 50 000 Kč.

Kontrolní otázky:

1. Co je to akciová společnost?
2. Jaké má orgány družstvo?
3. Jak často se koná řádná valná hromada u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným?
4. Který z orgánů s.r.o. společnost řídí?
5. Kdo může založit komanditní společnost?

Průvodce studiem:

Lekce popisuje obchodní společnosti, charakterizuje rozdílné znaky u konkrétních typů, ujasňuje, jaké orgány společnosti řídí. Znalosti o obchodních společnostech jsou důležité pro pochopení finančních toků v organizacích a možnostech dalšího získávání kapitálu.

Autotest:

1. Základní kapitál akciové společnosti je:
 - (a) 1 milion Kč
 - (b) 2 miliony Kč
 - (c) 3 miliony Kč
2. Společníky komanditní společnosti nejsou?
 - (a) Komanditisté
 - (b) Akcionáři
 - (c) Komplementáři
3. Statutárním orgánem družstva je:
 - (a) členská schůze
 - (b) kontrolní komise
 - (c) představenstvo
4. Valná hromada *společnosti s ručením omezeným* a je tvořena všemi:
 - (a) společníky
 - (b) jednatelem
 - (c) společníky a jednatelem

Kapitola 11

Finanční deriváty

Popis lekce:

Stále častějším nástrojem zajišťování strategických zdrojů pro výrobu nebo naopak prodeje jsou finanční deriváty. Po prostudování této lekce by jste měli znát základní pojmy používané na derivátovém trhu. Hlavním cílem je seznámení s kontrakty typu futures, forward, opcemi a swapy. V závěru této kapitoly jsou popsány opce typu cap, floor a collar:

- 11.1 Podstata derivátů
- 11.2 Druhy derivátů
 - 11.2.1 Futures
 - 11.2.2 Opce
 - 11.2.3 Swapy

Délka lekce: 60 minut

Klíčová slova:

Finanční derivát, investiční instrument, futures, forward, opce, nabídkové opce (put option), poptávkové opce (call option), swap, úrokový swap, měnový swap, cap, floor, collar, spekulace na vzestup, spekulace na pokles.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- vysvětlit pojem derivát,
- vyjmenovat jaké druhy derivátů se používají,
- objasnit jakým způsobem se v praxi používají deriváty typu futures,
- rozlišit mezi evropským a americkým typem opce a mezi nabídkovou a poptávkovou opcí,
- popsat odlišnosti mezi úrokovým a měnovým swapem,
- objasnit rozdíly mezi opcemi typu cap, floor a collar.

Vývoj finančních trhů v 70. letech minulého století vedl k rozvoji nástrojů, které umožňují lépe zvládat riziko cenových výkyvů oproti standardním instrumentům. Tímto způsobem vznikly tzv. deriváty. Finanční deriváty nepatří mezi cenné papíry, ale na základě Zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, jsou zařazeny do skupiny tzv. „investičních instrumentů“. Vzhledem k stále častějšímu využívání derivátů také v podnikové praxi, je této kapitole věnována také velká pozornost. V současné době se firmy stále častěji zajišťují proti kolísání kurzu zahraniční měny kam vyvážejí nebo odkud dovážejí, mnohem častěji než v minulosti si firmy zajišťují prostřednictvím derivátů strategické suroviny pro svou výrobu, mnohdy i dříve než je daná komodita vypěstovaná.

11.1 Podstata derivátů

Podstata derivátů

Deriváty jako takové se odlišují od ostatních produktů finančního a komoditního trhu jejich odvozením od jiných finančních nebo komoditních nástrojů. Z toho vyplývá, že hodnota derivátu je pak závislá na změně ceny aktiva, ze kterého je odvozen (podkladové aktivum). Počáteční investice do derivátu bývá minimální a vlastní vypořádání probíhá až v budoucnosti.

11.2 Druhy derivátů

Vznik derivátů pomáhá zejména eliminovat rizika spojená s neočekávaným výkyvem. *Finanční deriváty* (deriváty odvozené od finančního trhu) jsou mnohem častěji objektem zájmu investorů, kteří preferují nízkou míru rizika, zejména pak v obdobích nestability trhů a častého kolísání kurzu. Finanční deriváty se dělí na tyto tři druhy – *futures*, *opce* a *swapy*.

11.2.1 Futures

Futures

Kontrakty typu Futures vznikly v polovině devatenáctého století v Chicagu. Je to obchodovatelná dohoda mezi dvěma subjekty o směně finančních derivátů (financial futures), na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství. Využívá se při obchodech s devizami, akcemi, dluhopisy nebo s indexy kurzů cenných papírů. Futures jsou standardní přesně definované obchodovatelné nástroje, se kterými se obchoduje pouze na organizovaných trzích. Strana, která se zavazuje koupit, zaujímá tzv. dlouhou pozici. Tato strana se chrání proti zvýšení cen v budoucnu. Druhá strana, která se zavazuje prodat, je v tzv. krátké pozici a ta se naopak brání proti poklesu.

Příklad:

Společnost A vlastní 1000 kusů akcií společnosti B s aktuální tržní cenou 520 Kč a očekává pokles kurzu těchto akcií. Společnost A stojí před ekonomickými problémy, které by mohly v budoucnu ohrozit zájem investorů o další investování do společnosti. Společnost však nemá akcie fyzicky k dispozici, protože jsou uloženy jako záruka oproti úvěru v bance. Z tohoto důvodu je nemůže prodat na promptním trhu. Vedení se proto rozhodlo prodat tyto akcie za 3 měsíce, kdy již bude úvěr bance splacen a společnost bude mít akcie fyzicky k dispozici.

Společnost A prodala všechny akcie prostřednictvím 3 měsíčního kontraktu typu futures za platný termínový kurz 500 Kč. Prodala jej za kurz nižší, než jej bylo možné prodat na trhu, jednalo se tedy o zápornou bázi. Hlavní výhodou takového obchodu je omezení rizika do budoucnosti z ještě větší ztráty (očekává se, že kurz poklesne pod 500 Kč), popřípadě pokud bude vyhlášen úpadek má společnost A právo prodat akcie za 500×1000 tedy 500 000 Kč bez ohledu na jejich kurz za tři měsíce.

Velmi podobný nástroj forward je speciální typ futures. Oproti futures však forward bývá individuální dohodou, která je obchodovatelná pouze na OTC trzích (neorganizovaných trzích). Nejčastěji využívaným forwardem je dohoda o termínové úrokové sazbě (FRA). Pomocí FRA si kupující i prodávající zajišťuje fixní úrokovou míru, která byla původně na bázi pohyblivého kurzu podkladového aktiva. FRA použije kupující, který se takto zajišťuje oproti vzestupu úrokových sazeb (spekuluje na jejich vzestup), a naopak prodávající se takto zajišťuje proti poklesu (spekuluje na jejich pokles).

Příklad:

Společnost A nakoupila pomocí 6 měsíčního kontraktu typu forward 500 kusů akcií společnosti B v celkové hodnotě 500 000 Kč, kurz 1000 Kč na kus. Hlavním důvodem je očekávaný růst kurzu akcií společnosti B, kdy se společnost jistí tímto způsobem proti vzestupu ceny. Společnost nemá v současné době dostatek volných peněžních zdrojů, které však bude mít za 6 měsíců k dispozici.

Společnost C vlastní akcie společnosti B, která uzavřela se společností A forward naopak očekává, že v důsledku své investiční strategie bude spekulovat na pokles kurzů akcií společnosti B a očekává snížení kurzu.

Po půl roce kurz akcií poklesl v důsledku snížení odbytu na 950 Kč na kus. Společnost A tak musela nakoupit akcie draž než je jejich aktuální tržní hodnota, tedy místo 950 Kč za kus zaplatí 1000 Kč za kus, ale v případě růstu kurzu měla společnost A jistotu, že nezaplatí více než 1000 Kč. Výsledkem tedy je, že společnost A byla ve ztrátě $(500 \times 1\,000) - (500 \times 950) = 500\,000 - 475\,000 = 25\,000$ Kč.

Společnost C naopak získala částku 25 000 Kč.

Dalším zcela typickým forwardovým kontraktem je smlouva uzavřená na komoditním trhu dnes o dodání 100 tun železa ode dneška za půl roku, 30 Kč/kg, s platbou při dodání zboží.

11.2.2 Opce

Opce je smlouva mezi dvěma subjekty, vypisovatelem opce, který se zavazuje neodvolat po stanovenou dobu svou nabídku a držitelem opce, který má právo od smlouvy odstoupit.

Opce

Základní dělení Opce na:

- nabídkové opce (put option) – majitel opce má právo v určeném termínu prodat podkladové aktivum v dohodnutém množství a ceně.
- poptávkové opce (call option) – majitel opce má právo v určeném termínu koupit ve stanoveném množství podkladové aktivum v dohodnutém množství.

Podle doby uplatnění opce se rozlišuje:

- americká opce – majitel může uplatnit opci po celou dobu trvání opce, což je výhodou pro majitele a nevýhodou pro poskytovatele,
- evropská opce – majitel může uplatnit opci jen v krátkém časovém úseku kolem data vypršení opce. množství.

Hlavní výhodou opce je právo požadovat, nikoliv však povinnost, prodej či nákup podkladového aktiva. Bývá obvyklé, že majitel opce při nevýhodném pohybu kurzu opci neuplatní. Majitel opce platí prodávajícímu při jejím porušení tzv. opční prémii, která však představuje pouze zlomek ceny podkladového aktiva.

Příklad:

Společnost A prodá kupujícímu B dne 1. února za 30 000 Kč poptávkovou opci. V ní se zavazuje na požádání prodat 500 kusů akcií společnosti C za cenu 5 000 Kč za kus ke dni 1. července. Aktuální cena na promptním trhu je 4 800 Kč za kus, přičemž se očekává, že kurz akcií bude růst.

Kurz akcií společnosti C byl na promptním trhu k 1. červenci 4 900 Kč za kus. Majitel opce společnost B se rozhoduje, zda opci uplatní. Vzhledem k tomu, že na trhu jsou akcie k dispozici za cenu nižší, než ji nabízí společnost A, rozhodla se společnost C opci neuplatnit. Tímto způsobem sice přišla společnost C o 30 000 Kč jako o poplatek za opci, ale ušetří při pořízení akcií přímo na trhu 50 000 Kč.

$$(500 \times 5\,000) - (500 \times 4\,900) = 2\,500\,000 - 2\,450\,000 = 50\,000 \text{ Kč}$$

11.2.3 Swapy

Swapy

Swap je dohoda mezi dvěma nebo více stranami o realizaci určitých peněžních toků v budoucnosti. Ve srovnání s ostatními deriváty finančního trhu nejsou swapy tak standardizovaným instrumentem. Každá swapová operace totiž vyžaduje individuální posouzení a z tohoto důvodu se spíše nabízí na OTC trzích.

Swapy dělíme na dva základní typy:

úrokový swap – jedná se o smlouvu, ve které se subjekty zavazují směnit příjmy plynoucí z rozdílu mezi dvěma úrokovými sazbami.

Příklad:

Společnost A, která se snaží získat fixní úrok, uzavře kontrakt typu swap se společností B, která se naopak snaží přeměnit část svých dlouhodobých aktiv úročených fixně na úročení pohyblivé. Tímto sleduje z hlediska pohybu úroku minimalizaci ztráty z případného výkyvu (např. hypoteční banka). Společnost A se zaváže platit pohyblivý úrok vázaný na sazbu PRIBOR + 2 % ze 100 mil. Kč. Společnost B se zaváže platit fixní úrok ze státního dluhopisu, který je 4 % ze 100 mil. Kč. Při splátce je sazba PRIBOR = 3 %, tedy společnost A platí 5 mil. Kč a společnost B platí 4 mil. Kč. Platba proběhne pouze vyrovnáním rozdílu, tedy společnost A pošle 1 mil. Kč společnosti B.

Dalším typem swapu je **měnový swap**, při kterém jsou vzájemně směněny dvě různé měny a k předem dohodnutému datu jsou opět směněny nazpět. Měnový swap je o něco složitější, jelikož při něm dochází k výměně jistiny.

Příklad:

Společnost A uzavře kontrakt typu swap se společností B. V kontraktu se zavazuje koupit 10 000 EUR za 270 000 Kč k 1. 6. Současně se zavazuje ke zpětnému prodeji 270 000 Kč za 10 000 EUR, tedy ve stejném kurzu k 1. 12. Během trvání obchodu si strany navzájem platí úroky z měn, které si od sebe na začátku obchodu nakoupily.

Výhody měnového swapu: individuálně dohodnuté kurzy, neplatí se žádný poplatek za směnu, velmi dobrý nástroj k zajištění kursového a úrokového rizika.

Deriváty můžeme členit podle více kritérií:

z hlediska podkladových nástrojů se deriváty člení na deriváty úrokové, měnové, akciové, komoditní a úvěrové.

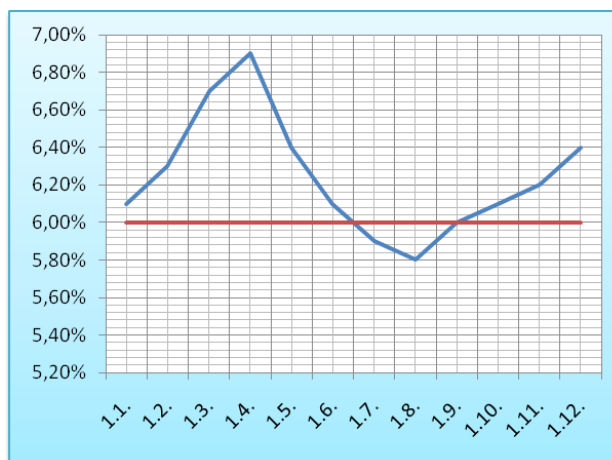
V posledních letech se stále častěji používají další typy finančních derivátů.

Opce typu floor

opce typu floor – majitel opce má nárok na plnění při poklesu pod dohodnutou sazbu.

Například použijeme opci typu floor (zjednodušeně jde o úrokovou opci), kdy se poskytovatel opce zaváže v případě poklesu úrokové sazby pod 6 % uhradit vzniklý rozdíl.

Datum	Úroková míra
1.1.	6,1 %
1.2.	6,3 %
1.3.	6,7 %
1.4.	6,9 %
1.5.	6,4 %
1.6.	6,1 %
1.7.	5,9 %
1.8.	5,8 %
1.9.	6,0 %
1.10.	6,1 %
1.11.	6,2 %
1.12.	6,4 %

Obrázek 11.1: Průběh funkce s hranicí floor sazby 6 %

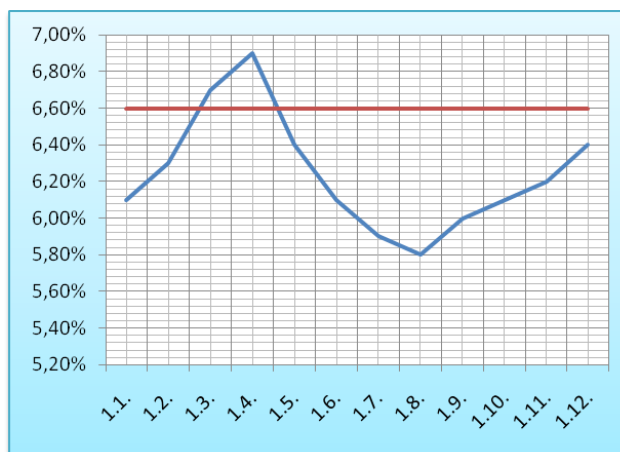
Majitel opce tak má nárok na uhrazení úrokového rozdílu v rozhodný den, kterým je vždy první den v měsíci, kdy je sazba nižší než 6 %. Majitel opce tedy může 1. 7. ($6\% - 5,9\% = 0,1\%$) a 1. 8. ($6\% - 5,8\% = 0,2\%$) požadovat vyplacení úrokových rozdílů. Kupující opce se zajišťuje vůči poklesu úrokové sazby.

opce typu cap – k plnění dochází, překročí-li referenční sazba v rozhodný den sjednanou cap sazbu. Opět ukážeme na příkladu se stejnými hodnotami jako v minulém případě. Poskytovatel opce typu cap se zaváže v případě růstu úrokové sazby nad 6,6 % uhradit vzniklý rozdíl.

Opce typu cap

Majitel opce tak má nárok na uhrazení úrokového rozdílu v rozhodný den, kterým je vždy první den v měsíci, kdy je sazba vyšší než 6,6 %. Majitel opce tedy může v 1. 3. ($6,7\% - 6,6\% = 0,1\%$) a 1. 4. ($6,9\% - 6,6\% = 0,3\%$) požadovat vyplacení úrokových rozdílů. Kupující opce se zajišťuje vůči zvýšení úrokové sazby.

Datum	Úroková míra
1.1.	6,1 %
1.2.	6,3 %
1.3.	6,7 %
1.4.	6,9 %
1.5.	6,4 %
1.6.	6,1 %
1.7.	5,9 %
1.8.	5,8 %
1.9.	6,0 %
1.10.	6,1 %
1.11.	6,2 %
1.12.	6,4 %

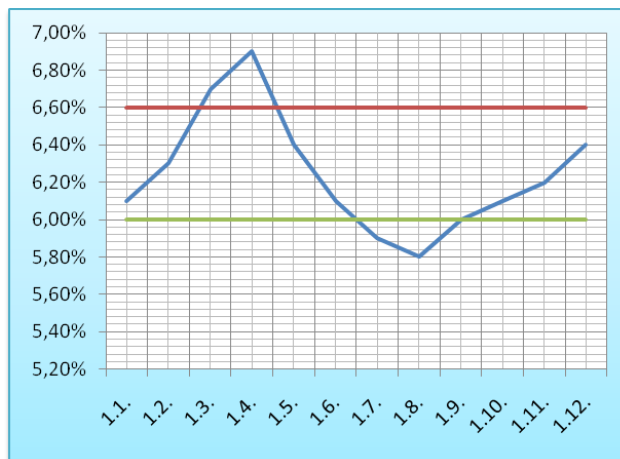
Obrázek 11.2: Průběh funkce s hranicí cap sazby 6,6 %

opce typu collar – jde o kombinaci opce typu cap a opce typu floor. Poskytovatel opce typu swap je současně kupující opce typu collar. K plnění dochází, překročí-li referenční sazba v rozhodný den sjednanou cap sazbu. Opět ukážeme na příkladu se stejnými hodnotami

Opce typu collar

jako v minulém případě Kupující opce collar obdrží plnění, pokud referenční úroková sazba první den v měsíci vystoupí nad cap sazbu 6,6 %, a poskytuje plnění, pokud referenční sazba první den v měsíci klesne pod floor sazbu 6 %.

Datum	Úroková míra
1.1.	6,1 %
1.2.	6,3 %
1.3.	6,7 %
1.4.	6,9 %
1.5.	6,4 %
1.6.	6,1 %
1.7.	5,9 %
1.8.	5,8 %
1.9.	6,0 %
1.10.	6,1 %
1.11.	6,2 %
1.12.	6,4 %

Obrázek 11.3: Průběh funkce s hranicí cap sazby 6,6 % a s hranicí floor sazby 6 %

Kupující opce:

- obdrží 1. 3. ($6,7 \% - 6,6 \% = 0,1 \%$) a 1. 4. ($6,9 \% - 6,6 \% = 0,3 \%$)
- zaplatí 1. 7. ($6 \% - 5,9 \% = 0,1 \%$) a 1. 8. ($6 \% - 5,8 \% = 0,2 \%$)

Mezi největší výhody opcí typu cap, floor a collar patří zajištění rizika, které je možné velmi jemně nastavit specifickými požadavky. Při vhodném nastavení se tak na jedné straně snižuje riziko z očekávaného pohybu referenční sazby a současně v případě opačného vývoje realizuje kupující zisk.

Úkol č. 11:

Které typy finančních derivátů byste mohli použít pro zajištění se proti výkyvům měnového kurzu?

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 11:

Vyberte si banku která nabízí některý z finančních derivátů. Pro vyhledávání můžete využít například Komerční banku – www.kb.cz, ČSOB – www.csob.cz, Českou spořitelnu – www.csas.cz. Zjistěte informace o nabízených finančních derivátech alespoň od jedné banky a zašlete je tutorovi.

Shrnutí:

- Finanční deriváty se dělí na tyto tři druhy – futures, opce a swapy.
- Futures je obchodovatelná dohoda mezi dvěma subjekty o směně finančních derivátů, na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství.
- Forward je speciální typ futures, který se obchoduje na OTC trzích.
- Opce je smlouva mezi dvěma subjekty, kde se vypisovatel opce zavazuje neodvolat po stanovenou dobu svou nabídku a držitelem opce, který má právo od smlouvy odstoupit.
- Swap je dohoda mezi dvěma nebo více stranami o realizaci určitých peněžních toků v budoucnosti.

- Majitel opce opce typu floor má nárok na plnění při poklesu pod dohodnutou sazbu.
- K plnění opce typu cap dochází, překročí-li referenční sazba v rozhodný den sjednanou cap sazbu.
- Opce typu collar je kombinací opce typu cap a opce typu floor.

Kontrolní otázky:

1. Co je to finanční derivát?
2. Co je to finanční derivát typu futures?
3. Jaký je rozdíl mezi krátkou a dlouhou pozicí?
4. Jaký je rozdíl mezi finančními deriváty forward a futures?
5. Jaký je rozdíl mezi americkou a evropskou opcí?
6. Jaké znáte typy swapů?
7. Jaký je rozdíl mezi opcemi typu cap, floor a collar a jaké přinášejí výhody?

Průvodce studiem:

Lekce je zakončením přehledu všech produktů nabízených na finančním trhu. Nyní je na místě zaměřit se na analýzu cenných papírů, která umožní odhalit správný okamžik, kdy cenný papír nakoupit nebo prodat.

Autotest:

1. Futures je to obchodovatelná dohoda mezi dvěma subjekty o:
 - (a) směně finančních derivátů na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství
 - (b) výměně finančních derivátů na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství
 - (c) fyzické likvidaci finančních derivátů na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství
2. Evropský typ opce se může uplatnit:
 - (a) pouze v den podpisu opce
 - (b) po celou dobu trvání opce
 - (c) v krátkém časovém úseku kolem data vypršení opce
3. Opce typu cap se uplatní:
 - (a) při poklesu referenční sazby pod dohodnutou sazbu v rozhodný den
 - (b) překročí-li referenční sazba v rozhodný den sjednanou sazbu
 - (c) překročí-li referenční sazba sjednanou sazbu nebo poklesne-li pod sjednanou sazbu v rozhodný den

Kapitola 12

Investiční analýza a rozhodování, teorie portfolia

Popis lekce:

Tato lekce uvádí do problematiky investiční analýzy. Nyní se zaměříme na rozhodování investorů na finančních trzích, zejména pak na okolnosti, které ovlivňují chování investorů. Před vlastním investováním je důležité si uvědomit souvislosti mezi třemi faktory, které ovlivňují rozhodování investora. Tyto faktory: očekávaný výnos, riziko a likvidita se navzájem ovlivňují. Tato kapitola je zaměřená na pochopení souvislostí mezi výnosem, rizikem a likviditou a současně jsou zde popsány postupy na snížení rizika investování. Lekce má následující strukturu:

- 12.1 Kriteria investičního rozhodování
- 12.2 Portfolio
- 12.3 Druhy rizik, diverzifikace rizika
- 12.4 Kolektivní investování

Délka lekce: 90 minut

Klíčová slova:

Výnos, předpokládaná míra výnosnosti, ex ante, ex post, budoucí hodnota, současná hodnota, riziko, průměrná odchylka, směrodatná odchylka, likvidita, magický trojúhelník, portfolio, korelační koeficient, negativní korelace, pozitivní korelace, jedinečné riziko, riziko trhu, inflační riziko, úvěrové riziko, diverzifikace rizika, fondy peněžního trhu, dluhopisové fondy, smíšené fondy, akciové fondy.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat faktory, které ovlivňují investora při zvažování investice,
- uvést rozdíly mezi současnou a budoucí hodnotou,
- vysvětlit výhody tvorby portfolia,
- rozdělit druhy rizik,
- popsat nejčastěji používané fondy s ohledem na stupeň rizika.

12.1 Kriteria investičního rozhodování

Kriteria investičního rozhodování Každá investice s sebou nese riziko, že naše očekávání, tedy zpravidla očekávání určitého zisku, nebude naplněno. Investice je výměna zaručené současné hodnoty za předpokládanou vyšší budoucí hodnotu. Investice slouží k maximalizaci užitku investora. Při investování je nutné respektovat řadu teoretických poznatků, které mohou riziko značně omezit. Při investování zvažujeme zejména výnosnost, riziko a likviditu.

Výnos

Výnos Předpokládaná míra výnosnosti je jedním z hlavních kritérií, které investoři zvažují při výběru své investice. Míra výnosnosti je uváděna obvykle v procentech a představuje poměr vložených prostředků oproti prostředkům získaným z investice. *Výnos* je souhrn všech příjmů a důchodů plnoucích z realizované investice vyjádřené v peněžních jednotkách. Pro lepší pochopení je nutné rozeznávat časovou hodnotu peněz. Míra výnosnosti se používá při zvažování investice (ex ante) nebo při zpětném vyhodnocování úspěšnosti investice (ex post).

Budoucí hodnota

Budoucí hodnota Platí, že „koruna má dnes větší hodnotu než koruna zítra“. Toto tvrzení má velmi jednoduché vysvětlení. V případě, že budeme investovat jednu korunu, budeme mít už zítra jednu korunu, plus výnos z investice. Pokud bychom korunu dostali až zítra, o tento výnos se připravíme.

Výpočet budoucí hodnoty

$$FV = C_0(1 + r)^n \quad (12.1)$$

FV – budoucí hodnota (z anglického future value),

C_0 – hotovostní tok v roce 0,

r – úroková sazba,

n – počet let.

Příklad:

Kolik finančních prostředků budete mít na bankovním účtu za 2 roky, jestliže letos uložíte 5000 Kč a úroková sazba činí 3 % p.a.?

$$FV = C_0(1 + r)^n = 5000(1 + 0,03)^2 = 5304,50 \quad (12.2)$$

Za dva roky bude na účtu částka 5304,50 Kč.

Současná hodnota

Současná hodnota Současná hodnota je opakem budoucí hodnoty. Jde o zpětné úročení, kdy známe cenu v budoucnosti a zjišťujeme, jakou cenu má nyní.

$$PV = \frac{C_n}{(1 + r)^n} \quad (12.3)$$

PV – současná hodnota (z anglického present value),

r – alternativní náklady,

C_n – hotovostní tok v roce n ,

n – počet let.

Zde je nutné se zmínit o proměnné r , která v případě vzorce pro výpočet současné hodnoty znamená tzv. alternativní náklady. Alternativní náklady představují náklady nevyužitých příležitostí a jsou dány situací na trhu, na kterém investor zpravidla investuje. Investice by

měla mít podobnou dobu splatnosti a úroveň rizika. Například investor zvažuje vložit své prostředky do dluhopisů pojišťovny, pak alternativními náklady může být průměrný výnos dluhopisů ostatních pojišťoven na trhu.

Příklad:

Jaká je současná hodnota obligace s nulovým kupónem (zero bond) splatné za 3 roky, jestliže výnos alternativních investic je 6 % p.a.? Nominální hodnota obligace je 10 000,- Kč.

Tato obligace nám v budoucnu poskytne pouze jeden hotovostní tok-výplatu nominální hodnoty, neboť se jedná o obligaci, která nepřináší pravidelné úrokové platby. Zisk je realizován proto, že nominální hodnota převyšuje pořizovací (emisní) cenu.

$$PV = \frac{C_n}{(1+r)^n} = \frac{10000}{(1+0,06)^3} = 8396,19 \quad (12.4)$$

Současná hodnota obligace je 8396,19 Kč.

Výnos se u obchodovatelných cenných papírů skládá ze dvou složek platby plynoucí z držení cenného papíru (např. dividendy) a tržní ceny cenného papíru.

Příklad:

Vypočítejte roční výnos a roční míru výnosu u cenného papíru s nominální hodnotou 5 000 Kč z jehož držení plyne pravidelný fixní úrok ve výši 250 Kč ročně. Po roce držení je cenný papír prodán za 6 000 Kč.

Výnos z cenného papíru vypočítáme jako rozdíl mezi pořizovací a prodejní cenou cenného papíru $6000 - 5000 = 1000$ Kč a připočteme částku plynoucí z držení cenného papíru 250 Kč. Celkový výnos je tedy 1 250 Kč.

Míra výnosu je podíl celkových výnosů a kupní ceny.

$$\frac{1000 + 250}{5000} = 0,25 \quad (12.5)$$

Vyjádřeno v procentech $0,25 \times 100 = 25 \%$

Roční výnos cenného papíru je 1 250 Kč a roční míra výnosu je 25 %.

Riziko

Neoddělitelnou součástí jakékoliv investice je riziko. Riziko můžeme popsat jako stupeň nejistoty spojený s očekávanými výnosy. Vždy je nutné přesné určení o jaké riziko se jedná a přesně jej specifikovat. V praxi se pro srovnání různých investic používají dvě metody:

Riziko

- *Průměrná odchylka* – čím vyšší je odchylka tím větší je riziko investice.
- *Směrodatná odchylka* – je přesnější než průměrná odchylka a používá se častěji pro porovnávání mezi investicemi. Také platí, že čím vyšší odchylka, tím větší riziko.

Pro vyčíslení směrodatné odchylky je nutné nejprve určit očekávaný výnos za pomoci následujícího vzorce:

$$R = \sum_{i=1}^n P_i R_i \quad (12.6)$$

R – předpokládaný dosažený výnos,

P_i – pravděpodobnost dosažení výnosu,

R_i – očekávaný výnos.

Očekávaný výnos je váženým průměrem předpokládaných dosažených výnosností, kde vahami jsou pravděpodobnosti dosažení výnosů. Obvykle se zvažují tři varianty: stabilní, pozitivní a negativní. Investor si pak stanoví s jakou pravděpodobností očekává že každá z těchto variant nastane.

Příklad:

Investor zvažuje investovat do akcií banky. Vypočítejte předpokládaný dosažený výnos a směrodatnou odchylku zvažované investice. V případě, že bude situace stabilní, předpokládáme výnos 12 % se 70 % pravděpodobností. Pokud bude ekonomická situace pozitivní, počítáme v příštím roce s výnosem 18 % s pravděpodobností 10 %. Nastane-li negativní varianta, bude náš výnos pouze 8 % s 20% pravděpodobností.

Varianta	Očekávaný výnos	Pravděpodobnost varianty
stabilní	12 %	70 %
pozitivní	18 %	10 %
negativní	8 %	20 %
		100 %

Nejprve vypočítáme předpokládaný dosažený výnos:

$$R = \sum_{i=1}^n P_i R_i = 0,7 \times 12 + 0,1 \times 18 + 0,2 \times 8 = 8,4 + 1,8 + 1,6 = 11,8 \quad (12.7)$$

Nyní musíme určit směrodatnou odchylku, která je stanovena vzorcem:

$$\sigma = \sqrt{\sum_{i=1}^n P_i (R_i - R)^2} \quad (12.8)$$

σ – směrodatná odchylka,
 R – předpokládaný dosažený výnos,
 P_i – pravděpodobnost dosažení výnosu,
 R_i očekávaný výnos.

$$\sigma = \sqrt{0,7(12 - 11,8)^2 + 0,1(18 - 11,8)^2 + 0,2(8 - 11,8)^2} = 2,6 \quad (12.9)$$

Předpokládaný výnos je 11,8 % a směrodatná odchylka 2,6 %

Nyní si ukážeme na jednoduchém příkladu, jak budeme postupovat, když budeme chtít porovnat rizikovost u více cenných papírů.

Příklad:

Investor zvažuje investici do cenných papírů dvou společností. Akcie společnosti vyrábějící automobily mají výnos 10 % po celý rok. Společnost vyrábějící jednostopé motocykly má v letním období (půl roku) výnos 15 % a v zimním období (půl roku) pouze 5 %. Rozhodněte, které cenné papíry nesou menší riziko.

Nejprve určíme předpokládaný dosažený výnos. Akcie společnosti vyrábějící automobily mají výnos 10 % po celý rok tedy $R_A = 10$ %. Nyní musíme určit dosažený výnos akcií vyrábějící jednostopé motocykly R_M .

$$R_M = \sum_{i=1}^n P_i R_i = 0,5 \times 15 + 0,5 \times 5 = 10 \quad (12.10)$$

Předpokládaný výnos u obou akcií je shodný 10 %, nyní určíme směrodatnou odchylku u obou akcií.

$$\sigma_A = \sqrt{1(10 - 10)^2} = 0 \quad (12.11)$$

$$\sigma_M = \sqrt{0,5(15 - 10)^2 + 0,5(5 - 10)^2} = 5 \quad (12.12)$$

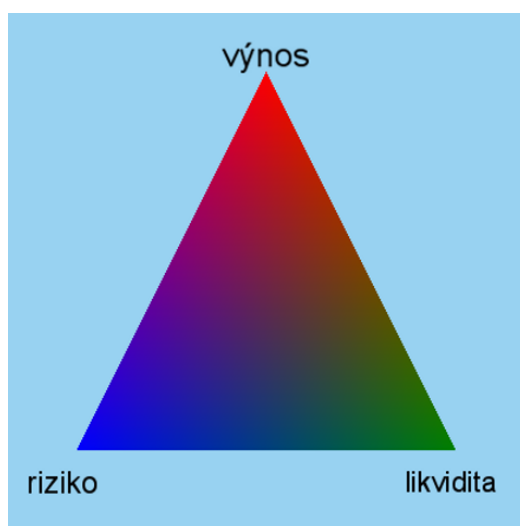
Směrodatná odchylka u akcií společnosti vyrábějící automobily je nižší než u společnosti, která vyrábí motocykly a proto bychom zvolili z hlediska nižšího rizika akcie společnosti vyrábějící automobily. Vysvětlení je jednoduché. Na motocyklu se dá jezdit pouze část roku a v tomto období poptávka po motocyklech stoupá. U automobilů je vliv počasí na poptávku menší a z tohoto důvodu není kolísání kurzu tímto jevem ovlivněno.

Likvidita

Likvidita je rychlost, jakou je majitel schopen přeměnit svou investici na hotovostní peníze s co nejmenší ztrátou. Při zvažování investice platí zásada, že u více alternativ se stejným rizikem a stejnou výnosností dává investor přednost investici likvidnější.

Likvidita

Ideální představa investice pro investora je co nejlikvidnější, s minimálním rizikem a vysoce likvidní. Takováto optimální investice však v praxi neexistuje, naopak platí, že čím méně je investice riziková, tím méně bývá likvidní a výnosná.

Obrázek 12.1: Magický trojúhelník

Všechny investice uskutečňované prostřednictvím finančního trhu se pohybují v rámci „magického trojúhelníku“, kde jsou vrcholy vzájemně propojeny. Je to znázorněním skutečnosti, že výnos, riziko a likvidita neexistují samostatně. Magický trojúhelník znázorňuje, jakým způsobem se riziko, likvidita a výnos ovlivňují. Podle toho jakou strategii si investor zvolí s ohledem na tyto tři faktory rozlišujeme tři základní strategie:

- **konzervativní investor** – vyhledává převážně investice, které nesou co nejnižší riziko. Většinou takovému investoru postačuje pokrýt inflaci, popřípadě ji mírně překročit.
- **progresivní investor** – připouští již střední míru rizika a očekává zhodnocení ve střednědobém až dlouhodobém horizontu.
- **dynamický investor** – pouští se i do velmi vysokého rizika, ale v dlouhodobém horizontu očekává vysoký výnos.

12.2 Portfolio

Portfolio Portfolio je představováno kombinací finančních nebo reálných aktiv. Hlavními výhodami vytváření portfolia je diverzifikace (rozložení) rizika a velmi jemné přizpůsobení konkrétním požadavkům investora. Vhodnou kombinací tak lze sestavit velmi efektivní investici, která v případě neočekávaného poklesu výnosu jednoho z aktiv bude vyrovnána nárůstem jiného aktiva z portfolia. Tímto způsobem můžeme riziko značně snížit.

Při vlastní tvorbě portfolia je nutné dobře volit aktiva. Hlavní důraz je kladen na příbuznost aktiv. Pokud budeme investovat do akcií pojišťoven v jednom státě, dochází sice k rozložení rizika, nicméně při krizi v odvětví (např. živelná pohroma v celém státě, která znamená vyplatit obrovské množství prostředků z pojistek) jsou ovlivněny všechny investované prostředky negativně.

Vzájemný vztah aktiv, a to jakým způsobem se ovlivňují navzájem mezi sebou, určuje tzv. korelační koeficient, který nabývá hodnot v intervalu od -1 do $+1$.

V případě, že se korelační koeficient rovná 1 , jsou porovnávána aktiva v dokonalé pozitivní korelaci a riziko se zařazením těchto dvou aktiv nijak nesníží. V praxi to znamená, že pokud poroste cena jednoho aktiva, poroste i cena druhého a naopak, pokud se cena jednoho aktiva sníží, sníží se současně hodnota druhého aktiva.

Pokud se bude korelační koeficient rovnat -1 , pak jde o dokonalé negativní korelaci, která naprosto eliminuje riziko. Tedy pokud dojde k poklesu výnosu z jednoho aktiva, druhé aktivum na to bude reagovat obráceně a jeho výnos poroste.

V praxi již při hodnotách $-0,75$ či $+0,75$ hovoříme o velmi silné negativní, respektive velmi silné pozitivní korelaci.

12.3 Druhy rizik, diverzifikace rizika

Druhy rizik

*Druhy
rizik, di-
verzifikace
rizika*

Diverzifikací lze eliminovat pouze jednu část rizika, které je nazýváno rizikem jedinečným nebo také nesystematickým rizikem. Jde o část celkového rizika cenného papíru, která nesouvisí s pohybem tržního portfolia. Riziko trhu nazývané také systematické riziko je část celkového rizika cenného papíru, která souvisí s pohyby tržního portfolia a nemůže být odstraněna diverzifikací. Toto riziko vyplývá z celkového ekonomického vývoje a postihuje všechny subjekty na trhu.

Úrokové riziko – v případě, že rostou úrokové sazby, začínají investoři ukládat peníze na úrok. V případě, že se nezmění ostatní podmínky, dochází ke snižování cen ostatních investičních instrumentů.

Tržní riziko – na trhy působí celá řada vnějších faktorů jako jsou aktuální politická situace, aktuální fáze hospodářského cyklu, strukturální změny a mnoho dalších faktorů. Veškeré tyto faktory pak ovlivňují i ceny na trhu cenných papírů a tedy i riziko poklesu v důsledku změn tržních cen. Tržní riziko zahrnuje dvě složky:

- *obecné tržní riziko*, které je představováno nepříznivými změnami tržních podmínek a
- *specifické tržní riziko*, které by mohlo nastat při špatném vývoji konkrétního nástroje.

Inflační riziko – inflace trvale znehodnocuje peníze v jakékoliv měně. V případě vysoké míry inflace může reálný výnos (dosažený výnos po odečtení inflace) být záporný.

Příklad:

Investoři v případě vysoké míry inflace hledají jiné možnosti investování, například do nemovitostí.

Úkol č. 12:

Napadají vás další možnosti investování při vysoké míře inflace?

.....

Úvěrové riziko – je spojeno s využitím cizího kapitálu ve společnosti. Čím větší je poměr cizího kapitálu, tím větší je riziko.

Příklad:

Investor například u úvěrového rizika zvažuje při vysokém poměru cizího kapitálu, zda vůbec bude investovat. Pokud se společnost dostane do platební neschopnosti a nebude schopna dostát svým závazkům, může přijít o celou investici.

Diverzifikace rizika

Častým jevem je rozložení aktiv mezi odlišné oblasti průmyslu či služeb, čímž se snaží investor vyhnout rizikům regionálních problémů. Výhodné je například využití aktiv nadnárodních společností, které nepostihne krize v jednom regionu tak zásadně, a regionální diverzifikace v podstatě ztrácí význam.

Důležité je rozkládat investice do více druhů aktiv. Základem bývají akcie a dluhopisy, a to z toho důvodu, že mají z dlouhodobého hlediska velmi často negativní korelaci, tedy v případě růstu dluhopisů akcie oslabují a naopak.

Strategickou složkou portfolia, která bývá na ostatních aktivech zcela nezávislá, jsou měny. Výnosy pak tvoří rozdíly na pohybech kurzů jednotlivých vybraných měn nebo úroky na vyšších úrokových sazbách u cizích měn. Další velmi důležitou částí, kterou odborníci doporučují do portfolia zahrnovat, je likvidní rezerva. Používané jsou pak nástroje peněžních trhů nebo spořicí účty. Jako část investičního portfolia je možné použít cenné papíry či jiné deriváty, které jsou vázány na komoditní trhy nebo indexy komoditního trhu.

*Diverzifikace
rizika*

12.4 Kolektivní investování

Na základě diverzifikace rizika nabízejí bankovní domy speciálně sestavené fondy, které jsou pak nabízené investorům.

Fondy peněžního trhu

Jde o nejmeně rizikové investice do termínovaných vkladů bank nebo krátkodobých dluhopisů. Tyto fondy jsou vhodné pro krátký investiční horizont 6 měsíců–2 roky. Nízké riziko však s sebou nese také nízký výnos, který nepřesahuje 2,5 %.

Dluhopisové fondy

Dluhopisové fondy nesou vyšší riziko než fondy peněžního trhu. Doba investování se pohybuje od 2 do 5 let a výnos pak mezi 3–5 % p.a. Riziko je stále nízké a investor v těchto typech fondů získá vyšší výnos než v bance.

Smíšené fondy

Smíšené fondy kombinují zejména akcie a dluhopisy. Riziko je díky části složené z akcií na střední úrovni a je vyšší než u fondů dluhopisových. Investice se doporučuje od 3 let do 6 let. Díky vyššímu riziku také můžeme očekávat vyšší výnos, který se pohybuje mezi 6–8 % p.a. Celková výnosnost pak závisí na zvoleném poměru dluhopisů a akcií.

*Kolektivní
inves-
tování*

Akciové fondy

Nesou vysoké riziko, které je však vyváženo nejvyšší výnosností ze všech typů fondů 9 % p.a. a více. Portfolio se skládá převážně z akcií a doba investování je minimálně 5 let.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 12:

V rámci magického trojúhelníku uveďte jeden příklad vysoce výnosové investice, jeden příklad bezrizikové investice a jeden příklad vysoce likvidní investice a zamyslete se nad propojením rizika, likvidity a výnosnosti v jednotlivých případech. Vaše příklady zašlete tutorovi.

Shrnutí:

- Diverzifikací lze eliminovat pouze jednu část rizika, které je nazýváno rizikem jedinečným nebo také nesystematickým rizikem.
- Vhodnou kombinací složení portfolia lze sestavit velmi efektivní investici, která v případě neočekávaného poklesu výnosu jednoho z aktiv bude vyrovnána nárůstem jiného aktiva z portfolia.
- Magický trojúhelník znázorňuje jakým způsobem se riziko, likvidita a výnos ovlivňují.
- Likvidita je rychlost, jakou je majitel schopen přeměnit svou investici na hotovostní peníze s co nejmenší ztrátou.
- Riziko můžeme popsat jako stupeň nejistoty spojený s očekávanými výnosy.
- Současná hodnota je opakem budoucí hodnoty. Jde o zpětné úročení, kdy známe cenu v budoucnosti a zjišťujeme, jakou cenu má nyní.
- V případě, že budeme investovat jednu korunu, budeme mít už zítra jednu korunu plus výnos z investice. Pokud bychom korunu dostali až zítra, o tento výnos se připravíme.
- Předpokládaná míra výnosnosti je jedním z hlavních kritérií, které investoři zvažují při výběru své investice.
- Každá investice s sebou nese riziko, že naše očekávání tedy zpravidla očekávání určitého zisku nebude naplněno.

Kontrolní otázky:

1. Co je to výnos?
2. Kdy se používá míra výnosnosti?
3. Jaký je rozdíl mezi budoucí a současnou hodnotou?
4. Jak byste definovali riziko?
5. Co je to likvidita?
6. Jaký je význam magického trojúhelníku?
7. K čemu slouží portfolio?
8. Co je to korelační koeficient?
9. Jaký je rozdíl mezi rizikem trhu a jedinečným rizikem?
10. Jaké znáte typy fondů?

Průvodce studiem:

Lekce je zaměřená na pochopení souvislostí mezi likviditou, rizikem a výnosem. Tyto souvislosti jsou velmi důležité pro pochopení uvažování investorů. V další části se budeme věnovat analyzování cenných papírů, které nám umožní najít na trhu podhodnocené a nadhodnocené cenné papíry a zejména pak určit správný okamžik k jeho koupi či prodeji.

Autotest:

1. Teorie budoucí hodnoty říká, že koruna dnes investovaná bude mít zítra hodnotu:
 - (a) nižší
 - (b) stejnou
 - (c) vyšší
2. Korelační koeficient může nabývat hodnot v intervalu:
 - (a) $(0, 100)$
 - (b) $(-1, +1)$
 - (c) $(-100, 100)$
3. Magický trojúhelník znázorňuje ovlivňování mezi:
 - (a) rizikem, likviditou, výnosem
 - (b) průměrnou odchylkou, směrodatnou odchylkou, korelačním koeficientem
 - (c) výnosem, současnou hodnotou, budoucí hodnotou

Kapitola 13

Finanční analýza

Popis lekce:

Kapitola finanční analýza se zabývá hodnocením podniku na základě rozboru finančních ukazatelů. Lekce je zahájena popisem výkazů, ze kterých finanční analýza vychází. V textu jsou podrobně rozpracovány základní poměrové ukazatele včetně popisu, jaké jsou doporučené hodnoty a jakým způsobem s těmito ukazateli pracovat. Lekce má následující strukturu:

- 13.1 Úpravy účetních výkazů pro finanční analýzu
- 13.2 Poměrové ukazatele
 - 13.2.1 Ukazatele likvidity
 - 13.2.2 Ukazatele řízení aktiv
 - 13.2.3 Ukazatele struktury kapitálu
 - 13.2.4 Ukazatele rentability (profitability, ziskovosti, výnosnosti)
 - 13.2.5 Ukazatele tržní hodnoty majetku
 - 13.2.6 Ukazatele Cash flow
 - 13.2.7 Finanční analýza prováděná bankou

Délka lekce: 90 minut

Klíčová slova:

Úpravy účetních výkazů pro finanční analýzu, Poměrové ukazatele, členění poměrových ukazatelů, Ukazatele likvidity, běžný ukazatel likvidity, bilanční likvidita, Ukazatele řízení aktiv, Doba obratu zásob, Obrátka pohledávek, Obrat stálých aktiv, Obrat celkových aktiv, Ukazatele struktury kapitálu, Ukazatel věřitelského rizika, Ukazatel krytí aktiv vlastními zdroji, Ukazatel poměru cizích a vlastních zdrojů, Ukazatel úrokového zatížení, Ukazatel úrokového krytí, Ukazatel krytí fixních poplatků, Ukazatele rentability (profitability, ziskovosti, výnosnosti), Ukazatel rentability nákladů, Ukazatel čistého zisku k tržbám, Výnos na aktiva (ROA), Výnos na jmění akcionářů (ROE), Ukazatele tržní hodnoty majetku, Účetní hodnota akcie, Tržní hodnota akcie, Ukazatel výnosnosti na 1 kmenovou akcii, Ukazatel tržní ceny akcie k zisku na akcii, Ukazatel výše dividend na akcii, Ukazatel poměru tržní ceny akcie k účetní hodnotě akcie, Ukazatele CASH FLOW, Finanční analýza prováděná bankou, Automatizace finanční analýzy.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat úpravy účetních výkazů pro finanční analýzu,
- uvést dělení poměrových ukazatelů,
- vysvětlit rozdíly mezi ukazateli likvidity,
- rozdělit poměrové ukazatele řízení aktiv,
- popsat nejčastěji používané poměrové ukazatele rentability,
- uvést poměrové ukazatele poměrové ukazatele tržní hodnoty majetku a Cash flow.

Účetní výkazy jsou základním materiálem pro provádění finanční analýzy daného ekonomického subjektu. Finanční analýzu provádí celá řada lidí, kteří sledují stav a vývoj daného subjektu, ať už z hlediska vlastních či skupinových zájmů, popřípadě z hlediska zájmu státu. Nejen ekonomický subjekt sám, ale celá řada s ním kooperujících subjektů, jednotlivců, skupin a neposlední řadě i stát musí mít zájem na určité stabilitě, prosperitě a zdravém vývoji dobrých firem.

Cíl každé firmy v tržním hospodářství je dán snahou po trvalém dosahování zisku doprovázený růstem jmění. To je možné za existence určité stability firmy.

Hospodářská stabilita je chápána jako vztah mezi majetkem firmy a používaným kapitálem.

*Pohled
analytika*

Analytika musí tedy zajímat:

- a) celková výše kapitálu,
- b) poměr mezi složkami aktiv (tzn. majetková struktura),
- c) poměr mezi složkami pasiv (tzn. kapitálová struktura),
- d) poměr mezi složkami majetku a složkami kapitálu,
- e) vývoj těchto vztahů v čase.

Žádný samostatný ukazatel nemůže ukázat finanční situaci firmy osamoceně, individuálně, a to ani ukazatel, který je stanoven jako kritérium úspěšnosti a cíl hospodaření, tj. zisk.

Příklad:

Použijeme příkladu s firmou Alfa a Beta:

Firma Alfa dosáhla zisku 1 milionu Kč, firma Beta ztráty 0,5 milionu Kč za minulý rok. Přesto může mít firma Alfa potíže s platební schopností, zatímco firma Beta může mít velmi dobrý ukazatel Cash flow. Firma Alfa má zastaralou techniku, enormní zásoby, firma Beta má nově pořízené stroje, výhodné portfolio finančního kapitálu atd.

Používání i několika málo individuálních ukazatelů může vést k zcela povrchním nebo chybným závěrům. Přesto i analýza jednotlivých položek tvoří základní pomůcku práce.

Jaké techniky můžeme tedy použít:

1. Porovnávání jednotlivých položek firmy po několik po sobě následujících obdobích.
2. Porovnávání jedné položky s jinou (dané firmy).
Tímto způsobem můžeme např. porovnávat výši mzdových nákladů k materiálovým či režijním (popřípadě v rámci mzdových nákladů porovnávat jednotlivé složky mezd navzájem, hodnotit změny ve vývoji, důvody apod.),
3. Porovnání položek dané firmy s jinými firmami téhož oboru. Pokud mají firmy daného oboru srovnatelnou organizační strukturu, mohou významné odchylky dané položky signalizovat pozitivní nebo negativní jev.

4. Použití poměrových ukazatelů.

Poměrová analýza představuje nejpoužívanější metodu finanční analýzy. Její výhodou je především to, že eliminuje údaje lišící se dle různé velikosti firem. Srovnáváme-li například dosažený zisk k průměrnému počtu pracovníků za sledované období, pak tento údaj již objektivněji odráží ekonomiku firmy bez ohledu na to, srovnáme-li mamutí podnik o 100 000 zaměstnancích nebo malou firmu o 100 lidech.

I v poměrové analýze však platí, že je nutný určitý soubor poměrových ukazatelů. Teprve systém řady poměrových ukazatelů, skloubený dle určitých hledisek a účelu, umožňuje solidněji analyzovat finanční situaci firmy.

Jen komplex poměrných ukazatelů může dát odpověď na to, jak si firma skutečně stojí, a hlavně jaké má předpoklady do budoucnosti.

Protože výpočty a interpretace poměrných ukazatelů představují dnes hlavní těžiště práce finančního analytika, zaměříme se dále na typologii poměrných ukazatelů a jejich skladbu. Než tak učiníme, musíme si nejprve popsat nutný předpoklad pro sestavování poměrných ukazatelů, a to nutnou modifikaci účetních dokladů pro potřeby finanční analýzy.

13.1 Úpravy účetních výkazů pro finanční analýzu

Účetní doklady jsou sestavovány na základě účetních předpisů. Výše jednotlivých položek, jejich složení, způsoby oceňování, celkové uspořádání výkazů atd., to vše odpovídá účetním hlediskům, je stanoveno danými předpisy a účetní je povinen je předkládat ve zcela přesném uspořádání. Jsou to především účetní výkazy a respektují účetní hlediska.

*Úpravy
účetních
výkazů pro
finanční
analýzu*

Hlediska finanční analýzy jsou částečně odlišná. Finanční analýza se musí na firmu a její finance dívat z poněkud jiného pohledu, musí zmírnit nebo eliminovat nedostatky, které účetní výkazy z hlediska sledování finančních stránek hospodaření firmy ukazují. Proto je nutná modifikace účetních záznamů, úpravy některých položek, je nutná reklasifikace účetních výkazů, a to rozvahy i výsledovky.

Tato modifikace by také měla zohlednit i všechny doplňující informace, které analytik o dané firmě získal i jinak než jen z účetních výkazů.

Jaké základní kroky musí finanční analytik učinit při modifikaci účetních výkazů? Vyjmenujme alespoň zásadní úpravy, které vyplývají ze zmíněných nedostatků a problémů účetních výkazů. Je třeba:

1. Vyloučit všechny sezónní či mimořádné vlivy, které zkreslily výsledky některých položek ve sledovaném období.
2. V ROZVAZE je třeba seřadit jednotlivé položky z hlediska likvidity, tzn. od nejvíce likvidních (peníze), až po nejméně likvidní.
3. Závazky je třeba seřadit z hlediska doby jejich úhrady. Nejdříve musí být uvedeny závazky z nejkratší lhůty splatnosti, až po ty, které jsou splatné nejpozději.
4. Pohledávky musí být rovněž uspořádány z hlediska jejich předpokládané úhrady. Nejdříve budou uvedeny pohledávky bezproblémové. Určitou stupnici pohledávek, kterou je možno převzít, používá bankovní systém.
5. Pohledávky musí být očištěny o nedobytné pohledávky, neboť ty z finančního hlediska nepředstavují žádný reálný majetek.
6. Obdobným způsobem musí být očištěny všechny položky tak, aby představovaly právě reálný majetek a vyjadřovaly jeho skutečnou hodnotu k danému termínu.

7. VÝSLEDOVKA je pro potřeby finanční analýzy uspořádána stejně jako výkaz Cash flow:

- nejprve výnosy a náklady z hlavní činnosti (výroba, prodej, služby) včetně vyčíslení mezisoučtu jako tzv. provozního hospodářského výsledku,
- poté náklady a výnosy vztahující se k finanční oblasti a oblasti investic,
- samostatně je vyčíslen zisk před zdaněním,
- daně,
- čistý zisk a
- jeho rozdělení.

Rovněž u modifikované výsledovky platí, že náhodné vlivy se do ní nepromítají a údaje jsou očištěny.

13.2 Poměrové ukazatele

Poměrové ukazatele

Účetní výkazy obsahují desítky čísel a spoustu z nich lze dávat do souvislostí, poměřovat a interpretovat. Ale i pro využití poměrových ukazatelů platí, že nelze vzít pouze několik poměrových ukazatelů a z jejich výše posuzovat situaci firmy. I Při využití poměrových ukazatelů je třeba:

- nejprve vypočítat komplex řady poměrových ukazatelů. Ty vypovídají o základních rysech firmy. Tento komplex ukazatelů připravit ze všech dále uvedených hledisek,
- srovnat vypočítané údaje s jinými firmami a oborovým průměrem, zjistit, co je příčinou odchylek,
- posoudit situaci firmy v daném prostředí a interpretovat výsledky s ohledem na předpokládaný vývoj,
- vynést hodnotící stanovisko a učinit příslušná doporučení či opatření.

Z množství různých možností výpočtů poměrových ukazatelů a různých hledisek zájmu jednotlivých skupin lidí, vyplývá i velký rozsah různých poměrových ukazatelů a jejich možné třídění. Jsou známé desítky různých vzorců i jejich zařazení do obecnějších skupin. Proto z množství poměrných ukazatelů uvádíme dále jen určitý výběr nejvíce frekventovaných poměrových ukazatelů. Tyto poměrové ukazatele se dělí do několika skupin. Nejčastěji se používá následující třídění:

členění poměrových ukazatelů

1. Ukazatele likvidity,
2. Ukazatele řízení aktiv,
3. Ukazatele struktury kapitálu,
4. Ukazatele rentability,
5. Ukazatele tržní hodnoty kapitálu.

Pokud jsou k dispozici i údaje Cash flow, bývají někdy samostatně uváděny i ukazatele Cash flow. Ty se pak prolínají ve všech uvedených 5 skupinách. Ukazatele CF jsou jiným vyjádřením uvedených skupin ukazatelů, kdy jednotlivé položky získávané z výsledovky nebo rozvahy jsou přímo čerpány z výkazu Cash flow. Proto na závěr této kapitoly uvádíme i možné použití ukazatelů CF při vyjádření sledovaných hodnot poměrových ukazatelů.

13.2.1 Ukazatele likvidity

Ukazatele likvidity

Dlouhodobá a trvalá schopnost uhrazovat své závazky je v řádně fungujícím tržním hos-

podářství jednou ze základních podmínek existence firmy. Jakmile firma v běžných tržních podmínkách přestane hradit své závazky (dostane se do platební neschopnosti, druhotné či prvotní), okamžitě na sebe upoutává pozornost krátkodobých věřitelů, dodavatelů, obchodních partnerů, bank. Věřitelé se začnou zajímat, čím je tento stav způsoben, nakolik se jedná o druhotnou platební neschopnost, zda se jedná o přechodnou záležitost, anebo zda firma dále nevykazuje znaky svého možného úpadku atd., neboť může být ohrožen věřitelův vklad.

Rozeznáváme dva pojmy:

SOLVENTNOST je relativní přebytek aktiv nad hodnotou závazků (pasiv).

Jinými slovy je to schopnost firmy uhradit veškeré své závazky. Opakem je INSOLVENTNOST.

Součástí solventnosti firmy je LIKVIDITA, která vyplývá z různých vlastností jednotlivých částí majetku (aktiv) přeměnit se na pohotové prostředky. LIKVIDITA vyjadřuje schopnost firmy generovat peníze a uhradit včas své závazky.

K vyjádření likvidity se dříve používalo, a i dnes se stále používá, ukazatele PRACOVNÍHO KAPITÁLU, ten byl pak postupně nahrazován spíše hodnotou Cash flow. Protože „pracovní kapitál“ je pak v dalších konstrukcích poměrových ukazatelů použit i jako dílčí komponent, podíváme se i na jeho skladbu.

PRACOVNÍ KAPITÁL je rozdíl mezi oběžnými aktivy a krátkodobými závazky,

$$\text{PRACOVNÍ KAPITÁL} = \text{Oběžná aktiva} - \text{krátkodobé závazky}.$$

Ukazatel je možné vyjádřit graficky. Není to ukazatel poměrový, ale rozdílový (Poznámka: převzato od autorů Blaha-Jindřichovská).

Aktiva		Pasiva	
	Oběžná aktiva		Krátkodobé závazky
	Pracovní kapitál		Dlouhodobé závazky
Stálá aktiva			Vlastní kapitál

Obrázek 13.1: Pracovní kapitál

Pracovní kapitál vyjadřuje tedy tu část oběžných aktiv, která jsou financována dlouhodobými finančními zdroji (vlastními, například fondy, popřípadě cizími, například dlouhodobými úvěry).

Představuje finance, kterými by firma disponovala v případě, že by byla nucena splatit všechny své krátkodobé závazky.

Čím větší bude hodnota pracovního kapitálu, tím je firma solventnější.

V transformované podobě je tohoto rozdílového ukazatele použito při konstrukci poměrového ukazatele likvidity 3. stupně (viz dále).

Podle rychlosti přeměny aktiv na pohotové finanční prostředky rozeznáváme stupně likvidity. Podle těchto stupňů je také majetek při přípravě finanční analýzy seřazen. Z hlediska likvidity, tj. z hlediska pohotovosti peněžních prostředků, rozeznáváme 4 stupně:

1. Peníze, hotovost v pokladně a peníze na účtech.
2. Krátkodobé pohledávky (bezproblémové, očištěné).
3. Celkové zásoby. (Při podrobnějším členění je třeba je seřadit dle druhů od nejdříve prodejných až po neprodejné, jež musí být vyloučeny z hodnocení).
4. Dlouhodobý majetek, stálá aktiva.

Z hlediska těchto stupňů likvidity rozeznáváme také ukazatele likvidity daného stupně, které vyjadřují právě pohotovost platby.

1. stupeň
likvidity

a) 1. stupeň likvidity vyjadřuje ukazatel:

$$\frac{\text{Peníze}}{\text{krátkodobé závazky}} \quad \text{neboli} \quad \frac{\text{likvidní prostředky 1. stupně}}{\text{běžná pasiva}}$$

Do čitatele zahrnujeme jak peněžní hotovost, vklady u peněžních ústavů, tak i, jak již bylo řečeno, obchodovatelné cenné papíry. Do jmenovatele uvádíme bezprostředně splatné dluhy.

Platí, že likvidita tohoto stupně je zajištěna při hodnotě ukazatele v rozmezí 0,1–0,2.

Čím větší je ukazatel, tím vyšší je likvidita firmy. To platí obecně u všech stupňů likvidity.

2. stupeň
likvidity

b) 2. stupeň likvidity vyjadřuje ukazatel zvaný „rychlý test“. Ten je možné vyjádřit:

$$\frac{\text{oběžná aktiva} - \text{celkové zásoby}}{\text{krátkodobé závazky}} \quad \text{nebo jinak} \quad \frac{\text{peníze} + \text{krátkodobé pohledávky}}{\text{krátkodobé závazky}}$$

Minimální hodnota tohoto ukazatele bývá uváděna v rozmezí 1,0–1,5, každopádně nesmí klesnout pod hodnotu 1.

3. stupeň
likvidity
„běžný
ukazatel
likvidity“

c) 3. stupeň likvidity vyjadřuje ukazatel zvaný „běžný ukazatel likvidity“, popřípadě „ukazatel solventnosti“. Lze jej vyjádřit opět dvěma způsoby:

$$\frac{\text{Oběžná aktiva}}{\text{krátkodobé závazky}} \quad \text{nebo opačnou cestou jako:} \quad \frac{\text{peníze} + \text{pohledávky} + \text{celkové zásoby}}{\text{krátkodobé závazky}}$$

Tento ukazatel uvádí, kolikrát hodnota oběžných aktiv přesahuje krátkodobé závazky, tzn. kolikrát je firma schopna uspokojit své krátkodobé věřitele, kdyby všechna svá oběžná aktiva proměnila na peníze.

Opět platí, že čím vyšší ukazatel bude, tím vyšší je solventnost firmy. Za přijatelnou minimální hranici se uvádí rozmezí 1,5–1,8.

Jestliže se ukazatel běžné likvidity snižuje, znamená to, že se firma dostává do finančních problémů, její likvidita celková se snižuje. Použití tohoto ukazatele by mělo být spjato i s hodnocením vývoje likvidity 2. stupně. I když například hodnota běžného ukazatele likvidity je vysoká a firma zdánlivě nemá problémy s likviditou, může mít značnou část svého majetku uloženou v pomalu se obracejících zásobách. Pak se likvidita snižuje.

Výrazný rozdíl mezi rychlým testem a běžným ukazatelem likvidity uvádí, jak dalece zásoby ovlivňují likviditu. Výrazný rozdíl mezi těmito stupni likvidity neukazuje na dobrý stav.

Samotné použití tohoto ukazatele, tj. bez vyjádření ostatních stupňů a jejich vzájemných vztahů, je velmi nebezpečné.

Na tuto obecně platnou skutečnost jsme poukázali již v předcházejícím textu. Není to jen z toho důvodu, že nestrukturované zásoby nevyjadřují dostatečně schopnost a rychlost proměny na likvidní prostředky. Totéž se týká i struktury pohotových peněžních prostředků,

popřípadě splatnosti krátkodobých závazků, jejichž vnitřní struktura (například pozdější termíny v převažujícím objemu) rovněž může výrazně ovlivnit hodnotu ukazatele.

Pak při porovnání například 2 firem, z nichž jedna bude mít hodnotu tohoto ukazatele 1,5 a druhá 1,8 nemusí ještě platit, že druhá firma je z hlediska likvidity lepší, pokud není známa vnitřní struktura všech používaných položek. Druhá firma může mít mnohem nevýhodnější strukturu zásob. Proto je nutné porovnání s ostatními stupni likvidity.

Při posuzování výše zásob je třeba si také uvědomit faktory a odlišnosti v zásobovací situaci různých firem, byť i stejného oboru (rozmístění velkoskladů, horší dopravní spojení apod., vytváří objektivní nutnost vyššího předzásobení atd.).

Rovněž je třeba si uvědomit, že výši ukazatele lze i uměle ovlivnit právě pro potřeby analýzy, a to účelovou manipulací s hodnotami obou faktorů (čitatele i jmenovatele) například odprodejem části potřebných zásob a jeho zpětným nákupem po skončení sledovaného období.

Tento ukazatel je také nazýván jako poměrový ukazatel pracovního kapitálu, a je jedním z nejpoužívanějších poměrových ukazatelů likvidity.

d) Likvidita 4. stupně nazývaná také jako tzv. „bilanční likvidita“ a je vyjádřena jako poměr:

$$\frac{\text{peníze} + \text{pohledávky} + \text{celkové zásoby} + \text{stálá aktiva}}{\text{krátkodobé závazky} + \text{dlouhodobé závazky}}$$

4. stupeň
likvidity
„bilanční
likvidita“

Tento ukazatel zohledňuje všechny složky bilance a vyjadřuje celkovou schopnost firmy krytí závazků majetkem firmy. Jako minimální hranice se uvádí hodnota 0,7.

Hodnoty, které jsou uvedeny jsou orientační, jsou závislé na řadě dalších výpočtů a faktorů pro konkrétní hodnocení firmy. Přesto však obecně platí tzv.

Zlaté pravidlo financování, podle něhož nesmí mít příslušný zdroj financování kratší dobu, než příslušná složka majetku, který kryje.

Další pravidlo financování říká:

Majetek dlouhodobé povahy musí být vždy financován z dlouhodobých zdrojů. Majetek krátkodobé povahy však může být financován i z dlouhodobých zdrojů.

Toto pravidlo nazýváme tzv. zlatým bilančním pravidlem financování.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 12:

Najděte na internetu informace o libovolné společnosti, ze kterých budete schopni spočítat jeden z ukazatelů likvidity. Ukazatel spočítejte a zašlete tutorovi včetně odkazu, ze kterého jste čerpali údaje nutné pro výpočet.

13.2.2 Ukazatele řízení aktiv

Ukazatele řízení aktiv souhrnně vyjadřují rozložení jednotlivých druhů aktiv, jejich přiměřenost k současným či uvažovaným činnostem firmy a především hospodaření firmy s těmito různými druhy aktiv, její starost a péči o efektivní využívání aktiv. K tomu slouží několik ukazatelů stanovených pro různé formy aktiv. Podívejme se na nejužívanější:

Ukazatele
řízení
aktiv

Doba obratu zásob

a) Doba obratu zásob

ukazuje, jak intenzivně jsou zásoby využívány, zda jsou dlouho skladovány, bez pohybu, zda je zásobování zatíženo nadměrnými, nízkoobrátkovými, těžkoobrátkovými zásobami, popřípadě zda ve struktuře zásob nejsou zásoby zcela bezobrátkové.

Oběžný kapitál je definován jako kapitál, pro nějž je charakteristický obrat, změna forem. Uskutečnění celého koloběhu přeměny od počáteční formy znovu do stejné formy tvoří obrátku. Čas, za který se tak stane, nazýváme dobou obratu.

Obrátka zásob je důležitým ekonomickým ukazatelem. Čím více se těchto obrátů v roce uskuteční, tím lépe, (to platí samozřejmě s ohledem na charakter firmy, druh výroby). Při oborovém srovnávání pak vyšší obrátka zásob ukazuje na lepší, intenzivnější využívání zásob, náležitou pozornost firmy zásobovacímu, výrobnímu i prodejnímu cyklu.

$$OZ = \frac{\text{Tržby}}{\text{Celkové zásoby}}$$

Výsledné číslo udává, kolikrát se za sledované období celkové zásoby otočí, obrátí ze své původní podoby. Kolikrát je tedy v průměru každá položka zásob pořízena, spotřebována a znovu pořízena.

Pokud je tedy ukazatel nízký, máme část aktiv firmy v nadbytečných, neproduktivních zásobách. To zatěžuje obvykle firmu vyšším úvěrem (a zbytečně vyššími úroky) na krytí zásob a svědčí tak o nepříliš efektivní činnosti firmy v důsledku nákupu zbytečně vysokého množství zásob, popřípadě i o malém odběru zboží. Obojí svědčí o malé pozornosti firmy na optimální strukturu zásob.

Navíc v porovnání s aspektem likvidity, vysoký podíl zásob a jejich malá obrátka svědčí o omezení likvidity firmy. Nízká obrátka souhrnně ukazuje negativní stav struktury této části aktiv. Ale při rozboru můžeme jít ještě dále a analyzovat i vnitřní strukturu samotných zásob. V našem případě pak můžeme samostatně vyjádřit obrátku zásob materiálu a zboží:

$$OZM = \frac{\text{Tržby}}{\text{Zásoby materiálu}} \quad OZZ = \frac{\text{Tržby}}{\text{Zásoby zboží}}$$

b) Obrátka pohledávek

Obrátka pohledávek

ukazuje, jak se firma stará o své pohledávky, o jejich vymáhání, kolik činí průměrná doba inkasa. To lze vyjádřit dle vzorce:

$$\frac{\text{Pohledávky za odběrateli} \times 360}{\text{Tržby}}$$

Výsledné číslo říká, jak dlouho, tj. kolik dní je inkaso peněz za každodenní tržby zadrženo v pohledávkách.

Čím je tento údaj vyšší, tím hůře. Znamená to, že firma obchoduje s partnery, kteří neplatí včas, nedodržují platební zvyklosti.

(Poznámka: v této souvislosti je třeba upozornit na momentální specifiku ekonomiky ČR, kdy druhotná platební neschopnost je tak rozšířeným jevem, že velmi omezuje vypovídací schopnost tohoto ukazatele v současných domácích podmínkách. Nicméně v situaci běžného tržního hospodářství a vztahu s cizinou má tento ukazatel své místo. Koneckonců i v našich podmínkách se dá usuzovat na pohyb k lepšímu či horšímu při změnách tohoto ukazatele, popřípadě při výrazných odchylkách tohoto ukazatele dané firmy s oborovým průměrem.)

Stejným způsobem jako při výpočtu doby obratu zásob nebo pohledávek, lze postupovat u všech složek aktiv a v případě zájmu hodnotit i detailní strukturu jednotlivých druhů.

c) Obrat stálých aktiv

uvádí „produkční“ schopnost stálého kapitálu, říká jak firma využívá svého výrobního potenciálu, tj. svého vybavení budovami, stroji a zařízením, ukazuje intenzitu využití těchto aktiv.

*Obrat
stálých
aktiv*

$$\text{Obrat fixních aktiv} = \frac{\text{Tržby}}{\text{Fixní aktiva}}$$

Rovněž tento ukazatel má ale v podmínkách ekonomiky ČR omezenou vypovídací schopnost, kterou si analytik musí zohlednit. Problém v použití tohoto ukazatele je ve zmíněné celkové zastaralosti tohoto druhu aktiv ve struktuře průmyslu ČR.

Čím jsou fixní aktiva starší, tím nižší byly jejich pořizovací ceny. Samotné účetní údaje nezohledňují ani inflaci, ani cenový skok, ke kterému došlo v ekonomice ČR liberalizací cen v roce 1991.

Mohlo by se pak zdát, že zcela odepsané fixní aktiva „produkují“ velké tržby, zatímco nové firmy vybavené nejmodernější technikou (a zatížené tedy jejich vysokou PC) jsou méně efektivní.

Tento stav je způsoben jevem, že účetnictví je vedeno v nominálních, historických PC korigovaných účetními (respektive daňovými) odpisy a dále, že samo o sobě neodráží vlivy inflace, tudíž nevyjadřuje reálnou hodnotu v tržních cenách těchto aktiv. A ta je, jak jsme již uvedli, zjištělná vztahem nabídky a poptávky, a pokud firma (respektive její zařízení) předmětem tohoto vztahu není, je její reálná hodnota vždy jen odhadem.

Proto musí analytik velmi opatrně hodnotit tento ukazatel, jít do značné hloubky, zjistit si spíše strukturu fixních aktiv, jejich odepsanost a jejich technický stav, tudíž použít spíše oné hypotetické prodejní ceny, která, i přes rizika odchylky, více odráží skutečnou cenu jednotlivých druhů fixních aktiv i celkové položky.

Na druhé straně je ale možné říci, je-li tato tendence v ekonomice ČR obecná, platí-li zastaralost strojního parku a stavebního vybavení v globálním měřítku u celých oborů, pak je možné tento ukazatel při mezipodnikovém srovnávání použít. Problematické je to u těch firem, které se vymykají. Liší-li se tedy výsledek sledované firmy příliš od oborového průměru, je třeba dalších výpočtů a zjišťování podrobnějších informací s případnou následnou korekcí vstupních dat a s opakováním výpočtů. Každopádně se nedoporučuje dělat unáhlené závěry bez podrobnější analýzy této položky.

d) Obrat celkových aktiv ukazuje globální využití všech aktiv:

$$\frac{\text{Tržby}}{\text{Celková aktiva}}$$

*Obrat
celkových
aktiv*

Měří intenzitu využití všech druhů aktiv s tím, že tak jako u předcházejících ukazatelů této skupiny platí, že čím vyšší hodnota vychází, tím lépe.

Rovněž u tohoto ukazatele je však třeba zohlednit vlivy popsané u předcházejícího ukazatele obratu fixních aktiv, navíc je však třeba si uvědomit, že celková aktiva zahrnují spoustu nesourodých položek, které mohou být oceňovány různými metodami. Proto je třeba i u tohoto ukazatele, a s ještě větší pozorností, správně zohlednit vlivy, které se do výsledku promítají a interpretovat výslednou hodnotu ještě na základě dalších doplňujících informací.

V rámci meziročního posuzování vývoje firmy má tento ukazatel své opodstatnění, při mezipodnikovém srovnávání je jeho vypovídací kvalita menší.

13.2.3 Ukazatele struktury kapitálu

*Ukazatele
struktury
kapitálu*

Ukazatele této skupiny zachycují vlastní finanční doménu, tj. krytí majetku firmy finančními zdroji. I malá firma je schopna produkovat velké peníze, i malý majetek (nízká hodnota aktiv) může vytvářet velké tržby a přinášet značný zisk. Ale rovněž tak platí, že obrovské firmy, které mají spoustu majetku (a na první pohled se zdá, že věřitelé se mohou cítit bezpečně) mohou být špatně kryty finančně, jejich kapitálová struktura je nevyhovující, firma je stále závislejší na cizích zdrojích financování a postupně spěje k bankrotu.

Finanční krytí majetku je tedy mnohem důležitější hledisko než zjištění, že hospodářský subjekt je relativně bohatý, že má zjevně spoustu majetku. Ve skutečnosti může být takový subjekt na pokraji likvidace.

V části „Rozvaha“ je mimo jiné popsáno obecné složení pasiv, které se skládá ze 2 základních skupin, z vlastních a cizích zdrojů. Aktiva jsou kryta buď vlastním kapitálem, nebo závazky. Podíl ukazující zadluženost firmy je velmi účinným ukazatelem finanční stability i řízení financí firmy.

Cizí zdroje (krátkodobé a dlouhodobé závazky) tvoří důležitou složku řízení financí, udržování jejich optimální výše patří k umění každého managementu. Najít správný podíl mezi cizími a vlastními zdroji pak patří k vrcholným schopnostem finančních manažerů.

Každý dluh má 2 stránky:

1. Á priori vyvolává subjektivní a od jistého okamžiku pak i objektivní domněnku o malé finanční stabilitě hospodářského subjektu. To ostatně platí i v občanském životě, pokud má někdo dluhy nebo si neustále půjčuje, nevyvolává to v okolí či partnerech příznivý dojem. Na druhé straně si řekněme, že u firmy, na rozdíl od lidí, některé nákupy jsou vždycky kryty úvěrem, úvěry tvoří stabilní složku financování investiční, ale i provozní činnosti firmy a představují motor ekonomiky firmy a prakticky celého národního hospodářství země.
2. Využívání závazků ke krytí aktiv představuje ale tzv. finanční páku, která znásobuje výnosnost vlastního kapitálu. To platí ovšem za předpokladu, že firma vydělává za vypůjčené peníze více peněz než kolik představuje úrok za tyto půjčky. U úspěšných firem, ale toto znásobení výnosů může být velké, nehledě už na skutečnost, že pouze z vlastních zdrojů by si firma nevystačila a ani to není nijak ekonomické.

Výše závazků má tedy 2 stránky:

- na jedné straně představuje určité riziko a úrokové zatížení,
- na druhé straně zvyšuje výnosnost firmy.

Řízení dluhu, řízení optimálního poměru mezi použitím vlastních zdrojů a použitím cizích zdrojů však patří mezi základní problémy a oříšky každého rozhodování managementu všech firem v tržním hospodářství. Přitom se management dostává často pod protichůdná hlediska zájemců o jeho výsledky. Jak jsme již uvedli, zájmové skupiny, ať už interní nebo externí, mají mnohdy odlišné názory na momentální i budoucí situaci firmy, například vlastníci versus věřitelé se mohou dostat do kontroverzního vztahu.

Věřitelé, především banky, musí velmi důkladně zvažovat a analyzovat možnost poskytnutí úvěrů firmě z hlediska vlastních zájmů, z hlediska rizika, jemuž mohou být vystaveny poměrně velké částky úvěrů, a při prvních náznacích problémů s opožděním, nebo nesplácením úroků či splátek obezřetně jednat.

Pro sledování zadluženosti, struktury kapitálu se používá řady poměrných ukazatelů. Uvedme si několik nejpoužívanějších:

a) Ukazatel věřitelského rizika

*Ukazatel
věřitelského
rizika*

$$\text{je vyjádřen zlomkem} \quad \frac{\text{Celkové dluhy}}{\text{Celková aktiva}} \times 100$$

(Celkové dluhy = krátkodobé + dlouhodobé závazky)

Ukazatel uvádí procentuální krytí celkových aktiv firmy celkovým dluhem.

Čím vyšší bude procento, tím více je firma závislá na cizích zdrojích, finanční stabilita je menší.

To ale vyhovuje vlastníkům, zatímco věřitelé se mohou cítit ohroženi v případě negativního vývoje (zvyšování procenta). Proto banky často vyžadují zvýšení vlastního kapitálu firmy (například vydáním nových akcií nebo obligací), pokud je procento příliš vysoké a vybočuje z běžného oborového průměru.

Při vysokém ukazateli zadlužení je také pro firmu mnohem obtížnější získávat další úvěry. Navíc musí firma mnohem větší částky ze zisku přidělovat do rezervního fondu, neboť každý větší výpadek v běžném hospodářském životě nese sebou nebezpečí ztráty schopnosti splácet úroky a s tím spjaté problémy. Pokud by tedy firma poměr zadluženosti přehnala, sama si způsobí postupný pád.

b) Ukazatel krytí aktiv vlastními zdroji

*Ukazatel
krytí aktiv
vlastními
zdroji*

$$\text{je tvořen poměrem} \quad \frac{\text{Vlastní zdroje}}{\text{Celková aktiva}}$$

Komentář je reciproční k předcházejícímu ukazateli, čím vyšší je hodnota, tím je firma finančně jistější.

Finanční odborníci považují za dobré, jsou-li vlastním kapitálem kryta nehmotná aktiva dlouhodobý hmotný majetek, finanční majetek dlouhodobé povahy a určitá výše oběžných prostředků.

Extrémní výsledek tohoto ukazatele znamená buďto překapitalizování nebo podkapitalizování firmy. Oba stavy se považují za základní finanční nemoci:

1. PŘEKAPITALIZOVÁNÍ

znamená vysoký podíl vlastního kapitálu na celkových aktivech. Je doprovázen:

- nízkou rentabilitou vlastního kapitálu,
- nízkou výnosností vloženého kapitálu.

Překapitalizování je však přijatelnější než druhá finanční nemoc, tj.

2. PODKAPITALIZOVÁNÍ

kdy podíl vlastního kapitálu ke krytí celkových aktiv je malý.

Tato situace nastává obvykle při vysokém růstu zásob (problémy s odbytem zboží, nadměrné zásoby materiálu) a z nedostatku vlastních zdrojů. Nárůst cizích zdrojů pak vede k menší schopnosti firmy splácet včas závazky, snižuje se likvidita, zvyšují se dlouhodobé dluhy. Ve svém důsledku zvyšující se podkapitalizování vede nakonec k likvidaci firmy.

Ukazatel poměru cizích a vlastních zdrojů c) Ukazatel poměru cizích a vlastních zdrojů je souhrnným ukazatelem obou předcházejících, tj.

$$\frac{\text{Celkové dluhy}}{\text{Vlastní zdroje}}$$

Interpretace je stejná jako v předcházejících případech, vysoký podíl dluhů ohrožuje výsledky podniku a je příčinou zvýšeného zájmu věřitelů.

Ukazatel úrokového zatížení d) Ukazatel úrokového zatížení udává kolik z vytvořeného výsledku hospodaření připadne na úhrady celkových úroků:

$$\frac{\text{Celkové úroky}}{\text{Zisk} + \text{celkové úroky}} \times 100$$

Optimální je mírná úroveň úrokového zatížení, problémové je překročení hodnoty 100 tohoto ukazatele. Přesto však je úrokové zatížení odvislé od skladby úvěrů a efektivnosti vynaložených prostředků. Pokud byly peníze investovány do vysoce ziskových činností, pak si firma může dovolit i vysoké úrokové zatížení, aniž by to vyvolávalo negativní pohled.

Ukazatel úrokového krytí e) Ukazatel úrokového krytí je recipročním ukazatelem k předcházejícímu:

$$\frac{\text{Zisk} + \text{celkové úroky}}{\text{celkové úroky}}$$

Čím vyšší je výsledná hodnota, tím lépe. Z řady dalších možných ukazatelů této skupiny uvádíme ještě

Ukazatel krytí fixních poplatků f) Ukazatel krytí fixních poplatků, který kromě zohlednění splátek úroků obsahuje i údaj leasingových splátek. Je proto přesnější zvláště u těch firem, kde leasing tvoří významnou část nákladů a je nutný tam, kde právě tato složka fixních nákladů prudce narůstá. Vzhledem k tomu, že i v podmínkách ekonomiky ČR dochází k růstu leasingových služeb a podíl těchto pravidelných splátek u řady firem významně narůstá, zařadili jsme tento ukazatel proto, že se jej začíná používat více než jednoduššího ukazatele úrokového krytí.

$$\frac{\text{Provozní zisk} + \text{leasingové splátky}}{\text{Celkové úroky} + \text{leasingové splátky}}$$

13.2.4 Ukazatele rentability (profitability, ziskovosti, výnosnosti)

Ukazatele rentability (profitability, ziskovosti, výnosnosti) Obecně všechny tyto ukazatele poměřují dosažený hospodářský výsledek, tj. čistý zisk (popřípadě i hrubý zisk) k jiné hodnotě vynaložené či potřebné k jeho dosažení. Zase můžeme porovnávat zisk s řadou dalších ukazatelů, s náklady, tržbami, použitým kapitálem, celkovým, vlastním, cizím atd. Ostatně všechny tyto uvedené hodnoty jsou poměřovány a tvoří základ této skupiny poměrných ukazatelů.

Porovnává se dosažený efekt s vynaložením prostředků na jeho dosažení.

Všechny tyto ukazatele mají tedy v čitateli položku zisku, ve jmenovateli pak různé hodnoty, podle nichž pak hovoříme o ukazateli nákladovosti, profitability, výnosnosti apod. Podívejme se tedy na nejužívanější ukazatele této skupiny:

a) Ukazatel rentability nákladů

porovnává celkové vynaložené náklady k tržbám. Tedy

*Ukazatel
rentability
nákladů*

$$\frac{\text{Celkové náklady}}{\text{Čisté tržby}}$$

Obě položky zjišťujeme, jako téměř všechny údaje této skupiny, z výsledovky. Obecně platí, že čím nižší je hodnota tohoto ukazatele, tím lépe.

b) Ukazatel čistého zisku k tržbám, tj. tzv. zisková marže, je dána poměrem

*Ukazatel
čistého
zisku
k tržbám*

$$\frac{\text{Čistý zisk k rozdělení}}{\text{Čisté tržby}}$$

Obecně platí, že čím vyšší je hodnota ukazatele, tím lépe. Výsledek ukazuje kolik jednotek zisku připadá na jednotku tržeb (například kolik haléřů připadá na 1 Kč).

Při hodnocení je však třeba uvažovat s doplňujícími údaji, a to, s rychlostí obratu zásob a celkovým objemem tržeb. Jestliže například oba tyto údaje jsou vysoké a rostou, pak nízká hodnota tohoto ukazatele může být výhodnější, než v opačném případě.

Každopádně je třeba porovnávat tento ukazatel ve vývojové řadě a srovnávat s oborovým průměrem. Samotné jeho použití může být zavádějící. V tomto ukazateli se také může projevit řada marketingových opatření v odbytí, případně i účelové kroky v prodeji před prováděním finanční analýzy a s úmyslem jejího ovlivnění.

c) Výnos na aktiva (ROA)

porovnává výši zisku vůči použitým aktivům:

*Výnos na
aktiva
(ROA)*

$$\frac{\text{Čistý zisk k rozdělení}}{\text{Aktiva celkem}}$$

Ukazuje výnosnost celkových aktiv. Tento ukazatel je velmi používaný a je objektivnější než pouze nákladová rentabilita.

d) Výnos na jmění akcionářů (ROE)

vyjadřuje míru zisku na investice kmenových (běžných) akcionářů:

*Výnos na
jmění
akcionářů
(ROE)*

$$\frac{\text{Čistý zisk k rozdělení}}{\text{Vlastní kapitál – prioritní akcie}} \times 100$$

Tento ukazatel by měl zajímat běžné akcionáře, neboť vyjadřuje rentabilitu jejich majetku.

Ukazatelů této skupiny poměrných ukazatelů je možné konstruovat velký počet s ohledem na zájem té či oné skupiny zainteresovaných osob, a především z hlediska a účelu, pro který je výpočet uváděn. Lze konstruovat i ukazatele velmi složité, vyjadřující různé nuance výnosnosti té či oné formy vynaloženého kapitálu. Pro naše účely jsou uvedeny čtyři základní druhy. Platí, že musí být rovněž posuzovány ve vzájemném kontextu v rámci skupiny i ve vztahu k ukazatelům ostatních skupin poměrných ukazatelů.

Úkol č. 13:

Zkuste zdůvodnit, proč se v různých odvětvích stejné ukazatele rentability od sebe mnohdy číselně liší.

13.2.5 Ukazatele tržní hodnoty majetku

Ukazatele tržní hodnoty majetku Ukazatele této kategorie vyjadřují schopnost firmy vytvářet zisk, a na základě spíše externího posuzování reálnými a potenciálními investory, ukazují hodnocení firmy jak z hlediska efektivnosti jejího dosavadního hospodaření, tak především vyjadřují hodnocení předpokladů firmy vytvářet zisky v budoucnosti, míru zhodnocování investic a předpoklady celkové prosperity firmy v nastávajícím období.

Jedná se vesměs o ukazatele posuzování pozice firmy na trhu akcií, tedy na základě nabídky a poptávky po cenných papírech dané firmy.

Některé ukazatele vyjadřují také očekávání investorů, vycházejících z informací, že firma má dobrý či horší produkční potenciál, má či nemá nové trhy, státní zakázky atd., a že bude či nebude schopna zhodnocovat vložený kapitál. Toto externí hodnocení firmy je také veřejně publikováno v Burzovních listech, popřípadě i v denním tisku, spolu s ukazateli míry zisku, dividendami apod.

Účetní hodnota akcie a) Účetní hodnota akcie je dána počtem emitovaných kmenových akcií ve vztahu k účetnímu jmění akcionářů:

$$\frac{\text{Vlastní jmění – prioritní akcie}}{\text{Počet kmenových akcií}}$$

Tento ukazatel sám o sobě nemá pro analytika žádný podstatný význam, důležitý je pouze ve vztahu k ostatním ukazatelům. Tato účetní hodnota akcie vyjadřuje čisté jmění připadající na 1 akcii.

Tato hodnota se však výrazně odchyluje jak od hodnoty tržní, tak i většinou i od hodnoty nominální, respektive likvidační, zůstatkové. Používá se proto právě k vyjádření rozdílů mezi uvedenými ostatními hodnotami akcií.

Tržní hodnota akcie b) Tržní hodnota akcie je dána vztahem nabídky a poptávky na finančním trhu, vyjadřuje tak „ocenění firmy“ investory.

Tato cena reaguje na řadu vlivů, které se projevují v ekonomice firmy, ale reaguje i na vnější ekonomické faktory (například zda firma získala vládní zakázku, dotaci a vůbec „pozornost“ státu), popřípadě i na faktory mimoekonomické.

Tento ukazatel je velmi rozšířeným měřítkem hodnocení firmy v tržním prostředí, proto se používá i při konstrukci dalších, navazujících ukazatelů tržní hodnoty firmy.

Vztah k nominální hodnotě je zřejmý z pravidelných výsledků burzovních obchodů (a obchodů přes RM-systém), tržní hodnota obchodovatelných akcií je běžně publikována a dostupná všem. Neznámá je (respektive dosud veřejně neznámá) je hodnota obchodovatelných akcií mimo tyto uvedené instituce.

K tomu je třeba říci, že v obou institucích zprostředkujících finanční trh, probíhá pouze část obchodů s cennými papíry. Nicméně byla již podepsána všeobecná dohoda o publikování cen obchodovaných akcií i při mimoburzovních obchodech. Publikace těchto cen může zpětně ovlivnit i ceny na oficiálních trzích.

V podmínkách vyspělých států s tržní ekonomikou s rozvinutým finančním trhem, kde hodnoty akcií na burze kolísají v poměrně malých odchylkách, a kde hodnoty akcií stabilizovaných společností spíše oscilují kolem středních hodnot, je tento ukazatel, jeho trend, vzestupný či sestupný, poměrně dobrým ukazatelem postavení firmy. V našich podmínkách se však projevuje řada nemocí jak samotného finančního trhu, tak i nedokonalostí dosavadního tržního prostředí.

c) Ukazatel výnosnosti na 1 kmenovou akcii

*Ukazatel
výnosnosti
na 1
kmenovou
akcii*

(čili zisk na akcii) je považován často za zásadní údaj k hodnocení firmy především potenciálními investory. Znovu však platí, použije-li se osamoceně, může značně zkreslit pohled na situaci podniku, a to i při srovnání s jiným. K této situaci, jak jsem si již v předcházejících kapitolách ukázal, obvykle při srovnávacích analýzách dochází.

Tvrzení, že například firma Alfa je mnohem úspěšnější než firma Beta, protože její ukazatel výnosnosti je výrazně vyšší, nemusí být správné. Bez hlubší analýzy i dalších faktorů, nebo při krátkém časovém horizontu se můžeme dopustit chyby.

Ukazatel je silně ovlivněn nejen konstrukcí zisku, ale především i možnou taktikou při vydávání akcií, jejich počtem apod. I když tedy tento údaj musí intenzivně zajímat investory, neměl by být jediným impulsem k investicím.

Ukazatel je dán poměrem:

$$\frac{\text{Čistý zisk k rozdělení}}{\text{Počet vydaných kmenových akcií}}$$

d) Ukazatel tržní ceny akcie k zisku na akcii

*Ukazatel
tržní ceny
akcie
k zisku na
akcii*

patří mezi oblíbené ukazatele finančního světa, je znám i veřejnosti jako P/E ratio. Tento ukazatel je pravidelně uváděn na všech světových burzách, je publikován i v našem odborném i denním tisku.

Oba 2 údaje, tržní cenu akcie i zisk na akcii můžeme dávat do poměru v recipročním vyjádření:

- Porovnáme-li čistý zisk na 1 akcii k ceně akcie, tj.

$$\frac{\text{Zisk na akcii}}{\text{Tržní cena akcie}} \times 100$$

pak nám tento ukazatel udává míru zisku v procentech jako výnos z držení 1 akcie (například 7 %).

Tento ukazatel je méně používaný než jeho opačná konstrukce.

- V opačném vyjádření (P/E ratio)

$$\frac{\text{Tržní cena akcie}}{\text{Zisk na akcii}}$$

pak v peněžní hodnotě udává kolik peněžních jednotek jsou investoři ochotni vložit na jednotku zisku z akcie (Například 12 Kč).

Tento ukazatel je používán i pro mezinárodní srovnávání, vyjadřuje očekávání investorů, buď že vlastnictví akcie bude znamenat dobrou dividendu, nebo je to akcie s malým rizikem. V odborných publikacích z oblasti financí se uvádí, že normální hodnota tohoto poměrového ukazatele je 10–15.

e) Ukazatel výše dividend na akcii

*Ukazatel
výše
dividend
na akcii*

je také pravidelně publikovaným údajem. Udává výši dividendy.

$$\frac{\text{Dividendy z kmenových akcií}}{\text{Počet emitovaných kmenových akcií}}$$

Ukazuje reálný příjem akcionářů ze zisku, současně při porovnání s celkovým ziskem ukazuje kolik firma rozdělila na další růst a kolik ke spotřebě.

Rozhodnutí o výši dividend je záležitostí valné hromady, která posuzuje návrh managementu. Pro analytika je také důležité zjistit si eventuelně původní návrh managementu, neboť ten může být jiný než rozhodnutí valné hromady.

Management firmy by měl sledovat dlouhodobé cíle rozvoje firmy, proto jeho návrh nemusí být vždy v souladu s přáním vlastníků (akcionářů), kteří mohou upřednostnit krátkodobý cíl okamžitého výnosu. Schválení návrhu managementu také mnohdy ukazuje jeho sílu a schopnosti vůči orgánům akcionářů, mnohdy jeho koncepční politiku, zvláště pokud management obhájí a obhájí například dlouholeté nevyplácení dividend vůbec.

Platí, že pokud firma vyplácí dividendy, pak obvykle každoročně pokračuje v mírném nárůstu těchto částek, pokud pak jeden rok valná hromada rozhodne nevyplácet, je to ovšem považováno spíše jako negativní signál. Mnohdy jsou firmy, které nevyplácejí opakovaně dividendy posuzovány investory příznivěji, než ty, které vyplácejí dividendy poměrně vysoké. Otázka výplaty dividend a jejich výše patří také mezi důležitá rozhodnutí firemního managementu.

*Ukazatel
poměru
tržní ceny
akcie
k účetní
hodnotě
akcie*

f) Ukazatel poměru tržní ceny akcie k účetní hodnotě akcie

opět vyjadřuje index hodnocení investorů pozice firmy

$$\text{ve tvaru: } \frac{\text{Tržní cena akcií}}{\text{Účetní hodnota akcií}}$$

Pokud je údaj vyšší než 1 ukazuje o kolik procent má firma vyšší tržní hodnotu než kolik do ní akcionáři vložili, číslo 2 pak udává 100 % tržní zhodnocení účetního vkladu akcionářů, index 0,5 vyjadřuje nízké tržní hodnocení vkladů.

Rovněž ukazatelů tržní hodnoty firmy je celá řada, mohli bychom uvádět i složitější konstrukce a poměřovat i poměrové ukazatele mezi sebou.

Skutečností je, že každý analytik si časem vypracuje svůj osobní přístup k analýze a svůj specifický aparát. Při použití mnoha ukazatelů by se výsledky mohly zdát málo průhledné a celková, souhrnná a závěrečná interpretace i velmi obtížná. Proto se také doporučuje vymezit si svůj okruh ukazatelů a ten stabilně používat. Snad jen v případech nejasných výsledků nebo komplexu ukazatelů oscilujících kolem nepříliš výrazných čísel je třeba hledat zřetelnější ukazatele.

Už v úvodu této kapitoly jsme uvedli, že údaje Cash flow jsou dnes tak používané, že prakticky tvoří samostatnou oblast hodnocení, i když svou skladbou a interpretací obsahují prakticky všech 5 předcházejících pohledů na ekonomiku firmy. Proto v následující části pouze vyjmenováváme konstrukce ukazatelů používajících v čitateli nebo jmenovateli údaje Cash flow.

13.2.6 Ukazatele Cash flow

*Ukazatele
CASH
FLOW*

Třebaže zisk patří mezi stěžejní ukazatele situace a je důvodem, smyslem a cílem její existence, je třeba si uvědomit, že není a neměl by být pouze jediným ukazatelem a kritériem rozhodování. Firma má řadu dalších cílů, a pro jejich plnění může například dočasně potlačit dosažení velkého zisku do pozadí, respektive může upřednostnit politiku menšího, ale trvalého či trvale se zvyšujícího zisku v dlouhodobém měřítku, popřípadě může i volit krátkodobou ztrátu pro dosažení jiných závažných úkolů.

Vyžaduje-li například restrukturalizace a modernizace podniku s předpokladem budoucího rozvoje velkou koncentraci kapitálu, může firma upřednostnit i vznik ztráty. Platí tedy, že:

1. Zisk jako výsledek hospodaření může být předmětem koncepčního rozhodování firmy a v zájmu dlouhodobých cílů je možná, žádoucí a racionální i jeho minimalizace, a přesto nelze tento stav hodnotit negativně.

2. I na tvorbu zisku bychom mohli najít určitá odlišná stanoviska různých managementů jedné firmy.

Je otázkou, jaká výše zisku je pro firmu nejvýhodnější, a to jak z hlediska zdanění, tak i z hlediska celkové vybavenosti firmy, její organizace, struktury aktiv a spokojenosti zaměstnanců. Zda například není lepší podniková strategie zaměřená na poněkud vyšší náklady a nižší zisk, než dosažení vyššího zisku velkým vyčerpáním svých kapacit.

Varianta vyšší náklady-nižší krátkodobý zisk byla například použita H. Fordem, který několikrát zvedl svým zaměstnancům mzdy, aby si mohli koupit jeho automobily. Toto opatření vedlo v dlouhodobějším horizontu k výraznému nárůstu odbytu, současně touhy mnoha dělníků stát se zaměstnanci Fordových závodů, v důsledku toho k vyšší produktivitě práce stávajících atd. V konečném důsledku tak toto opatření přineslo trvalý a zvyšující se zisk.

3. Dále o položce zisk platí, že se jedná skutečně jen o položku účetní. Zisk je rozdíl mezi výnosy a náklady, je to matematický výsledek. Nelze tedy za tímto číslem vidět jen peníze uložené v téže výši v bance. Firma může vykazovat značný zisk, ale přesto se ocitne v platebních potížích z důvodu nedostatku peněz. A naopak, třebaže podnik vykazuje ztrátu, jeho věřitelé jsou pravidelně uspokojováni splátkami. Navíc může být položka zisku účelově ovlivňována opatřeními na obou stranách jak výnosové, tak nákladové, nehledě na problematiku odpisů a oceňování. Navíc je účetní metodika i přes vydané a přijaté standardy stále ještě dosti různá v jednotlivých zemích, a to i v rámci samotné EU.

Z výše uvedených důvodů se zisk často nahrazuje údajem Cash flow. Ale i o tomto ukazateli platí, že jej nelze používat bez vazeb a souvislostí s širším okruhem poměrových ukazatelů včetně ukazatelů s údajem zisku. V následující části vyjmenováváme nejpoužívanější ukazatele Cash flow:

a)

$$\frac{\text{Cash flow}}{\text{Závazky}} \quad \text{pro oblast řízení dluhu}$$

Pro výpočet výnosnosti kapitálu:

b)

$$\frac{\text{Cash flow} - \text{úroky}}{\text{Vlastní kapitál}} \quad \text{nebo} \quad \frac{\text{CF}}{\text{Celkový kapitál}}$$

c)

$$\frac{\text{CF} + \text{úroky}}{\text{úroky}} \quad \text{jako ukazatel úrokového krytí}$$

d)

$$\frac{\text{CF}}{\text{Čisté tržby}} \quad \text{pro oblast rentability}$$

e) Pro oblast výpočtů tržní hodnoty:

$$\frac{\text{CF} - \text{dividendy prioritních akcií}}{\text{Počet kmenových akcií}} \quad \text{nebo} \quad \frac{\text{Tržní cena akcií}}{\text{CF na akcii}} \quad \text{nebo} \quad \frac{\text{Provozní HV (EBIT) + Leasingové splátky + odpisy}}{\text{Počet emitovaných kmenových akcií}}$$

pro výpočet CF na akcii.

Poměrové ukazatele s Cash flow se používají především při mezinárodních srovnáních, v ČR je uplatňují hlavně banky.

13.2.7 Finanční analýza prováděná bankou

Mezi základní funkce komerčních bank patří poskytování úvěrů, úvěr sám je považován za hybnou páku rozvoje podniku a celé ekonomiky či nadnárodního společenství. Poskytnutí či neposkytnutí úvěru může mít i pro dobré firmy mnohdy fatální účinek, recipročně však i pro banky platí stejné riziko, jako u všech hospodářských subjektů.

Vysokým procentem rizikových, klasifikovaných úvěrů se banka sama vystavuje riziku bankrotu. Proto každá komerční banka musí pečlivě třídit své klienty, důkladně prověřovat jejich finanční, obchodní a celkovou ekonomickou situaci i předpoklady dalšího vývoje. Musí své klienty zkoumat z mnoha hledisek, nejen z hlediska finanční analýzy. Ale finanční analýza je jedním z důležitých nástrojů, na jejichž základě se vedení banky bude rozhodovat o poskytnutí úvěrů, a rovněž tak i o dalším postupu vůči jednotlivým kategoriím klientů.

Opakujeme, že může být pouze jedním z nástrojů, byť podstatných. Není možné její závěry přeceňovat, ale je nebezpečné je nedocenit.

Při rozhodování je třeba rovněž vzít v úvahu, že i v ekonomickém životě se projevují nahodilosti, že ani sebevíce přesné matematické výpočty nemusí vyjít, a že i pomocí přesných přístrojů a zmíněných výkladů se dá stanovit špatná diagnóza. Bylo by chybné vycházet pouze z hodnoty nebo vývoje jednoho či několika málo individuálních ukazatelů či závěrů ze všech poměrových ukazatelů, pokud by nebyly hlouběji zkoumány příčiny tohoto stavu a předpoklady k jejich odstranění, pokud by se pouze matematické ukazatele staly jediným nástrojem pro rozhodnutí.

Na druhé straně nelze závěry skutečně objektivně a dobře provedené analýzy, provedené na základě pečlivé přípravy a úpravy dat, po zohlednění všech sporných, nejednoznačných a kontroverzních vlivů, nerespektovat.

Banky či obecněji všechny peněžní ústavy na celém světě provádějí finanční analýzy svých klientů a používají k tomu různý rozsah nástrojů. Otázkou je do jaké hloubky, kolik na to mají času, z jakých údajů vycházejí.

Finanční analýza, ostatně jako každá vědní disciplína se vyvíjí, nalézá nové a nové nástroje, finanční experti vyjadřují své nové názory, metody či teorie, objevují se nové nástroje platebního styku a finančnictví prožívá v rozvíjejících se tržních ekonomikách svůj „boom“. Ten je dán postavením a financí v systému tržní ekonomiky. I banky tudíž hledají a používají nové metody ve své práci.

Automatizace finanční analýzy

Finanční analýza, její ukazatele, matematické výpočty i klasifikace dílčích a celkových výsledků, to vše je poměrně vděčným námětem pro automatizaci, k tvorbě software. Četné softwarové firmy také nabízejí různé programy, které uvedené výpočty (a další) provádějí i klasifikují. Použití programů má výhody v možném variantním zpracování při variabilitě vstupních dat. Lze tedy modelovat několik situací, popřípadě rychle reagovat na náhlé změny předpokladů, podmínek nebo nepřiměřeného vývoje některých účetních či tržních hodnot. Výhodou je také možnost konstrukce určitého rozmezí, tudíž vstup hodnotitele do standardních matematických propočtů. Použití těchto programů má nesporné výhody, ale ani tu není možné zapomínat, že konečné rozhodnutí musí učinit lidé na základě komplexu poznatků, informací, ale i osobních zkušeností.

Shrnutí:

- Účetní výkazy jsou základním materiálem pro provádění finanční analýzy daného ekonomického subjektu.
- Finanční analýza se musí na firmu a její finance dívat z poněkud jiného pohledu, musí zmírnit nebo eliminovat nedostatky, které účetní výkazy z hlediska sledování

finančních stránek hospodaření firmy ukazují. Proto je nutná modifikace účetních záznamů, úpravy některých položek, je nutná reklasifikace účetních výkazů, a to rozvahy i výsledovky.

- Účetní výkazy obsahují desítky čísel a spoustu z nich lze dávat do souvislostí, poměřovat a interpretovat.
- Poměrové ukazatele se dělí do několika skupin. Nejčastěji se používá následující třídění na: ukazatele likvidity, ukazatele řízení aktiv, ukazatele struktury kapitálu, ukazatele rentability, ukazatele tržní hodnoty kapitálu.
- Dlouhodobá a trvalá schopnost uhrazovat své závazky je v řádně fungujícím tržním hospodářství jednou ze základních podmínek existence firmy.
- Ukazatele struktury kapitálu zachycují vlastní finanční doménu, tj. krytí majetku firmy finančními zdroji.
- Ukazatele rentability poměřují dosažený hospodářský výsledek, tj. čistý zisk (popřípadě i hrubý zisk) k jiné hodnotě vynaložené či potřebné k jeho dosažení.
- Ukazatele tržní hodnoty majetku vyjadřují schopnost firmy vytvářet zisk, a na základě spíše externího posuzování reálnými a potenciálními investory, ukazují hodnocení firmy jak z hlediska efektivnosti jejího dosavadního hospodaření, tak především vyjadřují hodnocení předpokladů firmy vytvářet zisky v budoucnosti, míru zhodnocování investic a předpoklady celkové prosperity firmy v nastávajícím období.
- Doba obratu zásob ukazuje, jak intenzivně jsou zásoby využívány, zda jsou dlouho skladovány, bez pohybu, zda je zásobování zatíženo nadměrnými, nízkoobrátkovými, těžkoobrátkovými zásobami, popřípadě zda ve struktuře zásob nejsou zásoby zcela bezobrátkové.
- Třebaže zisk patří mezi stěžejní ukazatele situace a je důvodem, smyslem a cílem existence většiny subjektů, je třeba si uvědomit, že není a neměl by být pouze jediným ukazatelem a kritériem rozhodování.

Kontrolní otázky:

1. Co je to účetní výkaz?
2. Jaké znáte skupiny poměrových ukazatelů?
3. Jaký je rozdíl mezi likviditou prvního a druhého stupně?
4. Co poměřují ukazatele rentability?
5. Co vyjadřují ukazatele tržní hodnoty majetku?
6. Co je to překapitalizování?
7. Jak se spočítá ukazatel úrokového krytí?

Průvodce studiem:

Finanční analýza je důležitou činností, která manažerům pomáhá odhalovat slabá místa a současně napomáhá při řešení otázek, jak jsem na tom ve srovnání s konkurencí. Z tohoto pohledu je pro každého manažera důležitá znalost interpretace účetních výsledků, znalost, co účetní výkazy zobrazují, jaké jsou jejich přednosti a nedostatky, jaké informace mohou z účetnictví získat, jakým způsobem se interpretují výsledky finanční analýzy a co je může ovlivnit.

Autotest:

1. Poměrový ukazatel ROA patří mezi ukazatele:
 - (a) likvidity
 - (b) rentability
 - (c) řízení aktiv
2. Schopnost uhrazovat své závazky vyjadřují ukazatele:
 - (a) likvidity
 - (b) rentability
 - (c) řízení aktiv
3. Likvidita druhého stupně má doporučené hodnoty:
 - (a) 0,1–0,2
 - (b) 1–1,5
 - (c) 1,5–2

Kapitola 14

Interpretace účetních výkazů

Popis lekce:

Kapitola interpretace účetních výkazů prohlubuje znalosti čtenáře v oblasti získávání informací z účetních výkazů. Lekce je zahájena popisem předností a nedostatků rozvahy, výsledovky a CASH FLOW. Dále jsou zde podrobně rozepsány problémy s oceňováním majetku a zásob, text popisuje problematiku odpisů a jejich vliv na hodnocení firmy. Lekce má následující strukturu:

- 14.1 Přednosti a nedostatky účetních výkazů
 - 14.1.1 Problémy oceňování investičního majetku a jeho odpisování
 - 14.1.2 Oceňování zásob
- 14.2 Rozvaha
- 14.3 Výsledovka
- 14.4 Cash flow

Délka lekce: 90 minut

Klíčová slova:

Rozvaha, výsledovka, Cash flow, oceňování zásob, oceňování investic, odpisy.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat přednosti a nedostatky účetních výkazů,
- omezit rozdíly vznikající při oceňování investičního majetku a jeho odpisování,
- vysvětlit problémy spojené s oceňováním zásob,
- popsat rozvahu a informace, které z ní můžeme získat,
- popsat výsledovku a informace, které z ní můžeme získat,
- popsat Cash flow a informace, které z něj můžeme získat.

Účetní výkazy dostává na stůl řada lidí. Jsou to jednak zaměstnanci firmy samé, její management, dozorčí rady, ve zkrácené podobě i valné hromady, na druhé straně jsou účetní výkazy k dispozici pracovníkům úvěrujících bank, auditorům, kontrolním pracovníkům nadřízeného orgánu, popřípadě v nejhorším případě i hospodářské kriminálce. Všichni pracovníci, kteří přijdou do styku s těmito účetními výkazy by měli poznat alespoň hlavní problémy, které se vyskytují při interpretaci čísel v účetních výkazech, měli by umět „číst čísla“ vykázaná v těchto výkazech. To je mnohdy velmi obtížné, neboť čísla sama o sobě

často příliš mnoho neříkají. Řekneme-li například u královny krásy její míry 100-60-90, vytvoří se o ní poměrně přesná představa. Řekneme-li však, že firma ALFA dosáhla vloni zisk 1 milion Kč, neříkáme tím vůbec nic podstatného. Na první pohled se například zdá, že firma je na tom dobře, má zisk, nemá ztrátu. /DOBŘE/ Ano, ale tato firma měla před loňským rokem zisk 10 milionů. Jde tedy se ziskem dolů. /ŠPATNĚ/ Ano, ale to se stalo pouze proto, že investovala desítky milionů do nové techniky a má připravenou moderní technologii, díky níž podstatně sníží v tomto roce náklady a bude vyrábět řádově větší počet produktů. /DOBŘE/. Ano, ale firma nemá žádné významné trhy, žádné další nezískala, počet objednávek se snižuje /ŠPATNĚ/ atd. Takhle bychom mohli pokračovat stále dál a vidíme, že jednotlivé informace mění diametrálně naše hodnocení. Není tudíž možné pouze ze samotných čísel, byť nepochybně správně metodicky zpracovaných, vyčíst vše, co potřebujeme pro správné hodnocení, zvláště, pokud si neuvědomíme, jaké ekonomické skutečnosti, faktory a vlivy se pod hodnotou zkoumaného čísla skrývají. Řekněme si proto alespoň některé základní přednosti a nedostatky účetních výkazů.

14.1 Přednosti a nedostatky účetních výkazů

Přednosti a nedostatky účetních výkazů Přestože všechny 3 základní účetní výkazy ROZVAHA, VÝSLEDOVKA a CASH FLOW ukazují stav a pohyb majetku firmy, průběh hospodaření a jeho výsledek i finanční toky dle všech zásad vedení účetnictví, tj. v první řadě pravdivě, jsou údaje obsažené v těchto výkazech ovlivněny několika účetními technikami a odrážejí i některé problémy, které jsou skryty za číselnými údaji. Ty je zapotřebí znát, ověřit si podrobněji způsoby použití těchto technik a při konečném rozboru pak brát některé zjištěné skutečnosti v úvahu.

Podívejme se podrobněji na některé problémy při vykazování účetních hodnot majetku i průběhu hospodaření. Z několika problémů si více povšimneme 3 základních problémových kategorií, které mohou podstatným způsobem ovlivnit finanční analýzu a při absenci podrobnějších znalostí mohou i v některých případech znehodnotit její závěry. Z těchto několika problémových oblastí si tedy rozebereme:

- a) problematiku oceňování dlouhodobého majetku a jeho odpisování,
- b) problematiku oceňování zásob,
- c) ostatní problémy, přednosti a nedostatky účetních výkazů.

Protože každý z uvedených problémů představuje dosti rozsáhlý komplex otázek spjatých s vykazováním stavu a pohybu majetku, zaměříme se na některé podstatné problémy v samostatných kapitolách.

14.1.1 Problémy oceňování dlouhodobého majetku a jeho odpisování

a) Oceňování majetku

Oceňování majetku Problémy spjaté s oceňováním majetku patří mezi stěžejní problémy, které mohou výrazně ovlivnit hodnotu majetku a jeho srovnávání s jinou firmou (popř. s vývojem celého oboru), a které mohou znesnadnit správnost finanční analýzy. Jedná se o problematiku značně širokou, problematiku, která se projevuje nejen v našem tuzemském srovnávání výsledků, ale ztěžuje srovnávání i v mezinárodním měřítku. V současné době neexistuje žádná jednotná teorie oceňování majetku, která by pro účetní praxi umožňovala jednotný návod při řešení oceňovacích problémů, a to i přesto, že například i v rámci EU probíhá a neustále se vylepšuje koordinace daňového systému i právních norem.

Již 4. direktiva ES obsahuje „Pravidla oceňování“, která se stala podkladem i pro oceňování majetku v našem Zákoně o účetnictví č. 563/91 Sb.

Ten stanovuje závazné způsoby oceňování jednotlivých složek majetku a závazků v účetnictví a v účetní závěrce.

Problém spjatý s oceňováním majetku spočívá v působení několika vlivů, které znesnadňují vyčíslení skutečné tržní hodnoty majetku v tržním prostředí, a to:

- a) dochází k různé míře inflace a tudíž inflačnímu působení na hodnotu majetku,
- b) dochází k různému vývoji tržní hodnoty jednotlivých položek majetku,
- c) dochází ke změnám v ceně jednotlivých položek,
- d) dochází ke změnám v hodnotě kupní síly peněžní jednotky, atd. jinými slovy

účetní a tržní hodnota jednotlivých složek majetku se různí, dochází k celkové i vnitropoložkové diferenciaci.

Systém založený na vedení majetku převážně ve skutečných PC je v současné době převládajícím systémem používaným ve světě, a jak je patrné i z výčtu ocenění dle našeho zákona o účetnictví, je tomu tak i v účetnictví firem v ČR.

K výhodám ocenění ve skutečných PC patří především:

- že údaje jsou objektivní, doložitelné, průkazné, podložené vstupními doklady,
- zajišťuje uchování původní majetkové podstaty vlastníků v nominální peněžní výši,
- poskytuje přesné údaje pro provádění vnitřní i vnější kontroly (inventarizaci majetku, kontroly daňových úřadů atd.),
- poskytuje poměrně přesné údaje pro finanční analýzu, pokud se provádí v kratším časovém horizontu.

Problémy a nevýhody tohoto způsobu zpracování oceňování se recipročně projevují následovně:

- nerespektuje se reálná tržní hodnota majetku,
- nezohledňuje se inflační riziko,
- některé majetkové položky nenalézají možnost přesného vyjádření anebo i dokladové doložitelnosti,
(například nelze vyčíslit a ocenit takovéto hodnoty jako jsou:
 - úroveň pracovních sil,
 - schopnosti managementu,
 - goodwill (pověst) firmy atd.)
a nelze je ani doložit. Přitom finanční analytik by měl zohlednit i tyto faktory.
- Rovněž ocenění pohledávek (a závazků) zahrnuje v sobě určitý problém spočívající v různé délce splatnosti, a tudíž vlivu faktoru času:
 - se zvyšující se délkou splatnosti stoupá vliv inflace a v důsledku toho pak firma dosahuje mimořádného zisku (nebo ztráty),
 - kromě tohoto vlivu se do struktury pohledávek promítá i možnost pochybných anebo zcela nedobytných pohledávek, které fakticky snižují majetek firmy, i když v účetním vyjádření na výkazech neustále figurují.
Přesné odlišení struktury pohledávek, jejich klasifikace z hlediska rizika patří mezi základní činnosti rozboru vstupních dat při práci finančního analytika.
- Rovněž v oblasti cenných papírů pak můžeme odlišit dnes již 3 možné úrovně ocenění:
 - nominální hodnotu,

- tržní (burzovní) hodnotu,
- skutečnou hodnotu, za kterou jsou ochotné různé firmy odkoupit (většinou mimo burzu) cenné papíry (v současné době poklesu cen na burze vesměs za něco vyšší ceny než je cena na burze nebo v RM-systému).
- Je rovněž problémem ocenění určitého druhu majetku ve formě RC (reprodukční cena) nebo VN (vlastní náklady), zvláště tehdy, je-li část jedné majetkové složky z části vyčíslena v PC (pořizovací cena), z části v RC nebo ve VN.

Každá firma, která je schopna produkovat vlastní činností své zásoby, má jiné podmínky než jiná firma, která rovněž produkuje část svých zásob či investic vlastními prostředky. Pokud mají firmy nesrovnatelnou výrobní základnu (a tak tomu je téměř vždy), pak VN ke zhotovení jistého výrobku budou odlišné než u firmy jiné i při produkci téhož výrobku.

Takto bychom mohli postupovat položku po položce a hodnotit ji právě z úhlu pohledu finančního analytika, hledat a hodnotit možné nedostatky.

Ocenění majetku je prostě problém a finanční analytik musí velké a podstatné majetkové složky včetně dluhů rozebírat detailně. Musí zjistit, co se za daným číslem skrývá, jaká oceňovací sazba byla použita, jakým způsobem ovlivnila výši majetku, zda je tato hodnota srovnatelná s jinou, proč je třeba ji brát s určitým stupněm korekce, nakolik odpovídá reálné hodnotě majetku.

Problém s oceněním majetku je všeobecně známý. Všichni víme, že to, co jsme nedávno za určitou cenu nakoupili, má dnes již hodnotu jinou. Čím delší bude časový interval od pořízení majetku, tím horší srovnatelnost a vyčíslitelnost tohoto majetku bude dnes. Při finanční analýze je však třeba při srovnávání firem zjistit i podrobnou strukturu tohoto majetku, jeho stáří a oceňovací techniky. Závažným problémem znesnadňujícím finanční analýzu je i problematika odpisů.

b) Odpisy a jejich vliv na hodnocení firmy

*Odpisy
a jejich
vliv na
hodnocení
firmy*

V této kapitole se zaměřujeme na jejich roli při hodnocení majetku firmy.

Odpisy a především metody odpisování znesnadňují pohled finanční analýzy na vývoj majetku firmy a její hospodaření, pokud nejsou kromě uvedených výkazů známé další doplňující informace.

V každém případě platí, že:

Odpisy jsou pouze subjektivním, nepřesným a umělým vyjádřením procesu opotřebování a stárnutí dané položky aktiv.

Odpisy jsou pouze přibližnou aproximací skutečného stavu zastarávání a stárnutí, neboť nikdy nelze zcela přesně ve finančním ohodnocení vyjádřit skutečné fyzické, a tím méně pak morální zastarávání odpisovaného majetku.

Proto je zapotřebí si při finanční analýze uvědomit, že:

skutečná hodnota odpisovaných aktiv se fakticky liší (v různé míře) od zůstatkové hodnoty.

Uveďme si příklad.

Příklad:

V roce 2010 bylo pořízeno zařízení v PC 100 000 Kč. Bude se odpisovat zrychlenou metodou 5 roků na nulovou ZC. Hodnota 100 000 Kč byla peněžním výdajem (v plné výši) roku 2010 (a takto vstoupila do výkazu Cash flow), ale není to jednorázový náklad daného roku. Tato PC bude rozložena do období 5 let, po které se bude zařízení využívat. Je

pravděpodobné, že po ukončení odpisů bude zařízení využíváno dále. Kdyby firma uvedené zařízení neodpisovala postupně 5 roků, ale zahrnula celou částku 100 000 Kč do nákladů roku 2010, zisk firmy by byl v roce 2010 značně podhodnocen, v dalších letech naopak nadhodnocen.

V každém případě dochází k určitému zjednodušení a odtržení reálné doby použitelnosti zařízení a jeho odepsanosti.

Způsob odpisování, struktura odpisovaného majetku a odpisový plán podstatným způsobem ovlivňují výši hospodářského výsledku.

Finanční analýza proto musí podrobně zkoumat uvedené aspekty:

- a) strukturu odpisovaného (a rovněž neodpisovaného) majetku,
- b) metody odpisování, především rozložení lineárního a nelineárního odpisování.

Dále si musí finanční analytik uvědomit, že například pozemky a umělecká díla se neodpisují.

Tento fakt se rovněž projeví ve vytvořeném zisku v důsledku nulových odpisů této položky aktiv v nákladech. Porovnáváme-li tedy například 2 firmy navzájem, z nichž jedna má značnou část svého majetku právě ve formě pozemků (na rozdíl od druhé), projeví se tento fakt i určitým stupněm nesouměřitelnosti zisku.

Navíc u pozemků se promítá skutečnost, že tržní ceny pozemků spíše stoupají (u půdy se nedá dost dobře hovořit o fyzickém či morálním znehodnocení), takže tato položka ovlivňuje i rozvahu.

V současné době směřuje odpisová politika spíše k liberalizaci odpisových systémů, je to ostatně trend, který byl u vyspělých zemí s tržním hospodářstvím nastoupen už po 2. světové válce, kdy možnosti rychlejšího odpisování v prvních letech pořízení dlouhodobého majetku značně podpořily rychlejší investiční činnost. Možnost zrychleného odpisování je jeden ze způsobů, jak se bránit ztrátám z morálního opotřebení, zvláště u výrobků dlouhodobé spotřeby, kde technický rozvoj je vysoký. Především zrychlené odpisy zase zpětně výrazně ovlivnily technický rozvoj a vytvořily podmínky pro zvýšení poptávky po výrobcích investičního charakteru.

Vzhledem k určité volnosti firmy v její odpisové politice, je třeba, aby si finanční analytik podrobně zjistil všechny potřebné údaje z této oblasti. Je například možné, že firma používala jen lineárního odpisování a pak v běžném roce přešla na zrychlené odpisování u všech nově pořizovaných položek. Z rozborů firem vyplývá, že právě tato položka představuje výraznou, mnohdy převažující část celkového majetku firmy, proto znalost uvedených požadavků je nutná již v počátečních fázích analýzy.

14.1.2 Oceňování zásob

V podstatě stejný problém, který se projevuje ve vyčíslení hodnoty investičního materiálu, se objevuje i v další, významné a velké položce aktiv, a to u zásob materiálu. Je třeba si opět uvědomit 2 skutečnosti v oblasti zásobování materiálem (vstupními surovinami):

*Oceňování
zásob*

1. existuje řada výrobců jednoho a téhož materiálu, ti dodávají tuto surovinu za různé ceny. Firma tedy může mít pro nákup jedné a téže suroviny třeba 10 dodavatelů, kteří fakturují v odlišných (byť nepřilís rozptýlených) cenových relacích,
2. ceny surovin podléhají inflačnímu vývoji, ve srovnání s dříve nakoupeným materiálem je tedy cena později pořízeného materiálu všeobecně vyšší než ceny materiálů nakoupených dříve. Pokud tedy má firma větší zásoby surovin delší dobu na skladě, má jejich evidenci zachycenou v jiných (obvykle nižších) PC.

Problémem je, v jakých cenách pak počítat cenovou kalkulaci výrobku, v jakých cenách tedy materiál vstupuje do nákladů, neboť tak rovněž ovlivňuje 2 podstatné složky hodnocení:

- výši majetku (v rozvaze),
- hospodářský výsledek (výší nákladů) ve výsledovce.

Rozdíly mezi cenami „staršího“ a „mladšího“ materiálu mohou být značné, čím více má firma majetku v tomto aktivu (jako například obchodní organizace), tím více je důležitější v jakých cenách je materiál veden a zahrnován do nákladů.

Teoreticky existuje 5 možností oceňování zásob:

- a) Skutečnými náklady pořízení,
- b) průměrnými cenami pořízení,
- c) oceňovací metodou FIFO (první dovnitř, první ven),
- d) oceňovací metodou LIFO (poslední dovnitř, první ven),
- e) ocenění v předem stanovených cenách se samostatným vykazováním oceňovacích odchylek.

Každá z těchto metod ovlivňuje finanční vyjádření stavu zásob a náklady.

Zákon o účetnictví umožňuje používat pro stejný druh zásob pouze 2 z těchto uvedených možností, a to metody b), c).

Proto si povšimneme rozdílů při použití těchto metod:

- ad b) Při ocenění zásob v průměrných nákladech pořízení se počítá s fyzickou zaměnitelností zásob, i když jsou jejich PC různé. Ve skladu se všechny dodávky stejného druhu vedou společně a fyzickému stavu zásob se přiřadí průměrná cena vypočítaná váženým průměrem (tzv. skladní cena).
- ad c) Metoda FIFO znamená způsob, kdy první cena pro ocenění přírůstku majetkového účtu se použije jako první cena pro ocenění úbytku. (Poznámka: u metody LIFO je tomu opačně). Účetně to znamená, že zásoby pořízené jako první se evidenčně také jako první vyskladní (ve skutečnosti, tj. fyzicky tomu tak nemusí být). V tom případě spotřeba materiálu do nákladů je tomu uváděna ve starých cenách. Konečný zůstatek představuje ocenění v relativně nejnovějších cenách, jež se přibližují nebo odpovídají cenám platným v daném období.

Při použití metody FIFO se tak „zvýšuje“ hodnota majetku dané položky uvedené v rozvaze, zároveň se „snižuje“ hodnota nákladů, a tím i částečně „zvýšuje“ zisk.

Pokud je použito této metody, měl by to finanční analytik vědět a počítat s tím. Domníváme se, že dosud je v ČR obvyklejší metoda průměrných cen.

I když možné rozdíly oproti metodě průměrných cen nemusí být značné, přece jen k určité diferenci dochází, a pokud je podíl zásob ve struktuře majetku vysoký, může v závislosti na delším časovém horizontu a obratu zásob při častých změnách cen, znamenat i výraznou odchylku v sumárním vyjádření.

(Poznámka: tato odchylka by byla ještě vyšší při srovnávání rozdílů mezi metodami FIFO a LIFO.)

Finanční analytik tedy při zkoumání hodnoty tohoto aktiva si musí zjistit:

- v jaké struktuře jsou zásoby materiálu,
- jaký je jejich obrat,
- v jakých cenách jsou vedeny.

Kromě toho se obě metody navíc uplatňují 2 možnými způsoby v účetní praxi:

- a) průběžným účtováním úbytku zásob, (tj. úbytek se ocení vždy v okamžiku jeho uskutečnění podle existujícího stavu zásob),
- b) periodickým účtováním úbytku zásob, (kdy celkový úbytek se ocení a zaúčtuje koncem období podle všech došlých dodávek a stavu zásob platného koncem období).

Rovněž tyto 2 způsoby účtování ovlivňují finanční pohyb zásob.

Stejný způsob jako pro oceňování zásob uvádí Zákon o účetnictví i pro oceňování cenných papírů.

Tento problém je tedy třeba podrobněji analyzovat i v oblasti tohoto aktiva, pokud má firma nezanedbatelný podíl majetku uložen právě v tomto druhu.

- d) Ostatní problémy, přednosti a nedostatky účetních výkazů

U každého hospodářského subjektu musí analytika zajímat určitý okruh otázek:

- jaké má hospodářský subjekt jmění,
- v čem (v jaké struktuře) je toto jmění uloženo,
- kolik má hospodářský subjekt peněz,
- jak rychle mohou být tyto peníze k dispozici,
- kolik peněz produkuje jeho jmění,
- kolik prostředků musí vynaložit na tvorbu zisku,
- jak efektivně hospodaří s majetkem atd.

Účetní výkazy poskytují dostatek údajů ke zjištění mnoha ekonomických skutečností. Jsou základní a nezbytnou pomůckou pro každého analytika. Přesto je zapotřebí si před každým rozбором uvědomit přednosti a hlavně nedostatky jednotlivých výkazů, uvědomit si obsah jednotlivých položek a ještě dále analyzovat hodnotu a vnitřní strukturu rozhodujících položek.

14.2 Rozvaha

poskytuje údaje firmy o jejím majetku a závazcích k určitému datu a způsob finančního krytí tohoto majetku. Porovnáním dvou a více rozvah můžeme vidět pohyb majetku, jeho zvětšení či zmenšení i změnu struktury. Můžeme vidět, jak se pohybují obě složky finančního krytí, tj. vlastní a cizí zdroje.

ROZVAHA

Na druhé straně si musí analytik uvědomit několik důležitých faktů:

1. Rozvaha ukazuje majetek a jeho strukturu v účetní hodnotě. Nevyjadřuje tedy jeho hodnotu aktuální, současnou. Účetní standardy (v řadě zemí) používají jako základ pro ohodnocení aktiv i pasiv historickou hodnotu, tj. původní PC. I když je tato PC v případě dlouhodobého majetku pravidelně upravována odpisy, nezobrazuje současnou hodnotu aktiv a pasiv. Tržní hodnota jednotlivých položek, tzn. jak individuálních částí, tak i celku, může být značně rozdílná. Je ovšem obtížné posoudit tržní hodnotu majetku, pokud není předmětem nabídky a poptávky.

2. K určení hodnoty některých aktiv je použito ocenění RC, která je stanovena na základě víceméně aktuálních předpisů (často novelizovaných).
Dochází tedy ke smíšenému ocenění, nejsou všechny položky vedeny jen v historických, původních pořizovacích cenách.
3. U některých položek je použito přímo odhadu.
Jako příklad lze uvést pohledávky, neboť ty je třeba rozlišovat především z hlediska návratnosti, dobytnosti. Některé pohledávky jsou dobytné pouze z části, jiné jsou zcela nedobytné. Část majetku, který uvádí rozvaha je tedy sporná, její výše je možná pouze odhadem.
4. Srovnatelnost za delší časový úsek je vůbec velkým problémem jakékoliv komparace účetních výkazů.
Řada položek často mění metodiku, obsah, počítá se jiným způsobem, u nás je nyní prakticky nemožné srovnávat v dlouhodobém časovém horizontu tak, jak jsou zvyklí analytici ve standardním tržním prostředí vyspělých států. I od 1. 1. 1993, tj. realizace nové daňové reformy, dochází neustále k dílčím metodickým úpravám jednotlivých položek. Tím jsou možnosti dlouhodobého srovnávání do minulosti omezeny, nicméně věřme, že podstatné úpravy jsou již uskutečněny a rok 1993 bude možné používat jako srovnávací báze do budoucnosti.
5. Stejný problém jako je u pohledávek je i u zásob, jejichž prodejní cena může být značně rozdílná od ceny nákupní nebo skladní.
Staré víno má jen samotným procesem skladování vyšší cenu než víno mladé. Rovněž dlouhodobý majetek, i když je daňově či účetně zcela odepsán, určitou hodnotu ještě má, jeho prodejní cena může být někdy značně vysoká.
6. Bylo řečeno, že určitá část majetku se odpisuje, že účetně ztrácí svou hodnotu. Některé položky se však neodpisují a figurují v účetnictví ve své původní ceně. Byly již uvedeny pozemky a umělecká díla.
Účetnictví ale vůbec nezachycuje, že některé druhy majetku **se časem naopak zhodnocují**, že jejich výstupní cena bude vyšší než jejich cena vstupní.

Úkol č. 14:

Zkuste se zamyslet a napsat několik příkladů majetku, který se časem naopak zhodnocuje.

.....

7. Některé hodnoty nelze vůbec ocenit a účetnictví je ani nevede.
Přitom jejich hodnota může být značná a mohou rozhodujícím způsobem ovlivňovat hodnocení firmy, její postavení na trhu a budoucí předpoklad úspěchů. Jsou to vesměs hodnoty mimoekonomické, těžko vyčíslitelné jako například:
 - konexe managementu,
 - úroveň technického rozvoje firmy,
 - kvalita, invence pracovních sil,
 - goodwill firmy,
 - zjevná či skrytá podpora firmy vládou apod.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 14:

Vypište si z internetu libovolné rozvahy jednoho podniku ze dvou po sobě následujících roků. Porovnejte je a zašlete tutorovi informace získané o stavu majetku včetně rozvah včetně Vašeho stručného komentáře.

14.3 Výsledovka

Výsledovka ukazuje kumulativním způsobem od počátku běžného roku strukturu vynaložených nákladů a dosažených výnosů včetně jejich rozdílu, tj. hospodářský výsledek k danému termínu.

VÝSLE-
DOVKA

1. Výše zisku (případně ztráty) však nemusí být podložena skutečným příjmem (anebo odlivem) peněz.

Hospodářský výsledek je pouze účetním výrazem difference mezi náklady a výnosy, které však rovněž na obou stranách nejsou vždy podloženy platbami, příjmy a výdaji. Jde jen o zachycení souvislosti mezi výnosy firmy dosaženými v určitém období a náklady spjatými s jejich vytvářením. Tyto náklady však nejsou téměř nikdy vynaloženy ve stejném období, rovněž výnosy z prodeje (tržby) zahrnují jak tržby uhrazené v hotovosti, tak i prodej odběratelům na úvěr. Proto ani výsledek neodráží dodatečně získané peníze jako důsledek hospodaření firmy v daném období.

2. Znovu se nám projevuje problém odpisů, které jsou zahrnovány do nákladů, aniž dochází k reálnému pohybu finančních prostředků. Čím vyšší odpisy firma vykazuje, tím větší je difference mezi náklady a výdaji peněžních prostředků.
3. Do tržeb běžného období není zahrnuto inkaso plateb z prodeje, který byl realizován v předchozím období.
4. Náklady představují všechny výdaje uskutečněné po celou dobu procesu vytváření výnosů daného období. Avšak mzdy a režijní položky atd. nemusejí být (a většinou nejsou) vždy skutečně zaplacený ve stejném období, kdy jsou uvedeny ve výsledovce.
5. Musíme připustit značné difference mezi náklady a výnosy dle charakteru firmy. Tyto difference jsou objektivní a vyplývají většinou ze zaměření firmy. Tak například obchodní firma uskuteční před Vánocemi tzv. vánoční předzásobení, tzn. že v daném období naroste tato nákladová položka a naroste i tento druh aktiv. Jedná se o mimořádné, avšak pro daný typ organizace typické chování, které si musí analytik uvědomit. Stejně možnosti chování, jež jsou typické pro daný obor nalezneme i u jiných organizací jako například u stavebních organizací.
6. Koneckonců musíme připustit i účelovou manipulaci s některými položkami právě pro potřeby finanční analýzy, k žádostem o úvěr či pro hodnocení akcionáři na valné hromadě. Nejedná se o postížitelné, neobjektivní nebo nezákonné jednání, ale spíše spekulativní, o využívání legislativních děr apod. Typickým příkladem je například prodej potřebného zařízení koncem sledovaného období a jeho zpětný odkup. Analytik by však měl počítat i s takovými možnostmi a měl by si možné účetní manipulace ověřit.

14.4 Cash flow

Ukazatel Cash flow má řadu výhod, neboť není ovlivněn inflací, metodikou odpisování ani systémem či výší časového rozlišování nákladů. Odráží přírůstky či úbytky peněžních prostředků. Ukazuje tedy pohyb peněžních prostředků i stav. Stává se tak významným ukazatelem, který umožňuje především:

CASH
FLOW

- analyzovat příčiny peněžních výkyvů v průběhu hospodářské činnosti firmy,
- ukazuje kolik peněz bylo vytvořeno a užito v jednotlivých aktivitách firmy, čím umožňuje zaměřit se na činnosti výnosnější a omezit činnosti, které negenerují dostatek peněz,
- umožňuje zjistit, zda firma váže peníze produktivně, nebo zda jim nevěnuje dostatečnou pozornost,

- ukazuje schopnost firmy produkovat peníze a výhodně či nevýhodně je uložit nebo použít na další investice,
- ukazuje, zda firma bude potřebovat další peníze nebo zda (a v jaké výši) jsou její peníze dostačující apod.

Informace o stavu a pohybu peněžních prostředků, jejich zdrojích a použití, jsou vysoce potřebným nástrojem finanční analýzy. Nevýhodou v našich podmínkách je však nejednotná interpretace a omezené použití v systému lavinovité druhotné platební neschopnosti řady kooperujících firem.

Shrnutí:

- Základní účetní výkazy Rozvaha, Výsledovka a Cash flow ukazují stav a pohyb majetku firmy, průběh hospodaření a jeho výsledek i finanční toky které mohou znesnadnit správnost finanční analýzy.
- Problémy spjaté s oceňováním majetku patří mezi stěžejní problémy, které mohou výrazně ovlivnit hodnotu majetku a jeho srovnávání s jinou firmou (popř. s vývojem celého oboru), a které mohou znesnadnit správnost finanční analýzy.
- Rozvaha poskytuje údaje firmy o jejím majetku a závazcích k určitému datu a způsob finančního krytí tohoto majetku.
- Porovnáním dvou a více rozvah můžeme vidět pohyb majetku, jeho zvětšení či zmenšení i změnu struktury.
- Výsledovka ukazuje kumulativním způsobem od počátku běžného roku strukturu vynaložených nákladů a dosažených výnosů včetně jejich rozdílů, tj. hospodářský výsledek k danému termínu.
- Ukazatel Cash flow není ovlivněn inflací, metodikou odpisování ani systémem či výší časového rozlišování nákladů. Odráží přírůstky či úbytky peněžních prostředků čímž zobrazuje pohyb peněžních prostředků i stav.

Kontrolní otázky:

1. Jaké jsou základní účetní výkazy?
2. Co je to rozvaha?
3. Jaké informace získáme srovnáním dvou rozvah stejné firmy v různém čase?
4. Co ukazuje výsledovka?
5. Co je to Cash flow?
6. Jaké znáte způsoby oceňování zásob?

Průvodce studiem:

Po prostudování této části byste měli zvládnout číst v základních účetních výkazech a mít znalosti potřebné k odstranění největších nepřesností, které mohou způsobit v konečném důsledku špatnou interpretaci výsledků analýzy. V poslední části se budeme věnovat ostatním druhům financování, které zakončí tento studijní text.

Autotest:

1. Způsob oceňování, kdy první cena pro ocenění přírůstku majetkového účtu se použije jako první cena pro ocenění úbytku nazýváme?
 - (a) FIFO
 - (b) LIFO
 - (c) LILO
2. Údaje firmy o jejím majetku a závazcích k určitému datu a způsob finančního krytí tohoto majetku poskytuje?
 - (a) Rozvaha
 - (b) Výsledovka
 - (c) Cash flow

Kapitola 15

Ostatní formy financování

Popis lekce:

Lekce je věnovaná zatím nezmiňovaným formám financování: factoringu, forfaitingu a financování pomocí leasingu. U factoringu jsou popsány zejména praktické možnosti jeho využití a jeho rozdělení na pravý a nepravý. Forfaiting, který je velmi podobný factoringu, je popsán zejména s ohledem na jeho praktické využití. V poslední části jsou charakterizované nejčastěji používané formy leasingu. Lekce má následující strukturu:

- 15.1 Factoring
- 15.2 Forfaiting
- 15.3 Leasingové financování

Délka lekce: 30 minut

Klíčová slova:

Factoring, pravý factoring, nepravý factoring, forfaiting, přímý leasing, nepřímý leasing, zpětný leasing, finanční leasing, provozní leasing.

Motivace k lekci:

Po prostudování této části byste měli být schopni:

- popsat možnosti factoringu,
- rozlišit rozdíly factoringem a forfaitingem,
- popsat využití leasingu a jeho formy.

15.1 Factoring

Factoring Je jedním z nástrojů, který může zajistit trvalou likviditu podniku. V praxi jde o úplatné postoupení krátkodobých pohledávek snížených o diskont. Factoring nabízejí většinou bankovní domy a některé specializované factoringové společnosti. Factoring zahrnuje financování, záruku proti platební neschopnosti či nevůli odběratelů a také inkaso a správu krátkodobých pohledávek s odloženou splatností, které vznikly na základě dodávek zboží nebo služeb stálým zákazníkům. Na českém trhu jsme narazili na velmi zajímavé nabídky factoringu a pokusíme se popsat výhody (většinou perfektně popsané v reklamních letáčích o nabízeném produktu), ale také jeho nevýhody.

Výhody factoringu Výhody: Factoring umožňuje získat až 80 % hodnoty faktury okamžitě po jejím vystavení a dodání zboží. V případě regresního factoringu je možné faktury postupovat elektronicky. Zároveň lze získávat průběžné informace o stavu veškerých postoupených faktur – zda byly uhrazeny, jsou po splatnosti, jak dlouho atd.

Factoring je flexibilní nástroj financování, který funguje jako kontokorentní úvěr. Jestliže dodáte více zboží, můžete čerpat více prostředků a naopak. V případě, že Váš zákazník uhradí fakturu po splatnosti (do 60 dnů), jste o této skutečnosti informováni, ale nejsou Vám účtovány žádné sankční úroky ani pokuta a přitom máte prostředky na nákup materiálu či zboží pro Vaši výrobu nebo obchod a současně nemusíte vymáhat pohledávky od odběratelů.

Jestliže využíváte factoring, můžete zákazníkům nabídnout odloženou splatnost, standardně až 90 dní, výjimečně až 120 dní a máte možnost obchodovat na otevřený účet. Navíc nejste nuceni žádat o otevření akreditivu, a přesto získáváte záruku proti nezaplacení v případě platební neschopnosti odběratele. Potřebujete pouze obchodní kontrakt s odběratelem, který bude obsahovat všechny základní informace o obchodu a dodávce a řádné doklady spojené s dodávkou.

V rámci factoringu je účtován jednorázový factoringový poplatek a úrok z poskytnutých záloh. Část nákladů spojených s factoringem můžete zahrnout do ceny, protože odběrateli vlastně poskytnete dodavatelský úvěr.

Nevýhody factoringu **Nevýhody:** Samozřejmě i factoringové společnosti se chrání a snaží se minimalizovat riziko spojené s nedobytnými pohledávkami a na druhou stranu stanovují podmínky nedosažitelné pro menší firmy a firmy, které obchodují pouze s jedním partnerem. Tou podmínkou je při factoringu výběr několika obchodních partnerů (obvykle 3) s celkovým ročním minimálním obratem. Tato částka se v závislosti na produktu pohybuje kolem 10 milionů Kč. V tomto bodu se musíme pozastavit nad zvážení takového formy factoringu. Pokud máme silné finanční zázemí a několik zpožděných plateb významně neohrozí likviditu a současně máme dostatečné právní nástroje na vymáhání pohledávek včetně úroku, jde v případě tohoto konkrétního produktu pouze o drahé přenesení rizika na factora. Současně si nedovedeme představit, když budeme mít s obchodním partnerem 10 milionů roční obrat, nehledě na ostatní vazby, které se zákonitě za tu dobu vytvoří, že by tato firma neplatila závčas své závazky. Výjimkou by snad mohlo být řešení dlouhodobých problémů s platební morálkou s některým z obchodních partnerů, které chceme prostřednictvím factoringu redukovat. Omezení factoringu je samozřejmě také u situací, kdy existuje zákaz postupování pohledávek, pohledávky jsou zastaveny u třetích osob a factoring se také nedoporučuje u společnostech, mezi kterými dochází k pravidelným dodávkám navzájem.

Factoring dále rozdělujeme na factoring pravý a nepravý:

- **pravý factoring** – Odkoupením pohledávky přestává být dodavatel věřitelem a faktor nemá možnost zpětného postihu při nedobytnosti pohledávky.
- **nepravý factoring** – Factoringová společnost odkupuje i méně bonitní pohledávky, ale vyhrazuje si právo zpětného postihu.

Obecně můžeme factoringu přiřadit tyto činnosti:

- *Finanční* – při odkupu pohledávek poskytuje faktorská společnost okamžité zálohové platby (obvykle 80 % z ceny).
- *Garanční* – faktor na sebe přebírá riziko nedobytných nebo pozdě uhrazených pohledávek.
- *Administrativní* – v některých případech může factoringová společnost zajišťovat i administrativní operace zejména vedení účetnictví, vystavování faktur nebo inkasování plateb za zboží či služby.

15.2 Forfaiting

Je velmi podobný factoringu, ale používá se ve většině případů při obchodování se zahraničím. Jde o odkup střednědobých a dlouhodobých pohledávek obvykle se splatností delší než 90 dnů forfaitingovou organizací. Většina forfaitingových organizací si klade požadavky, které musí pohledávka splňovat, tak aby byla forfaiterem odkoupena. Pohledávka musí být ve volně směnitelné měně, je zajištěna bankovní zárukou, směnkou nebo dokumentárním akreditivem s odloženou splatností a obvykle je stanovena minimální hodnota pro odkup, která je obvykle 200 000 \$. Dalším podstatným rozdílem oproti factoringu je postupování pouze jednotlivých pohledávek. Naopak stejně jako u factoringu přebírá forfaiter riziko za nesplacení odkoupené pohledávky. Toto riziko je však u forfaitingu díky zajištění velmi nízké.

Forfaiting

Úkol č. 15:

Zkuste se zamyslet, jaká další pozitiva přináší využívání forfaitingu?

.....

15.3 Leasingové financování

Leasing představuje formu financování, při které podnik využívá dlouhodobý majetek jiného subjektu za úplaty rozloženou obvykle do pravidelných splátek. Vzhledem ke skutečnosti, že není majetek podnikovým vlastnictvím, nejsou na tento majetek aplikovatelné odpisy nájemcem, tedy podnik přichází o výhodu reinvestice do svého vlastního dlouhodobého majetku. Pokud jde o rizika, která jsou spojena s provozem zařízení, jsou obvykle přenesena na výrobce zařízení a současně je zařízení pojištěno proti poškození a způsobeným škodám. Tyto náklady navyšují cenu pronajímaného zařízení, protože leasingová společnost si je započítává do ceny leasingu. Hlavní výhodou leasingu je možnost využívat zařízení i při nedostatku dostupných finančních prostředků na nákup zcela nového nebo jinak nedostupného zařízení. Leasing je výhodný i pro zadluženou firmu, neboť nezvyšuje dlouhodobý dluh z důvodu pravidelných splátek po celou dobu trvání pronájmu. Jde sice o zkreslení ukazatelů zadluženosti, nicméně navenek může firmě pomoci při zlepšení jejího jména vůči veřejnosti. Leasingové splátky jsou daňově uznatelným nákladem pro nájemce, ale přichází tak o možnost tvorby odpisů, které si uplatňuje pronajímatel.

*Leasingové
finan-
cování*

Nejvíce používaným leasingem je leasing movitých předmětů, kde na prvním místě jsou bezesporu osobní automobily následované stavebními stroji.

Leasing obecně rozdělujeme na provozní a finanční:

- **Finanční leasing** – jde o dlouhodobý pronájem, jehož délka se shoduje s dobou ekonomické životnosti pronajímaného předmětu. Při této formě zpravidla přenáší

pronajímatel rizika spojená s užíváním na nájemce. Po ukončení leasingu se majetek převádí na nájemce, a to za cenu, která nesmí být vyšší než zůstatková cena, kterou by měl majetek při rovnoměrném odepisování. Pokud na konci leasingu nepřechází pronajímaný majetek na nájemce, jde podle současné právní úpravy o leasing provozní. Leasingová smlouva bývá ve většině případů nevypověditelná. Finanční leasing dále můžeme rozdělit na tyto druhy:

- *Přímý* – typ leasingu, kdy je poskytovatel leasingu současně výrobcem.
- *Nepřímý* – jde o nejrozšířenější formu leasingu, je to třístranný právní vztah mezi nájemcem, pronajímatelem a věřitelem.
- *Zpětný* – dlouhodobý majetek podniku je odprodán leasingové společnosti a ta jej zpětně pronajme prostřednictvím leasingu původnímu majiteli.
- **Provozní leasing** – jde o krátkodobý pronájem, kdy je doba pronájmu kratší než ekonomická životnost majetku a předpokládá se, že majetek po uplynutí pronájmu bude vrácen pronajímateli. Leasingové splátky od jednoho nájemce představují pouze část pořizovací ceny. Provozní leasing se často používá u velkých specializovaných stavebních strojů, protože menším firmám se nevyplatí mít drahé stroje v majetku s ohledem na jejich občasnou sezónní použitelnost, náklady na údržbu, náklady na parkování a další náklady spojené s jejich vlastnictvím.

Před vlastním rozhodnutím o pronájmu dlouhodobého majetku prostřednictvím leasingu se vyplácí propočítat, zda cena zaplacená za celou dobu leasingu není dražší než varianta nákupu vlastního majetku financovaného pomocí běžného úvěru. Při tomto rozhodování je nutno zvážit výhody a nevýhody jak leasingu, tak úvěru, a to nejenom ceny, která bude zaplacená za celou dobu leasingu nebo úvěr, ale také ostatní faktory. Mezi hlavní faktory, které musíme zvažovat patří: daňové výhody, možnost odepisovat majetek a volba metody odepisování, úrokovou sazbu, možnost měnit výši splátek u leasingu a úvěru, výši penále při opoždění splátky, možnost změnit v průběhu výši splátek, možnost předčasného splacení a podobně.

KORESPONDENČNÍ CVIČENÍ č. 15:

Najděte na trhu společnost, která nabízí factoring, forfaiting nebo leasing. Prozkoumejte podrobně alespoň jeden produkt a zašlete tutorovi informace, které o tomto produktu získáte.

Shrnutí:

- Factoring je úplatné postoupení krátkodobých pohledávek snížených o diskont před jejich splatností.
- Factoring rozdělujeme na factoring pravý a nepravý.
- Forfaiting je odkoupení střednědobých a dlouhodobých pohledávek obvykle se splatností delší než 90 dnů před jejich splatností.
- Leasing představuje formu financování, při které podnik využívá dlouhodobý majetek jiného subjektu za úplatu rozloženou obvykle do pravidelných splátek.
- Nejvíce používaným leasingem je leasing movitých předmětů, kde na prvním místě jsou osobní automobily následované stavebními stroji.
- Finanční leasing je dlouhodobý pronájem, jehož délka se shoduje s dobou ekonomické životnosti pronajímaného předmětu.
- Provozní leasing je krátkodobý pronájem, kdy je doba pronájmu kratší než ekonomická životnost majetku a předpokládá se, že majetek po uplynutí pronájmu bude vrácen pronajímateli.

Kontrolní otázky:

1. Jaké použití má factoring?
2. Jaké jsou rozdíly mezi pravým a nepravým factoringem?
3. Jak byste popsali factoring?
4. Co je to leasing?
5. Jak byste prakticky využili provozní a finanční leasingu?

Průvodce studiem:

Tato lekce je završením kapitol, které se věnovaly podnikovým financím. Velmi často využívaný leasing i méně často používaný factoring a forfaiting představují další možnosti, které budete jako investoři často zvažovat, a které můžeme jako finanční ředitelé podniků realizovat.

Autotest:

1. Factoring představuje postoupení:
 - (a) movitých a nemovitých věcí
 - (b) krátkodobých pohledávek snížených o diskont
 - (c) střednědobých a dlouhodobých pohledávek snížených o diskont
2. Po ukončení finančního leasingu se pronajímáný majetek převádí na:
 - (a) stát
 - (b) leasingovou společnost
 - (c) nájemce
3. U zpětného leasingu jde o:
 - (a) odprodej dlouhodobého majetku leasingové společnosti a ta jej zpětně pronajme prostřednictvím leasingu původnímu majiteli
 - (b) typ leasingu, kdy je poskytovatel leasingu současně výrobcem
 - (c) třístranný právní vztah mezi nájemcem, pronajímatelem a bankou

Závěrečný průvodce studiem:

V celkem 15 kapitolách jsme spolu probírali problematiku podnikových financí, nástrojů a operací, které všechny mají sloužit k tomu, aby podnik trvale a systematicky vytvářel dostatek peněz, aby měl volný přístup na finanční trh, aby byl solventní a měl dostatek likvidních prostředků. Správné, opatrné a zajištěné zacházení s finančními prostředky patří k umění každého finančního manažera, který však ke své činnosti potřebuje mít přehled i po různých technikách, nástrojích, prostředcích platebního styku a dalších technických či formálních předpokladech své činnosti. Doufáme, že studium této publikace přispěje k bližšímu seznámení se s touto problematikou a bude Vám užitečným nástrojem k dalšímu studiu ekonomických předmětů.

Kapitola 16

Závěr

Tento, v pořadí několikátý díl e-learningových textů z oblasti ekonomie, je věnovám podnikovým financím. Předpokládá se, v návaznosti na linii studia, že účastník kurzu, předtím prostudoval a může se tak opírat o předcházející části ekonomických věd, a to především základního kurzu Podniková ekonomika a management a v tomto případě i nutného kurzu Účetnictví. Oba kurzy tvoří tzv. prerekvizity, tento kurz podnikových financí z nich vychází a předpokládá již určité znalosti jak z oblasti podnikové ekonomiky, tak hlavně z účetnictví.

Na základě tohoto předpokladu, nejsou tak v textu znovu definovány některé pojmy, které patří do některé ze zmíněných oblastí ekonomie, domníváme se, že posluchač byl s nimi seznámen již dříve, uvědomuje si jejich obsahovou náplň, funkci a zařazení. Přesto doporučujeme, aby si účastník osvěžil své znalosti z obou těchto nutných předcházejících prerekvizit alespoň krátkou exkursí po problematice podnikové ekonomiky a účetnictví a zopakoval si stěžejní pojmy a jejich náplň. Bude se pak lépe navazovat na zde obsaženou problematiku a lépe a snáze se seznamovat s některými složitějšími pojmy z oblasti financí, finančních trhů, derivátů atd.

Oblast financí a finančních vztahů, prostředků a nástrojů je samozřejmě složitější a obsažnější, než jsme mohli popsat a analyzovat v tomto učebním textu. Jistě by samostatnou učební pomůckou mohly tvořit veřejné finance či oblast finančních vztahů se zahraničím, mezinárodní finance a instituce a další zajímavá témata z celkové problematiky. To však již nebylo naším úkolem, byly jsme svázáni nejen rozsahem, ale i obsahovou náplní tak, abychom naplnili požadavky učebního programu daného předmětu. Případný zájemce o další navazující oblasti financí a finančních vztahů tak již musí sáhnout dle vlastního výběru k celé řadě zajímavých publikací z tohoto oboru.

Tato část e-learningových kurzů, jakožto součásti kombinovaného typu studia, je součástí určitého komplexu výukových textů, které mohou být rozšiřovány a stavebnicovým způsobem doplňovány o další učební pomůcky nejen z oblasti ekonomie, ale i příbuzných a korespondujících oborů, jako například i z oblasti pojistné či finanční matematiky, statistiky, právních oborů či dalších společenských věd.

Oblast finančních nástrojů a operací je oblast, ve které jde pokrok poměrně rychlým tempem dopředu, řada nástrojů je zcela nových a především computerizace a nové technologie komunikační techniky znamenají prudký rozvoj nástrojů i finančních operací. Předpokládáme tedy, že za určitý čas bude třeba doplnit a aktualizovat i tento učební text o nové poznatky, nové možnosti, nástroje a prostředky z oblasti financí, finančních trhů a operací. Autoři Vám na závěr přejí úspěšně vykonanou zkoušku a hodně užitečných a praktických poznatků získaných tímto studiem.

Použitá a doporučená literatura

1. BLAHA, Z. S., JINDŘICHOVSKÁ, I. *Jak posoudit finanční zdraví firmy*, 3. rozšířené vydání, Management Press, 2006, ISBN 80-7261-145-3, 2006.
2. BOBEK, P. *Financial services @ Internet. In Future of the Banking after the Year 2000 in the World and in the Czech Republic III*. 1. vyd. Karviná: OPF SU, 1998.
3. BRECHLEROVÁ, D. *Problems with a security of electronic banks. In Future of the Banking after the Year 2000 in the World and in the Czech Republic IV*. 1. vyd. Karviná: OPF SU, 1999.
4. DVOŘÁČEK, J., KAFKA, T. *Interní audit v praxi*. Vydal Computer Press, a.s., ISBN 80-251- 0836-8, Brno 2005.
5. FLORIÁN, Z. *Účetní audit*. Vydala Jihočeská univerzita, zemědělská fakulta, ISBN 80-7040-476-0, České Budějovice 2001.
6. KANĚČKOVÁ, E., ZLÁMAL, J. *Audit. Studijní text pro MVŠO*. Olomouc 2008.
7. MLČOCH, J. *Financování podniku pro obchodní akademie*, Fortuna, ISBN 80-7168-184-9, 1994.
8. MULLEROVÁ, L. *Auditing pro manažery*. ASPI, a.s.Praha, ISBN 978-80-7357-308-9, 2007.
9. OCHRANA, F. *Veřejný sektor a efektivní rozhodování*, Management Press, Praha 2001.
10. PŘÁDKA, M., KALA, J. *Elektronické bankovníctví*, 1. vyd. Praha: Computer Press, 2000.
11. RADICE, F. *Banking Transactions*, 1st ed. London: Macmillan, 1993.
12. REKTOŘÍK, J., ŠELEŠOVSKÝ, J., a kol. *Audit obcí, ROPO a neziskových organizací*, MU ESF, ISBN 80-210-20630-6, Brno 1999.
13. REKTOŘÍK, J. *Kontrola ve veřejném sektoru*. MU ESF, ISBN 80-210-3505-6, Brno 2004.
14. SEDLÁČEK, J. *Auditing*, MU, Ekonomicko-správní fakulta, ISBN 80-210-2527-1, Brno 2001.
15. SMEJKAL, V., RAIS, K. *Řízení rizik*, Grada Publishing, Praha 2003.

Klíč (řešení a odpovědi):

Úkol k textu č. 1 – Řešení

Zopakujte si z ekonomie 4 základní funkce peněz.

Řešení:

Peníze jako měřítko hodnot

Peníze jako oběživo

Peníze jako tezaurus (poklad)

Peníze jako platidlo

Úkol č. 2/1 – Řešení

Nijak. Zásada opatrnosti. Zvýšení tržní ceny neovlivňuje hodnotu aktiv vedených za historickou, tj. pořizovací cenu.

Úkol č. 2/2 – Řešení

Po první inventarizaci vytvoříme nákladový účet 559 a zaúčtujeme 30 % částky. Po zjištění, že dlužník plnou částku uhradil, dáváme uvedených 30 % na výnosový účet 659 a opravná položka je tak anulována.

311 – Odběratelé	559 – Tvorba opravných položek	391 – Opravná položka k pohledávkám
PS 100 000	1) 30 000	2) 30 000
		1) 30 000
659 – Zúčtování opravných položek		
	2) 30 000	

Úkol č. 2/3 – Řešení

HV = 50, výnosy = 110 (tj. $110 - 60 = 50$)

Úkol č. 2/4 – Řešení

A: $250\,000 \times 300 = 75\,000\,000$

1,5 % = 1 125 000 Kč

B: $500\,000 \times 700 = 350\,000\,000$

1,8 % = 6 300 000 Kč

Podnik vytvoří rezervu ve výši 7 425 000 Kč

Úkol č. 2/5 – Řešení

$18,32 \times 1000 = 18\,320$ Kč

$15,12 \times 1000 = 15\,120$ Kč

Kursový rozdíl činí 3 200 Kč. Rozdíl bude zaúčtován na účet Kursové rozdíly pasivní.

Úkol č. 3/2 – Řešení

Při osmihodinové pracovní době má rok s 251 pracovními dny celkem 2008 pracovních hodin. Tento počet hodin však musíme snížit o dovolenou – 200 hodin ($25\text{ dnů} \times 8\text{ hodin}$),

o hodiny průměrné nemocnosti odvozené z celkového počtu hodin 130,5 hodiny (tj. 6,5 % z 2008) a připočítáme 50 hodin na přesčasy. Jeden pracovník tedy představuje pro podnik 1727,5 disponibilních (využitelných) hodin.

Úkol č. 3/3 – Řešení

Správná výše personálních nákladů při průměrném počtu pracovníků 113,3 je 33 990 000 Kč. Při použití počátečního stavu pracovníků jsou personální náklady ve výši 30 000 000 Kč, což vede k podhodnocení plánu o 3 990 000 Kč. Použitím konečného stavu pracovníků jsou personální náklady ve výši 45 000 000, což způsobí nadhodnocení plánu o 11 010 000 Kč.

Úkol č. 3/4 – Řešení

V uvedeném zjednodušeném příkladu můžeme za režijní materiál považovat ty složky, které nejsou vyjádřeny v předepsaném množství – tedy sůl a kmín. Vzhledem k tomu, že 0,3 l pitné vody představu z hlediska nákladů malou položku, je režijním nákladem i voda. Ostatní suroviny – mouka a droždí je materiál přímý.

Úkol č. 3/5 – Řešení

Stejně tak, jako je tomu v příkladu u vody v cukrovaru, podobně je tomu i se spotřebou elektrické energie a plynu. Elektrická energie spotřebovaná na provoz počítačů v kancelářích je spíše fixním nákladem. Roste-li v souvislosti s objemem výroby i počet pracovníků, kteří využívají počítače, může být částečně variabilní. Elektrická energie využitá na pohon výrobních strojů je nákladem variabilním. Pokud se elektrickou energií vytápějí v topné sezóně budovy, jedná se o náklad fixní.

Úkol č. 3/6 – Řešení

První uvedený stroj je odepisován druhým rokem a bude odepisován beze změny po celý rok, tzn. měsíčně 416 667,- Kč, ročně 5 mil. Kč. Druhý stroj začne být odepisován od 7. měsíce daného roku, měsíční odpis bude činit rovněž 416 667,- Kč, do konce roku budou náklady na účetní odpis druhého stroje 2,5 mil. Kč. Celkové náklady na účetní odpisy budou ve výši 7,5 mil. Kč.

Úkol č. 4 – Řešení

U auditorských služeb došlo k podcenění částky, pro příští období bude nutné částku navýšit, a to ještě se zohledněním předpokládaného vzestupu ceny těchto služeb. Auditorská činnost je u řady podniků povinná, je tedy třeba s ní počítat. Je třeba zohlednit i skutečnost, že ceny auditorských služeb stále rostou.

U poradenství a ostatních služeb je možné do budoucnosti možné počítat s nižšími částkami a uvažovat pouze s kategorií předpokládané inflace.

Úkol č. 5/1 – Řešení

U živností ohlašovacích vzniká podnikatelské oprávnění dnem podání oznámení o zahájení činnosti nebo dnem ohlášení. U koncesovaných živností je třeba žádat o souhlas a podnikání zahájit až po obdržení státního souhlasu.

Úkol č. 5/2 – Řešení

Maximální pokuta, kterou může správce daně opakovaně uložit je možná až do výše 2 000 000 Kč (roce 2009). Pokutu nelze uložit, jestliže uplynuly od konce roku, ve kterém došlo k jednání zakládajícímu právo na uložení pokuty, dva roky. Právo vyměřené pokuty vymáhat se promlčuje po pěti letech od vykonatelnosti rozhodnutí.

Úkol č. 5/3 – Řešení

Nákladové středisko předává dalšímu v řetězci kooperujících středisek výsledky své práce na úrovni vlastních nákladů.

Hospodářské středisko prodává dalšímu v řetězci kooperujících středisek výsledky své práce na úrovni vnitropodnikové ceny, tedy ceny obsahující vnitropodnikový zisk.

Úkol č. 6/1 – Řešení

Pojistnou smlouvu je možné uzavřít i ve prospěch jiné osoby. Zamyslete se a do textu si

označte, jaké pojištění a ve prospěch koho se týká tento druh pojištění.

Odpověď: je možné uzavřít pojistnou smlouvu například ve prospěch dětí a lze je pojistit na úrazové a životní pojištění.

Úkol č. 6/2 – Řešení

Uveďte 2 příklady. Určete nejméně jeden druh pojištění smluvního a jeden druh pojištění zákonného.

Odpověď: Smluvní: například majetkové, pojištění na přerušení provozu Zákonné: například na výkon profese (například lékař, zdravotní sestra) apod.

Úkol č. 7/1 – Řešení

V organizaci byla provedena kontrola na konkrétním pracovišti, u konkrétního pracovníka. Byly zjištěny některé nedostatky. Byl sepsán protokol o zjištěných výsledcích. Na základě této skutečnosti vznikají otázky:

1. Musí být pracovník, v jehož práci byly zjištěny nedostatky, seznámen s výsledky kontroly nebo s těmito závěry musí být seznámen jeho přímý nadřízený? ANO
2. Musí kontrolovaný pracovník podepsat protokol a má se k němu vyjadřovat? ANO
3. Má právo kontrolor možnost přímo udělit sankci (pokutu, penále) kontrolovanému pracovníkovi? Někdy ANO (např. dopravní pokuty) – někdy NE (většinou všechny kontroly v organizaci jsou udělovány organizací a je věcí managementu, zda bude sankcionovat pracovníka, který to zavinil).
4. Má právo následná kontrola zjišťovat výsledky předchozí a zjišťovat, zda uložená opatření byla dodržena nebo splněna? ANO, a to bez ohledu zda to byla tatáž nebo jiná kontrolní instituce.

Úkol č. 7/2 – Řešení

Pokuste se definovat další možné nedostatky, které se mohou zjistit při provádění vnitřního auditu.

Odpověď: nedostatečná dokumentace,
chybějící metodické směrnice,
absence výpůjčního řádu různých dokumentů,
nesledování docházky a pochůzek pracovníků v terénu apod.

Úkol č. 8 – Řešení

Každý z Vás jistě přemýšlel, kam by investoval, kdyby měl dostatek finančních prostředků. Vyjmenujte alespoň dva praktické příklady reálných investic, které by pro Vás připadali v úvahu.

Odpověď: např. umělecká díla, nemovitosti, drahé kovy, drahé kameny, šperky a podobně.

Úkol č. 9 – Řešení

Zjistěte s čím se obchoduje na americkém trhu New York Stock Exchange (NYSE).

Odpověď: Tato burza je největší burza akcií a derivátů na světě. Kromě akcií mohou investoři na NYSE investovat do dluhopisů, instrumentů uzavřených podílových fondů, burzovně obchodovaných fondů EFT's.

Úkol č. 10 – Řešení

Zjistěte, které družstva se jako typ obchodní společnosti využívají často v ČR.

Odpověď: Historicky velmi častá jsou družstva zemědělská, neméně často využívaná jsou stavební či bytová družstva nebo družstva invalidů.

Úkol č. 11 – Řešení

Které typy finančních derivátů byste mohli použít pro zajištění se proti výkyvům měnového kurzu?

Odpověď: Můžeme v různé kombinaci využít všechny typy finančních derivátů. Hedging, což je odborný výraz pro využití finančních derivátů k zajištění se proti výkyvům měnového

kurzu, se nejčastěji využívá ve formě devizového forwardu, protože je dosažitelný i pro menší firmy. Obvykle je minimální částka devizového forwardu 20 000 Euro. Ostatní druhy finančních derivátů mohou také sloužit jako zajišťovací instrumenty, jsou ale hůře dosažitelné, protože minimální částka kontraktu je u nich několikanásobně vyšší než u forwardu.

Úkol č. 12 – Řešení

Napadají vás další možnosti investování při vysoké míře inflace?

Odpověď: např. umělecká díla nebo investice v jiné zemi, kde je nižší míra inflace.

Úkol č. 13 – Řešení

Zkuste zdůvodnit, proč se v různých odvětvích stejné ukazatele rentability od sebe mnohdy číselně liší.

Odpověď: Každý ukazatel rentability porovnává dosažený efekt s vynaložením prostředků na jeho dosažení. Je nutné si uvědomit, strukturu majetku typickou pro jednotlivé odvětví a jak se odrazí využívání tohoto majetku na dosažení zisku. Např. firma která podniká v komunikacích bude velmi investovat do drahých technologických zařízení a často je modernizovat. Oproti tomu třeba dobrý holič si vystačí s nůžkami popř. holicím strojkem.

Úkol č. 14 – Řešení

Zkuste se zamyslet a napsat několik příkladů majetku, který se časem naopak zhodnocuje. Řešení: Týká se to například lesů, orné půdy, nalezišť nerostných surovin, porostů apod. Firma, která má část svého jmění právě v těchto druzích aktiv, je pak ve skutečnosti mnohem bohatší než je udávána její účetní hodnota, její skutečná hodnota je předem těžko vyčíslitelná, pracuje se opět pouze s odhadem.

Úkol č. 15 – Řešení

Zkuste se zamyslet, jaká další pozitiva přináší využívání forfaitingu?

Odpověď: Jedním z hlavních důvodů využití forfaitingu je zlepšení likvidity podniku. Podnik má tedy k dispozici finanční prostředky mnohem dříve než za 90 dnů. Dalším důležitým pozitivem je, že pokud odběratel nezaplatí, vystupuje v tomto okamžiku forfaiter jakožto majitel pohledávky v roli věřitele, zajišťuje upomínky, případně podniká další kroky k vymáhání neuhrazené pohledávky.

Správné odpovědi k autotestům

Lekce 1

Autotest:

1. Mezi sekundární finanční činnost lze zařadit:
 - (a) **sestavení rozpočtu na příští měsíc**
 - (b) úhradu faktury
 - (c) příjem odměny
2. Mezi transferové platby patří:
 - (a) **výplaty starobních důchodů**
 - (b) platby, kdy dochází k výměně zboží (nebo služeb) za peníze
 - (c) všechny bezhotovostní převody na účtech
3. Depozitní funkce finančního systému znamená, že:
 - (a) **každý si může uložit nespotřebované finanční prostředky**
 - (b) každý může směnit finanční dokumenty za reálné peníze
 - (c) každý může platit bezhotovostním způsobem
4. Pokud při studiu podnikových materiálů zjistíme, že v textu jsou kromě čísel vyjádřeny i cíle, cesty k jejich dosažení, podmínky a prostředky jedná se o:
 - (a) **plán**
 - (b) prognózu
 - (c) vizi

Lekce 2

Autotest:

1. Rozvaha pracuje s konečnými stavy účtů?
 - (a) **třídy 0–4**
 - (b) třídy 0–4 a třídy 7
 - (c) třídy 0–4, 7, 8 a 9
2. Všechna střediska podniku:
 - (a) vytvářejí náklady a výnosy
 - (b) **vytvářejí náklady**
 - (c) vytvářejí výnosy

3. Nepřímá metoda sestavení výkazu Cash flow je:
- (a) sestavena z evidence všech příjmů, výdajů, nákladů a výnosů
 - (b) **odvozena z výkazů rozvahy a výsledovky a zpřesněná některými údaji z hlavní knihy**
 - (c) sestavena z evidence všech nákladů a výnosů
4. Opravné položky k materiálu tvoříme:
- (a) **v důsledku poklesu reálné tržní ceny tohoto materiálu**
 - (b) v důsledku zvýšení reálné tržní ceny tohoto materiálu
 - (c) v důsledku fyzického objektivního úbytku materiálu
5. Opravné položky k pohledávkám tvoříme:
- (a) u pohledávek nedobytných
 - (b) u pohledávek pochybných
 - (c) **u pohledávek sporných a pochybných**
6. Vlastní zdroje tvoří:
- (a) **vlastní kapitál, kapitálové fondy a výsledek hospodaření**
 - (b) vlastní jmění (kapitál)
 - (c) vlastní kapitál a výsledek hospodaření
7. Plánovaná rezerva:
- (a) neovlivňuje hospodářský výsledek, ovlivňuje bilanci
 - (b) **je nákladem daného účetního období**
 - (c) je považována za závazek

Lekce 3

Autotest:

1. U variabilních nákladů platí, že:
- (a) **s rostoucím objemem výroby jejich výše roste**
 - (b) s rostoucím objemem výroby jejich výše klesá
 - (c) s rostoucím objemem výroby se jejich výše nemění
2. Velikost tržeb se odvíjí od:
- (a) velikosti nákladů
 - (b) **velikosti zakázek**
 - (c) velikosti objemu výroby
3. Nominální tržba:
- (a) se počítá z tržby reálné
 - (b) **je určena cenou**
 - (c) vzniká tak, že prodejní cena se očistí o meziroční změny cen výrobků, služeb či zboží a také o změny kursu

4. Přepočtené fyzické stavy pracovníků:
 - (a) jsou stavy pracovníků meziměsíčně zprůměrnované
 - (b) představují celkový počet pracovníků
 - (c) **jsou stavy zohledňující výši úvazku**
5. Opravné položky upravují hodnoty:
 - (a) jen aktiv
 - (b) jen pasiv
 - (c) **aktiv i pasiv**
6. Rezervy představují:
 - (a) **pasiva**
 - (b) aktiva
 - (c) náklady

Lekce 4

1. Při sestavování plánu se využívá:
 - (a) **nepřímá metoda**
 - (b) přímá metoda
 - (c) statisticko-matematická metoda
2. Plán je využíván jako:
 - (a) řídicí příkaz
 - (b) **řídicí nástroj**
 - (c) vize
3. Výkaz CF se člení:
 - (a) **stejně jako výsledovka**
 - (b) na aktiva a pasiva
 - (c) na příjmy a výdaje reálné a ideální

Lekce 5

1. Registrační povinnost vzniká poplatníkovi daně z příjmů:
 - (a) **do 30 dnů od zahájení činnosti nebo získání podnikatelského oprávnění**
 - (b) do 8 dnů od zahájení činnosti nebo získání podnikatelského oprávnění
 - (c) do 15 dnů od zahájení činnosti nebo získání podnikatelského oprávnění
2. Opravné daňové přiznání může daňový poplatník podat:
 - (a) **před uplynutím lhůty k podání vlastního daňového přiznání**
 - (b) po uplynutí termínu k daňovému přiznání
 - (c) nejpozději před koncem účetního období

3. Kalkulační vzorec je:
- (a) závazný
 - (b) **doporučený**
 - (c) směrný
4. Cenová kalkulace je sestavena na:
- (a) **na průměrnou kalkulační jednici**
 - (b) na nejvyšší kalkulační jednici
 - (c) na nejnižší kalkulační jednici
5. Rozpočet je:
- (a) **plán, s jehož pomocí zjišťujeme náklady a výnosy podniku nebo vnitropodnikových útvarů na jejich plánovanou činnost v určitém období**
 - (b) systém příjmů a výdajů podniku
 - (c) uspořádání kalkulací do jednotlivých rozpočtových kapitol
6. Rozpočet:
- (a) je sestaven vždy jako vyrovnaný
 - (b) **může být sestaven jako deficitní**
 - (c) nesmí být sestaven jako přebytkový

Lekce 6

Autotest:

1. Rizikový fond je:
- (a) **dobrovolným fondem**
 - (b) fondem nařízeným oborovým ministerstvem
 - (c) povinným fondem ze zákona
2. Spoluúčast znamená:
- (a) **určení konkrétní částky anebo podílu, kterým se pojištěný podílí na celkových nákladech krytí škody nebo ztráty majetku**
 - (b) míru zavinění v pojistné události
 - (c) vznik právní skutečnosti
3. Mezi povinné nástroje řízení rizik nepatří:
- (a) tvorba opravných položek
 - (b) tvorba rezerv
 - (c) **tvorba zdravotního pojištění**

Lekce 7

Autotest:

1. Politické riziko je:
- (a) nesystematické
 - (b) **systematické**
 - (c) čisté

2. Čisté riziko:

- (a) **má pouze negativní stránku**
- (b) je nezávislé na činnosti zúčastněných subjektů
- (c) postihuje všechny subjekty

3. Neplatí, že:

- (a) za vnitřní kontrolní systém je odpovědný management
- (b) vnitřní kontrola je součástí všech aspektů podnikových činností
- (c) **vnitřní kontrola je v podstatě negativní, obsahuje přehled toho, co se nesmí**

Lekce 8

Autotest:

1. Mezi reálné investice lze zařadit:

- (a) cenné papíry
- (b) **zlato**
- (c) finanční deriváty

2. Mezi cenné papíry nepatří:

- (a) akcie
- (b) směnka
- (c) **talon**

3. Podle formy se dělí cenné papíry:

- (a) **na doručitele, na jméno, na řad**
- (b) listinné, imobilizované, zaknihované
- (c) dlouhodobé, střednědobé, krátkodobé

Lekce 9

Autotest:

1. Právo požadovat skladovanou věc sebou nese:

- (a) **skladištní list**
- (b) náložný list
- (c) konosament

2. K oddělení práv na výnos slouží:

- (a) opční list
- (b) **kupón**
- (c) směnka

3. OTC trhy jsou:

- (a) burzovní trhy
- (b) organizované mimoburzovní trhy
- (c) **neorganizované mimoburzovní trhy**

Lekce 10

Autotest:

1. Základní kapitál akciové společnosti je:
 - (a) 1 milion Kč
 - (b) **2 miliony Kč**
 - (c) 3 miliony Kč
2. Společníky komanditní společnosti nejsou?
 - (a) Komanditisté
 - (b) **Akcionáři**
 - (c) Komplementáři
3. Statutárním orgánem družstva je:
 - (a) členská schůze
 - (b) kontrolní komise
 - (c) **představenstvo**
4. Valná hromada *společnosti s ručením omezeným* a je tvořena všemi:
 - (a) **společníky**
 - (b) jednatelem
 - (c) společníky a jednatelem

Lekce 11

Autotest:

1. Futures je to obchodovatelná dohoda mezi dvěma subjekty o:
 - (a) **směně finančních derivátů na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství**
 - (b) výměně finančních derivátů na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství
 - (c) fyzické likvidaci finančních derivátů na stanoveném místě, ve předem určeném čase a množství
2. Evropský typ opce se může uplatnit:
 - (a) pouze v den podpisu opce
 - (b) po celou dobu trvání opce
 - (c) **v krátkém časovém úseku kolem data vypršení opce**
3. Opce typu cap se uplatní:
 - (a) při poklesu referenční sazby pod dohodnutou sazbu v rozhodný den
 - (b) **překročí-li referenční sazba v rozhodný den sjednanou sazbu**
 - (c) překročí-li referenční sazba sjednanou sazbu nebo poklesne-li pod sjednanou sazbu v rozhodný den

Lekce 12

Autotest:

1. Teorie budoucí hodnoty říká, že koruna dnes investovaná bude mít zítra hodnotu:
 - (a) **nižší**
 - (b) stejnou
 - (c) vyšší
2. Korelační koeficient může nabývat hodnot v intervalu:
 - (a) (0, 100)
 - (b) **(-1, +1)**
 - (c) (-100, 100)
3. Magický trojúhelník znázorňuje ovlivňování mezi:
 - (a) **rizikem, likviditou, výnosem**
 - (b) průměrnou odchylkou, směrodatnou odchylkou, korelačním koeficientem
 - (c) výnosem, současnou hodnotou, budoucí hodnotou

Lekce 13

1. Poměrový ukazatel ROA patří mezi ukazatele:
 - (a) likvidity
 - (b) **rentability**
 - (c) řízení aktiv
2. Schopnost uhrazovat své závazky vyjadřují ukazatele:
 - (a) **likvidity**
 - (b) rentability
 - (c) řízení aktiv
3. Likvidita druhého stupně má doporučené hodnoty:
 - (a) 0,1–0,2
 - (b) **1–1,5**
 - (c) 1,5–2

Lekce 14

Autotest:

1. Způsob oceňování, kdy první cena pro ocenění přírůstku majetkového účtu se použije jako první cena pro ocenění úbytku nazýváme?
 - (a) **FIFO**
 - (b) LIFO
 - (c) LILO

2. Údaje firmy o jejím majetku a závazcích k určitému datu a způsob finančního krytí tohoto majetku poskytuje?
- (a) **Rozvaha**
 - (b) Výsledovka
 - (c) Cash flow

Lekce 15

Autotest:

1. Factoring představuje postoupení:
 - (a) movitých a nemovitých věcí
 - (b) **krátkodobých pohledávek snížených o diskont**
 - (c) střednědobých a dlouhodobých pohledávek snížených o diskont
2. Po ukončení finančního leasingu se pronajímáný majetek převádí na:
 - (a) stát
 - (b) leasingovou společnost
 - (c) **nájemce**
3. U zpětného leasingu jde o:
 - (a) **odprodej dlouhodobého majetku leasingové společnosti a ta jej zpětně pronajme prostřednictvím leasingu původnímu majiteli**
 - (b) typ leasingu, kdy je poskytovatel leasingu současně výrobcem
 - (c) třístranný právní vztah mezi nájemcem, pronajímatelem a bankou

Seznam korespondenčních úkolů

Korespondenční úkol č. 1:

Kapitola 1

V textu publikace máte uvedeno několik příkladů transferových plateb. Těchto finančních transferů je ovšem celá řada, jejich vykonavatelem jsou především úřady sociálního zabezpečení. Navštivte Vám nejbližší úřad sociálního zabezpečení a запиšte si formy sociální pomoci a aktuálního sociálního zabezpečení občanů ČR. Postačí prostý výčet s jednou větou komu, jaké skupině je tato forma sociální dávky určena. Cvičení v rozsahu 1 max. 2 stran textu zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 2:

Kapitola 2

Zamýšlíte provést opravu budovy, v níž podnikáte. Máte k dispozici předběžnou kalkulaci nákladů na opravu, která činí 1 mil. Kč. Rezervu hodláte tvořit celkem 5 roků, v šestém roce budete opravu realizovat. Realizace Vás bude stát 1 112 000 Kč. Tutorovi zašlete následující výpočty, zaúčtování a odpovědi na otázky:

- proved'te zaúčtování rezerv na příslušné účty,
- vyjádřete vliv na hospodářský výsledek a tudíž i na daň z příjmů,
- sdělte, kolikrát budete rezervu inventovat a v jaké evidenci,
- proved'te závěrečné vyúčtování skutečné ceny včetně jejího zápisu na účty.

Opírejte se o znění zákona č. 586/1992, zákona o daních z příjmů v aktuálním znění a zákona č. 563/1991, zákona o účetnictví, v aktuálním znění.

Korespondenční úkol č. 3/1:

Kapitola 3

Pokuste se vytipovat takové druhy nákladů, které by mohly být obsaženy v dotazníku pro zjištění režijních nákladů. U těchto nákladů se pokuste stanovit, zda-li se jedná o náklady spíše variabilní či fixní. Cvičení zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 3/2:

Kapitola 3

Provozovna pekárny má výrobu a prodejnu. Ve výrobě jsou dva stroje s dvousměnným provozem. Každý stroj obsluhují dva pracovníci. V prodejně pracují dvě prodavačky. Dále je v pekárně zaměstnán vedoucí pracovník a uklízečka, která je zaměstnána na poloviční úvazek. Vedoucí pracovník vede i účetní agendu a je schopen v případě potřeby vypomoci ve výrobě i v prodejně.

Uved'te a vypočítejte:

1. Kteří z uvedených pracovníků jsou režijní dělníci, THP a kteří výrobní dělníci.
2. Kolik má podnik zaměstnanců a doporučili byste v této oblasti nějaké změny.
3. Od 1. 7. zaměstnává organizace o 2 pracovníky ve výrobě více. Vypočítejte průměrný stav pracovníků podle kategorií a středisek pro celý rok.

4. Za předpokladu, že hrubá měsíční mzda prodavačky je 15 000,- Kč, výrobního dělníka 20 000,- Kč, uklízečky 10 000,- Kč a vedoucího pracovníka 30 000,- Kč, vypočítejte předpokládané personální náklady. K hrubým mzdám je nutno připočítat i 35 % nákladů na sociální a zdravotní pojištění hrazené zaměstnavatelem.
5. Stanovte průměrné počty pracovníků. Cvičení zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 4:

Kapitola 4

Sestavte podobnou tabulku jako ve výše uvedeném příkladu s jinými podnikovými činnostmi a označte jejich vliv na růst či snížení Cash flow. Druhy činností, které jsou v našem příkladu uvedeny souhrnně můžete detailizovat na jednotlivé dílčí činnosti. Výslednou tabulku zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 5:

Kapitola 5

Sestavte jednoduchou kalkulaci vybraného produktu nebo služby a rovněž tak jednoduchý rozpočet na jeden měsíc. V tomto případě si vyberte, zda budete rozpočtovat podnik, středisko, domácnost nebo vlastní osobu. Cvičení zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 6:

Kapitola 6

Vžijte se do situace, že jste byl jmenován finančním ředitelem chemického podniku vyrábějícího nebezpečné látky typu Semtex nebo kyseliny. Zamyslete se nad problémem, jaké druhy pojištění byste uzavřeli s komerční pojišťovnou a na jaké částky byste v případě jednotlivých pojistek přistoupili. Pojištění představuje pravidelné splátky a představuje tak pravidelné náklady.

Korespondenční úkol č. 7:

Kapitola 7

Zašlete tutorovi ukázkou rozboru situace organizace (podniku, instituce), která vykazuje dle Vašeho názoru možné trendy k budoucím potížím. Použijte předcházejících návodů, znaků a konkretizujte je. Uveďte několik charakteristik, a to na základě příkladů chování, jednání, čísel či jiných důkazů či dokladů dokumentujících důvody Vašeho hodnocení.

Korespondenční úkol č. 8:

Kapitola 8

Najděte pomocí internetu informace o obchodovatelném cenném papíru na českém trhu. Popište o jaký typ cenného papíru se jedná, jakou má formu a převoditelnost a se všemi údaji, které jste o CP zjistili, zašlete tutorovi včetně odkazu, ze kterého jste čerpali.

Korespondenční úkol č. 9:

Kapitola 9

Najděte na webových stránkách RM systému (<http://www.rmsystem.cz/>) minimálně 3 nejobchodovanější cenné papíry za poslední den a zašlete jejich název, včetně údajů, které se dají ze stránek RM systému zjistit. U jednoho konkrétního cenného papíru uveďte podrobné informace: kurz, změna v %, poptávka, nabídka, závěr, objem v ks, objem v tis. CZK. Nezapomeňte uvést datum, ve který jste informace zjišťovali.

Korespondenční úkol č. 10:

Kapitola 10

Na základě výpisu z obchodního rejstříku, který je přístupný na internetu na adrese <http://www.obchodnirejstrik.cz> zjistěte informace o libovolné obchodní společnosti poblíž místa vašeho bydliště. Zpracujte na základě výpisu z obchodního rejstříku seznam členů orgánů společnosti, výši základního jmění, předmět podnikání a tyto informace zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 11:

Kapitola 11

Vyberte si banku která nabízí některý z finančních derivátů. Pro vyhledávání můžete využít například Komerční banku – www.kb.cz, ČSOB – www.csob.cz, Českou spořitelnu – www.csas.cz. Zjistěte informace o nabízených finančních derivátech alespoň od jedné banky a zašlete je tutorovi.

Korespondenční úkol č. 12:**Kapitola 12**

V rámci magického trojúhelníku uveďte jeden příklad vysoce výnosové investice, jeden příklad bezrizikové investice a jeden příklad vysoce likvidní investice a zamyslete se nad propojením rizika, likvidity a výnosnosti v jednotlivých případech. Vaše příklady zašlete tutorovi.

Korespondenční úkol č. 13:**Kapitola 13**

Najděte na internetu informace o libovolné společnosti, ze kterých budete schopni spočítat jeden z ukazatelů likvidity. Ukazatel spočítejte a zašlete tutorovi včetně odkazu, ze kterého jste čerpali údaje nutné pro výpočet.

Korespondenční úkol č. 14:**Kapitola 14**

Sežňte na internetu libovolné rozvahy jednoho podniku ze dvou po sobě následujících roků. Porovnejte je a zašlete tutorovi informace získané o stavu majetku včetně rozvah.

Korespondenční úkol č. 15:**Kapitola 15**

Najděte na trhu společnost, která nabízí factoring, forfaiting nebo leasing. Prozkoumejte podrobně alespoň jeden produkt a zašlete tutorovi informace, které o tomto produktu získáte.

Seznam symbolů

Příklad
autora:

Průvodce
studiem:

Úkoly
k textu:

Shrnutí:

Kontrolní
otázky:

Korespon-
denční úkoly:

Vlastní příklad
studujícího:

Část pro zájem-
ce:

Cvičení:

Pojmy k zapa-
matování:

Řešení a odpově-
di:

Použitá a do-
poručená litera-
tura:

Seznam obrázků

1.1	Toky	2
1.2	Hospodářské fáze	3
2.1	Bod zlomu, porovnávání výnosů a nákladů v podniku	16
2.2	Struktura podniku	18
2.3	Možná struktura zásob	24
3.1	Vzájemný vztah variabilních, fixních a celkových nákladů	38
3.2	Způsob sestavování plánované výsledovky dle středisek	43
6.1	Členění rizik	87
11.1	Průběh funkce s hranicí floor sazby 6 %	131
11.2	Průběh funkce s hranicí cap sazby 6,6 %	131
11.3	Průběh funkce s hranicí cap sazby 6,6 % a s hranicí floor sazby 6 %	132
12.1	Magický trojúhelník	139
13.1	Pracovní kapitál	149

Seznam tabulek

2.1	Plánování nákladů	19
3.1	Velikost průměrných fixních nákladů v závislosti na objemu produkce	39
3.2	Výpočet průměrného počtu pracovníků	47
3.3	Plánovaná produkce	49
3.4	Výsledná plánovaná produkce	50
3.5	Rezervy a opravné položky	54
4.1	Vliv podnikových činností na Cash flow	62
4.2	Příklad vyhodnocení nákladů konkrétního střediska	64
7.1	Vnitřní kontrola musí být:	95
7.2	Mýty a fakta o vnitřní kontrole	96